DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

İSLAMİYET ÖNESİ TÜRK TARİHİ

Türk adı ilk olarak Çin yıllıklarında Türkiye adı ise ilk olarak Bizans kaynaklarında geçmektedir.

Türk Adına Yüklenen Anlamlar

Kaşgarlı Mahmut	Olgunluk Çağı
Doerfer	Devlete Bağlı Halk
Uygur Kaynakları	Güçlü Kuvvetli
Çin Yıllıkları	Miğfer
Ziya Gökalp	Töreli, Kanun Nizam Sahibi
Wambery	Çoğalmak, Türemek
İran Kaynakları	Güzel İnsan

Orta Asya Kültür Merkezleri

Türklerin ana vatanı Orta Asya'dır. Orta Asya'nın güneyinde Himalayalar, kuzeyinde Sibirya, doğusunda Kingan Dağları ve batısında Hazar Denizi bulunur.

Anav:	En eski kültür bölgesidir.
Tagar:	En modern kültür bölgesidir.
Afanesyevo:	Türklere ait en eski kültür bölgesidir.
Karasuk:	Demirin işlendiği kültür bölgesidir.
Andronova:	En geniş alana yayılan kültür bölgesidir.

Türkler Orta Asya'nın zorlu iklim şartları sebebi ile hayvancılık yapmışlardır. Buna bağlı olarak:

- ✓ Göçebe bir yaşam benimsemişlerdir.
- ✓ Sanatta hayvan üslubunu kullandılar.
- ✓ Yazılı kültüre geç geçilmiştir.
- ✓ Tarımsal faaliyetler azdır.
- ✓ Ticaret yapılmıştır.
- ✓ Mimari eser azdır.
- ✓ Hapis cezaları kısa sürelidir.
- ✓ Savaşçı ve teşkilatlı yapıya sahiplerdir.

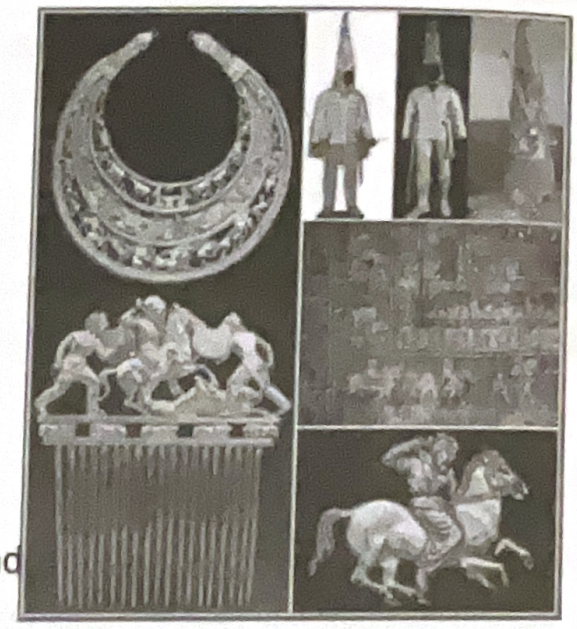
Orta Asya'dan Yapılan Türk Göçleri

Nedenleri	Sonuçları
Zorlu iklim şartları	Türk kültürünü incelemek zorlaştı.
Hayvan hastalıkları	Türk kültürü dünyaya yayıldı.
Çin ve Moğol baskısı	Pek çok Türk devleti kuruldu.
Boylar arası mücadele	Türkler dünyayı hem etkiledi hem etkilendi.
Nüfusun fazla artması	
Yeni yerler görme isteği	
Türk cihan hâkimiyeti mefkuresi	

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İSKİTLER (SAKALAR)

- İlk Türk topluluğudur.
- En önemli hükümdarı Alp Er Tunga'dır.
- Alp Er Tunga Firdevsi'nin Şehname eserinde "Afrasiyab" olarak geçer.
- Kadın hükümdarları Tomris Hatun'dur.
- Kadın savaşçılarına Amazon adı verilir.
- Anadolu'ya akınlar düzenlemişlerdir.
- Atı evcilleştirdiler üzengiyi buldular.
- "Bozkırın Kuyumcuları" olarak bilinirler.
- İlk at koşum takımları İskitler'de görülür.
- Üzengiyi bulup, ilk kez kullandılar.
- İlk balbal örneklerini verdiler.
- Alp Er Tunga ve Şu destanları vardır.
- Alp Er Tunga'nın mezarı Özbekistan Buhara'da bulund

ASYA HUN DEVLETİ (BÜYÜK HUN DEVLETİ)

- İlk Türk devletidir.
- Kurucusu **Teoman**'dır.(Şanyü-Tanhuünvanlarını kullanmıştır.)
- Devletin başkenti Ötüken'dir. **(Toprak Ana,Kutsal Başkent, Türk Memleketlerinin Yüreği)**
- En parlak dönemi **Metehan** zamanıdır.
- Metehan Onluk Sistem'i kurmuştur.
- Metehan'ın tahta geçişi T.K.K.K. kuruluşu kabul edilmektedir.
- Orta Asya'da Türk siyasi birliğini ilk kez sağlayan Metehan'dır.
- Vatan sevgisinden bahseden ilk hükümdar Metehan'dır.
- Çin Seddi bu devletin saldırılarından korunmak için inşa edilmiştir.
- Türk tarihinin ilk yazılı antlaşması **Kuzey Şansi** Antlaşması'dır.
- Metehan seferlerinde Çin'i yenmesine rağmen Çin topraklarına yerleşmemiştir.
- Metehan'dan sonra başa Kiok geçse de Çin'e özenilmiş ve çeşitli Çin entrikaları sebebiyle devlet bölünmüştür.
- Kardeşi Hohanyeh'e hitaben Çiçi: İstiklali feda etmek gülünç ve utanç vericidir, demiştir.
- Asya Hun Devleti parçalanınca Balamir Kağan, Çin esaretini kabul etmeyerek Avrupa'ya göç etmiş ve Kavimler Göçü'nü başlatmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

I. Teoman
II. Mete Han
III. Kutluk Kağan

Yukarıdakilerden hangileri Asya Hun Devleti'ne hükümdarlık yapmıştır? (2016-Ortaöğretim)

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

ANALİZ:

I. Öncülde verilen Teoman Asya Hun Devletinin kurucusudur.

II. Öncülde verilen Metehan Asya Hun Devletine en parlak dönemini yaşatan, ıslıklı oku ve onluk sistemi bulan hükümdardır. Türk Tarihinin ilk düzenli ordusunu kurduğu için tahta geçişi Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluşu kabul edilmektedir.

III. Öncülde verilen Kutluk Kağan II. Göktürk Devleti'nin kurucusudur ve Derleyen toplayan anlamına gelen İlteriş ünvanına sahiptir.

Cevap: D

Kavimler Göçü ve Sonuçları

Kuzey Hunlarının lideri olan Balamir Kağan'ın kendi halkı ile birlikte Avrupa'ya doğru göçü ve sonrasında Avrupa'daki barbar kavimlerin göç etmesine neden olması ile oluşan toplu göç hareketidir.

Sonuçları

- Avrupa Hun Devleti kuruldu.
- Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldı.
- Feodalite ortaya çıktı.
- Hristiyanlık yayıldı.
- Avrupalılar Türk kültürünü tanıdı.
- Kilise güçlendi ve skolastik düşünce egemen oldu.
- Günümüz Avrupa modern toplumlarının temeli atıldı.
- İlk Çağ bitti, Orta Çağ başladı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1. GÜN

AVRUPA HUN DEVLETİ

- Kurucusu **Balamir Kağan**'dır.
- Macaristan topraklarında kurulmuştur.
- **Uldız** Dönemi'nde devletin dış politikası Batı Roma ile iyi geçinilmesi, Doğu Roma'nın baskı altına alınması şeklinde belirlenmiştir.
- Uldız Dönemi'nde ilk kez Türkler Anadolu'ya ayak basmıştır.
- Uldız Trakya valisine "İstersem güneşin battığı yere kadar zapt edebilirim." demiştir.
- En parlak dönemi **Attila** Dönemi'dir.
- Attila Doğu Roma üzerine I. ve II. Balkan Seferlerini düzenleyerek Margos ve Anatolius Antlaşmalarını yaparak üstünlüğünü kabul ettirmiştir.
- Batı Roma üzerine ise Galya ve İtalya Seferlerini düzenleyip Roma'ya kadar ulaşsa da Papa'nın ricası, Sasaniler üzerine düzenlenecek sefer, Roma'nın gücünü kırmış olması gibi sebeplerden dolayı Roma'dan vazgeçmiştir.
- **Attila'nın ünvanları:** Cesur Kavimlerin Efendisi, Tanrının Kırbacı, Nibelüngen Destanı'nda Etzel gibi ünvanlarla anılmıştır.

AVARLAR

- Kurucuları Bayan Han'dır.
- Çin kaynaklarında **Juan Juan** olarak geçerler.
- Göktürkler tarafından Apar olarak bilinirler.
- Hunlar ve Avarlar hem Asya'da hem Avrupa'da devlet kurmuşlardır.
- İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.
- Hristiyanlığı kabul eden ilk Türk devleti Avarlar'dır.
- Slav ve Germenleri etkilemişler, Frank saldırıları ile yıkılmışlardır.

MACARLAR

- Bilinen ilk hükümdarları Arpad'tır.
- İlk Türkoloji Ensititüsünü kurmuşlardır.
- Attila'nın soyundan geldiğine inanmaktadırlar.
- Hristiyanlığı resmî din olarak kabul ettiler.
- Hristiyanlığın Katolik mezhebini benimseyen tek Türk devleti Macarlar'dır.

PEÇENEKLER

- Devlet kuramadılar, boy halinde yaşadılar.
- Bizans'ta ücretli askerlik yaparken Malazgirt Savaşı'nda Büyük Selçuklu Devleti ordusuna katıldılar.
- Mikloş Altın Kapları Peçeneklere aittir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SİBİRLER

- Yoldan sapan, yold
- Günümüz Sibirya's
- Boğarık Hatun adı
- Anadolu'ya akınlar

BULGARLAR

- Karışık, karışmak
- Kubrat liderliğinde
- İstanbul'u kuşatar
- İtil Bulgarları İslar
- İslamiyet'i kabul e
- İtil Bulgarlarını z Rihle'dir.
- Tuna Bulgarları H
- Çar ünvanını kull
- "Şan Kızı Destar

HAZARLAR

- Museviliği kabul
- İlk Türk - Arap S
- Kafkaslarda İsla
- Kürk Yoluna hâk
- Farklı dinlere ho
- Yaşadıkları dön
- Ordularında ilk
- Hazarları ziyare
- Günümüzde Ka

KIPÇAKLAR

SİBİRLER

- Yoldan sapan, yoldan çıkan gibi anlamlara gelir.
- Günümüz Sibirya'sına isim vermişlerdir.
- Boğarık Hatun adında kadın hükümdarları vardır.
- Anadolu'ya akınlar düzenlediler.

BULGARLAR

- Karışık, karışmak anlamına gelmektedir.
- Kubrat liderliğinde kurulmuşlar ve sonrasında ikiye ayrılmışlardır.
- İstanbul'u kuşatan 2. Türk Devletidir.
- İtil Bulgarları İslamiyet'i (Almış Han) kabul etmiştir.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk devleti İtil Bulgarları'dır.
- İtil Bulgarlarını ziyaret eden ünlü seyyah İbn-i Fadlan'dır. Bu ziyaretini anlatan eseri ise Rihle'dir.
- Tuna Bulgarları Hristiyanlığı (Boris Han) kabul etmiştir.
- Çar ünvanını kullanan ilk ve tek Türk Devletidir. (Çar Simon)
- "Şan Kızı Destanı" Bulgarlara aittir.

HAZARLAR

- Museviliği kabul eden tek Türk Devletidir.
- İlk Türk - Arap Savaşı olan Belencer Savaşı'nı yaptılar.
- Kafkaslarda İslamiyet'in yayılışını durdurdular.
- Kürk Yoluna hâkim olup zenginleştiler.
- Farklı dinlere hoşgörü ile yaklaşmışlardır.
- Yaşadıkları döneme "Pan Hazaria" adı verilir.
- Ordularında ilk kez ücretli asker bulunduran Türk devleti Hazarlar'dır.
- Hazarları ziyaret eden ünlü seyyah İbn-i Havkal'dır.
- Günümüzde Karay Türkleri olarak yaşamlarını sürdürmektedirler.

KIPÇAKLAR

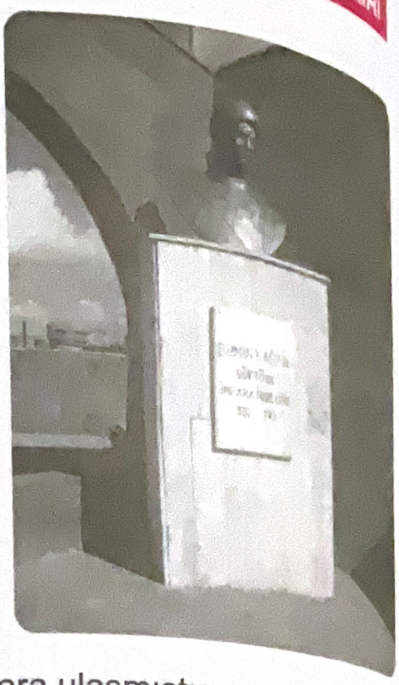
Karadeniz'in Kuzeyinde Deşti Kıpçak adı verilen bozkırda yaşamışlardır.

- *Codex Cumanicus* adında sözlükleri vardır.
- En yakışıklı Türk boyu olarak bilinirler.
- Kıpçakların Oğuzlar ile yaptıkları mücadeleler Dede Korkut Hikâyeleri'ne, Ruslarla yaptıkları mücadeleler ise İgor Destanı'na konu olmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

1. GÜN

I. GÖKTÜRK DEVLETİ

- Kurucusu Bumin Kağan'dır. (İl Kağan)
- **Töles İsyanı:** Avarlar'a karşı çıkan bu isyan Bumin Kağan tarafından bastırılmış sonrasında Avarlara da son verilerek I. Göktürk Devleti kurulmuştur.
- Başkenti Ötüken'dir.
- Aşina Soyu tarafından kurulduğuna inanılır.
- Türk adını siyasi olarak kullanan ilk devlettir.
- Bumin Kağan, devleti kardeşi İstemi Yabgu ile birlikte yönetmiştir.
- Orta Asya'da Türk siyasi birliğini sağlamış ve en geniş sınırlara ulaşmıştır.
- İpek Yolu hâkimiyeti için Sasaniler ile anlaşıp Akhunları yenmiş ve sonrasında Bizans ile anlaşarak Sasaniler'i mağlup etmiştir.
- Orta Asya'dan Bizans'a ilk elçi bu dönemde gönderilmiştir.
- En parlak dönem Mukan Kağan zamanıdır ve bu dönemde siyasi birlik sağlanmıştır.
- Budizm'e girmek ve şehirlerin etrafını surlarla çevirmek isteyen Tapo Kağan kurultay tarafından tahttan indirilmiştir.
- İlerleyen süreçte başarısız kağanların başa geçmesi ve Çin entrikaları sebebiyle devlet ikiye ayrılmış her ikisine de Çin tarafından son verilmiş ve 50 yıllık Çin esareti başlamıştır.

Kürşad Ayaklanması: Türk tarihinin ilk bağımsızlık mücadelesi, ilk bağımsızlık isyanı Çin esaretinde bulunan Göktürklerin çıkarmış olduğu Kürşat İhtilali'dir. Başarılı olamasa da bağımsızlık ateşinin kıvılcımını oluşturmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

Birinci Göktürk Devleti'ne en parlak dönemini yaşatan, Avarların Orta Asya'daki siyasi varlığını sonlandıran ve ülke sınırlarının batıda Hazar Denizi'ne kadar genişlemesini sağlayan hükümdar, aşağıdakilerden hangisidir? (2016/Lisans)

A) Mukan Kağan B) Tapo Kağan C) İlteriş Kağan
D) Bögü Kağan E) Bilge Kağan

ANALİZ:

I. Göktürk Devletine en parlak dönemini yaşatan hükümdar Mukan Kağan'dır.

Tapo Kağan: Budizm'i kabul etmek istediği için tahttan indirilen Göktürk Hükümdarıdır.

İlteriş Kağan: II. Göktürk Devleti'nin kurucusu olan Kutluk Kağan'a verilen ünvandır.

Bögü Kağan: Uygurlarda Maniheizm Dinini kabul eden hükümdardır.

Bilge Kağan: II. Göktürk Devleti'ne en parlak dönemini yaşatan kağandır.

Cevap: A

II. GÖKTÜRK DEVLETİ (KUTLUK)

- Kurucusu Kutluk Kağan'dır. (İlteriş- Derleyen, toplayan)
- Merkezi Ötüken'dir.
- Kutluk Kağan Çin'e 46 sefer düzenleyerek baskı altına almıştır.
- Kapgan Kağan Dönemi'nde çok geniş sınırlara ulaşıldı ve siyasi birlik sağlandı.
- İlk Türk vezir, Vezir Tonyukuk'tur. Apa Tarkan olarak bilinir.
- İlk Türk alfabesi olan Orhun Alfabesi oluşturulmuştur.
- Bilge Kağan Dönemi'nde Türklere ait en eski yazılı eserler olan Orhun Abideleri dikildi. (Moğolistan)
- Orhun Abideleri Vezir Tonyukuk, Bilge Kağan ve Kültigin adına dikilmiştir.
- Orhun Abideleri'ni yazan Yolluğ Tigin'dir.
- Kitabeleri okuyan kişi Wilhelm Thomsen'dir.
- Oğuz adına ilk kez burada rastlanmıştır.
- Orhun Kitabeleri konusunda çalışma yapan ilk Türk Necip Asım'dır.

DİKKAT!

Orhun Abidelerini bilim dünyasına tanıtan kişi Messerschmidt'tir.

- Uygur, Karluk, Basmil gibi Türk boylarının saldırıları ile yıkılmışlardır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİKKAT!

Kutluk İlteriş Kaan Anıtı: *Moğolistan Ötüken Nom Gom Vadisinde bulundu. Türk adı geçen ilk Türkçe belgedir.*

UYGURLAR

- Kurucusu **Kutluk Bilge Kül Kağan**'dır.
- En parlak dönemi **Moyen Çor** zamanındadır ve siyasi birlik sağlanmıştır.
- Başkentleri önce Ötüken sonra Karabalsagun'dur.
- Uygur kelimesi "şahin gibi dolaşan, hücum eden" anlamına gelir.
- Maniheizm'i kabul eden hükümdar **Böğü Kağan**'dır.
- Maniheizm dini et ve süt ürünlerini tüketmeyi, kan akıtmayı, savaşmayı yasaklayan resim yapmayı öğütleyen bir dindir.

Maniheizm dininin etkisiyle:

- Savaşmayı ve süt ürünlerini tüketmeyi bıraktılar.
- Savaşçı özellikleri zayıflamıştır.
- Tarım yapılmıştır.
- Yerleşik yaşama geçilmiştir. (İlk)
- Şehirler, saraylar, tapınaklar yani mimari eserler ortaya koyulmuştur. (İlk)
- "Türk Üçgeni" adı verilen "Stupa", Uygurlara aittir.
- Başkenti Ötüken'den Karabalsagun'a taşınmıştır. (İlk)
- Resim sanatı gelişmiştir. (Fresk Minyatür) (İlk)
- Uygur ressamlarına "bedizci" öğretmenlerine ise "bahşi" adı verilir.
- Uygur Alfabesini oluşturdular.
- Töreyi yazılı hale getirdiler. (İlk)
- Matbaayı kullandılar. (İlk)
- Kütüphaneler kurdular. (İlk)
- Hükümdarlarına "Ay Tengri" ünvanı verildi. (İlk)
- İlk bankacılık faaliyetlerini yürütüp **çav**, **kuanpo**, **böz** gibi paralar kullandılar.
- Tiyatro örnekleri verdiler, çiçek aşısını kullandılar ve vakıflar kurdular. (İlk)
- Uygurların kendi alfabelerini yapmaları ve Türkçe kullanmaları milliyetçi bir kimliğe sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.
- Kırgız saldırıları ile Uygur Devleti yıkılmıştır.
- Uygurlar zaman içerisinde Moğol hâkimiyetine girerek Moğolları kültürel ve askerî olarak Türkleştirmişlerdir.

KIRGIZLAR

- Dünyanın en uzun destanı olan *Manas Destanı'nı* yazdılar.
- Milletlerarası yarışmalar düzenlediler.
- Moğollara itaat eden ilk Türk devletidir.
- Ölülerini yakan tek Türk devleti Kırgızlar'dır.
- Yenisey Yazıtları Kırgızlara aittir.
- Ötüken'e son kez hükmeden Türk devleti Kırgızlar'dır.

DİKKAT!

Manas Destanının ilk el lenmiştir.

KARLUKLAR

- Talas Savaşı'nda Ara
- İslamiyet'i kabul eder
- Hükümdarlarına Atas
- Moğollara itaat eden

AKHUNLAR

- Eftalitler olarak bilinirl
- Afganistan'da kurulan
- Sasani Devleti'nde çık
- İpek Yolu için kurulan

TÜRGİŞLER

- En önemli hükümdarla
- Kendi adına para basa
- Sulu Kağan zamanında sını engellemişlerdir.

OĞUZLAR (UZLAR)

- Hristiyan olanlarına Uz
- Bizans'ta ücretli askerlik katıldılar.
- Oğuz, boy kabile anlamı
- Türk tarihinin en kalabalık
- Dede Korkut Hikâyeleri
- Oğuz adından ilk kez Or
- Dede Korkut Hikâyelerini

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİKKAT!

Manas Destanının ilk el yazması UNESCO tarafından insanlığın ortak miras listesine eklenmiştir.

KARLUKLAR

- Talas Savaşı'nda Arapların yanında yer alarak İslamiyet'i tanıdılar.
- İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyudur.
- Hükümdarlarına Atasagun ünvanı vermişlerdir.
- Moğollara itaat eden ilk Türk İslam topluluğudur.

AKHUNLAR

- Eftalitler olarak bilinirler.
- Afganistan'da kurulan ilk Türk devletidir.
- Sasani Devleti'nde çıkan Mazdek İsyanı'nın bastırılmasına yardım ettiler.
- İpek Yolu için kurulan Göktürk, Sasani iş birliği sonucunda yıkıldılar.

TÜRGİŞLER

- En önemli hükümdarları Baga Tarkan'dır.
- Kendi adına para basan hükümdarları Baga Tarkan'dır.
- Sulu Kağan zamanında Emeviler ile Haristan savaşını yaparak Orta Asya'nın İslamlaşmasını engellemişlerdir.

OĞUZLAR (UZLAR)

- Hristiyan olanlarına Uz Müslüman olanlarına Türkmen ya da Oğuz adı verilir.
- Bizans'ta ücretli askerlik yaparken Malazgirt Savaşı'nda Büyük Selçuklu Devleti ordusuna katıldılar.
- Oğuz, boy kabile anlamına gelir.
- Türk tarihinin en kalabalık boyu olan Oğuzlardır. Büyük Türk devletlerini kurdular.
- Dede Korkut Hikâyeleri Oğuzlara aittir.
- Oğuz adından ilk kez Orhun Abideleri'nde bahsedilmiştir.
- Dede Korkut Hikâyelerinin son nüshası 2022 yılında Bursa'da bulunmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hükümdarlık Ünvanları ve Sembolleri:

Ünvanlar:	Semboller:
Han,	Örgin > Taht
Hakan	Otağ > Çadır
İlteber	Nevbet > Davul
İlteriş	Kamçı > Berge
İdikut	Kotuz > Sorguç
Kağan	Tuğ
Erkin	Sancak
Şanyü	Kur > Kemer
Tanhu	Toy > Ziyafet
İdikut	Yay
Yabgu	Kılıç

Gök Tanrının Hükümdara Verdiği Yetkiler:

- **Kut:** Tanrı tarafından hükümdar ve ailesine verilen yönetme yetkisidir.
- **Kut alan aileler:** Tuku, Aşina, Yağlakar (Teokrasi yoktur.)
- **Küç:** Tanrı tarafından verilen askerî güçtür.
- **Ülüş:** Tanrı tarafından verilen ekonomik güçtür.

Devlet Görevlileri ve Kavramlar

İl: Devlet	**Buyruk:** Bakan
Tigin: Hükümdarın erkek çocuğu	**Ataman- İnal:** Tigin eğitmeni
Şad: Vali- Komutan (Hanedan üyesi)	**Apa:** Sivil Yönetici
Tutuk: Askerî Vali	**Tudun:** Vergi memuru
Otacı- Emçi: Doktor	**Ayuki:** Hükûmet
Ayguci: Vezir	**Ağılığ:** Hazinedar
Tudun: Vergi Memuru	**Yarlığ:** Hükümdar emri (Ferman)
Bitigçi: Katip	**Tamgacı:** Mühürdar
Tarkan- Subaşı: Ordu Komutanı	**Kün:** Halk
Tüz: İlk Türk devletlerinde hükümdar ile halk arasındaki sözlü anlaşmaya verilen isimdir.	**Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkuresi:** Türklerin dünyaya hâkim olma fikri.

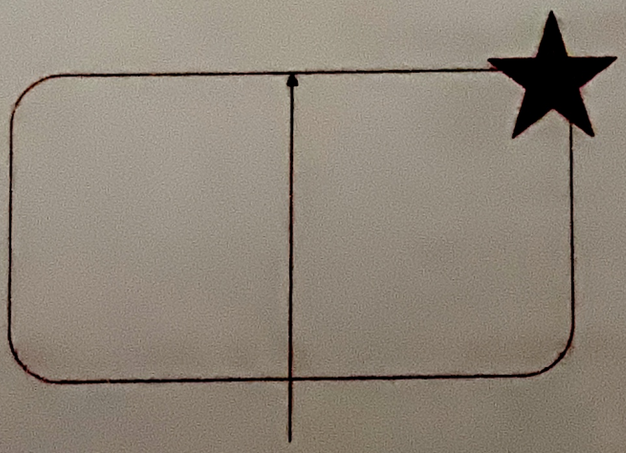
Veraset Sistemi: Ülke hanedanın ortak malıdır anlayışı hâkimdir.

İkili Teşkilat: Devletin doğu ve batı olarak ikiye ayrılarak yönetilmesidir. Doğuyu hükümdarın kendisi, batıyı ise Yabgu ünvanı ile kardeşi yönetir. (Federal Devlet)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Boylar Federasyonu: Boyların bir boy etrafında birleşmesi ile devletin oluşmasıdır.

Kurultay-Toy

- Devlet meselelerinin görüşüldüğü günümüzün bakanlar kuruludur.
- Yılda üç kez toplanır.
- Her türlü konu görüşülür, töreler değiştirilebilir, törelere uymayan kağan görevden alınabilir. (Danışma-Demokratik)
- Dini konular da görüşülür fakat din adamları alınmaz teokratik değildir.
- Kağan başkanlık eder, kağan yoksa vezir başkanlık eder.
- Kurultaya katılma hakkına toygun adı verilir.
- Toygun hakkı olanlar: Kağan, hatun, boy beyleri, komutanlar, hanedan üyeleri, ayguci...
- Kurultaydaki oturma düzenine "orun" adı verilir.

Diğer Türk Devletlerindeki Meclisler:

Hazarlar:	İhtiyarlar Meclisi
Oğuzlar:	Tirnek Meclisi
Peçenekler:	Komenton Meclisi
Avrupa Hun:	Seçkinler Meclisi
Tuna Bulgarları:	Millet Meclisi
Tabgaç:	Nazırlar Meclisi

Devleti Oluşturan Unsurlar

- Bağımsızlık
- Ülke
- Halk
- Teşkilat

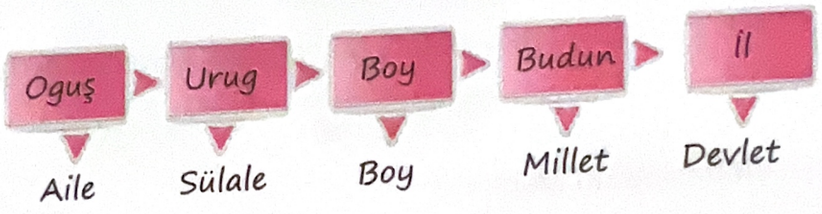
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bazı Önemli Kavramlar

- Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi
- Devleti Ebed Müddet
- Kızıl Elma
- Nizamı Alem

TOPLUMSAL HAYAT

- İlk Türk devletlerinde atlı göçebe kültüre özgü bir yaşam sürülmektedir.
- **Monogami:** Tek eşlilik
- **Törün:** Düğün yemeği
- **Ög:** Anne
- **Kang:** Baba
- **Şölen:** Halk Eğlenceleri
- **Kımız:** İçecek
- **Yurt:** Halkın kaldığı çadırlar
- **Kalıng:** Başlık parası
- **Toplumsal Sıralama:**

EKONOMİK HAYAT

- İlk Türk devletlerinde ekonomi hayvancılık, ticaret ve tarıma dayalıdır.
- İlk Türk devletlerinde hayvancılık yapılmış, deri, süt ve süt ürünleri satılmış tarım ürünleri alınmıştır.
- Kendi adına para bastıran Türk hükümdarı Baga Tarkan'dır.
- **Böz, Kamdu, Kuanpo:** Bez para
- **Çav:** Kâğıt para
- **Yarmak:** Madenî para
- **Satir:** Diske benzeyen gümüş para
- İlk Türk devletlerinde ticari amaçlarla kullanılan iki yol vardır: İpek Yolu, Kürk Yolu.
- **Bu dönemde kullanılmayan yollar:** Kral Yolu, Baharat Yolu
- İlk Türk devletlerinde hazine görevlisine "**Ağılığ**" adı verilir.
- Türk tarihinde bankacılığın temellerini Uygurlar atmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HUKUK

İlk Türk devletlerinde örf adet ve geleneklerden oluşan yazısız hukuk kurallarına töre adı verilir.

Törenin Kaynağı

- Örf, adet, gelenek-görenek
- Kurultay kararları
- Kağanın emirleri

Törenin Hükümleri

- Adalet (Könilik)
- Eşitlik (Tüzlük)
- İyilik (Uzluk)
- İnsanlık (Kişilik)

- İlk Türk Devletlerinde davalara bakan kişilere "Yargan" ya da "Yargucı" adı verilir.
- Hapis cezaları kısa sürelidir bunun sebebi ise göçebe hayattır.
- Ağır siyasi suçlar ise ölümle cezalandırılır.

ASKERÎ TEŞKİLAT

- Ordu millet anlayışı vardır.
- Metehan Onluk Sistemi kurduğu için Metehan'ın tahta geçişi Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluşu olarak kabul edilir. (M.Ö. 209)
- **Onluk Sistem:** Metehan tarafından kurulan askerî sistemdir. Ordu on, yüz, bin ve on bin kişi olarak belirlenir başlarına onbaşı, yüzbaşı, binbaşı ve tümenbaşı şeklinde komutanlar görevlendirilir.
- **Tarkan - Subaşı:** Ordu Komutanı
- **Yelme:** Keşif Birliği
- **Böri:** Hükümdarın özel muhafız birliği
- **Turan Taktiği:** Sahte geri ricat, kurt kapanı gibi aşamaları barındıran Türk savaş taktiğidir.
- Türklerin dünyayı en çok etkilediği alan askerlik en az etkilendiği alan yine askerliktir.

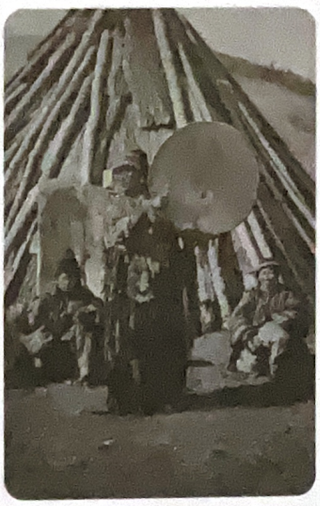

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİN VE İNANIŞ

Türklerin din ve inanışları: Şamanizm, Maniheizm, Budizm, Hristiyanlık, İslamiyet, Musevilik, Göktanrı, Atalar Kültü...

Uçmağ	Cennet
Tamu	Cehennem
Şaman - Kam - Baksı	Din Adamı
Kurgan	Oda şeklinde mezar
Balbal	Mezar taşı
Kült	İnanç
Eşük	Kefen
Yuğ	Cenaze töreni

BİLİM, SANAT VE SPOR

Bilim

- Astronomi, matematik, tıp, eczacılık gibi bilim dalları Türklerde var olmuştur.
- **Türklerin tarih boyunca kullandığı takvimler:**

12 HaCeRİM olarak kodlanır.
12 Hayvanlı Türk Takvimi
H icri Takvim
C elali Takvim
R umi Takvim
M iladi Takvim

- Takvimlerin tamamı güneş yılı esaslı sadece **Hicri (Kameri)** takvim Ay yılı esaslıdır.

Sanat

- İlk Türk devletlerinde tarih boyunca dokumacılık, madencilik, minyatür, heykel, resim, fresko gibi sanat dalları gelişmiştir.
- Türklere ait en eski halı olan "Pazırık Halısı" Pazırık Kurganı'nda, "Altın Elbiseli Adam" zırhı ise **Esik Kurganı'nda** bulunmuştur. **(Hermitaj Müzesi) Altın Elbiseli Adam Zırhı ve Pazırık Halısı MEB tarafından Asya Hun Devleti'ne ait kabul edilse de akademik kaynaklarda İskitlere ait olduğuna dair görüşler de vardır.**

Müzik

- Kopuz, kithara, çevgan, köpürge müzik aletleridir.
- İlk Türk şair **Aprin Çor Tigin**'dir.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

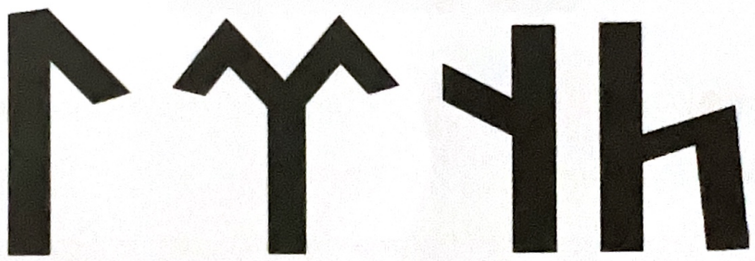
Oyun

- Türklerde tarih boyunca tepük, seğirtme, mangala, güreş, cirit gibi oyunlar oynanmıştır.

YAZI, DİL VE EDEBİYAT

- **Türklerin Tarih Boyunca Kullandığı Alfabeler:**

Orhun Alfabesi	Millî	Göktürk Devleti	38 Harf
Uygur Alfabesi	Millî	Uygur Devleti	18 Harf
Soğd Alfabesi			
Arap Alfabesi			
Kiril Alfabesi			
Fars Alfabesi			
Latin Alfabesi			

Yazılı Edebiyat

Türkler göçebe bir yaşam sürdüğü için yazı geç kullanılmış ve yazılı edebiyat üst düzey gelişim göstermemiştir.

- **Orhun Abideleri:**
  - II. Göktürk Devleti tarafından oluşturulmuştur.
  - Türklere ait en eski yazılı kaynaklardır.
  - Günümüzde Moğolistan sınırlarında bulunur.
  - Bilge Kağan, Vezir Tonyukuk ve Kültigin adına dikilmiştir.
  - Kitabeleri yazan Yolluğ Tigin'dir.
  - Vezir Tonyukuk kendi kitabesini kendisi yazmıştır bu yüzden ilk Türk tarihçisidir.
  - Bir tarafı Çince bir tarafı Türkçe yazılmıştır.
  - Siyasetname özelliği gösterir.
  - İlk kez Cüveynî Tarihi Cihanguşa eserinde bahsetmiştir.
  - Strahlenberg bulmuş, W. Thomsen çözmüştür.
  - Okunan ilk kelime "Tengri" sözcüğüdür.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİKKAT!

Kutluk İlteriş Kağan Anıtı: *Moğolistan, Ötüken NomGon Vadisi'nde bulunmuştur. Orhun Abidelerinden daha eski olduğu için Türk adının geçtiği ilk Türkçe belge olmuştur. İlerleyen süreçte MEB ve akademik kaynakta yerini alacaktır.*

➢ **Diğer Yazıtlar**

- Yenisey Yazıtları → Kırgızlar
- Bugut → Göktürk
- Sine Uşi (Moyen Çor) → Uygur
- Taryat → Uygur
- Karabalasagun → Uygur

Sözlü Edebiyat

- Göçebe hayat sebebiyle yazılı edebiyata oranla daha fazla gelişmiştir.

Türk Destanları:

- Göç Destanı ➡ Uygurlar
- Ergenekon Destanı ➡ Göktürkler
- Bozkurt Destanı ➡ Göktürkler
- Şu Destanı ➡ İskitler
- Alp Er Tunga ➡ İskitler
- Türeyiş Destanı ➡ Uygurlar
- Oğuz Kağan ➡ Asya Hun
- Manas Destanı ➡ Kırgızlar (En Uzun Destan)
- Şan Kızı Destanı ➡ Bulgarlar
- Yaratılış ➡ Altay Türkleri
- Sihirli Geyik ➡ Avrupa Hun

➢ **Kavramlar**

Sagu: Ağıt

Hikâye: Dede Korkut Hikâyeleri

Koşuk: Şiir

Sav: Atasözü

Destan: Anonim Kahramanlık Hikâyeleri

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yönlere Yüklenen Renkler

En Çok Karıştırılanlar

Tarımın kesin kanıtları	Buğday, buğday ambarı, buğday öğütme taşları… gibi unsurlar tarımın kesin kanıtı değildir. Tohumluk buğday, tarım aletleri tarımın kesin kanıtıdır.
Yerleşik yaşamın kesin kanıtları	At ile taşınamayan unsurlar yerleşik yaşamın kesin kanıtıdır. Örneğin saray, tapınak, kütüphane…
Ahiret inancının kesin kanıtları	Ölülerin değerli eşyaları ile birlikte gömülmesi, oda şeklinde mezar, balbal, piramit, mumyalama… Yuğ törenleri ahiret inancının kesin kanıtı değildir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

İslamiyet öncesi Türk devletlerinde kullanılan aşağıdaki tabirlerden hangisi devlet teşkilatı ve yönetim anlayışından ziyade toplumsal yaşam ve inanışla ilgilidir? (2022/Lisans)

A) Yabgu B) Kurgan C) Aygucı D) İlteber E) Tarkan

ANALİZ:

A) **Yabgu:** İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde İkili Teşkilatta devletin batı kanadını yöneten hanedan üyesine verilen ünvandır.

B) **Kurgan:** Oda şeklinde mezarlara verilen isimdir ve ahiret inancının kanıtıdır.

C) **Aygucı:** Vezir

D) **İlteber:** Hükümdarlık ünvanıdır.

E) **Tarkan:** Ordu komutanı.

Toplumsal yaşam ve inanışla ilgili olan kavram B seçeneğinde verilen Kurgandır. **Cevap: B**

NE SORAR?

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde devleti oluşturan unsurlar arasında aşağıdakilerden hangisi yer <u>almaz</u>?

A) Oksızlık B) Ülke C) Kün D) Teşkilat E) Kut

ANALİZ:

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinde devleti oluşturan 4 temel unsur vardır bunlar:

A) **Oksızlık:** Bağımsızlık

B) **Ülke**

C) **Kün:** Halk

D) **Teşkilat**

E seçeneğinde verilen Kut Anlayışı tanrı tarafından verilen yönetme yetkisidir. Devleti oluşturan unsurlar arasında Kut yer almamaktadır. **Cevap: E**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

Türklerin İslamiyet'i Tanıma ve Kabul Etme Aşamaları

- **Hz. Ömer:** Komşu olundu.
- **Hz. Osman:** Çatışmalar başladı. Belencer Savaşı
- **Emeviler:** Türgiş- Emevi savaşları yaşandı.
- **Abbasiler:** Talas Savaşı yapıldı.

Talas Savaşı (751) (Atlık Savaşı)

Abbasiler ile Çin arasında Orta Asya hâkimiyeti için yaşanmıştır.

Türk İslam tarihini başlatan savaştır.

Karluklar Abbasileri destekleyerek savaşı kazanmalarını sağladılar ve İslamiyet'i tanıyıp kabul et tiler.

İlk Türk İslam topluluğu Karluklar'dır.

Çin Uygarlığına ait olan kâğıt, matbaa, pusula, mürekkep Talas Savaşı ile Araplar tarafından öğre nilmiştir. Savaş sonucunda kâğıt ilk defa Çin dışında Semerkant şehrinde basılmıştır.

Önemli Türk İslam Şehirleri

Işıldayan İnci: Kaşgar
İslam'ın Roması: Buhara
Şehirlerin Şahı: Semerkant
Dünya'nın Yarısı: İsfahan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

Türk-İslam devletlerinin ilk dönemlerinde başkent olan ve Timur Dönemi'nde "şehirlerin şahı" unvanıyla bilinen stratejik öneme sahip şehir aşağıdakilerden hangisidir? (2015/Lisans)

A) İsfahan B) Semerkant C) Taşkent
D) Buhara E) Kaşgar

ANALİZ:

A) **İsfahan:** Dünyanın Yarısı
B) **Semerkant:** Şehirlerin Şahı
C) Taşkent
D) **Buhara:** İslam'ın Roması
E) **Kaşgar:** Işıldayan İnci

Soruda sorulan Timur Döneminde Şehirlerin Şahı ünvanını alan yer Semerkant Şehridir.

Cevap: B

Türklerin İslamiyet'i Kabul Etmelerini Kolaylaştıran Unsurlar:

Tek Tanrı inancı, kurban kesme, ahiret inancı, temizlik, ahlak kuralları, hoşgörü, ruhban sınıfının olmaması gibi unsurlar Türklerin İslamiyet'e geçişini kolaylaştırmıştır.

DİKKAT!

Türklerin İslamiyet'i geç kabul etmelerinin sebebi ise **Mevali Politikası***'dır.*

Türklerin İslamiyet'e katkıları:

İslamiyet'i korudular ve yaydılar.
Türk İslam bilginleri yetiştirdiler.
İslam mimarisine katkılar sundular.
Gittikleri bölgeleri Türkleştirip İslam kültürünü yaydılar.

KARAHANLILAR

- ✓ **Afrasiyaboğulları, İlikhanlar, Buğrahanlar** olarak da bilinir.
- ✓ Orta Asya'da kurulan ilk Türk İslam devletidir.
- ✓ Karluk, Yağma, Çiğil, Tuhsi gibi Türk topluluklarının birleşmesi ile kurulmuştur.
- ✓ Kurucusu **Bilge Kül Kadir Han**'dır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

- ✓ En parlak dönemi **Yusuf Kadir Han** Dönemi'dir.
- ✓ **Satuk Buğra Han** Dönemi'nde İslamiyet'i kabul ettiler.
- ✓ Satuk Buğra Han'a Abdülkerim isminin yanı sıra El Mücahit, El Gazi gibi ünvanlar verilmiştir.
- ✓ Halife tarafından tanınan ilk Karahanlı hükümdarı **Ebu Nasr Han**'dır.
- ✓ Gulam sistemi ilk kez Karahanlılar tarafından uygulanmıştır.
- ✓ Karahanlı Devleti Türk İslam sentezini oluşturmuştur.
- ✓ İlk Türk İslam medresesi olan **Semerkant Medresesi**'ni kurdular.
- ✓ Dünyada burslu öğrencilik sistemini kurdular.
- ✓ İlk Türk İslam edebi eserlerini verdiler:

Kutadgu Bilig	Yusuf Has Hacib
Divanı Lûgati't-Türk	Kaşgarlı Mahmut
Divan-ı Hikmet	Ahmet Yesevi
Atabetü'l-Hakayık	Edip Ahmet Yükneki

- ✓ Ticaret için **Ribat** adı verilen küçük kervansaraylar inşa ettiler.
- ✓ Posta teşkilatını kurdular.
- ✓ Halkın tamamı Türklerden oluşur.
- ✓ Türkçeyi resmî dil ilan ettiler.
- ✓ İkili teşkilat uygulamaları, Türkçeyi resmî dil ilan etmeleri ve Uygur alfabesini kullanmaları ulusçu olduklarının kanıtıdır.
- ✓ Devlet ilerleyen süreçte ikiye ayrılmış Doğu Karahanlı **Karahitaylılar**, Batı Karahanlı ise **Harzemşahlar** tarafından yıkılmıştır.

⚠ DİKKAT!

Kur'an-ı Kerim'i Türkçeye çeviren ilk devlet Karahanlılardır.

GAZNELİLER (YEMİNİLER)

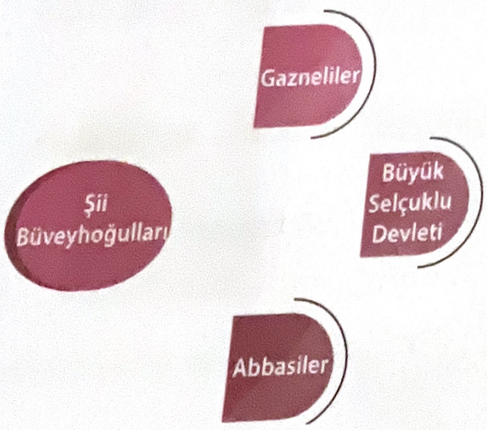
- ✓ Kurucusu **Alp Tigin**'dir.
- ✓ Devleti bağımsız hâle getiren kişi **Sebük Tigin**'dir.
- ✓ En parlak zamanı **Gazneli Mahmut** Dönemi'dir.
- ✓ Gazneli Mahmut Halifeyi Şii Büveyhoğullarına karşı korumuştur.
- ✓ Türk İslam tarihinde **Sultan** ünvanını kullanan ilk hükümdar Gazneli Mahmut'tur.
- ✓ Gazneli Mahmut Hindistan'a 17 sefer düzenlemiş ve İslamiyet'i yaymıştır.
- ✓ **Gazneli Mahmut'un ünvanları:** Sultan, Hindistan Fatihi, Put Kırıcı, Âlemin Aslanı, Zamanın Yeganesi'dir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

- ✓ Gazneli Mahmut **Biruni** için "Sarayımın en değerli hazinesi" demiştir.
- ✓ Firdevsi Şehname eserini, **Utbi** ise **Tarih-i Yemin** adlı eserini Gazneli Mahmut'a sunmuştur.
- ✓ Büyük Selçuklu Devleti'ne **Nesa, Serahs ve Dandanakan** savaşlarında yenildiler ve yıkılış sürecine girdiler.
- ✓ Farklı etnik ırklardan oluşmaları, geniş coğrafyaya hükmetmeleri gibi sebepler yıkılış sürecini hızlandırmıştır.
- ✓ 1187 yılında **Gurlular** tarafından yıkılmıştır.

GAZNELİLER X BSD

Nesa
Serahs
Dandanakan

NE SORDU?

963-1187 yılları arasında Afganistan, Özbekistan, İran, Horasan, Pakistan ve Kuzey Hindistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya hâkim olan devlet aşağıdakilerden hangisidir? (2014/Lisans)

A) Karahanlı B) Akkoyunlu C) Gazneli
D) Büyük Selçuklu E) Karakoyunlu

ANALİZ:

963-1187 yılları arasında Afganistan, Özbekistan, İran, Horasan, Pakistan ve Kuzey Hindistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya hâkim olan devlet Gazneli Devletidir. Gazneliler Hindistan'da İslamiyet'i yayarak Kast Sistemine darbe vurmuşlardır.

Gazneli Mahmut Hindistan Fatihi, Alemin Arslanı, Zamanın Yeganesi olarak bilinmektedir.

Cevap: C

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ

- ✓ Oğuzların Üçok Kolunun **Kınık Boyu** tarafından kurulmuştur.
- ✓ Devlet adını Dukak Bey'in oğlu **Selçuk Beyden** alır.
- ✓ Selçuk Bey'den sonra Arslan Yabgu başa geçse de Gazneliler ve Karahanlılar tarafından esir edilince yerine **Tuğrul ve Çağrı** kardeşler geçmiştir.
- ✓ Gazneliler ile Büyük Selçuklu Devleti arasında üç savaş yapılmıştır:
  - ➢ **Nesa** BSD X Gazneliler > BSD kazandı.
  - ➢ **Serahs** BSD X Gazneliler > BSD kazandı.
  - ➢ **Dandanakan** BSD X Gazneliler > BSD kazandı.
  - ➢ Dandanakan Savaşı ile Gazneliler yıkılış sürecine girdi. Büyük Selçuklu Devleti Tuğrul Bey'in adına hutbe okutması ile resmen kuruldu.
- ✓ **Zap Suyu Savaşı**
  - ➢ Büyük Selçuklu Devleti ordusu Bizans ve Gürcü birlikleri tarafından pusuya düşürülmüştür.
- ✓ **1048 Pasinler Savaşı**
  - ➢ Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans arasında yapılan bu savaşı BSD kazandı ve Gürcü kralı Liparit esir alındı.
- ✓ **1055 Bağdat Seferi**
  - ➢ Şii Büveyhoğulları İslam halifesini baskı altına aldığı için düzenlendi. Şii Büveyhoğulları Devleti yıkıldı ve Halife baskıdan kurtarıldı.
  - ➢ Tuğrul Bey'e "Doğunun ve Batının Sultanı" ünvanı verildi.
  - ➢ Halifenin siyasi yetkileri Tuğrul Bey'e geçti.
- ✓ **Nişabur Medresesi**
  - ➢ BSD'nin ilk medresesi Tuğrul Bey Dönemi'nde Nişabur'da açılmıştır.

Alp Arslan Dönemi

- ➢ Tuğrul ve Çağrı Beylerden sonra tahta Çağrı Bey'in oğlu **Alp Arslan** geçti.
- ➢ Vezirlik makamına Vezir Nizamülmülk getirildi.
- ➢ Amcası Kavurd'un isyanını bastırdı.

- ✓ **1064 Ani Kalesi'nin Fethi:**
  - ➢ Hristiyanlarca kutsal kabul edilen Ani Kalesi fethedildi. Sultan Alparslan'a Ebul Feth (Fetihlerin Babası) ünvanı verildi.

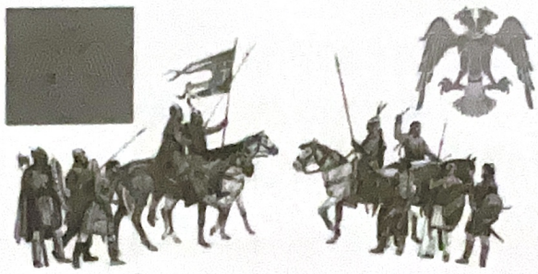

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

✓ **1071 Malazgirt Savaşı**

- Büyük Selçuklu X Bizans > BSD kazandı.
- Savaşta Uz ve Peçenekler'in Bizans ordusundan BSD ordusuna geçmesi zaferde son derece önemlidir.

Sonuçları

- Bizans İmparatoru Romen Diyojen esir alındı.
- Sultan Alp Arslan'a "İslam Ülkelerinin Sultanı" ünvanı verildi.
- Anadolu'nun kapıları Türklere açıldı.
- Sultan Alp Arslan komutanlarına "Kılıç hakkı" tanıdı.
- Anadolu'da İlk Türk Beylikleri kuruldu.
- Türklerin Batıya ilerleyişi hızlandığı için Haçlı Seferleri başladı.

Melikşah Dönemi

- Alp Arslan Yusuf Harizmi tarafından hançerlenince yerine oğlu **Melikşah** geçti.
- Büyük Selçuklu Devletinin en parlak dönemi Melikşah zamanında yaşanmıştır.
- Melikşah Dönemi'nde: Urfa, Antakya, Kudüs, Şam, Halep, Gürcistan, Yemen gibi yerler fethedildi.
- Sultan Melikşah'ın ölümü ile devlet **Fetret Devrine** girmiştir.

✓ **Büyük Selçuklu Devri Fetret Dönemi (1092-1118)**

- Oğulları Mahmut, Mehmet Tapar, Berkyaruk ve Sencer'in mücadelesinden Sencer hükümdar olarak çıkmıştır.

✓ **1141 Katvan Savaşı:**

- BSD X Karahitaylılar > Karahitaylılar kazandı. BSD yıkılışa sürüklendi.

Büyük Selçuklunun Yıkılış Sebepleri:

- Katvan Savaşı
- Taht kavgaları
- Atabeylerin faaliyetleri
- Abbasi halifelerinin çalışmaları
- Oğuzların devlete küsmesi ve isyanı
- Bâtınilik faaliyetleri
- Sultan Sencer'in ölümüyle devlet yıkılmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Büyük Selçuklu Devleti'nin Yıkılışı ile Ortaya Çıkan Devletler ve Atabeylikler:

Devletler

- Anadolu Selçuklu Devleti
- Kirman Selçukluları
- Suriye Selçukluları
- Irak Selçukluları

Atabeylikler

- Börililer > Şam
- Zengiler > Musul
- Salgurlular > Fars
- Begteginliler > Erbil
- İldenizoğulları > Azerbaycan

NE SORDU?

Anadolu'nun Türkleşmesinde ve bu durumun kalıcı hâle gelmesinde önemli bir rol oynayan Malazgirt ve Miryokefalon savaşları aşağıdaki Selçuklu hükümdarlarından hangileri döneminde gerçekleşmiştir? (2022-Ortaöğretim)

A) Alp Arslan – II. Kılıç Arslan

B) Melikşah – I. Alaeddin Keykubad

C) Melikşah – II. Kılıç Arslan

D) Alp Arslan – I. Alaeddin Keykubad

E) Tuğrul Bey – I. Gıyaseddin Keyhüsrev

ANALİZ:

Malazgirt Savaşı Sultan Alp Arslan Döneminde Anadolu'nun kapılarını Türklere açan savaştır bu sebeple Yurt Açan Savaşı olarak bilinmektedir.

Miryokefalon Savaşı II. Kılıç Arslan Döneminde Anadolu Selçuklu Devleti ile Bizans arasında yapılan savaştır. Bu savaş ile Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleştiği için Yurt Tutan Savaşı olarak bilinmektedir.

Cevap: A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MISIRDA KURULAN TÜRK İSL

TOL

Vezir

LER

Tarihte
Kurucus
Akşit (İhş
Teavifi M
Fatımile

EYYÜBİLER

Sela
Or
H

MEMLÜ

er, Ed-D
eyi resmî dil
asik Türk veraset
olan komutana hükü
Halifeyi koruma altı
birleştirmediler.
Tarihte Moğolları ye
Yavuz Sultan Seli
ve Ridaniye Sav

MISIRDA KURULAN TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

ŞİFRE: T-İ-E-M

TOLUNOĞULLARI

Mısırda kurulan ilk Türk İslam devletidir.
Kurucusu Tolunoğlu Ahmet'tir.
Teavifi Mülk devletidir.
En parlak dönemi Humâreveyh Dönemi'nde yaşanmıştır.
Maristan adı verilen ücretsiz hastaneler kurmuşlardır.
Abbasiler tarafından yıkıldılar.
Vezirlik makamı görülmeyen tek Türk devleti Tolunoğulları'dır.

İHŞİDİLER

Tarihte kutsal bölgelere yani Hicaz'a sahip olan ilk Türk devletidir.
Kurucusu Muhammed b. Tuğaç'tır.
Akşit (Ihşid) kelimesi "Beyaz Güneş" anlamına gelmektedir.
Teavifi Mülk devletidir.
Fatımiler tarafından yıkılmıştır.

EYYÜBİLER

Selahaddin Eyyubi tarafından kurulmuştur.
Ordusu Kıpçak Türklerinden kurulmuştur.
Hıttin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılardan geri almıştır. (III. Haçlı Savaşı)
Kudüs Fatihi olarak bilinen kişi Selahaddin Eyyubi'dir.
Selahaddin Eyyubi Mehmet Âkif Ersoy tarafından "Şarkın en sevgili sultanı" olarak nitelenmiştir.

MEMLÜKLER

Kıpçak Türkü Aybeg tarafından kurulmuştur.
Kölemenler, **Ed-Devletü't-Türkiye** gibi isimlerle de bilinir.
Türkçeyi resmî dil ilan ettiler.
Klasik Türk veraset sistemini uygulamadılar ve bunun yerine güçlü olan komutana hükümdar olma hakkı tanıdılar.
Halifeyi koruma altına aldılar. Halifelik ile sultanlık makamlarını birleştirmediler.
Tarihte Moğolları yenen ilk devlettir. (Ayn Calud, Elbistan)
Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'ne Mercidabık ve Ridaniye Savaşlarında yenilerek yıkıldılar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

MOĞOL İMPARATORLUĞU

Cengiz Han (Timuçin) tarafından Moğol kabilelerinin birleşmesi ile kurulmuştur.

Dünyanın en büyük kara imparatorluklarından biridir.

Türk töresi örnek alınarak "Yasanamei Büzürg" (Cengiz Yasaları) yasaları oluşturulmuştur.

Cengiz Han'dan sonra başa Ögeday geçse de devlet zamanla oğulları ve torunları arasında paylaşılmıştır.

Moğol İmparatorluğu'nun Parçalanmasıyla Ortaya Çıkan Devletler

Kubilay Hanlığı: Çin'de Kubilay tarafından kuruldu ve asimile oldu. Seyyah Morco Polo bu devlette yaşamıştır.

Çağatay Hanlığı: Azerbaycan'da kurulmuştur. Emirler tarafından yönetildi.

Altınorda: Karadenizin kuzeyinde kuruldu ve Rusların güneye inmesini engelledi. Timur tarafından yıkıldı.

İlhanlılar: Hülagu Han tarafından İran çevresinde kuruldu. Abbasilere son verdiler. Anadolu Selçuklu Devleti'ni Kösedağ Savaşı ile yıkılışa sürüklediler. Haşhaşilerin faaliyetlerine son verdiler.

TİMUR İMPARATORLUĞU

Timurlenk ve Sahipkıran gibi ünvanlarla bilinir.

Emir ünvanı ile devleti yönetmiştir.

Altınorda Devleti'ni yıkarak ve Osmanlı Devleti'ni Ankara Savaşı'nda Fetret Devri'ne iterek Türk tarihine iki büyük zarar vermiştir.

Semerkant şehrine bu dönemde "Şehirlerin Şahı" ünvanı verilmiştir.

Ali Kuşçu, Ali Şîr Nevaî, Uluğ Bey, Hüseyin Baykara gibi önemli kişiler bu devlette yetişti.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

AKKOYUNLULAR

Kara Yülük Osman Bey tarafından kurulmuştur.

En önemli hükümdarı **Uzun Hasan**'dır.

Dede Korkut Hikâyeleri'ni yazılı hâle getirdiler.

Otlukbeli Savaşı: Akkoyunlu X Osmanlı Devleti: Osmanlı Devleti kazandı ve Akkoyunlular yıkılışa sürüklendi.

Şah İsmail tarafından son verildi.

KARAKOYUNLULAR

Kara Yusuf tarafından kurulmuştur.

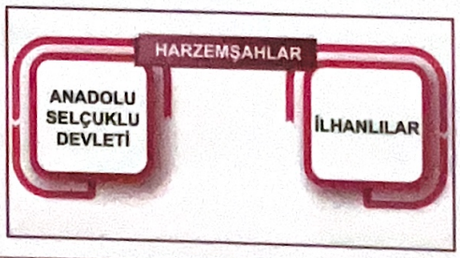
Azerbaycan'ı Türkleştirdiler.

İran ve Iraktaki Moğol hâkimiyetine son verdiler.

HARZEMŞAHLAR

Bilinen ilk hükümdarı **Anuş Tigin**'dir.
Kendilerini Büyük Selçuklunun varisi saymışlardır.
Otrar Faciası: Cengiz Han'ın kervanlarının yağmalanması üzerine Harzemşahlarla yaşanan bir sorundur. Vali İnalcık Olayı olarak da bilinir.
Anadolu Selçuklu Devletiyle **1230 Yassıçimen Savaşı**'nda yenilip dağılma sürecine girdiler.
İlhanlılar tarafından yıkıldılar.

BABÜR İMPARATORLUĞU

Babür Şah tarafından Hindistan'da kurulmuştur.

Şah Cihan tarafından Eşi Mümtaz Hatun için Tac Mahal yaptırılmıştır.

İngiltere tarafından yıkılmıştır.

SAFEVİLER

Şii karakterli bir devlettir.

Şah İsmail Dönemi'nde Anadolu'da Şah Kulu İsyanını çıkardılar.

Çaldıran Savaşı: Osmanlı X Safevi Osmanlı Devleti kazandı ve Safeviler yıkılış sürecine girdi.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRK İSLAM DEVLETLERİ KÜLTÜR MEDENİYET

DEVLET TEŞKİLATI

- **Kut Anlayışı: (Allah'ın Nasibi)** Kut anlayışı İslamiyet'in kabulü ile Türklerde Allah'ın nasibi hâlini almıştır.
- **Gaza ve Cihat:** İslam'ı korumak ve yaymak için yapılan savaşlardır. Türk cihan hâkimiyeti mefkuresi İslamiyet'in kabulünden sonra gaza ve cihat olarak hayat bulmuştur.

Hükümdarlık ünvanları ve Sembolleri:

Ünvanlar: Sultan, Sultanı Azam, Han, Hakan, Hünkâr, İlig, Kadir, Bey, Şah, Padişah, Buğra, Kara...

Semboller: Tıraz (Elbise), Hilat (Hediye), Menşur (Onay Belgesi), Çetr (Şemsiye), Sikke (Para), Asa, Hutbe, Örgin (Taht), Otağ (Çadır), Nevbet (Davul), Kılıç, Yay, Mühür...

NOT!

Dar eki başa gelirse kurum sona gelirse görevli olur.

Saray Görevlileri	Devlet Görevlileri
Emiri Ahur: Atların bakımı	**Melik:** Hükümdarın erkek çocuğudur.
Camedar: Hükümdarın kıyafetleri	**Atabey:** Meliklerin eğitmenidir.
Emiri Alem: Bayrak ve sancağı korur.	**Şıhne:** Askerî Vali
Hares Emiri: Suçluları cezalandırır.	**Amid:** Sivil İdareci
Candar: Hükümdarın güvenliğinden sorumludur.	**Amil:** Vergi Memuru
Silahtar: Silahlar ile ilgilenir.	**Muhtesip:** Çarşı, pazarı denetler.
Serhenk: Yol düzeni ve güvenliğini sağlar.	**Yuğruş:** Karahanlılar'da vezir.
Çaşnigir: Hükümdarın yiyecekleri ile ilgilenir.	**Hacei Büzürg:** Gaznelilerde vezir.
Hacip: Devlet ile halk, hükümdar ile devlet adamları arasındaki bağlantıyı sağlar.	**Ulak:** Haberleşmeyi sağlar.
Kıssadar: Dilekçeler ile ilgilenir.	**Naip:** Vekil
Emiri Şikar: Hükümdarın av işleri ile ilgilenir.	**Subaşı:** Güvenlik
Şarapdar: Hükümdarın içecekleri ile ilgilenir.	**Kadı:** Yargıç
Taştdar: Hükümdarın temizlik işleri ile ilgilenir.	
Kapucubaşı: Sarayın günlük işleri ile ilgilenir.	
Hansa: Hükümdarın sofrası ile ilgilenir.	

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

DİVANI SALTANAT

Büyük divana Gaznelilerde **Divan-ı Vezaret**, Karahanlılarda **Divan-ı Âli** adı verilir.

Büyük Selçuklu Devletinde **Divan-ı Saltanat** ve buna bağlı alt divanlar bulunur.

DİVAN	GÖREVİ	BAŞKANI
Divan-ı Arz	Ordu	Arzül Geyş
Divan-ı İnşa	Yazışma	Münşi
Divan-ı İstifa	Mali	Müstevfi
Divan-ı İşraf	Teftiş	Müşrif
Divan-ı Berid	Haberleşme	Berid
Divan-ı Mezalim	Büyük Davalar	Sultan
Niyabeti Saltanat	Hükümdar yokken toplanır.	Naip

NE SORDU?

Selçuklular Dönemi'nde devlet işleri "divan-ı saltanat" denilen büyük divanda görüşülüp karara bağlanırdı. Ayrıca bu divana bağlı devletin mali, askerî, adli ve diğer konularının görüşüldüğü başka divanlar da vardı.

Aşağıdakilerden hangisi bu divanlardan biri değildir?

(2020-Ortaöğretim)

A) Divan-ı İstifa
B) Divan-ı Arz
C) Divan-ı İşraf
D) Divan-ı Hümayun
E) Divan-ı Mezalim

Analiz:

A) Divan-ı İstifa: Mali İşler
B) Divan-ı Arz: Ordu İşleri
C) Divan-ı İşraf: Teftiş
E) Divan-ı Mezalim: Ağır siyasi suçluların yargılandığı divan.

D seçeneğinde verilen Divan-ı Hümayun Osmanlı Devleti'nde Orhan Bey Döneminde kurulan divandır. Selçuklularda yer almaz.

Cevap: D

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

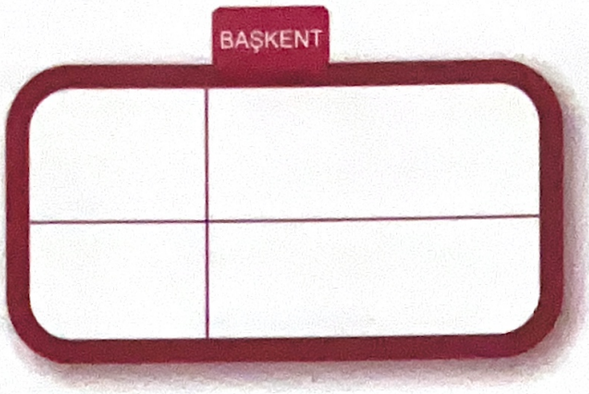
ORDU

- **Eyalet Askerleri:** Eyaletlerde yer alan ikta sisteminden yetişen askerlerdir.
  Maaş almazlar giderleri ikta sahibi tarafından karşılanır.
  Cebelü: İkta sisteminden yetişen atlı askerlere verilen isimdir.
- **Gulam Askerleri:** Esir alınan askerlerden kurulan profesyonel saray muhafızlarıdır.
  Aldıkları maaşa **Bistegani** adı verilir.
  Gulamanı Saray: Sarayı ve sultanı korurlar.
  Gulam sistemini ilk kez uygulayan devlet Karahanlılar'dır. (Bazı akademik kaynaklar Gazneliler olarak kabul etmektedir.)
- **Hassa Ordusu:** Merkez ordusudur. Müslüman çocuklar da alınır.
- **Bağlı Beylik ve Devletler:** Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı beylik ve devletlerin gönderdiği askerlerdir.
- **Türkmenler:** Savaş zamanı orduya katılan akıncı birliklerdir.

HUKUK

- **Divan-ı Mezalim** Kadı kararlarına itirazları değerlendiren temyiz organıdır. Hükümdar başkanlığında ağır siyasi suçlular yargılanır.
- **Şeri Hukuk** Şeri davalara kadılar bakar.
  Türk İslam devletlerinde şer-i hukukun başında **"Kadil Kudat"** bulunur.
- **Örfi Hukuk** Örfi hukukun başında "Emiri Dad" bulunur.
- **Kadı Leşker** Askerî davalara bakar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TOPRAK YÖNETİMİ

Mîrî Arazi	Mülk Arazi
Devlete ait topraklardır. Has, Vakıf, İkta olarak 3'e ayrılır: **Has:** Geliri hükümdara aittir. **Vakıf:** Geliri hayır kurumlarına aittir. **İkta:** Devlet görevlilerine ve komutanlara ayrılan toprak türüdür. **İkta Sisteminin Faydaları:** ✓ Memur maaşları ödenir, ✓ Toprağın boş kalması engellenir, ✓ Para harcamadan ordu kurulur (cebelü), ✓ Düzenli vergi toplanır, ✓ Güvenlik sağlanır, merkezi otorite artar. ✓ İkta sisteminden hazineye ya da hazineden ikta sistemine asla nakit para akışı olmaz.	Şahıslara ait topraklardır. **Öşri:** Müslümanlara ait toprak türüdür. **Haraci:** Gayrimüslimlere ait toprak türüdür.

SOSYAL HAYAT - ÖNEMLİ YAPILAR

- ✓ **Tabhane:** Misafirhane
- ✓ **İmarethane:** Aşevi
- ✓ **Külliye:** Cami merkezli kompleks yapılardır.
- ✓ **Türbe:** Dini kişilerin mezarlarıdır.
- ✓ **Kümbet:** Anıt mezar
- ✓ **Ribat:** Kervansaray benzeri küçük ticari yapılardır.
- ✓ **Kervansaray:** Ticaret için kurulan konaklama merkezleridir.
- ✓ **Bedesten:** Pek çok farklı ürünün bir arada satıldığı ticari yapılardır.
- ✓ **Arasta:** Ahi çarşısı
- ✓ **Kapan Hanı:** Tek bir ürünün satıldığı ticari yapılardır.
- ✓ **Tekke, Zaviye:** Dini eğitim verilen yerlerdir.
- ✓ **Bargah, Kapu:** Saray
- ✓ **Darüşşifa, Darülafiye, Maristan:** Hastane
- ✓ **Bimarhane:** Akıl ve sinir hastalıkları tedavisi sunan hastanelerdir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MEDRESE	DEVLET	ÖNEMİ
Semerkant Medresesi	Karahanlılar	Türk İslam tarihinin ilk medresesidir.
Nişabur Medresesi	Büyük Selçuklu Devleti	BSD'nin ilk medresesidir.
Nizamiye Medreseleri	Büyük Selçuklu Devleti	BSD'nin en önemli medreseleridir.
		Vezir Nizamülmülk'ün çalışmaları ile Sultan Alp Arslan Döneminde kurulmuştur.
		Şiilik ile mücadele,
		Bilim adamı, din alimi, devlet adamı yetiştirme
		Bâtıniliğe karşı mücadele amaçları ile yapılmıştır.
Yağıbasan Medresesi	Danişmentliler	Anadolu'da kurulan ilk medresedir.
Kayseri Koca Hasan Medresesi	Anadolu Selçuklu Devleti	ASD'nin ilk medresesidir.
İznik Orhaniyesi	Osmanlı Devleti	Osmanlı Devleti'nin ilk medresesidir.
Sahnı Seman Medresesi	Osmanlı Devleti	Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki ilk medresesidir.
Süleymaniye Medresesi	Osmanlı Devleti	Kanuni Dönemi'nde açılan medresedir.

NE SORDU?

Türk-İslam devletlerinde, fethedilen topraklar öncelikle Müslüman gaziler arasında paylaştırıldı. Kalan topraklar ise üzerinde oturan Müslüman olmayan eski sakinlerine bırakılırdı.

Müslüman olmayanların tasarrufundaki bu arazilere verilen ad aşağıdakilerden hangisidir? (2022/Lisans)

A) Haraci arazi B) Has arazi C) Askerî ikta D) Mevat arazi E) Metruk arazi

ANALİZ:

Müslüman olmayanların tasarrufundaki mülki arazilere Haraci Arazi adı verilir

B) Has arazi: En iyi getiriye sahip arazi türüdür.

C) Askerî ikta: İkta Sistemi toprağı işleme sistemidir ve bu sistemden İkta Ordusu da kurulursa askeri ikta adı verilir.

D) Mevat arazi: Kullanılamayan bataklık gibi arazilerdir.

E) Metruk arazi: Halkın ortak kullanımına bırakılan arazi türüdür.

Cevap: A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

	ÖNEMİ
	Türk İslam tarihinin ilk medresesidir.
vleti	BSD'nin ilk medresesidir.
vleti	BSD'nin en önemli medreseleridir.
	Vezir Nizamülmülk'ün çalışmaları ile Sultan Alp Arslan Döneminde kurulmuştur.
	Şiilik ile mücadele,
	Bilim adamı, din alimi, devlet adamı yetiştirme
	Bâtıniliğe karşı mücadele amaçları ile yapılmıştır.
	Anadolu'da kurulan ilk medresedir.
Devleti	ASD'nin ilk medresesidir.
	Osmanlı Devleti'nin ilk medresesidir.
	Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki ilk medresesidir.
	Kanuni Dönemi'nde açılan medresedir.

likle Müslüman gaziler arasında paylaştırıldı.
ayan eski sakinlerine bırakılırdı.
ilere verilen ad aşağıdakilerden hangisidir?

C) Askerî ikta
k arazi

lere Haraci Arazi adı verilir

ve bu sistemden İkta Ordusu da kurulursa askeri

dır.
azi türüdür.

Cevap: A

SANAT

SANAT	İCRA EDEN	AÇIKLAMASI
Hat	Hattat	Arapçayı güzel yazma sanatıdır. İlk büyük Türk hattat **Amasyalı Yakut'tur**. Osmanlı Devleti'nde ünlü hattat **Şeyh Hamdullah'tır.**
Minyatür	Nakkaş	Perspektifsiz resim sanatıdır.
Tezhip (Altınlamak, yaldızlamak)	Müzehhip	Kitap süsleme sanatıdır.
Telkari	-	Gümüş işleme sanatıdır.
Vitray	-	Cam süsleme sanatıdır.
Ebru	Ebruzen	Su üzerindeki boyanın kâğıda geçirilmesidir.
Ciltcilik	Mücellit	Kitap ciltleme sanatıdır.
Fresk		Yaş alçı üzerine yapılan duvar süsleme sanatıdır.
Malakari		Duvar süsleme sanatıdır.

MİMARİ

Kullanım Amaçlarına Göre Mimari Yapılar

Dinî Mimari	Askerî Mimari	Sivil Mimari
Medrese Cami Tekke Zaviye Külliye	Kale Sur Burç Tersane Kışla	Ev Saray Çeşme Kervansaray Köprü

Karahanlı Mimari Eserleri	Gazneliler'in Mimari Eserleri	Büyük Selçuklu D. Mimari Eserleri
▶ Arap Ata Türbesi ▶ Ayşe Bibi Türbesi ▶ Ribat-ı Melik ▶ Talhatan Baba Cami	▶ Zafer Kuleleri ▶ Leşker-i Bazar Camii ▶ Ribatı Mahi	▶ Nişabur Medresesi ▶ Rey Medresesi ▶ İsfahan Mescidi Cuma ▶ Horosan Sultan Sencer Türbesi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Türk İslam Edebi Eserleri

Kutadgu Bilig	Yusuf Has Hacib
Divanı Lûgati't Türk	Kaşgarlı Mahmut
Atabetül Hakayık	Edip Ahmet Yükneki
Muhakemetü'l Lugateyn	Ali Şîr Nevaî
Şehname	Firdevsi
Tarihî Yemin	Utbi
Divan-ı Hikmet	Ahmet Yesevi
Siyasetname	Vezir Nizamülmülk
Rubailer	Ömer Hayyam

TÜRK İSLAM BİLİM ADAMLARI

Farabi: Muallimi Sani ve Al Phorobius olarak bilinmektedir. "İhsaül Ulüm, Kitabul Musiki, El Medinetül Fazıla" eserleri vardır. BM fikrini ortaya atan ilk kişidir.
İbni Sina: Avicenna ve Şeyhülfelasife olarak bilinmektedir. "El Kanun Fit Tıp, Kitabul Şifa" eseri vardır.
Harezmi: Cebirin kurucusudur. "Hisabül Cebr Vel Mukabele" eseri vardır.
Biruni: Gazneli Mahmut "Sarayımın en değerli hazinesi" olarak nitelemiştir. "El Asarül Bakiye" eseri vardır.
Gazali: İslam alimidir. Nizamiye Medreselerinde baş müderrislik yapmış İslam alimidir. "İhyaül Ulumiddin, Tehafütül Felasife" eserleri vardır.
İbni Rüşd: Averroes- Felsefe-Avrupalılara Aristoyu tanıtmıştır.
Ömer Hayyam: Astronomi ve matematik bilginidir. Celali takvimini hazırlamıştır. Rubaileri ile ünlenmiştir.
İbni Heysem: Optik biliminin kurucusu ve fotoğraf makinesinin mucididir. "Kitabul Menazir" adında eseri vardır.
Cabir Bin Hayyam: Modern kimyanın kurucusudur. "Kitabul Kimya" eseri vardır.
Zekeriya Er Razi: Kızamık ve Çiçek hastalıklarının farklı olduğunu ortaya koymuştur. Tıp eseri "El Havi Ansiklopedisi"dir.
Hazini: Astronom ve mekanikçi. Kitabül Menazil Hikme

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

Melikşah'ın atabeyliğini yapan ve aynı zamanda Siyasetname adlı eseri yazan kişi aşağıdakilerden hangisidir?
(2018-Ortaöğretim)

A) Ömer Hayyam B) Kaşgarlı Mahmut C) Ahmet Yesevi
D) Yusuf Has Hacip E) Nizamülmülk

Analiz:

Melikşah'ın atabeyliğini yapan ve aynı zamanda Siyasetname adlı eseri yazan kişi Büyük Selçuklu Devleti veziri olan Nizamülmülk'tür.

A) Ömer Hayyam: Astronomi ve matematik bilginidir. Celali takvimini hazırlamıştır. Rubaileri ile ünlenmiştir
B) Kaşgarlı Mahmut: Divanı Lügatit Türk
C) Ahmet Yesevi: Divanı Hikmet- Piri Türkistan olarak bilinir.
D) Yusuf Has Hacip: Kutadgu Bilig Türk İslam tarihinin ilk edebi eseridir.

Cevap: E

NE SORAR?

Piri Türkistan olarak bilinen ve yazmış olduğu Divanı Hikmet eseri ile Türklerin arasında İslamiyet'in yayılmasını ve yerleşmesini sağlayan ilim insanı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Firdevsi B) Ali Şir Nevai C) Ahmet Yesevi
D) Kaşgarlı Mahmut E) Yusuf Has Hacip

Analiz:

A) **Firdevsi:** İranlı ilim insaı Şehname eserinde Türk İran Savaşlarını anlatmış ve Alp Er Tunga'dan Afrasiyab adıyla bahsetmiştir.
B) **Ali Şir Nevai:** Çağatay Türkçesinin en büyük şairi olarak bilinir ve Muhakemetül Lugateyn eseri ile ünlenmiştir.
D) **Kaşgarlı Mahmut:** Dİvanı Lügatit Türk eserini kaleme alan ilk Türk kartograf ve filologtur.
E) **Yusuf Has Hacip:** Türk İslam Tarihinin ilk edebi eseri olan Kutadgu Bilig eserini kaleme almıştır.

Piri Türkistan olarak bilinen ve Divanı Hikmet eserini yazan ilim insanı Ahmet Yesevi'dir.

Cevap: C

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRKİYE TARİHİ

Malazgirt Savaşı sonucunda Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır ve Alp Arslan'ın komutanlarına "Kılıç Hakkı" vermesi ile ilk Türk beylikleri kurulmuş ve "Türkiye Tarihi" başlamıştır.

Türkiye tarihi 5 aşamadan oluşur:

1. I. Beylikler Dönemi (Malazgirt)
2. Türkiye Selçuklu Devleti
3. II. Beylikler Dönemi (Kösedağ)
4. Osmanlı Devleti
5. Türkiye Cumhuriyeti

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİ

DANİŞMENTLİLER

Danişment Gazi tarafından kurulmuştur.

Malatya, Niksar, Tokat, Kayseri, Sivas gibi şehirlere hâkim olmuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti'ni en çok uğraştıran beyliktir.

Anadolu'da para bastıran ilk Türk beyliğidir.

En önemli eserleri Anadolu'nun ilk medresesi olan Yağıbasan Medresesi'dir.

SALTUKLULAR

Erzurum ve çevresinde kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan **ilk Türk İslam** beyliğidir.

Eserler Şifre:

3 TEPSİ MAMA KALEYE

3 → Kümbetler,
Tepsi → Minare,
Mama → Hatun Külliyesi,
Kale → Cami

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MENGÜCEKLİLER	Erzincan ve çevresinde kurulmuştur. En önemli eserleri **Divriği Ulu Cami**'dir. Türkiye Cumhuriyeti'nin UNESCO'ya giren ilk eseri Divriği Ulu Cami'dir. Mengüceklilerin pek çok eseri 1939 Erzincan depremi sebebiyle günümüze ulaşamamıştır.
ARTUKLULAR	Diyarbakır, Harput ve Mardin Artukluları olarak üç ayrı kolda kurulmuştur. Zinciriye, Kasımiye, Hatuniye, Semanın Medreseleri Artuklulara aittir. Malabadi Köprüsü Artuklulara aittir. Sibernetik, robotik biliminin kurucusu olan **El Cezeri** Artuklularda yaşamıştır. Eseri **Otomato**'dur.
ÇAKA BEYLİĞİ	İzmir ve çevresinde Çaka Bey tarafından kurulmuştur. Çaka Bey ilk Türk denizcisidir. Çaka Bey'in donanma kurduğu 1081 yılı Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığının kuruluşu sayılır.
DİLMAÇOĞULLARI	Bitlis ve civarında kurulmuştur. Önemli eserleri Bitlis Ulu Cami'dir.

NOT!

I. Beyliklerin tamamına Türkiye Selçuklu Devleti tarafından son verilerek ATSB sağlanmıştır.

NOT!

Ahlatşahlar Beyliği Van'da kurulmuştur. Sökmenliler olarak da bilinir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ)

Süleyman Şah

- Kurucusu Kutalmışoğlu Süleyman Şah'tır.
- İlk başkenti İznik'tir. (I. Haçlı Seferinden sonra işgal edilmesi üzerine başkent Konya'ya taşınmıştır.)
- Boğazlardan vergi alan ilk hükümdardır.
- Süleyman Şah Suriye Selçukluları hükümdarı Tutuş ile yaptığı savaşta mağlup olmuş ve ölmüştür.
- Mezarı Caber Kalesi'ndedir.

I. Kılıçarslan

- I. Haçlı Savaşı yapılmıştır.
- Başkent İznik kaybedildiği için başkent Konya'ya taşınmıştır.
- I. Haçlı Savaşı amacına ulaşan tek haçlı savaşıdır.

I. Mesud

- II. Haçlı Seferi gerçekleşse de başarılı bir şekilde durduruldu.
- ASD'nin ilk bakır parası bu dönemde basıldı.
- En uzun süre tahtta kalan hükümdardır. (40 Yıl)

II. Kılıçarslan

- III. Haçlı Seferi gerçekleşse de başarılı olmadı.
- **Miryokefalon Savaşı**:
  - Bizans X Anadolu Selçuklu Devleti > ASD kazandı Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti.
- ASD'nin ilk gümüş ve altın parası bu dönemde basıldı.
- Samsun fethedildi.
- Alayhan Kervansarayı inşa edildi.
- II. Kılıçarslan'ın topraklarını 11 oğlu arasında paylaştırması devlet hanedanın ortak malı anlayışının sonucudur.

Önemli Savaşlar

- **Malazgirt Savaşı** → Yurt Açan Savaşı
- **Miryokefalon Savaşı** → Yurt Tutan Savaşı
- **Büyük Taarruz** → Yurt Kurtaran Savaşı

Önemli Fetihler

- **I. Gıyasedin Keykavus Dönemi'nde Antalya fethedildi.**
- **I. İzzettin Keykavus Dönemi'nde Sinop fethedildi.**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alaaddin Keykubat

- En parlak dönem yaşanmıştır.
- Denizaşırı ilk sefer yapılarak Kırım'ın Suğdak limanı ele geçirilmiştir.
- Kalonoros yani Alanya fethedildi.

1230 Yassıçimen Savaşı:

- ASD X Harzemşahlar ASD kazandı. Harzemşahlar yıkılınca Moğollar ile tampon bölge ortadan kalktı ve İlhanlılar ile komşu olundu.

II. Gıyaseddin Keyhüsrev

- Babası Alaaddin Keykubat'ı zehirleyerek tahta geçtiği iddia edilmektedir.
- Saadettin Köpek dönemin sadrazamıdır.

Baba İshak Ayaklanması

- İlhanlılardan kaçan Türkmenlerin Anadolu'ya girmesi ve sonrasında Baba İshak liderliğinde isyan etmesidir. Bu isyan ASD'yi zayıflatmış ve İlhanlılara karşı güçsüz konuma düşürmüştür. Anadolu'nun dini ve toplumsal ilk ayaklanmasıdır.

Kösedağ Savaşı

- ASD x İlhanlılar > ASD kaybetti.

Sonuçları

- ASD savaşı kaybetti ve yıkılış sürecine girdi.
- Türklerin Batıya ilerleyişi durdu.
- Anadolu İlhanlı hâkimiyetine girdi.
- Anadolu'da ikinci beylikler devri başladı.
- Moğal istilasının tek olumlu yönü Anadolu'daki Türk nüfusunu artırmasıdır.
- Anadolu Selçuklu Devleti daha sonra toparlanamamış ve son hükümdarı II. Mesud'un ölümü ile yıkılmıştır.

DİKKAT!

Anadolu'da Malazgirt Savaşı'ndan sonra I. Beylikler Dönemi Kösedağ Savaşı'ndan sonra II. Beylikler Dönemi başlamıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

NE SORDU?

Türkiye Selçuklu Devleti'nin başkenti İznik'in Haçlı Ordusu tarafından ele geçirilmesi üzerine başkentin Konya'ya taşınması, aşağıdaki hükümdarların hangisi döneminde gerçekleşmiştir? (2020/Lisans)

A) I. Kılıç Arslan
B) I. Mesut
C) I. Alâeddin Keykubat
D) I. Gıyaseddin Keyhüsrev
E) I. İzzettin Keykavus

Analiz:

A) İznik merkezli kurulan Anadolu Selçuklu Devleti I. Kılıç Arslan Döneminde I. Haçlı Savaşı sebebiyle başkent İznik kaybedilmiş ve yeni başkent Konya olmuştur.
B) **I. Mesut:** Anadolu Selçuklu Devletinde en uzun süre tahtta kalan hükümdardır. (40 Yıl)
C) **I. Alâeddin Keykubat:** Anadolu Selçuklu Devleti'ne en parlak dönemi yaşatan hükümdardır.

Cevap: A

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ TİCARETİ ARTTIRMAK İÇİN:

- Sinop, Samsun, Alanya, Antalya, Kırım gibi yerler fethedilmiştir.
- Ticari mala sigorta uygulanmıştır. (dünyada ilk)
- Ticaret yollarının güvenliği arttırıldı.
- Kervansaraylar inşa edildi.
- Gümrük vergileri düşürüldü.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Anadolu Selçuklu Devleti Kültür ve Medeniyeti

DEVLET TEŞKİLATI

Hükümdarlık Ünvanları ve Sembolleri

Ünvanlar

Keykavus, Keykubat, Keyhüsrev... Bu unvanlar İran (Fars - Acem) kültüründen etkilendiğini göstermektedir.

Semboller

Türk İslam devletleri ile aynı semboller kullanılmıştır.

DİVANLAR

Büyük divana Divanı Âla ya da Divanı Saltanat adı verilir.

DİVAN	GÖREVİ	BAŞKANI
Divan-ı Arz	Ordu	Arzül Geyş
Divan-ı İnşa	Yazışma	Münşi
Divan-ı İstifa	Mali	Müstevfi
Divan-ı İşraf	Teftiş	Müşrif
Divan-ı Berid	Haberleşme	—
Divan-ı Pervane	Toprak dağıtımı	Pervaneci
Niyabeti Saltanat	Hükümdar yokken toplanır.	Naip

DİKKAT!

- *Divan-ı Pervane Anadolu Selçuklu Devleti'ne özgüdür. Büyük Selçuklu Devleti'nde yer almaz.*
- *Divan-ı Pervane ile Osmanlıdaki nişancı toprak dağıtımı özelinde aynı işi yapar.*

ORDU

- Anadolu Selçuklu Devleti Ordusu, Büyük Selçuklu Devleti ordusu gibi İkta Askerleri, Gulam Askerleri (Hassa Ordusu Gulamanı Saray), Türkmenler, Bağlı Beylik ve Devletlerin gönderdiği askerlerden oluşur.
- Anadolu Selçuklu Devleti'nin BSD'den farklı olarak donanması vardır ve donanma komutanına Reisül Bahr ya da Meliküs Sevahil adı verilir.
- Anadolu Selçuklu Devleti'ndeki jandarma teşkilatına "Şurta" adı verilir.
- ASD'de ordu komutanına Emirül Ümera adı verilir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

EKONOMİ

Ahilik Teşkilatı

Tarihi Süreci: Fütüvvet > Ahilik > Lonca

- Ahi Evran önderliğinde kurulmuş olan esnaf teşkilatıdır.
- Liderine Şeyh ya da pir denir.
- Ahilik kitabı **Letaifi Hikmet**'tir.
- Üretilen mala fiyat biçmeye "narh kesmek" adı verilir.
- Usta - Kalfa - Çırak ilişkisi vardır. Mesleki eğitimini tamamlayana icazetname verilir.
- Arz talep dengesini sağlar, malın kalitesini korur, esnaf dayanışması sağlar, esnafa kredi verir.
- Üretici ve tüketiciyi korur.

Bacıyân-ı Rûm: Anadolu Kadınları Teşkilatı

Ahilik teşkilatının Osmanlı Devleti'ndeki lonca teşkilatından iki temel farkı vardır:

1) Ahiler askere gider lonca teşkilatındakiler gitmez.

2) Ahilik teşkilatına sadece Müslümanlar alınırken lonca teşkilatına hem Müslümanlar hem Gayrimüslimler alınır.

Şehir merkezleri dışındaki ticaret merkezlerine "Yabanlu" adı verilir.

NE SORDU?

İslam dünyasındaki fütüvvet anlayışı, Anadolu Selçuklu Devleti'nde ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında, aşağıdakilerden hangisinin ahlak ve davranış kurallarının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır? (2016/Lisans)

A) Ahîlik Teşkilatı B) Timar Sistemi C) İltizam Sistemi

D) Devşirme Usulü E) Enderun Mektebi

Analiz:

İslam dünyasındaki fütüvvet anlayışı, Anadolu Selçuklu Devleti'nde ve Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında, Ahilik Teşkilatı olarak şekillenmiştir.

Ahilik Anadolu Selçuklu Devleti'nde esnaf teşkilatıdır.

Tımar: Osmanlı Devleti'nde toprağı işleme sistemidir.

İltizam Sistemi: 1-3 yıllığına toprağı kiralama sistemidir.

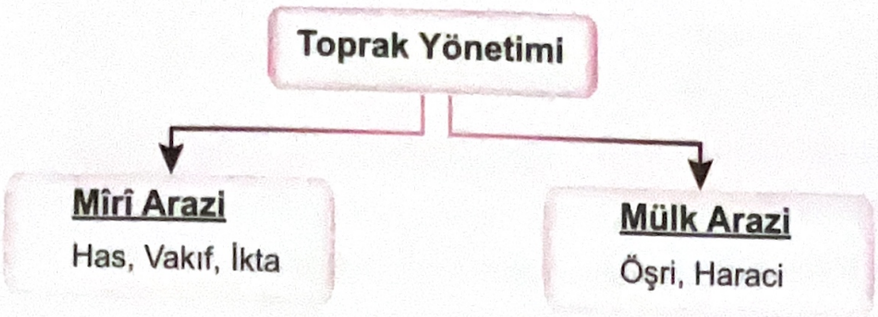
Devşirme Sistemi: Küçük yaşta alınan gayrimüslim bir çocuğun Türklüğe ve Müslümanlığa devşirilerek devlet adamı veya asker yapılmasıdır.

Enderun Mektebi: Devşirme kökenlilerin devlet adamı olarak yetiştirildikleri okuldur.

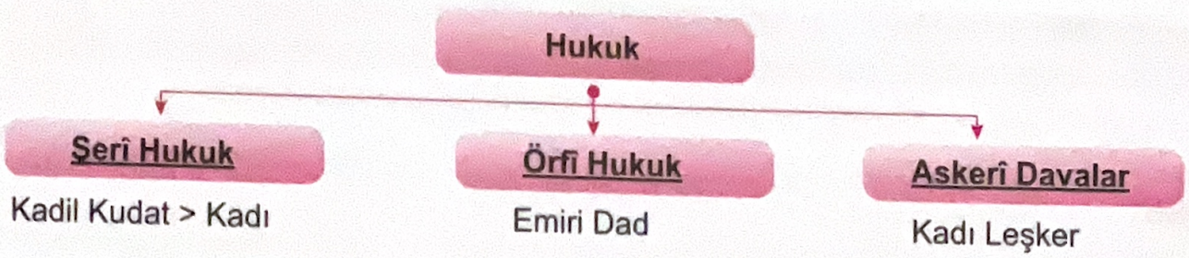
Cevap: A

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

TOPRAK YÖNETİMİ

HUKUK

DİL, EDEBİYAT VE BİLİM İNSANLARI

Mevlana → Mesnevi, Divanı Kebir, Fihi Mafih
Hacı Bektaşi Veli → Makalat
Aşık Paşa → Garipname
Muhyiddin Arabî → Ekberilik - Vahdeti Vücud
Hoca Dehhani → Selçuklu Şehnamesi
Caca Bey → Astronomi
Hacı Paşa → Anadolu'nun İbni Sina'sı
İbni Bibi, Ravendi → Tarih
Ahmet Gülşehri → Mantıkut Tayr
Yunus Emre → Risaletün Nushiyye

MİMARİ VE SANAT

ASD devleti sanatında çini, bitki motifleri, geometrik şekiller hayvan ve bitki figürleri, çift başlı kartal gibi süsleme unsurları yer alır.

İLKLER

İlk Cami → Konya Alaaddin Cami
İlk Kervansaray → Alay Han
İlk Hastane → Gevher Nesibe Darüşşifası (Dünyanın ilk tıp fakültesi)
İlk Medrese → Kayseri Koca Hasan Medresesi
İlk Külliye → Hunad Hatun Külliyesi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MEDRESELER

Erzurum Çifte Minareli Medrese

Kırşehir Caca Bey Medresesi > Anadolu'da ilk rasathane

Sivas Gök Medrese

Konya İnce Minareli Medrese

Konya Karatay Medresesi

DİKKAT!

Erzurum Yakutiye Medresesi ve Sivas Çifte Minareli Medrese İlhanlılara aittir.

KÜMBET

Döner Kümbet

KERVANSARAY

Alay Han (İlk Kervansaray),

Sultan Hanı: Hükümdarın yaptırdığı kervansaraya denir. (ilk II. Kılıçarslan)

MESCİTLER

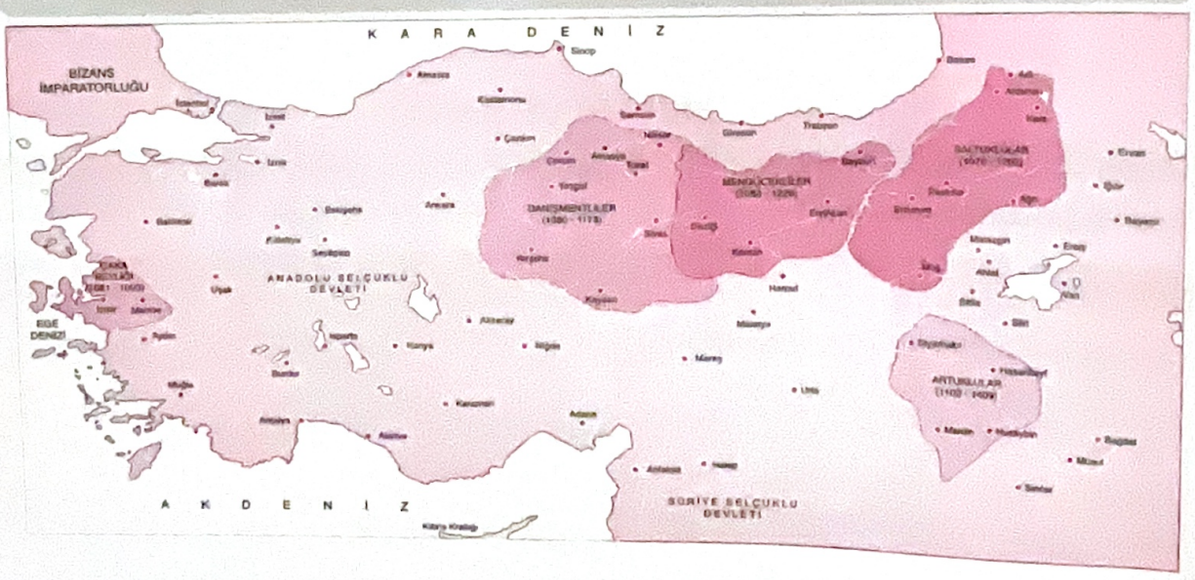
Taş Mescit, Sırçalı Mescit, Karatay Mescidi

CAMİ

Diyarbakır Ulu Cami: Hz. Ömer döneminde Kiliseden Camiye çevrilmiştir.

Menuçehr Cami Anadolu'da Türkler tarafından yapılan ilk camidir. (Kars Ani) (BSD)

PRATİK BİLGİ: Kolayca eser bulmak için:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

I. BEYLİKLER DÖNEMİ ESERLERİ İÇİN

- **Danişmentliler:** Malatya Niksar, Tokat, Kayseri, Sivas gibi yerlerde eserleri bulunur.
- **Saltuklular:** Erzurum ve civarında eserleri bulunur.
- **Mengücekliler:** Erzincan ve çevresinde eserleri bulunur.
- **Artuklu Beyliği:** Mardin, Harput, Diyarbakır gibi yerlerde eserleri bulunur.
- **Çaka Beyliği:** İzmir ve çevresinde eserleri bulunur.

Bunların dışındaki yerlerde bulunan eserler Anadolu Selçuklu Devleti'ne aittir.

İstanbul, Trabzon, Çanakkale, Edirne ve Balkan topraklarında Osmanlı Devleti dışında Türk eseri bulunmaz çünkü öncesinde Türk hâkimiyetinde yer almıyordu.

Keykubat, Kubadiye, çifte gibi sözcükler varsa Selçuklulara ait eserlerdir.

NE SORDU?

Türk İslam Devletlerinde şehir içinde konaklama ve ticaret amacıyla inşa edilen yapılara han denilmektedir.

Bu ihtiyacı karşılamak için şehirler arasında aralıklarla kurulan yapılar aşağıdakilerden hangisi ile adlandırılır? (2025 MEB-AGS)

A) Zaviye B) Bedesten C) İmarethhane D) Kervansaray E) Arasta

Analiz:

A) Zaviye: Din eğitiminin verildiği yerlerdir.

B) Bedesten: Birden fazla malın bir arada satıldığı ticaret merkezleridir.

C) İmarethane: Aşevi

D) Kervansaray: Ticaret yolları ya da şehir içlerinde tüccarların konaklama merkezleridir.

E) Arasta: Ahi Çarşısı

Cevap: D

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

II. BEYLİKLER DÖNEMİ

Kösedağ Savaşı'ndan sonra kurulmuşlardır.

BEYLİK ADI	YERİ	DENİZCİ ?	ÖNEMİ
Osmanoğulları	Söğüt- Bilecik	X	Merkezi otoritesi güçlüdür. 623 yıl zaten göreceğiz.
Karesioğulları	Balıkesir- Çanakkale	+	Osmanlı Devleti'ne katılan ilk beyliktir.
Germiyanoğulları	Kütahya	X	Osmanlı Devleti'ne çeyiz ve vasiyet yoluyla katılmıştır.
Hamitoğulları	Isparta- Antalya	+	Osmanlı Devleti'ne satın alınarak katılmıştır.
Dulkadiroğulları	Kahramanmaraş- Elbistan	X	Turnadağ Savaşı ile Osmanlı Devleti'ne katıldı. ATSB kesin olarak sağlandı.
Karamanoğulları	Konya- Karaman	X	Osmanlı Devleti'ni en çok uğraştıran beyliktir. Kendini ASD mirasçısı olarak görmüştür. Türkçeyi resmî dil ilan etmiştir.
Aydınoğulları	Aydın	+	
Menteşeoğulları	Muğla	+	
Saruhanoğulları	Manisa	+	Günümüz Manisa'nın denize kıyısı olmamasına rağmen İzmir limanları aracılığı ile denizcilik yapmıştır.
Candaroğulları- İsfendiyaroğulları	Sinop - Samsun- Kastamonu	+	
Sahipataoğulları	Afyon	X	

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Eşrefoğulları	Beyşehir- Seydişehir	X	
Eretna Devleti	Sivas Kayseri	X	Uygur Türklerinden Alaaddin Eretna kurdu. Kadı Burhaneddin son verdi.
Çobanoğulları	Sinop- Kastamonu	+	ASD uç beyi Hüsameddin Çoban tarafından kuruldu. Kayı boyundandır. Suğdak limanının ASD'ye katılmasını sağladı. Candaroğulları son verdi.
Pervaneoğulları	Sinop	+	Candaroğulları son verdi.
Taceddinoğulları	Niksar- Kelkit	+	
Ramazanoğulları	Adana- Çukurova	?	Osmanlıya katılan son beyliktir. (1608)

NE SORDU?

Anadolu'daki Türk beylikleri ve kuruldukları yerler arasında yapılan aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır? (2016/Lisans)

A) Candaroğulları - Kastamonu yöresi
B) Germiyanoğulları - Kütahya yöresi
C) Saruhanoğulları - Manisa yöresi
D) Menteşeoğulları - Muğla yöresi
E) Taceddinoğulları - Balıkesir yöresi

Analiz:
Beyliklerin kuruluş yerleri ÖSYM tarafından sürekli olarak sorgulanmaktadır.
A,B,C,D seçeneklerinde verilen beylik yer eşleştirmeleri doğru fakat E seçeneğinde verilen Taceddinoğulları Ordu ve Tokat civarında kurulmuş bir beyliktir.

Cevap: E

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OSMANLI DEVLETİ KÜLTÜR MEDENİYETİ

Osmanlı Devleti'nin kültür medeniyetini oluşturan 3 temel unsur:

1) Eski Türk gelenekleri,

2) İslam dininin getirdiği kurallar

3) Fethedilen bölgelerin kültürleri

MERKEZ YÖNETİMİ

DEVLET TEŞKİLATI

Devlet Yönetim Şekli:

- Osmanlı Devleti yönetimi monarşidir çünkü padişah tarafından yönetilir.
- Osmanlı Devleti yönetiminde teokrasi vardır çünkü şerî kurallar ve halifelik makamı vardır.
- Halk ilk defa 1876 yılında I. Meşrutiyetin ilanı ile yönetime katılmıştır.

Hükümdarlık Ünvanları ve Sembolleri

Ünvanlar	Semboller
Han	Hilat (Hediye)
Hakan	Menşur (Onay Belgesi)
Bey	Çetr (Şemsiye)
Gazi	Sikke (Para)
Hünkar	Asa
Halife	Hutbe
Sultan (Orhan Bey)	Örgin (Taht)
Hüdavendigar	Otağ (Çadır)
Padişah	Nevbet (Davul)
Kayzeri Rum	Kılıç
	Yay
	Mühür
	Kılıç Alayı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hükümdarın Görevleri

Osmanlı Devleti'nde hükümdar klasik görevlerinin dışında **yasama, yargı, yürütme** güçlerinin tamamına sahiptir.

Yasama Görevleri

- **Hattı Hümayun:** Hükümdarın bizzat kaleme aldığı tuğralı emir.
- **Kanunname:** Kanunların derlenmesi ile oluşan kanunlar bütünüdür.
- **Ferman:** Padişah emri.
- **Adaletname:** Devlet otoritesini temsil edenlerin halka karşı otoriteyi kötüye kullanmasını yasaklayan belge.
- **Yasakname:** Bir yasağın duyurulduğu ve cezalarının açıklandığı belge.
- **Amanname:** Af fermanı.

Yargı Görevleri

- **Müsadere:** Ferdin malına el koyma.
- **Kulluk hakkı:** Padişahın kulluk sisteminde yetişenleri öldürebilme hakkıdır.

Yürütme Görevleri

- Hükümdar devleti yönetme yetkisidir. Divan aracılığı ile kullanmıştır.
- Divana başkanlık eder.
- **Berat:** Atama belgesidir.

Veraset Sistemi Değişiklikleri

Osman Bey ve Orhan Bey:	Ülke hanedanın ortak malıdır.
I. Murat:	Ülke padişahın ve oğullarınındır.
II. Mehmet:	Ülke padişahındır - Kardeş katli vaciptir.
I. Ahmet:	Ekber ve Erşed Sistemi

DİKKAT!

I. Ahmet'in Ekber ve Erşed Sistemini getirmesi ile veraset sistemi ilk kez kesin bir kurala bağlanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Merkezler ve Başkentler

Söğüt → Karacahisar → Bilecik → Bursa → İznik → Edirne → İstanbul

DİKKAT!

- *Osmanlı Devleti'nin merkezleri ve başkentleri fetih politikası yönünde değişir.*
- *Hem Osmanlı Devleti'ne hem ASD'ne başkentlik yapan yer* **İznik***'tir.*

SARAY

Osmanlı Devleti Sarayları

Bursa Bey Sarayı	Orhan Bey	Osmanlı Devleti'nin ilk sarayıdır.
Edirne Sarayı	II. Murat	En geniş Osmanlı sarayıdır.
Topkapı Sarayı	II. Mehmet	Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki ilk sarayıdır. Osmanlı Devlet'ine en uzun süre merkezlik yapmış saraydır.
İshak Paşa Sarayı	1785 I. Abdülhamid	Osmanlı Devleti'nin ilk ısıtmalı sarayıdır.
Dolmabahçe Sarayı	Abdülmecid	Batı örnek alınarak yapılan ilk Osmanlı sarayıdır.
Beylerbeyi Sarayı	Abdülaziz	
Yıldız Sarayı	III. Selim - II. Abdülhamid	
Çırağan Sarayı	Abdülaziz	

Sarayın Bölümleri (Topkapı Sarayı)

Topkapı Sarayı 3 bölümden oluşur. Bunlar:

Birun:
- Sarayın dış bölümüdür.
- Elçi kabulleri ve divan toplantıları yapılır.
- Devlet meseleleri karara bağlanırdı.

Enderun:
- Sarayın iç bölümüdür.
- Devşirme kökenlilerin eğitimi için enderun mektebi bulunur.
- II. Murat zamanında kurulmuş II. Mahmut zamanında önemi azaldı ve yerini Mektebi Maarifi Adliye'ye bıraktı.

Harem:
- Padişah ve ailesinin özel hayatının geçtiği yerdir.
- Aynı zamanda bir eğitim noktasıdır.

NE SORDU?

I. Beylerbeyi
II. Dolmabahçe
III. Yıldız
IV. Topkapı Sarayı

Yukarıdaki saraylardan hangileri XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yönetildiği yerler arasındadır? (2008 ADLİ HAKİMLİK)

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve IV D) I, II ve III) II, III ve IV

Analiz:

Osmanlı Devleti 19. Yüzyıla kadar Topkapı sarayından, 19. Yüzyılda ise Dolmabahçe, Yıldız ve Beylerbeyi saraylarından yönetilmiştir.

Cevap: D

Divanı Hümayun

- Orhan Bey Döneminde kuruldu.
- II. Mehmet'e kadar padişah başkanlık etti II. Mehmet'ten sonra sadrazam başkanlık etti.
- Padişahın divan toplantılarını izlediği bölüme Kasrı Adl adı verilir.
- Son söz hükümdara aittir. (Danışma Meclisi)
- Alınan kararların dine uygunluğunu Şeyhülislam tespit eder ve fetva verir.
- Divanda alınan kararlar Mühimme Defterine kaydedilir.
- Yasama, Yürütme ve yargı görevleri vardır.
- II. Mahmut Dönemi'nde kaldırılarak yerine nazırlıklar kuruldu.

Divan çeşitleri:

- **İkindi Divanı:** Sadrazam konağında yarım kalan konuların görüşülmesi için toplanır.
- **Galebe Divanı:** Elçi kabulleri yapılır. Yeniçeri maaşları verilir.
- **Ayak Divanı:** Olağanüstü hallerde padişah başkanlığında Kubbealtı dışında toplanan divandır.
- **Cuma Divanı:** Önemli davalara bakılır. Sadece kazasker bulunur.
- **Ulufe Divanı:** Maaş dağıtılmadan önce toplanır.
- **Sefer Divanı:** Sefer esnasında toplanır.
- **Çarşamba Divanı:** Sadrazam başkanlığında İstanbul'un işleri görüşülür.

Divan Üyeleri

- **Sadrazam:** I. Murat Dönemi'nde kuruldu. Padişahın mührünü taşıyan mutlak vekilidir. Padişah sefere gitmediği zamanlarda Serdar'ı Ekrem ünvanı ile ordunun başında sefere katılır. Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren Divanı Humayun toplantılarına başkanlık etmiştir. Sadrazam emirlerine "Buyruldu" adı verilir.
- **Kubbealtı Vezirleri:** Sadrazamın yardımcılarıdır. Ordu komutanı olursa "Serasker" ünvanı alır. İlk vezir Orhan Bey Dönemi'nde görevlendirilen Alaaddin Paşa'dır.
- **Şeyhülislam:** Osmanlı Devleti'nde divanda alınan kararların dine uygunluğu konusunda fetva veren görevlidir. Gerekli durumlarda divana çağrılır. İlk Şeyhülislam II. Murat Dönemi'nde atanan Molla Fenari'dir.
- **Defterdar:** Osmanlı Devleti'nin mali işler sorumlusudur. İlk defterdar ataması I. Murat Dönemi'ndedir.

- **Nişancı:** Osmanlı Devleti'nde ir rasını çeker. Örfî huk nı ve fethedilen topr
- **Reisülküttap:** Dış yazışma ve gö niteliğindedir.
- **Kazasker:** Kadı ve müderri tim Bakanı rolü
- Divandaki da nır.)
- **Yeniçeri Ağası:** Temel ordu rumludur.
- **Kaptanı Derya:** Osmanlı Dönemi Barbar
- **Sadaret Kaymakamı:** Sadra şiye
- **Divana sonradan katılanlar:** Şey
- **Sınırlar genişledikçe sayısı artanlar:** V

Osmanlı Devleti'nd
ve görevden alınn

A) Sadrazam

Analiz:
Kadı ve mi
Sadrazar
Defterd
Nişanc
Reis

- **Nişancı:** Osmanlı Devleti'nde iç ve dış yazışmaları yapar ve padişahın tuğrasını çeker. Örfî hukukun divandaki temsilcisidir. Dirlik topraklarını ve fethedilen toprakları kayıt altına alır.
- **Reisülküttap:** Dış yazışma ve görüşmeleri yapan görevlidir. Dış İşleri Bakanlığı niteliğindedir.
- **Kazasker:** Kadı ve müderris atamalarını yapar bu yüzden Adalet ve Millî Eğitim Bakanı rolündedir.

  Divandaki davalara bakar. (**Taht Kadısı:** Padişah tarafından atanır.)
- **Yeniçeri Ağası:** Temel ordu lideri olmasının yanı sıra başkentin güvenliğinden sorumludur. Vezir rütbesi varsa divana katılır.
- **Kaptanı Derya:** Osmanlı Devleti'nin donanma lideridir. Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde divana üye olmuştur. Divana katılan ilk kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşa'dır.
- **Sadaret Kaymakamı:** Sadrazamın başkentte bulunmadığı dönemlerde yerine bakan kişiye verilen ünvandır.
- **Divana sonradan katılanlar:** Şeyhülislam, Yeniçeri Ağası, Kaptanı Derya, Reisülküttap.
- **Sınırlar genişledikçe sayısı artanlar:** Vezir, kazasker, defterdar, beylerbeyi.

NE SORDU?

Osmanlı Devleti'nde Divan'a yansıyan davalara bakan, kadı ve müderrislerin atama, tayin ve görevden alınmaların dan sorumlu Divan üyesi kimdir? (2009 ADLİ HAKİMLİK)

A) Sadrazam B) Kazasker C) Defterdar D) Nişancı E) Reisülküttap

Analiz:

Kadı ve müderrislerin tayin ve atamalarını kazaskerler yapar.

Sadrazam padişahın mutlak vekilidir.

Defterdar maliyeden sorumludur.

Nişancı padişahın tuğrasını çeker, iç ve dış yazışmaları yapar ve toprak kayıtlarını tutar.

Reisülküttap Hariciye Nazırlığı görevindedir.

Cevap: B

Yönetici Sınıfları

Osmanlı Devleti'nde yönetici askerî sınıfa beraya, yönetilen sınıfa reaya adı verilir. Reaya vergi verir, beraya vermez.

İlmiye	Seyfiye	Kalemiye
İlimle uğraşan ulema sınıfı	Elinde kılıç olan savaşçı sınıf	İşi yazmak olanlar
Kadı	Yeniçeri Ağası	Nişancı
Müderris	Kaptanı Derya	Reisülküttap
Şeyhülislam	Beylerbeyi	Defterdar
Kazasker	Veziriazam	Katipler
Nakibüleşraf (2. Bayezid)		

İstanbul'un Yönetimi

İstanbul Yönetimi

- **Sadrazam:** İstanbul'un genel düzeninden sorumludur.
- **Şehremini:** Belediye işlerinden sorumludur.
- **Taht Kadısı:** İstanbul'un adaletinden sorumludur.
- **Muptesip:** Çarşı pazarı denetler.
- **Yeniçeri Ağası:** İstanbul'un güvenliğinden sorumludur.
- **Subaşı - Asesbaşı:** Güvenlik sağlar.
- **Mimarbaşı:** İmar işlerinden sorumludur.

TAŞRA TEŞKİLATI

Eyalet Sistemi

Yönetim Birimi	Yönetici	Güvenlik	Adalet
Eyalet	Beylerbeyi	Subaşı	Kadı
Sancak	Sancakbeyi	Subaşı	Kadı
Kaza	Kadı	Subaşı	Kadı
Köy	Köy Kethüdası	Yiğitbaşı	Kadı Naibi

1871 Vilayet Nizamnamesi ile değişikliği ile kaza ile köy birimlerinin arasına yeni bir yönetim birimi olarak nahiye eklendi ve birimler yenilendi. 1871 Vilayet Nizamnamesi ile:

- Vilayet (Eyalet) → Vali
- Liva (sancak) → Mutasarrıf
- Kaza → Kaymakam
- **Nahiye* → Nahiye Müdürü***
- Köy → Muhtar

Mütesellim: Beylerbeyi veya sancakbeyi sefere gittiğinde yerine vekalet eden görevlidir. Bu uygulama II. Mahmut Dönemi'nde başlamış ve Tanzimat Dönemi'ne kadar devam etmiştir. Mütesellimler ayanların sivrilmesinin önünü açmıştır.

Eyalet Yönetimi

Saliyaneli (Yıllıklı)	Saliyanesiz (Yıllıksız)	İmtiyazlı
Maaşlı	Maaşsız	**Kırım:** Asker verir vergi vermez.
Merkeze uzak	Merkeze yakın	**Eflak - Boğdan:** Vergi verir asker vermez.
Mukaata topraklarında uygulanır.	Dirlik topraklarında uygulanır.	**Hicaz:** Asker ve vergi vermez.
İltizam sistemi uygulanır.	Tımar sistemi uygulanır.	
Yöneticisi mültezimdir.	Yöneticisi tımarlı sipahi	
Hazinenin nakit para ihtiyacı karşılanır.	Hazineye nakit para sağlamaz.	
Asker getirisi olmaz.	Tımar sisteminden asker ihtiyacı karşılanır.	
Vergi toplama kolaylaşır.	**Örn:** Anadolu, Rumeli, Musul	
Örn: Mısır, Trablusgarp, Tunus, Cezayir...		

Malikane Sistemi: Toprağın iltizam gibi 1 - 3 yıl olarak değil, ömür boyu bir şahsa verilmesi sistemidir.

Muhassıllık Sistemi: Toplanan vergilerin doğrudan hazineye gönderilmesidir. İltizam sisteminin yerine getirilmiştir.

Osmanlı Devleti'nde Yöneticiler

Yer	Yönetici Unvanı	Verilen Unvan
Eflak- Boğdan	Voyvoda	Memleketeyn
Hicaz- Yemen	Emir	Harameyn
Mısır	Hidiv	
Cezayir	Dayı	
Kırım	Han- Giray	
Tunus- Trablusgarp-Cezayir		Garp Ocakları

NE SORDU?

Osmanlı Devleti'nde bazı eyaletlerde tımar sistemi uygulanmayıp buralardan yıllık vergi alınırdı. Bu vergi aşağıdakilerden hangisidir? (2011 ADLİ YARGI)

A) Salyane B) Ağnam C) Öşür D) Haraç E) Cizye

Analiz:

B) Merkeze bağlı Salyaneli Eyaletler: Halkı Müslüman olan merkeze uzak eyaletlerdir. Bu eyaletlerin gelirleri dirliklere bölünmez ve buralardaki valilere devlet tarafından Salyane adı verilen belli bir maaş ödenirdi. Vergiler iltizam usulüyle toplanır. Trablusgarp, Tunus, Cezayir, Mısır, Bağdat, Basra, Yemen ve Habeş Salyaneli eyaletlerdendir.

B) **Ağnam:** Küçükbaş Hayvancılıktan alınan vergidir.

C) **Öşür:** Müslümanlardan ürün üzerinden alınan vergidir.

D) **Haraç:** Gayrimüslimlerden ürün üzerinden alınan vergidir.

E) **Cizye:** Gayrimüslimlerin askere gitmemeleri karşılığında ödedikleri vergidir.

Cevap: A

EĞİTİM

Eğitim Basamakları ve Türleri

İptidai – Sıbyan Mektebi	İlkokul
Rüştiye	Ortaokul
İdadi	Lise
Medrese	Lise ve üstü eğitim
Fünun	Üniversite

Önemli Osmanlı Medreseleri

İznik Medresesi (Orhan Bey)	Osmanlı Devleti'nin ilk medresesidir.
Sahnı Seman Medreseleri (II. Mehmet)	Osmanlı Devleti'nin İstanbul'da açılan ilk medresesidir.
Tetimme Medreseleri (II. Mehmet)	Sahnı Seman Medreselerine öğrenci hazırlamak için açılmıştır.
Süleymaniye (I. Süleyman)	Kanuni Dönemi'nde açılan döneminin üniversite niteliğindeki kurumdur.
Medresetül Kuzat	Kadı yetiştirmek için açılan medresedir.

İcazetname: Medreseden mezun olanlara verilen diplomadır.

Medresede öğrenim basamakları:

Suhte	Danişmend	Muid	Mülazım	Müderris
Öğrenci	Yükseköğretim Öğrencisi	Müderris yardımcısı	Atamaya hazır kişi	Öğretmen

Osmanlı Devleti'nde Sonradan Açılan Okullar ve Sosyal Kurumlar:

Mektebi Sultani	Üst düzey lise eğitimi veren Fransız usulü okul. **Örn.** Galatasaray Sultanisi
Mektebi Mülkiye	Kaymakam, kaza ve mal müdürü yetiştirmek için açılan okuldur.
Darülmuallimin	Erkek öğretmen okulu
Darülmuallimât	Kız öğretmen okulu
Encümeni Daniş	Ders kitaplarını hazırlamak, telif tercüme eserleri hazırlamak, halkın kültür seviyesini yükseltmek gibi görevleri vardır. (Talim Terbiye Kurumu gibi)
Darüşşafaka	Anne veya babasını kaybetmiş öğrencilerin eğitimi için açılmış kurumdur.
Darülmaarif	Devlet memuru yetiştirmek için açılan kurumdur.
St. Benoit Koleji	Osmanlı Devleti'nde açılan ilk yabancı okuldur.
Darülaceze	Yaşlı ve muhtaçları barındırmak amacıyla 1896'da açılan hayır kurumudur.
Darülbedayi	Tiyatro
Darülelhan	Müzik Okulu

Darüleytam	Balkan ve I. Dünya savaşlarında kimsesiz kalan çocukları barındırmak ve bir meslek edindirmek amacıyla kurulan kurumdur.
Hamidiye Etfal	Çocuk Hastanesi
Himayei Etfal	Çocuk Esirgeme Kurumu
Hilali Ahdar	Yeşilay
Hilali Ahmer	Kızılay
Darülfünun	Üniversite

Enderun Mektebi

- Devşirme kökenlilerin devlet adamı olarak yetiştirildikleri saray eğitim kurumudur.
- II. Murat Dönemi'nde kurulmuş II. Mahmut Dönemi'nde yerini Mektebi Maarifi Adliye'ye bırakmıştır.

Şehzade Eğitimi

- Şehzadeler ilk eğitimini Şehzadegan Mektebinde alır.
- Sonraki süreçte şehzade tecrübe kazanması için "Çelebi" ünvanı ile sancağa gönderilir.
- Sancakta şehzadeye eşlik eden hocalarına "Lala" adı verilir.

Sancak Sistemi

▶ Sancak sistemini kuran:	Orhan Bey
▶ Sancak ile tahta İlk çıkan:	I. Murat
▶ Sancak sistemini yasalaştıran:	II. Mehmet
▶ Sancak ile tahta son çıkan:	III. Mehmet
▶ Sancak Şehirleri:	Amasya, Manisa, Kütahya, Trabzon...
▶ Anadolu dışındaki tek şehzade sancağı:	Kefe

HUKUK

Osmanlı Devleti'nin Hukukunu Oluşturan 3 Temel Unsur:

1. Şerî Hukuk
2. Örfî Hukuk
3. Fethedilen yerlerin kanunlar

Osmanlı Devleti'nde Kanunname:

Padişah → Nişancı → Divanı Humayun → Padişah onayı → Mühimme Defteri

Osmanlı Devleti'nde İlk Kanunname:

II. Mehmet → Kanunnamei Ali Osman

Ceride-i Mehakim:

Osmanlı Devleti'nde Adliye Nezaretinin yayın organı olan ve kanunların yayımlandığı gazetedir.

Klasik Dönem Mahkemeleri

Şeriat Mahkemeleri: Müslümanların davalarına bakar.

Cemaat Mahkemeleri: Gayrimüslim davalarına bakar.

Konsolosluk Mahkemeleri: Kapitülasyonların etkisi ile yabancıların davalarına bakmak için kurulmuştur. (I. Süleyman)

Tanzimat Dönemi Mahkemeleri

Nizamiye Mahkemeleri: Müslüman ve gayrimüslim yargılanabilir.

Ticaret Mahkemeleri: Ticari anlaşmazlıklar için kurulmuştur.

⚠ DİKKAT!

Birden fazla dönemde farklı mahkemelerin açılması hukuk alanında ikiliklerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Kadının Görevleri

Mahkemeler, belediye işleri, noter hizmeti, vakıfları denetleme, kazaların yönetimi, halkın şikayetlerini devlete iletme, yeni çıkan kanunu duyurma gibi görevleri vardır.

Osmanlı Devleti'nde kadıların atamasını kazasker yapar fakat taht kadısının atamasını bizzat padişah yapar.

Şeriye Sicilleri:

Kadıların mahkemelere dair tuttukları kayıtlardır.

Tereke Defterleri:

Aile içi mirasçıların durumu, çocuk sayısı, evliliklerin amacı gibi bilgilerin kaydedildiği defterdir.

ORDU

Osman Bey döneminde ahiler, alperenler, gaziler ile savaşılmıştır. Düzenli bir ordu yoktur.

Osmanlı Devleti'nin ilk düzenli ordusu Orhan Bey Döneminde kurulan **Yaya ve Müsellem Ordusu**'dur.

Osmanlı Devleti'nin asıl ordusu olan **Kapıkulu Ordusu I. Murat** Döneminde kurulmuştur.

Kapıkulu Ordusunun 3 ayda bir aldığı maaşa **Ulufe** adı verilir.

Kapıkulu Ordusunun taht değişikliğinde verilen bahşişe ise **Culüs Bahşişi** adı verilir.

Pençik Sistemi: Kapıkulu Ordusuna elde edilen esirlerden beşte birinin alınması usulüdür.

Devşirme Sistemi: Hristiyan bir çocuğun küçük yaşta alınarak Türklüğe ve Müslümanlığa devşirilmesi sonrasında ise asker ya da devlet adamı yapılmasıdır. Çelebi Mehmet döneminde başlamış II. Murat Dönemi'nde kanunlaşmıştır.

Yeniçeriler Bektaşi geleneğinden gelir ve okudukları dua Gülbank'tır.

Acemi Oğlanlar Ocağından diğer ocaklara geçişe "Bedergaha Çıkma" adı verilir.

Yeniçerilerin kaydedildiği deftere **Esame Defteri** adı verilir.

Osmanlı Ordusu Kara Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri (Donanma) olarak ikiye ayrılır.

KARA ORDUSU

Kara Ordusu Kapıkulu Askerleri, Eyalet Askerleri ve Yardımcı Kuvvetler olarak üçe ayrılır:

1) Kapıkulu Askerleri

a) Kapıkulu Piyadeleri:

- **Acemioğlanlar Ocağı:** İlk eğitimin alındığı yerdir. (İlk Gelibolu'da kuruldu)
- **Yeniçeriler:** Ordunun en önemli kısmıdır.
- **Humbaracılar:** El bombası yapan ve kullanan sınıftır.
- **Cebeciler:** Silah bakım yapım ve onarımı ile ilgilenen sınıftır.
- **Topçular:** top kullanan sınıftır. (I. Kosova)
- **Top Arabacıları:** Topları taşıyan sınıftır.
- **Lağımcılar:** Tünel kazan sınıftır.
- **Bostancılar:** Sarayı ve çevresini korur.

b) Kapıkulu Süvarileri

- **Sağ ve Sol Garipler:** Hazineyi korurlar.
- **Sağ ve Sol Ulufeciler:** Sancağı korurlar.
- **Sipahiler ve Silahtarlar:** Padişahın çadırını korurlar.

2) Eyalet Ordusu

- **Tımarlı Sipahiler:**
- Cebelü adı verilir.
- Dirlik sahipleri yetiştirir.
- Ordunun en kalabalık kısmıdır.
- Maaşları yoktur.
- Devşirme değildir.
- Tımar sisteminin bozulması ile birlikte yerlerine alınan askerlere sekban, saruca ve redif birlikleridir.
- **Turnalar:** Haberleşmeyi sağlar.
- **Sakalar:** Ordunun su ihtiyacını giderir.
- **Beşliler:** Her beş haneden bir kişi alınarak kurulur.
- **Deliler (Tokatçılar da bu birlik içinde yer alır):** Cesaretlerinden dolayı bu isimle anılırlar. Ordunun ön safında savaşırlar.
- **Yaya ve Müsellemler:** Geri hizmet birliğidir.
- **Azaplar:** Bekar erkeklerden kurulan birliktir.
- **Yörükler:** Göçebe Türklerden oluşan birliktir.
- **Derbentçiler:** Yol Köprü ve geçitlerin güvenliğini sağlayan birliktir.
- **Mortoloslar*:** Hristiyan. Sınır, iç güvenlik, akıncılık gibi çeşitli görevlerde kullanıldılar.
- **Cerahorlar*:** Hristiyan. Kale tamiri, köprü yapımı, yol inşaatlarında ve maden ocaklarında çalışırlar.
- **Voynuklar*:** Hristiyan. At bakımından sorumlu birlikler.
- **Bozanalar:** Naralar atarak düşmanı korkuturlar.
- **Meşaleciler:** Gece seferlerinde aydınlatmayı sağlarlar.

3) Yardımcı Kuvvetler

- **Bağlı beylik ve devletlerin Osmanlı Ordusuna gönderdiği askerlerdir.**
- **Örn.** Kırım

DONANMA

ÖNEMLİ BİLGİ

- Osmanlı Devleti ilk donanmaya Orhan Bey Dönemi'nde Karesioğulları Beyliği'nin ele geçirilişi ile sahip olmuştur.
- İlk Derya Beyi Karamürsel Alp'tir.
- Osmanlı Devleti'nde Divanı Humayun'a katılan ilk Kaptanı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'dır.
- İlk tersane Karamürsel Tersanesidir.
- İlk büyük tersane I. Bayezid Dönemi'nde açılan Gelibolu Tersanesi'dir.
- Osmanlı Devleti'nin en büyük tersanesi ise Haliç Tersanesi'dir.
- Donanma askerlerine Levent adı verilir.
- Osmanlı Devleti'nin yetiştirdiği ünlü denizciler: Piri Reis, Seydi Ali Reis, Hadım Süleyman Paşa, Barbaros Hayreddin Paşa, Turgut Reis, Piyale Paşa...
- Osmanlı Devleti'nin donanmasının Dünyanın 3. Büyük donanması olduğu dönem Sultan Abdülaziz Dönemi'dir.

TOPRAK SİSTEMİ

Mülk Arazi Şahıslara ait topraklardır.

Öşri: Müslümanlara ait arazidir. (10/1 Öşür)

Haraci: Gayrimüslimlere ait arazidir. (10/2 haraç)

Mîrî Arazi **Devlete ait topraktır. İşleme hakkı köylüye verilir.**

Paşmaklık: Geliri saray kadınlarına ayrılan topraktır.

Yurtluk: Geliri sınır boylarını koruyanlara ayrılan topraktır.

Ocaklık: Geliri kale ve tersane giderlerine ayrılan topraktır.

Mukataa: Hazineye nakit para getiren topraktır.

Malikane: Geliri yararlılık gösterenlere verilen topraktır. (Ömür boyu)

Metruk: Halkın ortak kullanımına bırakılmış arazidir.

Mevat: Kullanılamayan arazilerdir.

Arpalık: Devlet adamlarına emekli maaşı yerine verilen topraktır.

Dirlik: Devlet memurlarına ve komutanlara ayrılan topraktır.

Dirlik Arazi: Has, Zeamet ve Tımar olarak 3 bölümden oluşur.

Has: Geliri 100.000 akçeden fazla olan topraklardır. Üst düzey devlet yetkililerine verilir. Örn: Padişah, Beylerbeyi, Divan üyeleri... Cebelü adı verilen asker yetiştirirler.

Zeamet: 100.000 akçe ile 20.000 akçe geliri olan topraklardır. Orta dereceli devlet adamlarına verilir. Örn. Kadı, Müderris.... Cebelü adı verilen asker yetiştirirler.

Tımar: Geliri 20.000 akçenin altında olan arazilerdir. Düşük dereceli görevlilere verilir. Cebelü adı verilen asker yetiştirirler. (Eşkinci, hizmet ve Mustahfız olarak ayrılır.)

Vakıf Arazi Geliri hayır kurumlarına ayrılan toprak türüdür.

SOSYAL HAYAT

- **Millet Sistemi:** Osmanlı Devleti'nde toplumun ırka göre değil din ve mezhebe göre yönetilmesine denir.
- **Adalet Çemberi:** Osmanlı Devleti'nin adalet anlayışını ifade eder. Kınalızade Ali'nin "Ahlaki Alai" eserinde yer alır.

EKONOMİ

Paralar

Osman Bey	Mangır (Bakır)
Orhan Bey	Akçe (Gümüş)
Fatih Sultan Mehmet	Sikkei Hasene - Sultani
Sultan Abdülmecid	Kaime (Kâğıt Para)
Sultan Abdülmecid	Mangır (Madenî Para)

DİKKAT!

Osmanlı Devleti'nde kâğıt paraya geçişin ilk aşaması **esham senetleri***dir.*

Vergiler

Öşür	Müslümanlardan 1/10 oranında alınan ürün vergisi.
Haraç	Gayrimüslimlerden 1/5 oranında alınan ürün vergisi.
Resmî Çift	Müslümanlardan alınan toprak vergisi.
İspenç	Gayrimüslimlerden alınan toprak vergisi.
Zekat	Müslümanların gelirinin 40/1 vergilendirilmesidir.
Cizye	Gayrimüslimlerin askere gitmemeleri karşılığında alınan vergi.
Ağnam	Küçükbaş hayvancılıktan alınan vergidir.
Ağıl	Küçükbaş hayvanların barınağından alınan vergidir.
Çiftbozan	Sebepsiz olarak toprağını üst üste boş bırakanlardan alınan vergidir.
Bac	Pazar vergisidir. (Osmanlı Devleti'nin aldığı ilk vergidir. Osman Bey)
Avarız	Olağanüstü hal vergisidir. (II. Bayezid)
Derbend	Yol, köprü ve geçitlerden alınan vergidir.
İmdadı Seferiyye	Savaş zamanı alınan vergidir.
İmdadı Hazariyye	Barış zamanı alınan vergidir.
İzni Sefine	Boğazlardan geçen ticaret gemilerinden alınan vergidir.
Resmî Mücerred	Bekarlardan alınan vergidir.
Resmî Bennak	Evlilerden alınan vergidir.
Resmî Arus	Evlenen kızın ailesinden alınan vergidir.
Cerime	Suç işleyenlerden alınan vergidir.
Refdiye	İhracat vergisidir.
Amediyye	İthalat vergisidir.
İhtisap	Panayır vergisi.
Kaçgun	Kaybolan hayvanın bulunmasından alınan vergi.

EKONOMİK KAVRAMLAR

▶ İaşecilik	İstendik kalitede istendik fiyatta istendik miktarda mal bulundurma.
▶ Fiskalizm	Hazine gelirlerini en üst noktaya çıkarma.
▶ Gelenekçilik	Mevcut dengeyi koruma. Kıtlığı engelleme.
▶ Mekkari Taifesi	Ticaret yolları üzerinde taşımacılık yapan grup.
▶ Menzil Teşkilatı	Resmî haberleşmeyi sağlayan posta teşkilâtıdır. Taşımacılığı düzenler.
▶ Derbent Teşkilatı	Yol, köprü ve geçitlerin güvenliğini sağlar bakımını yaparlar.
▶ Muhtesip	Çarşı ve pazarı denetleyen görevlidir.
▶ Merkantalizm	Zenginliğin değerli madenler ile ölçüldüğü ekonomik anlayıştır.
▶ Narh Kesmek	Devletin mala fiyat biçmesidir.
▶ Hacegi	Uluslararası ticaret yapan kişilerdir.
▶ Gedik	İş yeri açma iznidir.
▶ Hirfet	Küçük esnaf gruplarıdır.
▶ Ehli Hibre	Malın kalite kontrolünü yapan görevlidir.
▶ Yedi Vahit	İhtiyaç duyulan ham maddenin yurt dışına çıkarılmasını engelleyen uygulama.
▶ Bezirgan	Büyük tüccarlara verilen isimdir.

Lonca Teşkilatı

- ✓ Osmanlı Devleti'ndeki esnaf teşkilatıdır.
- ✓ Ahiliğin devamı niteliğindedir.
- ✓ Üretici ve tüketiciyi korur.
- ✓ Arz talep dengesini sağlar.
- ✓ Teşkilatın liderine şeyh ya da pir adı verilir.
- ✓ Ahilik ile farklı olarak askere gitmezler ve gayrimüslimler de girebilir.

Bankacılık

- ✓ **Bankı Dersaadet:** Osmanlı Devleti'nin ilk bankasıdır. Galata Bankerleri tarafından Abdülmecid Dönemi'nde kurulmuştur. (1847)
- ✓ **Bankı Osmani:** Abdülmecid Dönemi'nde İngiliz sermayesiyle kurulan para basmaya yetkili bankadır. (1856) Abdülaziz Dönemi'nde Bankı Osmani Şahane adını aldı.
- ✓ **Memleket Sandıkları:** Abdülaziz Dönemi'nde çiftçiye kredi vermek maksadıyla Mithat Paşa tarafından kurulmuştur. Ziraat Bankasının temelidir. (1863)
- ✓ **Ziraat Bankası:** II. Abdülhamid Dönemi'nde Memleket Sandıkları birleştirilerek kurulmuştur. (1888)
- ✓ **İtibari Millî Bankası:** İttihat ve Terakki tarafından kurulan para basmaya yetkili Millî bankadır. Varlığını İş Bankasına devretmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Verdiği Kapitülasyonlar

- ✓ **Orhan Bey:** İlk kapitülasyonlar bu dönemde Ceneviz Devleti'ne verilmiştir.
- ✓ **I. Murat:** Venedik Devletine verilmiştir.
- ✓ **Fatih Sultan Mehmet:** Venedik Devleti'ne verilmiştir.
- ✓ **Kanuni Sultan Süleyman:** Fransa'ya kapitülasyon verilmiştir.
- ✓ **III. Murat:** İngilizlere kapitülasyon verilmiştir.
- ✓ **I. Ahmet:** Hollandalılara kapitülasyon verilmiştir.
- ✓ **I. Mahmut:** Fransa'ya kapitülasyonlar sürekli hale getirildi. (Belgrad Antlaşması)
- ✓ **I. Abdülhamid:** Rusya'ya kapitülasyon verilmiştir.

OSMANLI DEVLETİ BİLİM-İLİM İNSANLARI

- ✓ **Davudu Kayseri:** Osmanlı Devleti'nin ilk müderrisidir.
- ✓ **Kadızadei Rumi:** Matematik ve astronomi uzmanıdır. Uluğ Bey ve Ali Kuşçu'ya hocalık yapmıştır.
- ✓ **Molla Fenari:** Osmanlı Devleti'nin ilk şeyhülislamıdır.
- ✓ **Akşemseddin:** Mikrop üzerine çalışmalar yapmıştır. II. Mehmet'in hocasıdır.
- ✓ **Sabuncuoğlu Şerefeddin:** Deneysel Farmakoloji ve plastik cerrahi alanlarında çalışmaları vardır. "Cerrâhiyye-i İlhâniyye, Mücerrebnâme" eserleri önemlidir.
- ✓ **Ali Kuşçu:** Matematikçi ve astronomdur. Ayasofya'da müderrislik yapmıştır. Ay haritası, İstanbul'un enlem ve boylamını hesaplama gibi çalışmaları vardır.
- ✓ **Altuncuzade:** İdrar yolları üzerine çalışmalar yapmıştır.
- ✓ **Piri Reis:** "Kitabül Bahriye ve Dünya Haritası" eserleriyle bilinen ünlü denizcidir.
- ✓ **Seydi Ali Reis:** "Miratül Memalik ve Kitabül Muhit" eserleriyle bilinen denizcidir.
- ✓ **Takiyyüddin Er Raşid:** Klasik İslâm astronomisinin son büyük temsilcisi.Tycho Brahe ile yarıştırılmıştır.
- ✓ III. Murat Dönemi'nde rasathanesi yakılmıştır.
- ✓ **Ebu Suud Efendi:** Kanuni Dönemi'nde Divanı Humayuna katılan ilk Şeyhülislamdır.
- ✓ **Evliya Çelebi:** XVII. yüzyıl seyyahıdır. "Seyahatname" eseri ile bilinir.
- ✓ **Hezarfen Ahmet Çelebi:** IV. Murat Dönemi'nde kanat takarak Osmanlı'da ilk uçuşu yapmıştır.
- ✓ **Lagari Hasan Çelebi:** IV. Murat Dönemi'nde roket ile ilk uçuşu gerçekleştirmiştir.
- ✓ **Katip Çelebi:** Hacı Kalfa olarak bilinir. "Cihannüma, Keşfü'z-zunûn" eserleriyle bilinir. IV. Murat'a risale sunmuştur.
- ✓ **Koçi Bey:** Hem IV. Murat hem de I. İbrahim'e risale sunmuştur.
- ✓ **Naima:** Osmanlı Devleti'nin ilk vakanüvistidir.
- ✓ **Ahmet Cevdet Paşa:** Osmanlı Devleti'nin en önemli vakanüvistidir.

- ✓ "Mecelle, Kısası Enbiya ve Tarihi Cevdet" eserleri ile bilinir.
- ✓ **Abdurrahman Şeref Efendi:** Osmanlı Devleti'nin son vakanüvistidir.
- ✓ **Nabi:** XVII. Yüzyıl divan edebiyatı şairidir. "Hayriyye" eseri ile bilinir.
- ✓ **Nefi:** IV. Murat Dönemi hiciv şairidir. "Sihamı Kaza" eseriyle bilinir. İdam edilmiştir.
- ✓ **Nedim:** XVIII. Yüzyıl Lale Devri şairidir.
- ✓ **Comt De Bonneval:** Humbaracı Ahmet Paşa adıyla I. Mahmut Dönemi'nde Avrupa'dan getirilen askerî uzmandır. Humbaracı Ocağını ıslah etmiş Hendeshanenin kurulmasını sağlamıştır.
- ✓ **Yanyalı Esat Efendi:** Lâle Devri'nin en önemli ilim ve fikir adamlarından biridir.
- ✓ "Muallim-i Sâlis" olarak bilinir.

MİMARİ

Erken Dönem (Kuruluş Dönemi)

- ✓ İznik Medresesi (Orhan Bey)
- ✓ Hacı Özbek Cami (Orhan Bey)
- ✓ Bursa Bey Sarayı (Orhan Bey)
- ✓ Bursa Ulu Cami (I. Bayezid)
- ✓ Güzelce Hisar (I. Bayezid)

Klasik Dönem (Büyük Külliyeler Devri (Yükselme ve Duraklama)

- ✓ Topkapı Sarayı (II. Mehmet)
- ✓ Rumeli Hisarı (II. Mehmet)
- ✓ II. Bayezid Külliyesi (II. Bayezid)
- ✓ Şehzade Cami (I. Süleyman)
- ✓ Süleymaniye Cami (I. Süleyman)
- ✓ Selimiye Cami (II. Selim)
- ✓ Mostar Köprüsü (II. Selim)
- ✓ Sultan Ahmet Cami (I. Ahmet)

Geç Dönem (Gerileme ve Dağılma)

- ✓ III. Ahmet Çeşmesi
- ✓ Nuru Osmaniye Cami
- ✓ Dolmabahçe Sarayı (Abdülmecid)
- ✓ Beylerbeyi Sarayı (Abdülaziz)
- ✓ Çırağan Sarayı (Abdülaziz)
- ✓ İshak Paşa Sarayı
- ✓ Yıldız Sarayı (III. Selim- II. Abdülhamid)

Mimar Sinan'ın Eserleri

- ✓ **Çıraklık Eseri:** Şehzade Cami
- ✓ **Kalfalık Eseri:** Süleymaniye Cami
- ✓ **Ustalık Eseri:** Selimiye Cami
- ✓ **Mostar Köprüsü:** Mimar Hayrettin tarafından inşa edilen bu eser Klasik Dönem Osmanlı Mimarisinin son örneğidir. Günümüzde Bosna Hersek'te bulunur.
- ✓ **İshak Paşa Sarayı:** Çolak Abdi Paşa Dönemi'nde Ağrı'da bitirilen bu saray Osmanlı Devleti'nin ısıtmalı ilk sarayıdır.
- ✓ **Sultan Ahmet Cami:** Osmanlı Devleti'nin ilk 6 minareli camisidir. Mimarı Sedefkar Mehmet Ağa'dır. Mavi çinilerinden dolayı yabancılar tarafından Blue Mosque olarak bilinir.

SANAT

Osmanlı Devleti'nde puta özendirdiği ya da yeniden yaratmak gibi algılandığı için özellikle resim ve heykel sanatları geç gelişmiştir.

Resim ve Heykelcilik

- ✓ Osmanlı Devleti'nde portresini yaptıran ilk padişah II. Mehmet'tir.
- ✓ Nakkaş Sinan Bey'e Gül Koklayan Fatih Portresi'ni yaptırmıştır.
- ✓ İlk defa resim sergisi açan kişi Şeker Ahmet Paşa'dır. (Abdülaziz- Paris- Batı Resim tekniğiyle eğitim gören ilk kişi)
- ✓ Resmini devlet dairelerine astıran Padişah II. Mahmut'tur. (Tasviri Humayun)
- ✓ İlk Türk Müze Müdürü, Sanayi Nefise Mektebi'nin kurucusu, Kaplumbağa Terbiyecisi, Silah Taciri, Kuran Okuyan Kız tabloları ile bilinen kişi Osman Hamdi Bey'dir.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde ilk kadın ressam Mihri Müşfik'tir.
- ✓ Kendi heykelini yaptıran ilk padişah Sultan Abdülaziz'dir.

Hat

- ✓ Güzel yazı yazma sanatıdır.
- ✓ İcra edenlere hattat adı verilir kitap çoğaltanlara ise müstensih adı verilir.
- ✓ İlk Türk hattat Amasyalı Yakut'tur.
- ✓ "Hattatların Kıblesi" olarak bilinen ünlü Osmanlı hattatı Şeyh Hamdullah'tır.
- ✓ Hafız Osman, Ahmet Karahisari (Kuranı Kerim) gibi ünlü hattatlarımız vardır.
- ✓ Hatları günümüze ulaşan Osmanlı Padişahı II. Mustafa'dır.

Minyatür

- ✓ Kabaca perspektif olmadan yapılan resim sanatıdır.
- ✓ Bu sanatı icra edenlere nakkaş ya da musavvir denir.
- ✓ Nakkaş Sinan Bey, Matrakçı Nasuh, Levni, Nigari...
- ✓ III. Murat'a kadar olan padişah minyatürlerini çizen Nakkaş Osman Bey'dir.

Tezhip

- ✓ Altınlamak yaldızlamak anlamına gelir.
- ✓ Kitap süsleme sanatıdır.
- ✓ İcra edenlere Müzehhip adı verilir. (Kara Mehmet)

Müzik

- ✓ **Mehter Takımı:** II. Mahmut Dönemi'nde mehterhane kaldırılarak yerine Donizetti Paşa tarafından Mızıkai Humayun kurulmuştur.
- ✓ **Abdülkadir Meragi:** Makāşıdü'l-elhân
- ✓ **Itri (Buhurizade Mustafa Efendi):** Nevakar ve Segah Makamı
- ✓ **Dede Efendi:** Gülnihal
- ✓ **Hacı Arif Bey:** 19. yüzyıl klasik Türk müziği bestekârı
- ✓ **Tanburi Cemil Bey:** Yaylı tanburun mucididir.
- ✓ **III. Selim (İlhami):** Suzi Dilara makamı
- ✓ **Abdülmecid:** Batılı anlamda ilk müzik eğitimi alan ve piyano çalan ilk padişah Sultan Abdülmecit'tir.
- ✓ **Mozart:** Türk Konçertosu
- ✓ **Beethoven:** Atina Harabeleri (Türk Marşı)

Çinicilik

- ✓ Killi toprağın pişirilmesi ile elde edilen seramiğin süslenmesidir.
- ✓ İznik, Kütahya, İzmir gibi yerler merkezleridir.

Telkari

- ✓ Gümüş işleme sanatıdır. (Mardin)

Malakari

- ✓ Duvar süsleme sanatıdır.

Vitray

- ✓ Cam süsleme sanatıdır.

Ebru

- ✓ Su üzerindeki boyanın kağıda geçirilmesidir. İcra edenlere ebruzen adı verilir.

Ciltçilik

- ✓ Kitap ciltleme sanatıdır. İcra edenlere mücellit adı verilir.

YAZI DİL EDEBİYAT

Divan Edebiyatı

- ✓ **Süleyman Çelebi:** Mevlid (Vesiletün Necat)
- ✓ **Baki:** Divan, Kanuni Mersiyesi
- ✓ **Fuzuli:** Leyla ve Mecnun, Su Kasidesi
- ✓ **Nefi:** Hiciv şairidir. IV. Murat Dönemi'nde idam edilmiştir.
- ✓ **Nedim:** Lale Devri'nin ünlü şairidir.

Tasavvuf (Tekke) Edebiyatı

- ✓ Hacı Bayramı Veli, Kaygusuz Abdal, Erzurumlu İbrahim Hakkı (Marifetname)

Halk Edebiyatı

Karacaoğlan, Pir Sultan Abdal, Köroğlu, Bayburtlu Zihni

BASIN YAYIN

- ✓ **Takvimi Vekayi:** Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesidir.
- ✓ **Tercümanı Ahval:** Osmanlı Devleti'nin ilk özel gazetesidir. Şinasi ve Agâh Efendi çıkardı.
- ✓ **Ceridei Havadis:** Osmanlı Devleti'nin ilk yarı resmî gazetesidir. William Churchill
- ✓ **Volkan gazetesi:** 31 Mart İsyanı'nın çıkmasında etkili oldu. Başyazarı Derviş Vahdeti'dir.
- ✓ **Tasviri Efkâr:** Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem, Namık Kemal gibi isimler yazdı.
- ✓ **Diyojen:** Osmanlı Devleti'nde çıkarılan ilk mizah dergisidir. Teodor Kasap çıkardı.
- ✓ **Terakki Muhedderat:** Osmanlı Devleti'nde çıkarılan ilk kadın dergisidir. Kadınların Yükselişi anlamına gelir.
- ✓ **Şukufezar:** Çiçek bahçesi anlamına gelir. Tüm yazarları kadındır.
- ✓ **Fatma Aliye:** İlk kadın roman yazarıdır. "Muhadarat" eseri ile bilinir.
- ✓ **Zavallı Çocuk:** Namık Kemal'in dönemin evliliklerini eleştirdiği eseridir.
- ✓ **Demet:** Halide Edip Adıvar, Selim Sırrı Tarcan gibi isimlerin yazdığı kadın dergisidir.
- ✓ **Güllü Agop:** Osmanlı Devleti'nde ilk modern tiyatrodur.
- ✓ **Şair Evlenmesi:** Şinasi tarafından yazılan ilk tiyatro eseri.
- ✓ **Afife Jale:** İlk Türk kadın tiyatrocudur.
- ✓ **Safiye Ali:** İlk Türk kadın doktor.
- ✓ **Sabiha Gökçen:** Dünyada ilk kadın savaş pilotudur.

SPOR

- ✓ **Osmanlı Devleti'nde yapılan sporlar:** Okçuluk, Avcılık Cirit atma, Binicilik, Güreş...
- ✓ **Selim Sırrı Tarcan:** Osmanlı Devleti'nde Millî Olimpiyat Cemiyeti'ni kuran kişidir.
- ✓ **Stockholm Olimpiyatları:** Osmanlı Devleti'nin katıldığı ilk olimpiyatlardır.(1912)
- ✓ **Koca Yusuf:** Osmanlı Devleti'nde ünlü güreşçidir.

Osmanlı Padişahları ve Mahlasları

Osman Bey → Fahrüddin	II. Mustafa → İkbali
Orhan Bey → İhtiyarüddin	I. Ahmet → Bahti
I. Murat → Hüdavendigar	I. Mahmut → Sebkati
II. Murat → Ebul Hayr	IV. Murad → Muradi
II. Mehmet → Avni	III. Ahmet → Necib
II. Bayezid → Adli	III. Mustafa → Cihangir
I. Süleyman → Muhibbi	III. Selim → İlhami
II. Osman → Farisi	II. Mahmut → Adli

NE SORDU?

Osmanlı Devletinde XIX. Yüzyılda yargı kararlarını yayımlamak amacıyla aşağıdaki gazetelerden hangisi çıkarılmıştır? (2024 HAKİMLİK)

A) Ceridei Havadis
B) Takvimi Vekayi
C) Tercümanı Ahval
D) Ceridei Mehakim
E) Tasviri Efkar

Analiz:

A) Ceridei Havadis: Osmanlı Devletinin yarı resmi ilk gazetesidir.

B) Takvimi Vekayi: II. Mahmut Döneminde çıkarılan ilk resmi gazetedir.

C)Tercümanı Ahval: Abdülmecid Döneminde çıkarılan ilk özel gazetedir.

D) Ceridei Mehakim: Yargı kararlarını yayımlamak amacıyla çıkarılan gazetedir.

E) Tasviri Efkar: Şinasi Rezaizade Mahmut Ekrem gibi kişilerin yazdığı gazetedir.

Cevap: D

OSMANLI DEVLETİ KURULUŞ DÖNEMİ

Osmanlı Devleti'nin Dönemleri

- **Kuruluş Dönemi:** Osman Bey - İstanbul'un Fethi (II. Mehmet)
- **Yükselme Dönemi:** İstanbul'un Fethi - Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümü
- **Duraklama Dönemi:** Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümü - Karlofça Antlaşması
- **Gerileme Dönemi:** Karlofça Antlaşması - Yaş Antlaşması
- **Dağılma Dönemi:** Yaş Antlaşması - Saltanatın kaldırılması

ÖNEMLİ BİLGİ

- Osmanlı ailesi Oğuzlar → Bozok → Günhan → Kayı ailesinden gelir.
- Anadolu'da yerleştikleri ilk yer Ahlat'tır.
- Sonraki süreçte Karacadağ ve ardından Söğüt Domaniç bölgesine yerleştiler.
- Osmanlı Devleti hakkında ilk bilgiler Yahşi Fakih Menakıbnamesi'nde yer alır.
- Elimizde bulunan en eski eser ise Ahmedi'nin İskendernamesi'dir.

Osmanlı Devleti ile Çağdaş Olan Devletler

✓ İlhanlılar, Memlükler, Altın Orda, Anadolu Selçuklu Devleti, Bizans İmparatorluğu, Trabzon Rum İmparatorluğu, Macar İmparatorluğu, Venedik, Ceneviz, Eflak, Boğdan, Bulgarlar Beni Ahmer Devleti...

Osmanlı Devleti'nin Kısa Sürede Büyüme Nedenleri

✓ Kuruluş Dönemi padişahlarının yetenekli olması,
✓ Anadolu siyasi boşluk olması,
✓ Başlangıçta beyliklerle çok mücadeleye girilmemesi,
✓ Tımar, iskân ve istimalet politikalarının uygulanması,
✓ Tekfurlara karşı müdara (dostça görünme) politikasının uygulanması,
✓ Bizans İmparatorluğu ile komşu olunması,
✓ Gaza ve cihad anlayışı,
✓ Balkanların siyasi ve dinî olarak parçalanmış olması,
✓ Avrupa'da Yüzyıl Savaşlarının yaşanıyor olması, Osmanlı Devleti'nin kısa sürede büyüme nedenleri arasında gösterilebilir.

Kuruluşunda Osmanlı Devleti'ne Yardımcı Olan Gruplar

Ahiyanı Rum: Anadolu Ahileri
Baciyanı Rum: Anadolu Kadınları
Gaziyanı Rum: Anadolu Gazileri
Abdalanı Rum: Anadolu Dervişleri
Fatihanı Rum: Rumeli'nin fethi sırasında iskân ettirilenler...

Osmanlı Devleti'nin Geçişleri

- ✓ **Aşiretten Beyliğe geçiren:** Osman Bey
- ✓ **Beylikten Devlete geçiren:** Orhan Bey
- ✓ **Devletten İmparatorluğa geçiren:** II. Mehmet'tir.

OSMAN BEY DÖNEMİ

- ✓ Bizans'tan Yarhisar, Karacahisar, Akhisar, İnegöl, Bilecik (demir), Mudurnu gibi yerler alınmıştır.
- ✓ **Koyunhisar Savaşı (Bafeus):** Bizans İmparatorluğu x Osmanlı Devleti
- ✓ Bizans ile arasındaki ilk savaştır. Osmanlı Devleti kazandı.
- ✓ Osman Bey Ahi "lideri" Şeyh Edebali'nin kızı ile evlenerek Ahilerin desteğini aldı.
- ✓ İlk para bastırıldı. (bakır)
- ✓ Dursun Fakih ilk kadı olarak Karacahisar'a atandı.
- ✓ İlk vergi olan Bac (Pazar) vergisi alındı.

NE SORDU?

Kemal Tahir; Devlet Ana romanında Ertuğrul Bey, Dündar Bey ve Şeyh Edebali gibi tarihi kişilere yer vermiştir. Bu romanda Türk Tarihi'nin aşağıdaki dönemlerinin hangisinden bahsedilmektedir? (2022-Önlisans)

A) Osmanlı Devleti'nin kuruluşu
B) Fetret Devri
C) Osmanlı Devleti'nin dağılması
D) Fatih Devri
E) Selçukluların Anadolu'ya girişi

Analiz:
Verilen eserde yer alan karakterler olan Şeyh Edebali, Dündar Bey, Ertuğrul Bey gibi kişiler Osmanlı Kuruluş Dönemindedir.

Cevap: A

ORHAN BEY DÖNEMİ

- ✓ Bursa fethedilerek başkent yapıldı.
- ✓ 1329 yılına Bizans ile Maltepe Savaşı (Palekanon) yapıldı. Osmanlı Devleti kazandı. Bu savaşın ardından İznik ve İzmit ele geçirildi ve Kocaeli Yarımadasının fethi tamamlandı. İznik başkent yapıldı.
- ✓ Balıkesir Çanakkale civarında hâkim olan Karesioğulları Beyliği ele geçirilerek ATSB yolunda ilk adım atıldı.
- ✓ Osmanlı Devleti ilk kez donanma sahibi oldu.
- ✓ Karesioğulları'nın denizcileri Osmanlıya katıldı. (Evrenos Gazi, Ece Halil Bey, Hacı İlbeyi ...)
- ✓ Rumelideki ilk toprağımız olan Çimpe Kalesi ele geçirildi.
- ✓ Balkanlarda Tekirdağ, Malkara, Çorlu gibi yerler fethedildi.
- ✓ Gelibolu Fatihi olarak bilinen kişi Süleyman Paşa'dır.
- ✓ "Sultan" ünvanını kullanan ilk Osmanlı padişahı Orhan Bey'dir.
- ✓ Osmanlı Devleti ilk ticari imtiyazı Orhan Bey Dönemi'nde Ceneviz Devleti'ne vermiştir.

Orhan Bey Dönemi'nde Teşkilatlanma Çalışmaları:

- ✓ İlk saray yapıldı. (Bursa Bey Sarayı)
- ✓ Divanı Hümayun kuruldu.
- ✓ İlk vezir ataması yapıldı. (Alaaddin Paşa)
- ✓ Yaya ve Müsellem adı ile ilk düzenli ordu kuruldu.
- ✓ İznik Medresesi açıldı. (İlk medrese)
- ✓ İlk Osmanlı müderrisi olan Davudu Kayseri atandı.
- ✓ İlk Osmanlı camisi olan İznik Hacı Özbek Cami inşa edildi.
- ✓ İlk gümüş para basıldı.
- ✓ İlk vakıf teşkilatı kuruldu.
- ✓ İlk iskân politikası uygulandı.
- ✓ İlk Osmanlı tersanesi olan Karamürsel Tersanesi açıldı.
- ✓ Sancak sistemini kuran padişah Orhan Bey'dir.
- ✓ İbni Batuta Orhan Bey için "Türkmen hükümdarlarının en ulusu" demiştir.

I. MURAT DÖNEMİ

- ✓ Bizans ile Sazlıdere Savaşı yapılarak Edirne fethedildi.
- ✓ Haçlılarla ilk savaş olan Sırpsındığı Savaşı kazanıldı ve Edirne başkent yapıldı.
- ✓ Sırpsındığı Savaşı'nın intikamını almak isteyen Sırplar ile Çirmen Savaşı yapıldı ve kazanıldı.
- ✓ Germiyanoğullarından çeyiz yoluyla toprak alındı.
- ✓ Hamitoğullarından para ile toprak satın alındı.
- ✓ İlk şehzade isyanı olan Savcı Bey İsyanı bu dönemde çıkmıştır.
- ✓ Sırp Boşnak kuvvetleri ile Osmanlı arasında Ploşnik Savaşı yaşandı ve Osmanlı Devleti ilk ciddi mağlubiyetini aldı.

- ✓ I. Kosova Savaşı Osmanlı Devleti ile Haçlılar arasında yaşanan ve Osmanlı Devleti'nin zaferiyle sonuçlanan savaştır.
  - Osmanlı Devleti ilk defa bu savaşta top kullanmıştır.
  - İlk kez bir Osmanlı padişahı savaş alanında şehit düşmüştür.
  - Türk bayrağının görüntüsünün bu savaşta ortaya çıktığı rivayet edilmektedir.

I. Murat Dönemi'nde Teşkilatlanma Çalışmaları:

- ✓ Veziriazamlık, kazaskerlik ve defterdarlık makamları kuruldu.
- ✓ İlk veziriazam Çandarlı Halil Hayreddin Paşa'dır.
- ✓ Manastır merkezli Rumeli Beylerbeyliği kuruldu.
- ✓ Veraset sisteminde değişikliğe giderek "Ülke padişahın ve oğullarının malıdır" anlayışını getirdi.
- ✓ Tımar ve iskân sistemleri düzenli olarak uygulanmaya başlandı.
- ✓ Kapıkulu ordusu kuruldu. Pençik sistemi uygulaması başladı.

I. BAYEZİD DÖNEMİ (YILDIRIM)

- ✓ Yıldırım ünvanı Karamanoğulları ile yapılan Frenk Yazısı Savaşı'ndan dolayı verilmiştir.
- ✓ Culüs bahşişi dağıtan ilk Osmanlı padişahıdır.
- ✓ Osmanlının ilk hastanesi Bursa'da açıldı.
- ✓ Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları gibi beyliklere son verdi.
- ✓ Anadolu Türk siyasi birliğini büyük ölçüde sağlayan ilk padişahtır.
- ✓ Kütahya merkezli Anadolu Beylerbeyliği kuruldu.
- ✓ Osmanlı Devleti ile Kadı Burhaneddin arasında yapılan Kırkdilim Savaşı'nı Osmanlı Devleti kaybetmiştir.
- ✓ Gelibolu'da ilk büyük Osmanlı tersanesini kurmuştur.
- ✓ Güzelcehisar (Anadolu Hisarı) yaptırılmıştır.
- ✓ İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı padişahıdır.
- ✓ 4 kez İstanbul'u kuşatsa da başarılı olamamıştır. Bu kuşatmaların başarısız olma sebepleri:
- ✓ Niğbolu Savaşı,
- ✓ Beyliklerin arkadan saldırmaları,
- ✓ Timur ile yapılan Ankara Savaşı.

Niğbolu Savaşı: Osmanlı Devleti x Haçlılar

Niğbolu Savaşı Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi üzerine Haçlılar ile Osmanlı arasında yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin kazandığı bu savaştan sonra Yıldırım Bayezid'e Sultan-ı İklim-i Rum ünvanı verilmiştir.

Ankara Savaşı: Osmanlı Devleti x Timur

Nedenleri

- Kara Yusuf ve Ahmet Celayir'in Osmanlı Devleti tarafından Timur'a teslim edilmemesi
- Anadolu Beylerinin Timur'u kışkırtması
- Aralarındaki mektuplaşmalar
- Her iki hükümdarın da Türk cihan hâkimiyeti arzusu
- Timur'un Sivas'ı yağmalaması
- İki ordu Ankara Çubuk Ovası'nda karşı karşıya geldi. Timur'un ordusunda bulunan filler, Kara Tatarların Timur tarafına geçmesi ve Osmanlı Ordusunun yorgun olması gibi sebeplerden dolayı Timur İmparatorluğu büyük bir zafer kazandı.

Sonuçları

- Yıldırım Bayezid ve Çelebi Mustafa esir düştü.
- Anadolu Beyliklerine toprakları geri dağıtıldı. (ATSB bozuldu)
- İstanbul'un fethi 50 yıl gecikti.
- Osmanlı Devleti Fetret Devri'ne girdi.

Fetret Devri

✓ Çelebi İsa, Çelebi Musa, Çelebi Süleyman ve Çelebi Mehmet'in padişahlık yarışı verdiği 11 yıllık padişahsız döneme verilen isimdir.

✓ İstanbul'u kuşatan tek şehzade Çelebi Musa'dır.

✓ Çelebi Mehmet kardeşi Çelebi Musa'yı Çamurlu Savaşı'nda mağlup ederek bu dönemi bitirmiştir.

✓ Osmanlı Devleti'nin Fetret Devri'nde Balkanlarda toprak kaybetmemesinin sebebi iskân ve istimalet politikalarıdır.

NE SORDU?

1396 yılında Haçlı ordusu karşısında elde ettiği zafer dolayısıyla Halife tarafından "Sultan-ı İklim-i Rum" **unvanı verilen Osmanlı hükümdarı aşağıdakilerden hangisidir? (2023/Lisans)**

A) I. Murad B) Orhan Gazi C) Yıldırım Bayezid D) Osman Gazi E) Çelebi Mehmed

Analiz

1396 yılında yapılan Niğbolu Savaşında Haçlı Ordusunu mağlup eden I. Bayezid'e "Sultan-ı İklim-i Rum" ünvanı verilmiştir.

A) I. Murad: Hüdavendigar

B) Orhan Gazi: İhtiyarüddin

D) Osman Gazi: Fahrüddin

E) Çelebi Mehmed: İkinci Kurucu

Cevap: C

I. MEHMET (ÇELEBİ MEHMET)

- ✓ Fetret Devri'ni bitirdiği için II. kurucu olarak nitelenmiştir.
- ✓ Menteşeoğulları, Aydınoğulları ve Saruhanoğulları toprakları ele geçirildi.
- ✓ Venedik ile Osmanlı Devleti'nin ilk deniz savaşı olan Çalı Beyi Savaşı yapıldı ve kaybedildi.
- ✓ Şeyh Bedreddin İsyanı: Osmanlı Devleti'nde toplumsal nitelikli ilk isyandır.
- ✓ **Düzmece Mustafa İsyanı:** Timur tarafından esir alınan Şehzade Mustafa'nın padişahlık iddiasında bulunması üzerine çıkan isyandır. (Bizans'a sığınan Çelebi Mustafa II. Murat Dönemi'nde öldürüldü.)
- ✓ Devşirme Sistemi ilk kez bu dönemde uygulamaya koyulmuştur.
- ✓ Surre Alayları: Kutsal bölgelere gönderilen hediyelerdir. İlki Çelebi Mehmet Dönemi'nde gönderilmiştir.

II. MURAT

- ✓ Balkanlarda yapılan siyasi mücadeleler sonucunda Macarlar ile Edirne Segedin Antlaşması imzalandı.
- ✓ **Edirne Segedin Antlaşması:**
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda yaptığı ilk barış antlaşmasıdır.
- ✓ 10 yıl savaşılmayacak maddesinden dolayı II. Murat tahtını oğlu II. Mehmet'e bıraktı.
- ✓ Tahtı gönüllü olarak terk eden ilk Osmanlı padişahıdır.
- ✓ **Buçuktepe Ayaklanması:** Yeniçerilerin ilk isyanıdır.
- ✓ **Varna Savaşı:** Osmanlı Devleti'nin başında küçük bir çocuğun olduğunu gören Avrupalılar Haçlı Ordusu kurarak Osmanlı Devleti'ne saldırdılar.
- ✓ Padişah II. Mehmet babasına mektup yazdı ve ordunun başına II. Murat geçti.
- ✓ **Varna Savaşı kazanıldı.**
- ✓ **II. Kosova Savaşı:** Osmanlı Devleti ile Haçlılar arasında yapılan bu savaş Osmanlı Devleti tarafından kazanılmış ve balkan hâkimiyeti kesinleşmiştir.
- ✓ İstanbul'u deniz yoluyla tam teşekküllü olarak kuşatan ilk padişahtır.
- ✓ Bu dönemde Osmanlı ailesinin soyunu Kayı boyuna dayandırma çalışmaları başlamış ve paralara Kayı damgası basılmıştır.
- ✓ Devlet adamı yetiştirmek maksadı ile Enderun Mektebi bu dönemde kuruldu.
- ✓ Devşirme sistemi kanunlaştı.

Kuruluş Dönemi Haçlı Savaşları

ŞİFRE: SINAV II

Sırpsındığı	İlk Osmanlı Haçlı savaşıdır.
I. Kosova	Balkan hâkimiyeti sağlanmıştır.
Niğbolu	I. Bayezid'e Sultan-ı İklim-i Rum ünvanı verildi.
Ankara	Haçlı Savaşı değil. Timur ile yapıldı. Fetret Devri'ne girildi.
Varna	
II. Kosova	Balkan hâkimiyeti kesinleşti.

İlk 2 savaş I. Murat, ortadaki 2 savaş I. Bayezid, son 2 savaş ise II. Murat Dönemi'ndedir.

NE SORDU?

Osmanlı Devleti'nde Fetret Devrinin yaşanmasına sebep olan savaş, aşağıdakilerden hangisidir? (2022 AYT)

A) Varna B) Kosova C) Ankara D) Niğbolu E) Mohaç

Analiz:

A) Varna: II. Murat

B) I. Kosova: I. Murat

C) Ankara: Osmanlı Devleti ile Timur arasında gerçekleşen ve Yıldırım Bayezid'in yenilerek Timur'a esir düşmesi ile sonuçlanan savaştır. Osmanlı Devleti Fetret Devrine girmiştir.

D) Niğbolu: I. Bayezid

E) Mohaç: I. Süleyman

Cevap: C

NE SORAR?

Osmanlı Devleti'nin Haçlılarla yaptığı ilk savaştır.
Hacı İlbeyi Komutasında kazanılmıştır.
I. Murat Döneminde yaşanmıştır.
Hakkında birtakım bilgiler verilen savaş aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sırpsındığı B) I. Kosova C) II. Kosova D) Varna E) Niğbolu

Analiz

Osmanlı Ordularının Hacı İlbeyi komutasında Haçlılara karşı ilk savaşı Sırpsındığı Savaşdır.

Cevap: A

OSMANLI DEVLETİ YÜKSELME DÖNEMİ

Fatih Sultan Mehmet (II. Mehmet) Dönemi

İlber Ortaylı: Dünyada II. Mehmet gibi 5 hükümdar olsaydı dünya çok daha renkli bir yer olurdu.

İstanbul'un Fethi

Nedenleri

- Toprak bütünlüğünü sağlamak,
- Bizans'ın haçlı seferlerine sebep olması,
- Bizans'ın şehzadeleri kışkırtması,
- Boğazlar ve İpek Yolu'na hâkim olmak,
- İstanbul'un bilim kültür merkezi hâline getirilmek istenmesi,
- Hz. Muhammed'in sözleri

Osmanlı Devleti'nin Yaptığı Hazırlıklar

- ✓ Büyük bir donanma hazırlatıldı.
- ✓ Avrupalı devletler ile antlaşma yapıldı.
- ✓ Silivri ve Vize kaleleri ele geçirildi.
- ✓ Hareketli kuleler hazırlatıldı.
- ✓ Rumeli Hisarı (Boğazkesen) inşa edildi.
- ✓ Şahi topları döküldü.

Bizans'ın Yaptığı Hazırlıklar

- ✓ İstanbul'un surları onarıldı.
- ✓ Grejuva ateşi hazırlandı.
- ✓ Avrupalı devletlerden yardım istendi.
- ✓ Haliç'e zincir çekildi.

Grandük Notaras: İstanbul'da Latin külahı görmektense Osmanlı sarığı görmeyi yeğlerim.

İstanbul'un Fethi

- ✓ 29 Mayıs 1453 günü İstanbul fethedilmiştir.
- ✓ İstanbul'un fethine İslam dünyasında Fethi Mübin (açık, parlak zafer) denilmiştir.

İstanbul'un Fethinin Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- ✓ Osmanlı toprak bütünlüğü sağlandı.

- ✓ Başkent İstanbul'a taşındı.
- ✓ Yükselme Dönemi başladı.
- ✓ Devlet İmparatorluk hâline geldi.
- ✓ II. Mehmet'e "Fatih" ünvanı verildi
- ✓ Osmanlı'nın İslam Dünyasında saygınlığı arttı.
- ✓ Boğazlar ve ticaret yolları Osmanlı'ya geçti.
- ✓ II. Mehmet Kayser-i Rum ünvanını aldı.

Dünya Tarihi Açısından Sonuçları:

- ✓ Bizans İmparatorluğu yıkıldı.
- ✓ Orta Çağ bitti Yeni Çağ başladı.
- ✓ Coğrafi keşifler ve Rönesans'a zemin hazırlandı.
- ✓ Derebeylikler yıkıldı.
- ✓ Ortodoks ve Ermenilerin başına yeni kişiler atandı.

⚠ DİKKAT!

Ortodoksların ve Gregoryen Ermenilerin başına yeni liderler atanması hoşgörü ve Hristiyan birliğini bölme arzumuzun göstergesidir.

NE SORDU?

Fatih Sultan Mehmet'in, Ortodoks Kilisesine yönelik izlediği hoşgörü politikasıyla aşağıdakilerden hangisini amaçladığı söylenebilir? (2016/Lisans)

A) Müslüman olmayan uyrukların güvenini sağlamayı
B) Rusya'nın açık denizlere inme çalışmasını engellemeyi
C) Askerî gücünü artırmayı
D) Latin dünyası ile iyi ilişkiler kurmayı
E) Hristiyanlar arasındaki mezhep mücadelesini sonlandırmayı

Analiz

Fatih Sultan Mehmet'in Ortodoksların ve Gregoryen Ermenilerin başına yeni liderler atanması hoşgörü ve Hristiyan birliğini bölme amacı taşır. Gayrimüslimlerin bu şekilde Osmanlı Devleti'ne olan güveni artmıştır.

Cevap: A

I. Osmanlı başkenti İstanbul'a taşındı.

II. Orta Çağ bitti Yeni Çağ başladı.

III. Boğazlar ve ticaret yolları Osmanlı Devleti'ne geçti.

Yukarıda verilenlerden hangileri İstanbul'un Fethinin ekonomik sonuçları arasında gösterilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) I, II ve III

Analiz

İstanbul'un Fethinin sonuçları içerisinde verilen öncüllerden III. Öncülde verilen "Boğazlar ve ticaret yollarının Osmanlı Devleti'ne geçmesi" ekonomik bir sonuçtur. **Cevap: C**

Fatih Sultan Mehmet'in Diğer Fetihleri:

✓ **Anadolu→** Cenevizliler > Amasra (Çeşmi Cihan)
Candaroğulları > Sinop Samsun
Karamanoğulları > Konya Karaman
Akkoyunlular > Doğu Anadolu
Trabzon Rum İmparatorluğu

1473 Otlukbeli Savaşı:

✓ Osmanlı Devleti ile Akkoyunlular arasında yapılan bu savaşta II. Mehmet, Uzun Hasan'a karşı galip gelmiştir.

Balkan Fetihleri

✓ Arnavutluk
✓ Sırbistan (Belgrad yok)
✓ Bosna – Hersek
✓ Eflak – Boğdan
✓ Mora

Denizlerdeki Fetihler

✓ Ege Adaları
✓ Kırım
✓ Rodos (alınamadı)
✓ Zenta, Ayamavra, Kefalonya
✓ Otranto

Kırım'ın Fethi

✓ Kırım'ın fethedilmesi Karadeniz'in Türk Gölü olmasını sağlamıştır. İpek Yolu ve Kürk Yolu'ndaki hâkimiyeti arttırmıştır.

⚠ DİKKAT!

Kırım ve Otranto'yu fetheden komutan Gedik Ahmet Paşa'dır.

Memlük Devleti İle İlişkiler

✓ Fatih Sultan Mehmet Döneminde Memlükler ile ilişkiler Hicaz Su Yolları Meselesi sebebiyle bozulmuştur.

Kapitülasyonlar

✓ II. Mehmet Dönemi'nde Venedik Devleti'ne kapitülasyon verilerek hem ticaretin canlanması hem de Hristiyan birliğini parçalamak amaçlanmıştır. Venedik elçilerine Balyos adı verilir.

DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN BİLGİLER

- Fatih Sultan Mehmet Bizans'ı yeniden diriltme umutlarına son vermek için Mora ve Trabzon Rum İmparatorluğunu ele geçirmiştir.
- Fatih Sultan Mehmet'in karada kuşatıp alamadığı yer Belgrad, denizde kuşatıp alamadığı yer ise Rodos'tur.

✓ **II. Mehmet'in Kullandığı Ünvanlar:** Fatih, Kayser-i Rum, Sultanül Bahreyn ve Hakanül Berreyn ünvanlarını kullanmıştır.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi Diğer Gelişmeler

✓ Kanunnamei Ali Osman hazırlandı. (İlk Kanunname)

✓ Sancak sistemi, culüs bahşişi, kardeş katli yasalaştı.

✓ İlk kez müsadere uygulandı. (Çandarlı Halil Paşa)

✓ Devşirmelerin devlet yönetimindeki etkisi arttı.

✓ Sahnı Seman ve Tetimme Medreseleri açıldı.

✓ İltizam sistemi ilk kez uygulandı.

II. BAYEZİD DÖNEMİ

Cem Sultan Olayı

✓ II. Bayezid'in padişahlığını tanımayan Cem Sultan Bursa merkezli isyan etti. II. Bayezid'e karşı yaptığı savaşta mağlup oldu. Mağlubiyetin ardından Cem Sultan, Rodos Şövalyeleri aracılığı ile Fransa ve sonrada Papa'ya gönderildi. (Karamanoğulları + Memlükler + Rodos + Fransa + Papa)

DİKKAT!

Bu olay Osmanlı Devleti'nin iç sorunu iken dış sorun olan ilk meselesidir.

✓ Cem Sultan sebebiyle Osmanlı Devleti bu dönemde Avrupa'ya sefer düzenleyememiş ve II. Bayezid Dönemi "Yükselme içinde Duraklama Dönemi" olarak isimlendirilmiştir.

Şah Kulu İsyanı

✓ Safevi Devleti lideri Şah İsmail'in kışkırtması ile çıkan Şii ayaklanmasıdır. Güçlükle bastırılmıştır.

Fetihler ve Savaşlar

✓ Karamanoğulları Beyliği'ne son verildi.

✓ Boğdan Seferi ile Kili ve Akkirman Kaleleri alınarak Kırım ile karadan bağlantı kuruldu.

✓ II. Mehmet Dönemi'nde aramızın bozulduğu Mümlükler ile ilk savaşlar yaşansa da sonuçsuz kaldı.

✓ İspanya'da bulunan Müslüman ve Yahudilere yardım edildi.

Karıştıran Savaşı

✓ Yavuz Sultan Selim'in babası II. Bayezid ile yaptığı savaştır. II. Bayezid zafer kazansa da Yavuz Sultan Selim yeniçerilerin desteği ile tahta oturdu.

YAVUZ SULTAN SELİM DÖNEMİ

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Yeniçerilerin desteği ile babasını tahttan indirerek tahta geçmiştir.
- 8 yıla 80 yıllık iş sığdıran padişah olarak bilinir.
- Türk İslam dünyasının liderliğini ele geçirmek istediği için bütün seferleri doğuyadır.

Bozoklu Celal İsyanı

✓ Çıkan bu isyan XVII. Yüzyıl isyanlarının isim babası olmuştur.

1514 Çaldıran Savaşı

✓ Osmanlı Devleti ile Şah İsmail'in liderliğini yaptığı Safeviler arasında yaşanan bu savaş neticesinde Safeviler mağlup edilerek Doğu Anadolu Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve doğudaki büyük tehlike bertaraf edilmiştir

Osmanlı Devleti Memlük İlişkileri:

✓ İlk anlaşmazlıklar Yıldırım Bayezid Dönemi'ndedir. **(Dulkadiroğlu Toprakları)**
✓ Fatih Sultan Mehmet Döneminde ilişkiler gerilmiştir. **(Hicaz Su Yolları Meselesi)**
✓ II. Bayezid Dönemi'nde Cem Sultan'a destek verdiler. Çatışmalar başladı. **(Ağaçayırı Savaşı)**

1515 Turnadağ Savaşı

✓ Osmanlı Devleti ile Dulkadiroğulları arasında yaşanan bu savaş neticesinde ATSB kesin olarak sağlanmıştır. (Son katılan Ramazanoğulları)

1516 Mercidabık Savaşı:

✓ Osmanlı Devleti ile Memlükler arasında yapılan bu savaş ile Osmanlı Devleti Kudüs, Suriye, Filistin bölgelerini ele geçirmiştir.
✓ Mercidabık Seferinin ardından Yavuz Sultan Selim Muhyiddin Arabi'nin mezarını bulduararak türbe yaptırmıştır.

1517 Ridaniye Savaşı:

✓ Osmanlı Devleti ile Memlükler arasında yapılan bu savaşı Osmanlı Devleti kazanmıştır.

Sonuçları

- Memlük Devleti yıkıldı.
- Mısır'ın tamamı Osmanlı Devleti'ne geçti.
- Venedikliler Kıbrıs için Memlük Devleti'ne ödediği vergiyi Osmanlı Devleti'ne ödemeye başladı.
- Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.
- Mısır hazineleri Osmanlı Devleti'ne getirildi. (Hazineyi en çok dolduran padişah I. Selim)
- Halifelik Osmanlı Devleti'ne geçti.
- Teokratik devlet özelliği güçlendi ve ilk Osmanlı halifesi I. Selim oldu. (Hadimül Haremeyni Şerefeyn)
- Baharat Yolu, Osmanlı Devleti egemenliğine girdi.

NE SORDU?

- Memlük Devleti yıkılarak Suriye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgeleri Osmanlı topraklarına katıldı.
- Doğu Akdeniz'den geçen Baharat Yolu'nun denetimi Osmanlı Devleti'ne geçti.
- Doğu Anadolu'daki Safevi etkisi kırıldı.

Bu gelişmeler aşağıdaki padişahların hangisi döneminde gerçekleşmiştir? (2021/Lisans)

A) Fatih Sultan Mehmet
B) Yavuz Sultan Selim
C) Kanuni Sultan Süleyman
D) II. Bayezid
E) II. Selim

Analiz

I. Selim Döneminde 1514 Çaldıran Savaşı ile Şii Safevi Devleti'nin etkisi kırılmıştır. Memlükler ile önce 1516 Mercidabık Savaşı yapılmış ve kazanılarak Kudüs Suriye, Filistin ele geçirilmiştir. 1517 yılında ise Memlükler ile Ridaniye Savaşı yapılmış ve Memlük Devleti yıkılarak Mısır toprakları Osmanlı Devletine katılmış ve Baharat Yolu Osmanlı Devleti denetimine girmiştir.

Cevap: B

ÖNEMLİ KİŞİLER

- ✓ **İdrisi Bitlisi:** Osmanlı Devleti'nin Doğu Politikasını yönetme konusunda görev almıştır. Eseri: **Hest Behist**.
- ✓ **Piri Reis:** Hazırlamış olduğu Dünya Haritasını Yavuz Sultan Selim'e sunmuştur. (**Kitabül Bahriye** eseri Kanuni Sultan Süleyman'a sunuldu.)

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (I. SÜLEYMAN)

Avrupa'nın Genel Durumu

- ✓ Kanuni Dönemi Avrupa'sında en büyük güç Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'dur. Başında Şarlken'in bulunduğu bu devlet Avusturya ve Macar İmparatorluğu ile Osmanlı Devleti'ne karşı dost konumdadır.
- ✓ Avrupa'da Vatikan merkezli Katolikliğe karşı İstanbul merkezli Ortodoksluk anlayışının dışına çıkılmış ve Martin Luther liderliğinde Katolik Kilisesine karşı bir reform hareketi başlamıştır.
- ✓ Osmanlı Devleti ise bu dönemde Avrupa'nın başka bir önemli devleti Fransa ile dostluk kurarak ve Martin Luther'in öncülük ettiği Protestanları destekleyerek kendisine karşı oluşabilecek bir Haçlı İttifakını önlemek istemektedir.

İsyanlar

- ✓ **Ahmet Paşa İsyanı:** Sadrazamlığın Pargalı İbrahim Paşa'ya verilmesi sebebiyle sadrazamlığın kendi hakkı olduğunu iddia eden ve Mısır'a vali olarak atanan Ahmet Paşa'nın çıkardığı isyandır.

✓ **Canberdi Gazali İsyanı:** I. Selim Dönemi'nde yıkılan Memlük Devleti'ni yeniden canlandırmak için çıkmış olan isyandır.

✓ **Kalender Çelebi İsyanı:** Dinî nitelikli görünen ama ekonomi sebebiyle çıkan isyandır.

✓ **Baba Zünnun İsyanı:** Dinî nitelikli görünen ama ekonomi sebebiyle çıkan isyandır.

Batı Seferleri

✓ **1521 Belgrad'ın Fethi:** Darul Cihat ya da Avrupa'nın kapısı olarak bilinen Belgrad Kanuni liderliğinde fethedilmiştir.

✓ **1526 Mohaç Meydan Savaşı:** Osmanlı Devleti ile Macarlar arasında yapılan bu savaşta Macarlar 2 saatte mağlup edilmiştir. Dünyanın en kısa süren meydan savaşıdır. I. Fransuva esaretten kurtarıldı. Macar Krallığı kurularak Avusturya ile tampon bölge haline getirildi.

✓ **1529 I. Viyana Kuşatması:** Avusturya başkenti Viyana kuşatılsa da büyük topların olmaması ve hava şartları sebebiyle başarılı olunamadı.

✓ **1532 Alman Seferi:** Germen topraklarında Şarlken aransa da bir meydan savaşı çıkmadı ve sonucunda kardeşi II. Ferdinand (Avusturya) ile İstanbul Antlaşması imzalandı.

✓ **İstanbul (İbrahim Paşa) Antlaşması:**
- İlk Osmanlı - Avusturya antlaşmasıdır.
- Osmanlı Sadrazamı Avusturya Arşidüküne denk sayılacaktır.
- Osmanlı Devleti bu madde ile Avusturya'ya (Orta Avrupa) karşı protokol üstünlüğünü kabul ettirdi. (1606 Zitvatoruk Antlaşmasına kadar)

✓ **1535 Kapitülasyon Antlaşması (Uhudu Atik) (İmtiyazı Mahsusa):**
- Osmanlı Devleti ile Fransa arasında imzalanmıştır.
- Hristiyan birliğini engellemek,
- Akdeniz ticaretini canlandırmak,
- Coğrafi keşiflerin zararlarını en aza indirmek amaçlanmıştır.
- İki hükümdarın hayatta kaldığı sürece geçerlidir. (I. Mahmut sürekli hâle getirecek)

✓ **Budin Seferi:** Avusturya'nın Macar topraklarına saldırması üzerine Budin yeniden ele geçirilip Budin Beylerbeyliği kuruldu.

✓ **Zigetvar Seferi:** Avusturya üzerine düzenlenmiş ve Kanuni Sultan Süleyman'ın son seferi olmuştur. Kanuninin iç organları Macaristan'da bulunan "Üzüm Tepesindedir."

Doğu Seferleri

✓ Osmanlı Devleti'nin Doğu'daki en büyük rakibi Safevi Devleti'dir. (İran)

✓ **Bu dönemde Doğuya yapılan seferler:** Irakeyn Seferi, Tebriz Seferi, Nahçıvan Seferi

✓ **1555 Amasya Antlaşması:** Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılan ilk resmî antlaşmadır. Bu antlaşma ile Bağdat, Tebriz, Azerbaycan gibi yerler Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.

Deniz Seferleri

✓ **1522 Rodos'un Fethi:** "Akdeniz'in Kilidi" olarak bilinen Rodos Adası St. Jean Şövalyelerinden alınmıştır.

✓ **Barbaros Hayrettin Paşanın Osmanlı Devleti'ne katılması:** Hızır Reis Kanuni Sultan Süleyman'ın çağrısı üzerine mahiyetinde bulunan Cezayir ile birlikte Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.

- ✓ **1538 Preveze Deniz Savaşı:** Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması ile Andre Doria komutasındaki Haçlı Donanması arasında yapılan bu savaşı Osmanlı Devleti kazanmıştır.
  - ➢ Preveze Deniz savaşı ile Akdeniz Türk Gölü haline geldi. (Karadeniz II. Mehmet Dönemi)
  - ➢ Preveze Deniz Zaferinin kazanıldığı gün olan 28 Eylül Donanma Günü olarak kutlanır.
- ✓ **1551 Trablusgarp'ın Fethi:** Turgut Reis liderliğinde fethedildi ve Turgut Reis Trablusgarp Beylerbeyi oldu.
- ✓ **1560 Cerbe Deniz Savaşı:** Osmanlı Devleti ile Haçlılar arasında yapılan bu savaşı Osmanlı Devleti kazandı ve Akdeniz'de hâkimiyet arttı.
- ✓ **1565 Malta Kuşatması:** Osmanlı Devleti Malta'yı kuşatsa da Turgut Reis'in öldürülmesi sebebiyle fethedemedi.
- ✓ Kanuni Sultan Süleyman II. Mehmet'in alamadığı yerler olan Belgrad ve Rodos'u fethetmiştir.

⚠ DİKKAT!

Kanuni Sultan Süleyman'ın karada kuşatıp alamadığı yer Viyana, denizde kuşatıp alamadığı yer Malta'dır.

NE SORDU?

Kanuni Sultan Süleyman, Bender Kalesi'ndeki 1538 tarihli yazıta, "Ben Tanrı'nın kulu, bu dünyanın sultanıyım. Tanrı'nın inayetiyle ümmet-i Muhammed'in başındayım. Adına Mekke ve Medine'de hutbe okunan Süleyman'ım ben. Ben Bağdat'ta şah, Bizans diyarında kayzer, Mısır'da sultanım. Donanmalarını Akdeniz, Mağrip ve Hind'e yollayan sultanım. Macar taht ve tacını alan ve onları bir kuluna bağışlayan sultan benim." ifadelerini yazdırmıştır.

Kanuni Sultan Süleyman'ın bu ifadesinden aşağıdakilerin hangisi <u>çıkarılamaz</u>? (2021/Lisans)

A) Deniz hâkimiyetine önem verdiği
B) Bir dünya devleti yönettiği
C) Hristiyan dünyasını hâkimiyeti altına aldığı
D) İslam dünyasında önder olduğu
E) Devletin sınırlarını genişlettiği

Analiz:

Kanuni Sultan Süleyman'ın sözlerinden hareketle A, B, D ve E seçeneklerine ulaşılabilir fakat C seçeneğinde verilen Hristiyanların lideri olduğuna ulaşılamaz.

Cevap: C

Hint Deniz Seferleri:

✓ **Amaçlar:**

- Ticarete engel olan Portekizlileri uzaklaştırmak.
- Açe Sultanlığına yardım etmek.

✓ **Katılan Denizciler:**

- Hadım Süleyman Paşa
- Piri Reis
- Seydi Ali Reis
- Murat Reis

✓ **Başarısızlık Nedenleri:**

- Denizcilerin bölgeyi iyi tanımaması
- Gemilerin okyanusa dayanıksız olması

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Osmanlı Devleti'nin en parlak dönemi I. Süleyman Dönemi'nde yaşanmaştır.
- Osmanlı tahtında en uzun süre kalan padişah I. Süleyman'dır. (46 yıl)
- Kanuni sıfatını "Dimitri Cantemir" vermiştir.
- Muhibbi mahlası ile şiirler yazmıştır.
- Süleymaniye Medreseleri açılmıştır.
- Fuzuli Kanuni Dönemi için Şikâyetname eserini yazmıştır.
- Baki Kanuni Sultan Süleyman'a hicivler yazmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde İlk kahvehaneler bu dönemde açıldı.

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ

Sadrazamlık Yaptığı Padişahlar

✓ I. Süleyman, II. Selim, III. Murat

II. Selim Dönemi (Sarı Selim)

✓ Yemen hâkimiyeti sağlandı.

✓ **1571 Kıbrıs'ın Fethi:**

- Lala Mustafa Paşa liderliğinde Kıbrıs adası alınarak Akdeniz hâkimiyeti güçlendirildi.

✓ **1571 İnebahtı Deniz Savaşı:**

- Osmanlı Devleti'nin donanması ilk kez yakılmıştır.

Sokullu Mehmet Paşa'nın Sözü: Biz Kıbrıs'ı almakla sizin kolunuzu kestik, siz İnebahtı'nda bizi yenmekle, sakalımızı kestiniz. Kesilen kolun yerine yenisi gelmez fakat kesilen sakal daha gür çıkar.

Osmanlı Donanmasının Yakıldığı Yerler

İnebahtı Baskını	Çeşme Baskını	Navarin Baskını	Sinop Baskını
• Haçlılar • II. Selim	• Ruslar • III. Mustafa	• İngiltere, Fransa, Rusya • II. Mahmut	• Ruslar • Abdülmecid

III. Murat

- ✓ Tunus himaye altına alındı.
- ✓ Lehistan himaye altına alındı. (Baltık Denizi)
- ✓ Vadiüs Seyl Savaşı ile Fas alındı. (Atlas Okyanusu)
- ✓ Fas'ın ele geçirilmesi ile Kuzey Afrika fethi tamamlandı.

SOKULLU MEHMET PAŞA'NIN PROJELERİ

Don Volga Kanalı Projesi:
- Don ve Volga Nehirlerini birleştirerek Hazar Gölüne deniz yoluyla ulaşmak amaçlandı. orta Asya Türkleri ile bağlantı kurmak, Rusların güneye inmesini engellemek, İran seferlerinde asker sevkiyatını kolaylaştırmak,
- İpek Yoluna ticaretini arttırmak amaçlandı.
- **1952'de Ruslar yaptı.**

Süveyş Kanalı Projesi:
- Akdeniz ile Kızıldeniz'i birleştirmek amaçlandı.
- Akdeniz ticaretini canlandırmak, Baharat yolunu canlandırmak amaçlandı.
- **1869 yılında İngiltere ve Fransa hayata geçirdi.**

Marmara Karadeniz Projesi:
- Marmara ile Karadeniz'i birleştirmek amaçlandı.
- Donanma için alternatif bir yol, Gemi yapımı için ağaç ihtiyacı, İstanbul'un ihtiyaçlarının daha kolay karşılanması amaçlandı.
  Gerçekleşmedi.

- ✓ Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümü ile Yükselme Dönemi sona ermiştir.

NE SORDU?

Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılın sonlarına kadar Balkanlarda fetihler yaparak sınırlarını genişletmesinde;

I. Osmanlı ordusunun güçlü olması,

II. Balkanlarda iç karışıklıklar yaşanması,

III. Yerel beylerin Osmanlı sistemine dâhil edilmesi

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir? (2024 KPSS-GYGK-LİSANS)

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

Analiz:

I. Osmanlı ordusunun güçlü olması Balkanlarda genişlemeye etki eder çünkü sürekli yeni fetihlerin önü açılır.

II. Balkanlarda iç karışıklıklar yaşanması Osmanlı Devleti'nin fetihlerde önünü açan bir gelişmedir çünkü Balkanlar siyasi birlikten yoksundur.

III. Yerel beylerin Osmanlı sistemine dâhil edilmesi devletin Balkanlarda genişlemesini sağlar çünkü hem o bölgenin halkı olmaları hem de fetihlerde kolaylık sağlamaları Balkanlardaki genişlemede etkilidir.

Cevap: E

XVII. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ DURAKLAMA DÖNEMİ

DURAKLAMA DÖNEMİNE GİRİLMESİNİN NEDENLERİ

İç Nedenler

- Merkezi otoritenin bozulması
- Sancak sisteminin kaldırılması
- Sık padişah değişikliği
- Küçük yaşta padişahların tahta geçmesi
- Rüşvet ve iltimasın artması
- Ordunun bozulması
- "Ocak Devlet İçindir" anlayışının bozulması
- Asker alım yönteminin bozulması
- Tımar sisteminin bozulması
- Saray kadınlarının devlet yönetimine karışması
- Ekonominin bozulması
- Savaşların uzun sürmesi (Girit)
- Eğitim sisteminin bozulması (Beşik Ulemalığı)
- Medreselerden pozitif bilimlerin çıkarılması

Dış Nedenler

- Avrupa'da yaşanan Rönesans ve Reform
- Güçlü devletlerle komşu olunması
- Avrupa'da güçlü merkezi krallıkların kurulması
- Coğrafi Keşifler ile İpek ve Baharat Yolu'nun önemini kaybetmesi
- Doğal sınırlara ulaşılması (Zagros Dağları)

XVII. YÜZYIL (DURAKLAMA DÖNEMİ) SİYASİ OLAYLARI

OSMANLI- SAFEVİ (İRAN) SAVAŞLARI

1590 Ferhat Paşa Antlaşması

✓ III. Murat Dönemi'nde Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında yapılan **Meşaleler Savaşı'nda** Osmanlı ordusu Özdemiroğlu **Osman Paşa** liderliğinde zafere ulaşmıştır.

✓ Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Azerbaycan, Dağıstan gibi yerleri alarak **Doğu'da en geniş sınırlara** ulaşmıştır.

1611 Nasuh Paşa Antlaşması

✓ I. Ahmet Dönemi'nde yapılan bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Ferhat Paşa Antlaşması ile aldığı pek çok yeri geri vermiştir. Osmanlı Devleti'nin Doğu'da toprak kaybettiği ilk antlaşmadır.

1618 Serav Antlaşması

✓ II. Osman Dönemi'nde çok küçük değişiklikler ile Nasuh Paşa Antlaşması tekrar edilmiştir.

1639 Kasrı Şirin Antlaşması

✓ IV. Murat Dönemi'nde Bağdat ve Revan Seferleri sonucunda imzalanmıştır. Bu antlaşma ile günümüz Türk-İran sınırlarının temeli atılmıştır. (Zagros Dağları)

✓ IV. Murat Bağdat Fatihi olarak bilinir.

OSMANLI – RUS SAVAŞLARI

1681 Bahçesaray Antlaşması (Çehrin)

✓ Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın seferi sonucunda imzalanmıştır.

✓ Osmanlı Devleti ile Ruslar arasındaki ilk resmî antlaşmadır.

OSMANLI – VENEDİK SAVAŞLARI

Girit Adası'nın Fethi

✓ IV. Mehmet Dönemi'nde fethedildi. Osmanlı tarihinin en uzun kuşatmasıdır. (24 yıl)

✓ **Girit Fatihi:** Köprülü Fazıl Ahmet Paşa

OSMANLI – AVUSTURYA SAVAŞLARI

XVII. yüzyılda en çok savaştığımız devlettir.

1596 Haçova Meydan Muharebesi

✓ Osmanlı Devleti ordusu III. Mehmet liderliğinde savaşı kaybetme riski ile karşı karşıya kalsa da geri plandaki hizmetliler sayesinde savaş kazanıldı. Eğri, Kanije ve Estergon kaleleri alındı.

✓ **Eğri Fatihi:** III. Mehmet

✓ **Kanije Fatihi:** Tiryaki Hasan Paşa

1606 Zitvatorok Antlaşması

✓ Avusturya Arşidükü protokol bakımından Osmanlı padişahına denk sayılacak. (İstanbul Antlaşması üstünlüğümüz sona erdi)

✓ Mütekabiliyet İlkesi esas alınmıştır. (denklik)

1664 Vasvar Antlaşması

✓ Uyvar Kalesi alındı. "Uyvar önünde bir Türk kadar güçlü" sözü Avrupa'da yaygınlaştı.

✓ **Uyvar Fatihi:** Köprülü Fazıl Ahmet Paşa

1683 II. Viyana Kuşatması

✓ Macar Tökeli İmre yardım istedi.

✓ IV. Mehmet Dönemi'nde Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından kuşatılsa da alınamadı.

- ✓ Merzifonlu Mustafa Paşa idam edildi.
- ✓ Viyana'nın alınamaması Hristiyanların cesaretlenmesine ve Kutsal İttifak Savaşları'na neden oldu.
- ✓ 1683 II. Viyana Kuşatması ile başlayan geri çekilme Sakarya Meydan Muharebesi sonucunda sona erecek.

Kutsal İttifak Savaşları

- ✓ Malta, Lehistan, Venedik, Avusturya, Rusya ile savaşan Osmanlı Devleti Zenta ve Salankamen gibi savaşlar başta olmak üzere mağlup oldu.
- ✓ Bu savaşların ardından Karlofça Antlaşması imzalandı.

1699 Karlofça Antlaşması

- ✓ Osmanlı Devleti'nin Batı'da ilk defa büyük çapta toprak kaybettiği antlaşmadır.
- ✓ Antlaşmaya arabuluculuk yapan devletler İngiltere ve Hollanda'dır.
- ✓ Antlaşmanın garantör devleti Avusturya'dır.
- ✓ Antlaşmaya imza atanlar: Venedik, Avusturya, Lehistan'dır.
- ✓ Duraklama Dönemi bitti, Gerileme Dönemi başladı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin müzakere yoluyla imzaladığı ve reisülküttaplık makamının ön plana çıktığı antlaşmadır.
- ✓ Bu antlaşma XVIII. yüzyıl Osmanlı politikasına etki etmiştir.

1700 İstanbul Antlaşması

- ✓ Kutsal İttifak Savaşları'ndan sonra Rusya ile imzalanan antlaşmadır. Rusya'ya Azak Kalesi ve elçi bulundurma hakkı verilmiştir.
- ✓ Azak Kalesi'nin verilmesi ile Karadeniz ilk kez "Türk Gölü" olmaktan çıktı.

OSMANLI – LEHİSTAN SAVAŞLARI

1620 Hotin Seferi

- ✓ Genç Osman önderliğinde düzenlenen seferde yeniçeriler isteksiz davranınca Hotin Antlaşması yapılmıştır.

1672 Bucaş Antlaşması

- ✓ IV. Mehmet Dönemi'nde düzenlenen sefer sonucunda Podolya arazisi ele geçirilmiştir.
- ✓ Bucaş Antlaşması ile Osmanlı Devleti Batı'da en geniş sınırlara ulaşmıştır.

1672 Kameniçe Kalesinin Fethi

- ✓ "Ukrayna'nın Kilidi" olarak bilinir. Osmanlı Devleti'nin Batı'da fethettiği son kaledir.

NE SORDU?

Hotin Seferi sırasında edindiği olumsuz izlenimler üzerine, Osmanlı merkez ordusunda ıslahat yapmayı düşünen padişah aşağıdakilerden hangisidir? (2016/Lisans)

A) II. Osman B) IV. Murat C) IV. Mehmet D) III. Selim E) II. Mahmut

Analiz:

Hotin Seferi sırasında edindiği olumsuz izlenimler üzerine, Osmanlı merkez ordusunda Yeniçerileri kaldırmayı düşünen ve bu sebeple öldürülen Osmanlı padişahı II. Osman'dır.

Cevap: A

XVII. YÜZYIL İSYANLARI

YENİÇERİ İSYANLARI (MERKEZ - İSTANBUL İSYANLARI)

Nedenleri:

- ✓ Merkezi otoritenin bozulması
- ✓ Yeniçeri Ocağının bozulması
- ✓ "Ocak Devlet İçindir" anlayışının bozulması
- ✓ Cülus ve Ulufelerin düşük ayarda para ile ödenmesi gibi sebepler ile isyanlar çıkmıştır.
- ✓ **Genç Osman'ın Öldürülmesi:** Hotin Seferi'nin ardından yeniçerileri kaldırma düşüncesi olan Genç Osman bu durumun duyulması üzerine yeniçeriler tarafından Yedikule Zindanları'nda öldürülmüştür.
- ✓ Yeniçeriler tarafında öldürülen ilk padişah Genç Osman'dır.
- ✓ **Vakayı Vakvakiye:** IV. Mehmet Dönemi'nde yeniçerilerin 30'dan fazla devlet adamını öldürüp Çınar Ağacına astıkları olaydır. Çınar Vakası olarak da bilinir. (Olay adı mitolojideki vakvak ağacından gelir)
- ✓ Bu isyanlar yeniçerilerin siyasi güce dönüştüğünü ve İstanbul'da can mal güvenliğinin kalmadığını gösterir.

CELALÎ İSYANLARI (TAŞRA ANADOLU İSYANLARI)

Bu isyanların isim babası I. Selim Dönemi'nde çıkan Bozoklu Celal İsyanı'dır.

Nedenleri:

- ✓ Merkezi otoritenin bozulması
- ✓ Ağır vergilerin alınması
- ✓ Tımar sisteminin bozulması
- ✓ İltizam sisteminde yer alan mültezimlerin halka zulmetmesi

- ✓ Yöneticilerin halka kötü davranması
- ✓ Haçova Meydan Muharebesi'nden kaçanların eşkıyalık yapması gibi sebepler ile isyanlar çıkmıştır.
- ✓ **Önemli Celalî İsyanları:** Canbolatoğlu, Gürcü Nebi, Kalenderoğlu, Tavil Ahmet, Karayazıcı, Deli Hasan...
- ✓ Çıkan isyanlar baskı ve şiddet yoluyla bastırılmaya çalışılmıştır.
- ✓ **Celalî İsyanlarını Bastıranlar:** Kuyucu Murat Paşa, Tiryaki Hasan Paşa...
- ✓ **Büyük Kaçgun:** Celali İsyanları sebebiyle arada kalan halk büyük şehirlere göç etmiştir. Bu göç hareketine Büyük Kaçgun adı verilir.

EYALET İSYANLARI

Nedenleri:

- ✓ Yöneticilerin halka kötü davranması,
- ✓ Ağır vergiler alınması,
- ✓ Toprakların savaş alanına dönmesi gibi sebepler ile çıkmıştır.
- ✓ Eyalet İsyanları Eflak, Boğdan gibi eyaletlerde çıkmış ve bastırılmıştır.

SUHTE İSYANLARI:

Nedenleri:

- ✓ Medreselerin bozulması,
- ✓ Liyakate önem verilmemesi,
- ✓ Mezun kişilerin iş bulamaması gibi sebeplerle çıkmıştır.
- ✓ Baskı ve şiddet yoluyla bastırılmıştır.

DİKKAT!

Yeniçeri isyanlarında rejimi değiştirme arzusu, eyalet isyanlarında ise milliyetçilik akımı etkili değildir.

XVII. Yüzyıl (Duraklama Dönemi) Islahatları

Islahatların Genel Özellikleri:

- ✓ Sorunların kökenlerine inilmemiştir.
- ✓ Islahatlar kişilere bağlı kalmıştır.
- ✓ Batı örnek alınmamış Yükselme Dönemi'ne geri dönülmek istenmiştir.
- ✓ Baskı ve şiddet uygulanmıştır.
- ✓ Ulema ve yeniçeri karşı çıkmıştır.

dizgi kitabevi

Islahatçıların Şifresi: **ŞİFRE: TOKMAK**

Tarhuncu Ahmet Paşa
- IV.Mehmet Dönemi sadrazamıdır.
- Osmanlı Devleti'nin ilk "Denk Bütçesini "hazırlamıştır.

II. Osman (Genç Osman)
- Düzenli ıslahat yapan ilk padişahtır.
- Saray dışından evlenerek sarayı halka açmıştır.
- Şeyhülislamın yetkilerini kısıtlamıştır.
- Yeniçerileri kaldırmayı düşünen ilk padişahtır.
- Başkenti Anadolu'ya taşımayı düşünmüştür.
- Yeniçeriler tarafından öldürülen ilk padişahtır. (Yedikule Zindanları)

Kuyucu Murat Paşa
- I. Ahmet Dönemi sadrazamıdır.
- Celalî İsyancılarını bastırıp kuyulara attığı için bu isimle anılmıştır.

IV. Murat
- Saray kadınlarını devlet yönetiminden uzaklaştırdı.
- İçki, tütün ve kahvehane yasağı getirdi.
- Islahatlar için risaleler hazırlattı. (Katip Çelebi ve Koçi Bey)

I. Ahmet
- Ekber ve Erşed Sistemini kurdu. İlk olarak 1876 Kanuniesasi'de yer aldı.

Köprülüler Devri

▶ **Köprülü Mehmet Paşa:**
- Şartlar öne sürerek sadrazam olan ilk kişidir.
- Çanakkale Boğazı'ndaki Venedik ablukasını kaldırdı.

▶ **Köprülü Fazıl Ahmet Paşa:**
- Girit Adası'nın fethini sağladı.
- Uyvar Fatihi olarak bilinir.
- Amcazade Hüseyin

▶ **Merzifonlu Kara Mustafa Paşa:**
- II. Viyana Kuşatması'nı yaptı.
- Köprülüler Devri "Duraklama İçinde Yükselme" olarak nitelenir.

NE SORDU?

Osmanlı Devleti'nde 1603 – 1610 yılları arasında Anadolu'daki halkın büyük kitleler hâlinde yerlerini terk etmeleri resmî kaynaklarda aşağıdakilerden hangisiyle adlandırılır? (2024 KPSS-GYGK-LİSANS)

A) Fetret Devri B) Büyük Kaçgun C) Sevk ve İskân
D) Kanun-ı Kadim E) Kazan kaldırma

Analiz:

Celali İsyanları sebebiyle arada kalan halk büyük şehirlere göç etmiştir. Bu göç hareketine Büyük Kaçgun adı verilir.

A) Fetret Devri: Ankara Savaşının ardından I. Bayezid'in esir alınması ile girilen ve 11 yıl süren padişahsız döneme verilen isimdir.
C) Sevk ve İskân: Türkleri katleden Ermenilerin Suriye ve Lübnan'a gönderilmesidir.
D) Kanun-ı Kadim: Geleneksel olarak uygulanan kanunlardır.
E) Kazan kaldırma: Kapıkulu Ordusunun isyanına verilen isimdir.

Cevap: B

NE SORAR?

Osmanlı Devleti'nin XVII. Yüzyılı sürekli isyanlarla geçmiş ve bu süreçte Celali İsyanları, Yeniçeri İsyanları, Suhte İsyanları ve Eyalet İsyanları gibi çeşitli gruplar isyan etmiştir.

I. Milliyetçilik
II. Rejimi değiştirme düşüncesi
III. Merkezi Otoritenin bozulması

XVII. Yüzyıl İsyanlarının nedenleri arasında yukarıdakilerden hangileri <u>bulunmaz</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) I II ve III

Analiz:

Osmanlı Devleti'nin Duraklama Dönemi İsyanları nedenleri içerisinde Milliyetçilik etkisi bulunmaz çünkü milliyetçilik akımı 1789 Fransız İhtilalinin ardından dünyaya yayılmıştır.
Duraklama Dönemi İsyanları içerisinde Rejimi değiştirme arzusu bulunmaz rejimi değiştirmeye yönelik ilk isyan 1909 tarihinde II. Abdülhamid Döneminde çıkan 31 Mart İsyanıdır.
Fakat bu dönemde isyanların sebepleri arasında merkezi otoritenin bozulması bulunmaktadır.

Cevap: C

dizgi kitabevi

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi, Osmanlı Devleti'nin XVIII. yüzyıldaki ıslahatçı devlet adamlarından biri değildir? (2014/Lisans)

A) Nevşehirli Damat İbrahim Paşa
B) Halil Hamit Paşa
C) Sadrazam Koca Ragıp Paşa
D) Humbaracı Ahmet Paşa
E) Tarhuncu Ahmet Paşa

Analiz:

A) Nevşehirli Damat İbrahim Paşa: Lale Devri sadrazamıdır.
B) Halil Hamit Paşa: I. Abdülhamid dönemi sadrazamıdır.
C) Sadrazam Koca Ragıp Paşa: III. Mustafa sadrazamıdır.
D) Humbaracı Ahmet Paşa: I. Mahmut Döneminde Avrupa'dan getirilen ilk uzman olan Comt De Bonneval'dir.
E) Tarhuncu Ahmet Paşa: XVIII. Yüzyıl değil XVII. Yüzyıl devlet adamıdır. İlk denk bütçeyi hazırlamıştır. IV. Mehmet Sadrazamıdır.

Cevap: E

NE SORAR?

Osmanlı Devleti'nin gelir ve gideri dengelemek amacıyla oluşturduğu ilk modern bütçe Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından aşağıdaki padişahlardan hangisi döneminde oluşturulmuştur?

A) II. Osman
B) IV. Murat
C) IV. Mehmet
D) III. Selim
E) III. Murat

Analiz:

Osmanlı Devleti'nin ilk denk bütçesi Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından IV. Mehmet Döneminde oluşturulmuştur.
Bu dönemde aynı zamanda Köprülüler ailesi görev yapmıştır.

Cevap: C

XVIII. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ (GERİLEME DÖNEMİ)

Gerileme Dönemi 1699 Karlofça Antlaşması ile başlar 1792 Yaş Antlaşması ile son bulur.

Büyük Devletlerin Amaçları:

Devlet	Amaç
Osmanlı Devleti:	• İlk genel politika kaybettiğimiz yerleri geri almak sonraki politika ise var olan topraklarımızı korumaktır.
Rusya:	• Panslavizm politikasını hayata geçirmek, • Sıcak denizlere inmek, • Dakya ve Grek projelerini hayata geçirmek gibi amaçları vardır.
Avusturya:	• Balkanlarda nüfuzunu arttırmak, • Dakya projesini hayata geçirmek gibi amaçları vardır.
Fransa:	• İngiltere ile 7 Yıl Savaşlarını yaptı ve kaybetti. • Fransız İhtilali oldu. • Osmanlı Devleti'nin toprağı olan Mısır'ı ele geçirmek istedi.
İngiltere:	• 7 Yıl Savaşlarının kazanan tarafı olsa da vergi sebebiyle Amerika kolonileri ayaklandı.

XVIII. Yüzyıl (Gerileme Dönemi) Siyasi Olayları

1703 Edirne Vakası

- ✓ Padişah II. Mustafa ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi'nin başkenti İstanbul'dan Edirne'ye taşıyacağı söylentileri üzerine çıkan isyandır.
- ✓ Feyzullah Efendi idam edilmiştir.
- ✓ II. Mustafa tahttan indirilerek yerine III. Ahmet geçirilmiştir.

1711 Prut Savaşı (III. Ahmet Dönemi)

- ✓ Osmanlı Devleti x Rusya, Osmanlı Devleti kazandı.
- ✓ Rusya ile İsveç arasında yapılan Poltova Savaşı'nda Rusya'ya yenilen İsveç Kralı Demirbaş Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne sığınması üzerine savaş çıktı.
- ✓ Osmanlı Ordusu Baltacı Mehmet Paşa liderliğinde Rus Ordusunu mağlup etti ve Prut Antlaşması'nı imzaladı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin kaybettiği toprakları geri alma umudu arttı.

dizgi kitabevi

1715-1718 Osmanlı - Venedik Avusturya Savaşı (III. Ahmet Dönemi)

- ✓ Osmanlı Devleti'nin Mora ve Dalmaçya'yı geri almak istemesi üzerine çıktı.
- ✓ Osmanlı Devleti Venedik ve Karlofça Antlaşması'nın garantör devleti Avusturya ile savaştı.
- ✓ Petervaradin Savaşı'nda Avusturya'ya mağlup olan Osmanlı Devleti **Pasarofça Antlaşmasını** imzaladı.

1718 Pasarofça Antlaşması (III. Ahmet Dönemi)

- ✓ Antlaşmaya İngiltere ve Hollanda arabuluculuk yaptı. (Kapitülasyon)
- ✓ Belgrad Avusturya'ya verildi.
- ✓ Mora geri alındı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin kaybettiği yerleri geri alma umutları tükendi.
- ✓ Osmanlı Devleti **Lale Devri'ne girdi.**
- ✓ Osmanlı Devleti Batı'nın üstünlüğünü kabul etti.

1724 İstanbul Antlaşması (III. Ahmet Dönemi)

- ✓ Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan ilk dostluk antlaşmasıdır.
- ✓ Bu antlaşma ile İran toprakları paylaşılmıştır.

1732 Ahmet Paşa Antlaşması (I. Mahmut)

- ✓ Osmanlı Devleti ile İran arasında yapıldı.
- ✓ İran'ın Kafkas toprakları Osmanlı Devleti'nde kaldı.

1746 Kerden Antlaşması (I. Mahmut)

- ✓ Osmanlı Devleti ile İran arasında yapıldı.
- ✓ Kasrı Şirin Antlaşması sınırları tekrarlandığı için II. Kasrı Şirin olarak da bilinmektedir.

1736-1739 Osmanlı- Avusturya Rusya Savaşları (I. Mahmut)

- ✓ Osmanlı Devleti Humbaracı Ahmet Paşa'nın (Comt De Bonneval) Batı tarzı askerî ıslahatları sayesinde hem Avusturya'yı hem Rusya'yı mağlup etti.

Belgrad Antlaşması (I. Mahmut)

- ✓ Antlaşmaya arabuluculuk yapan Fransa'ya kapitülasyonlar sürekli hale getirildi.
- ✓ Pasarofça ile kaybedilen Belgrad geri alındı.
- ✓ Azak Kalesi yıkılarak Rusya'ya verildi.
- ✓ Rusya Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurmayacak. (Son kez Karadeniz Türk Gölü)

1768-1774 Osmanlı- Rus Savaşı (III. Mustafa)

- ✓ Osmanlı donanması Çeşme Limanında yakılmıştır.
- ✓ Osmanlı Rus Savaşı'nı Osmanlı Devleti kaybetti ve Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı.

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması (I. Abdülhamid)

- ✓ Kırım bağımsız oldu.
  - ✏ **YORUM:** Osmanlı Devleti ilk defa tamamı Türk ve Müslüman bir yeri kaybetti.
- ✓ Kırım dinî açıdan halifeye bağlı kalacak.
  - ✏ **YORUM:** Halifelik ilk kez siyasi olarak kullanıldı.
- ✓ Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek.
  - ✏ **YORUM:** Osmanlı tarihinde ilk kez savaş tazminatı ödendi.
- ✓ Rusya İstanbul'da ve Balkanlarda elçi bulundurabilecek.
  - ✏ **YORUM:** Rusya iç işlerimize karışma fırsatı elde etti.
- ✓ Ortodoksların koruyucusu Rusya olacak.
  - ✏ **YORUM:** Rusya iç işlerimize karışma fırsatı elde etti.
- ✓ Rusya kapitülasyonlardan faydalanacak. (ilk)
- ✓ Rusya Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurabilecek.
  - ✏ **YORUM:** Karadeniz'de Türk hâkimiyeti sarsıldı.

1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi (I. Abdülhamid)

- ✓ Kırım'a Rus yanlısı Şahin Giray atandı.
- ✓ Kırım özerk hâle geldi.

1787-1792 Osmanlı - Rus - Avusturya Savaşları (I. Abdülhamid - III. Selim)

- ✓ **Dakya Projesi:** Avusturya ve Rusya tarafından Osmanlı'nın Balkan topraklarında kurulması planlanan Dakya Devleti'ni ifade eder.
- ✓ **Grek Projesi:** Rusların İstanbul merkezli olarak bir Grek Devleti kurma planıdır. Bu plan Potemkin tarafından "Doğu sisteminin büyük planı" olarak nitelenmiştir.
- ✓ Osmanlı Devleti yukarıdaki amaçları gerçekleştirmek isteyen Rusya ve Avusturya'ya karşı savaşmıştır.
- ✓ Avusturya Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik isyanları sebebiyle savaştan çekilmek zorunda kaldı ve Ziştovi Antlaşması imzalandı.
- ✓ Rusya ile Osmanlı arasında gerçekleşen savaşlar ise Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile sonuçlandı ve Yaş Antlaşması imzalandı.

1791 Ziştovi Antlaşması (III. Selim)

- ✓ Avusturya'nın savaşta Osmanlı Devleti'nden aldığı toprakları geri vererek imzaladığı antlaşmadır. (Fransız İhtilali etkisi)

1792 Yaş Antlaşması (III. Selim)

- ✓ Kırım'ın Rusya'ya ait olduğu kabul edildi.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Gerileme Dönemi bitti Dağılma Dönemi başladı.

1798-1801 Fransa'nın Mısır'ı İşgali (III. Selim)

- ✓ Napolyon liderliğindeki Fransa Osmanlı Devleti toprağı olan Mısır'a saldırdı.
- ✓ Osmanlı Devleti yanına İngiltere ve Rusya'yı çekerek ilk kez Denge Politikası uyguladı.
- ✓ İngiltere ve Rusya Abukır'da Fransa Donanmasını yaktı.
- ✓ Akka Kalesi önlerinde Nizamı Cedit Ordusu'nun komutanı Cezzar Ahmet Paşa Napolyon'u mağlup etti.
- ✓ Bu zafer Nizamı Cedit Ordusu'nun ilk ve son zaferidir.

El Ariş Antlaşması

- ✓ Fransa ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan ateşkes antlaşmasıdır. İngiltere'nin karşı çıkması sebebiyle uygulanamadı.

1802 Paris Antlaşması

- ✓ Fransa ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan barış antlaşmasıdır.

KIRIMIN KAYBEDİLİŞ SÜRECİ

ŞİFRE: KAY (Kırım elimizden KAY'dı)

Küçük Kaynarca Antlaşması	Kırım bağımsız oldu.
Aynalıkavak Tenkihnamesi	Kırım özerk hâle geldi.
Yaş Antlaşması	Kırım Rusya'nın oldu.

NE SORDU?

Fransa İmparatoru Napolyon'un, İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek ve Doğu Akdeniz kıyılarına yerleşmek için 1798 yılında işgal ettiği Osmanlı toprağı aşağıdakilerden hangisidir? (2022-OrtaÖğretim)

A) Cezayir B) Fas C) Tunus D) Mısır E) Trablusgarp

Analiz:

Napolyon'un saldırdığı Osmanlı toprağı Mısır'dır. Osmanlı Devleti Fransa'ya karşı ilk kez denge politikası uygulamış ve yanına Rusya ile İngiltere'yi alarak Fransa'yı Mısırdan çıkarmıştır.

Cevap: D

XVIII. YÜZYIL (GERİLEME DÖNEMİ) ISLAHATLARI

Islahatların Genel Özellikleri:

- ✓ İlk kez Batı örnek alınarak ıslahat yapılmıştır.
- ✓ Köklü ve kalıcı ıslahat yapılamamıştır.
- ✓ Islahatlar kişilere bağlı kalmıştır.
- ✓ Islahatların yapılma amacı kaybedilen toprakları geri almaktır.
- ✓ **XVIII. Yüzyıl Islahatçıları:** 3,1,3,1,3 olarak şifrelenir.

3. Ahmet	1. Mahmut	3. Mustafa	1. Abdülhamit	3. Selim

III. AHMET DÖNEMİ ÖZELLİKLERİ (LALE DEVRİ)

- ✓ Lale Devri Pasarofça Antlaşması ile başlamış Patrona Halil İsyanı ile sona ermiştir.
- ✓ Bu dönemi Lale Devri olarak niteleyen ilk kişi Yahya Kemal Beyatlı'dır.
- ✓ **Lale Devri'nin sadrazamı:** Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır.
- ✓ **Lale Devri Şeyhülislamı:** Yenişehirli Abdullah Efendi'dir.
- ✓ **Lale Devri'nin ünlü nakkaşı:** Levni'dir.
- ✓ **Lale Devri'nin ünlü şairi:** Nedim'dir.
- ✓ Lale Devri ıslahatlarında ilk kez Batı örnek alınmıştır.
- ✓ XVIII. yüzyılın genelinde askerî ıslahat olsa da Lale Devri'nde askerî ıslahat yoktur.
- ✓ Lale Devri'nde savaşılan tek devlet İran'dır.

Lale Devri Islahatları

- ✓ İbrahim Müteferrika ve Sait Efendi tarafından ilk özel matbaa kuruldu. Bu matbaada basılan ilk eser Vani Mehmet Efendi'ye ait olan **Vankulu Lügatı**'dır. (Dinî eser basımı yasak)
- ✓ Yalova'da kâğıt imalathanesi, İstanbul'da çini fabrikası kuruldu.
- ✓ İlk geçici elçilikler açıldı. (Varşova, Paris, Viyana, Moskova)
- ✓ Paris elçisi: 28 Mehmet Çelebi'dir. Viyana elçisi: İbrahim Paşa'dır.
- ✓ Elçilerin yazdığı eserlere Sefaretname adı verilir.
- ✓ Tercüme Heyetleri kuruldu. (Doğu Batı Klasikleri çevrildi)
- ✓ İlk kez çiçek aşısı uygulandı. (Doğudan gelen tek yenilik)
- ✓ Batı örnek alınarak mimari eserler inşa edildi. (Barok ve Rokoko)
- ✓ İlk sivil eser III. Ahmet Çeşmesi'dir.
- ✓ İlk dinî mimari Nuru Osmaniye Cami'dir. (III. Osman)
- ✓ İlk itfaiye örgütü olan Tulumbacılar Ocağı kuruldu.

I. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

- ✓ Batı tarzı ilk askerî yenilikler yapıldı.
- ✓ Avrupa'dan askerî uzman Comte De Bonneval getirildi. (Humbaracı Ahmet Paşa)
- ✓ Humbaracı Ocağı ıslah edildi.
- ✓ İlk Batı tarzı askerî okul olan Hendeshane kuruldu. (Askerî mühendis okulu)
- ✓ Ordu; bölük, alay, tabur olarak yapılandırıldı.

III. MUSTAFA DÖNEMİ ISLAHATLARI

- ✓ Islahatlarda etkili olan devlet adamı Koca Ragıp Paşa'dır.
- ✓ Esham senetleri (İç Borçlanma) hazırlandı. (Uygulayan I. Abdülhamid)
- ✓ Esham senetleri kâğıt paraya geçişin ilk aşamasıdır.
- ✓ Avrupa'dan askerî uzman Baron De Tott getirildi.
- ✓ Sürat Topçuları Ocağı kuruldu.
- ✓ Çeşme Baskını Yaşandı.

I. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ ISLAHATLARI

- ✓ Islahatlarda etkili olan devlet adamı Halil Hamid Paşa'dır.
- ✓ İstihkam Okulu kuruldu.
- ✓ Baron De Tott'un çalışmaları ile Mühendishane-i Bahri Hümayun kuruldu. (III. Mustafa Çeşme Baskını)
- ✓ Esham senetleri uygulamaya koyuldu.
- ✓ Ulufe alım satımı yasaklandı.
- ✓ Cülus bahşişi kaldırıldı.
- ✓ Yabancı devlet adamlarının Müslüman olma zorunluluğu kaldırıldı.

III. SELİM DÖNEMİ ISLAHATLARI

- ✓ Radikal ıslahatlar yapan ilk padişahtır.
- ✓ Yaptığı ıslahatlara genel olarak Nizamı Cedit adı verilir.
- ✓ Yapılan ıslahatlarda örnek alınan devlet Fransa'dır.
- ✓ Askerî okullarda Fransızca zorunlu dil oldu. (ilk)
- ✓ Islahatlar için hazırlanan raporlara Layiha adı verilir.
- ✓ Islahatların tartışılması için Meşveret Meclisleri aktifleştirildi. (Danışma Meclisi)
- ✓ Fransa örnek alınarak Nizamı Cedit Ordusu kuruldu.
- ✓ Nizamı Cedit Ordusu'nun masrafları için İradı Cedit Hazinesi kuruldu.
- ✓ Levent ve Selimiye Kışlaları inşa edildi.
- ✓ Mühendishane-i Berri Hümayun kuruldu.

- ✓ İlk sürekli elçilikler açıldı. (Londra, Berlin, Viyana, Paris)
- ✓ İlk sürekli elçimiz Londra'ya gönderilen Yusuf Âgâh Efendi'dir.
- ✓ İlk devlet matbaası olan Matbaayı Amire kuruldu.
- ✓ Yerli malı kullanımı özendirildi.
- ✓ İlhami mahlasını kullanmış ve Suzi Dilara makamını bulmuştur.

1807 yılında çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı ile III. Selim Dönemi sona ermiş ve tahta IV. Mustafa geçirilmiştir. Rusçuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa ise II. Mahmut'un tahta geçmesini sağlamıştır.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi, III. Selim Dönemi'nde yapılan ıslahat hareketlerin den biri değildir? (2014-Ortaöğretim)

A) İlk karantina teşkilatının kurulması
B) Londra, Paris, Viyana ve Berlin'de daimî elçiliklerin açılması
C) Avrupai tarzda bir ordu kurularak adına Nizam-ı Cedit denilmesi
D) Yeni orduların eğitimi için Avrupa'dan subayların getirilmesi
E) Yabancı dil öğretimine önem verilmesi

Analiz

B,C,D ve E seçeneklerinde verilen bilgiler III. Selim Dönemindeyken A seçeneğinde verilen İlk karantina teşkilatının kurulması II. Mahmut Döneminde Verem Salgınına karşı alınmış bir önlemdir.

Cevap: A

XIX. YÜZYIL O

Osmanlı Devleti'nin Dağılma
kasıdır.

XIX. Yüzyıl (Dağılma Dö

1804 SIRP İSYANI (III. SELİM)

✓ Milliyetçilik akımı, topraklarının s
sı gibi sebeplerle Kara Yorgi lid
✓ Milliyetçilik etkisi ile isyan eden i
✓ Bu isyanın bastırılması 1806-18

Sırpların Bağımsızlık Aşamaları:

✓ 1812 Bükreş Antlaşması: İmtiy
✓ 1829 Edirne Antlaşması: Özerk
✓ 1876 Berlin Antlaşması: Bağım

1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı (

✓ Osmanlı Devleti'nin Sırp İsyanı'n
lup oldu ve Bükreş Antlaşması'nı

1812 Bükreş Antlaşması (II. Mah

✓ Osmanlı Devleti ile Rusya arasın
✓ Sırplar milliyetçilik etkisi ile ayakl

1807 Tilsit Antlaşması:

✓ Fransa ile Rusya arasında Osma

1809 Kale-İ Sultaniye Antlaşması

✓ Osmanlı Devleti ile İngiltere aras
manlı Devleti'ne yardım edecekti
✓ İlk Osmanlı-İngiliz antlaşmasıdır.

1815 Viyana Kongresi

✓ Napolyon'un bozduğu Avrupa'yı e
✓ Restorasyon Dönemi başlamıştır.
✓ Milliyetçilik isyanları bastırılıp imp
✓ İlk defa Şark Sorunu gündeme ge

1821-1829 YUNAN İSYANI (II. MA

✓ Yunanlılar milliyetçilik, vergi oranl
lan, gibi sebepler ile isyan ettiler.
✓ Yunan isyanına destek olmak için
ya'dır.
✓ Yunanlılar ilk olarak Eflak merkezl
✓ Yunan isyanı'na destek olmak için

XIX. YÜZYIL OSMANLI DEVLETİ (DAĞILMA DÖNEMİ)

Osmanlı Devleti'nin Dağılma Dönemi'nde uyguladığı temel politika **denge politikasıdır.**

XIX. Yüzyıl (Dağılma Dönemi) Siyasi Olayları

1804 SIRP İSYANI (III. SELİM)

✓ Milliyetçilik akımı, topraklarının savaş alanına dönüşmesi ve yöneticilerin halka kötü davranması gibi sebeplerle **Kara Yorgi** liderliğinde isyan eden Sırpların isyanı bastırıldı.

✓ Milliyetçilik etkisi ile isyan eden ilk azınlık **Sırplar**'dır.

✓ Bu isyanın bastırılması 1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı'na neden oldu.

Sırpların Bağımsızlık Aşamaları:

✓ **1812 Bükreş Antlaşması:** İmtiyaz kazandılar.

✓ **1829 Edirne Antlaşması:** Özerk hâle geldiler.

✓ **1876 Berlin Antlaşması:** Bağımsız oldular.

1806-1812 Osmanlı Rus Savaşı (III. Selim- II. Mahmut)

✓ Osmanlı Devleti'nin Sırp İsyanı'nı bastırması sebebiyle çıkan bu savaşta Osmanlı Devleti mağlup oldu ve Bükreş Antlaşması'nı imzaladı.

1812 Bükreş Antlaşması (II. Mahmut)

✓ Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalandı.

✓ Sırplar milliyetçilik etkisi ile ayaklanarak Osmanlı Devleti'nden imtiyaz kazanan ilk azınlık oldu.

1807 Tilsit Antlaşması:

✓ Fransa ile Rusya arasında Osmanlı Devleti'ni paylaşmak için imzalanan antlaşmadır.

1809 Kale-İ Sultaniye Antlaşması:

✓ Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında imzalanmıştır. İngiltere, Fransa ve Rusya karşısında Osmanlı Devleti'ne yardım edecektir.

✓ İlk Osmanlı-İngiliz antlaşmasıdır.

1815 Viyana Kongresi

✓ Napolyon'un bozduğu Avrupa'yı eski hâline getirmek için toplanmıştır.

✓ Restorasyon Dönemi başlamıştır.

✓ Milliyetçilik isyanları bastırılıp imparatorlukları koruma kararı çıkmıştır.

✓ İlk defa Şark Sorunu gündeme gelmiştir.

1821-1829 YUNAN İSYANI (II. MAHMUT)

✓ Yunanlılar milliyetçilik, vergi oranları, Megali İdea, Rus kışkırtmaları Sırpların imtiyaz kazanmaları, gibi sebepler ile isyan ettiler.

✓ Yunan isyanına destek olmak için **Aleksandr İpsilanti** tarafından kurulan cemiyet **Filiki Eterya**'dır.

✓ Yunanlılar ilk olarak Eflak merkezli isyan etseler de bastırıldı.

✓ Yunan isyanı'na destek olmak için gelen İngiliz şair **Lord Byron**'dur.

- ✓ Rum İsyanının büyümesine sebep olan gelişme Tepedelenli Ali Paşa İsyanı'dır.
- ✓ Yunanlılar ikinci kez Mora'da isyan ettiler ve Osmanlı Devleti kendi Mısır valisi olan **Kavalalı Mehmet Ali Paşa**'dan yardım istemek zorunda kaldı.
- ✓ Kavalalı Mehmet Ali Paşa Mora ve Girit Adaları'nın kendisine verilme talebi kabul görünce yardım etti ve Rum İsyanı'nı bastırıldı.
- ✓ Rum İsyanı'nın bastırılması sebebiyle İngiltere, Fransa ve Rusya **Navarin Baskını'nda** Osmanlı donanmasını yaktı.

1827 NAVARİN BASKINI (II. MAHMUT)

- ✓ Rum İsyanı'nın bastırılması sebebiyle İngiltere Fransa ve Rusya Osmanlı donanmasını yaktı.
- ✓ Restorasyon Dönemi sona erdi. (Viyana Kongresi)
- ✓ Donanma tazminatı sebebiyle Osmanlı-Rus Savaşı başladı.

1827-1828 OSMANLI RUS SAVAŞI (II. MAHMUT)

- ✓ Osmanlı Devleti bu savaşta Rusya'ya mağlup oldu.
- ✓ Edirne Antlaşması imzalandı.

1829 EDİRNE ANTLAŞMASI (II. MAHMUT)

- ✓ Yunanlılar bağımsız oldu.
- ✓ Milliyetçilik etkisi ile Osmanlı Devleti'nden ayrılan ilk azınlık Yunanlılar oldu.
- ✓ Sırplar özerklik kazandı.

OSMANLI DEVLETİ - KAVALALI MEHMET ALİ PAŞA SAVAŞI (II. MAHMUT)

- ✓ Yunan İsyanı'nın bastırılmasına yardım eden Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Girit ve Mora'nın yerine Girit ve Suriye valiliklerinin kendisine verilmesini istemesi savaşın sebebi olmuştur.
- ✓ Kavalalı'nın ordusu Osmanlı Devleti'ni mağlup ederek Kütahya'ya kadar geldi ve Kütahya Antlaşması imzalandı.

14 MAYIS 1833 KÜTAHYA ANTLAŞMASI

- ✓ Fransa ve İngiltere'nin baskısı sonucunda Osmanlı Devleti ile Kavalalı Mehmet Ali Paşa arasında imzalandı.
- ✓ Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya Şam, Girit, Adana ve Cidde valiliklerinde haklar tanındı.

8 Temmuz 1833 Hünkâr İskelesi Antlaşması (II. Mahmut)

- ✓ Osmanlı Devleti Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya güvenemeyip İngiltere ve Fransa'dan yardım talep etse de reddedildi.
- ✓ II. Mahmut "Denize düşen yılana sarılır." diyerek Rusya'dan yardım istedi ve 8 yıllık dostluk antlaşması imzalandı.

Antlaşmanın maddeleri:

- ✓ Osmanlı Devleti bir saldırıya uğrarsa Rusya yardıma gelecek.
- ✓ Rusya bir saldırıya uğrarsa Osmanlı Devleti Rusya lehine boğazları kapatacak.
- ✓ Hünkâr İskelesi Antlaşması Osmanlı Devleti'nin boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını son kez tek başına kullandığı antlaşmadır.

1838 BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI (II. MAHMUT)

✓ Mevcut sorunlarda İngiltere'nin desteğini sağlamak için imzalanmıştır.
✓ İngiltere'ye verilen kapitülasyonlar genişletildi.
✓ Sanayi İnkılabı'nın etkisi ile Osmanlı pazarları ithal mallar ile doldu.
✓ Lonca teşkilatı çöktü.
✓ Osmanlı Devleti Avrupa'nın açık pazarı hâline geldi ve yarı sömürge durumuna düştü.

1839 TANZİMAT FERMANI'NIN İLANI (ABDÜLMECİD)

✓ Osmanlı Devleti Mısır Meselesi'nin görüşüleceği Londra Konferansı kararlarında etkili olabilmek için ilan etti.

1840 LONDRA KONFERANSI (ABDÜLMECİD)

✓ Londra Konferansı düzenlendi ve Mısır Sorunu büyük devletlerin katılımı ile çözümlendi.
✓ Kavalalı'ya verilen yerler geri alındı.
✓ Mısır Sorunu iç sorunken dış sorun hâline geldi. (2. Olay)

1841 LONDRA BOĞAZLAR SÖZLEŞMESİ

✓ Boğazlar ilk kez uluslararası sorun hâline geldi.

1853-1856 KIRIM SAVAŞI (ABDÜLMECİD)

Nedenleri

- Rusya'nın Osmanlı Devleti'ni parçalamak istemesi, (Hasta Adam I. Nikola)
- Rusya'nın sıcak denizlere inmek istemesi,
- Kutsal yerler sorunu,
- Mülteciler sorunu,
- Mençikof'un istekleri.

Gelişimi

- Osmanlı Devleti'nin İngiltere, Fransa, Avusturya, Piyemonte gibi devletlerden yardım alarak Rusya'yı mağlup ettiği savaştır.
- Osmanlı Devleti donanması Sinop Baskını'nda yakıldı.
- İlk kez dış borç alındı. (İngiltere)
- Osmanlı Devleti'nde ilk kez telgraf hattı kuruldu. (İstanbul - Edirne - Şumnu)
- Selimiye Kışlası'nda modern hemşireliğin kurucusu olan Florence Nightingale ortaya çıktı.
- Savaş sonrasında Paris Barış Konferansı toplandı ve 1856 Paris Antlaşması imzalandı.

1856 ISLAHAT FERMANI'NIN İLANI (ABDÜLMECİD)

✓ Osmanlı Devleti Gayrimüslimlere yeni haklar vererek Paris Barış Konferansı kararlarında etkili olabilmek amacıyla ilan etti.

1856 Paris Antlaşması (Abdülmecid)

- ✓ Osmanlı Devleti toprak bütünlüğü Avrupalı devletler tarafından korunacak.
  - ✏ **YORUM:** Osmanlı Devleti kendi toprak bütünlüğünü koruyamayacak kadar güçsüzdür.
- ✓ Osmanlı Devleti Avrupa hukukundan faydalanacak ve Avrupa devleti sayılacak.
  - ✏ **YORUM:** Osmanlı Devleti ilk kez Avrupa devleti sayıldı.
- ✓ Hem Osmanlı Devleti hem de Rusya Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurmayacak.
  - ✏ **YORUM:** Osmanlı Devleti savaşı kazandığı hâlde yenilmiş devlet muamelesi görmüştür.
- ✓ Savaşta yer almamasına rağmen antlaşmada yer alan devlet Prusya'dır.
- ✓ Islahat Fermanı bu antlaşmaya madde olarak eklenmiştir.

1875 BALKAN BUNALIMI (ABDÜLAZİZ)

- ✓ Balkanlardaki azınlıkların vergi vermek istememeleri ve isyan etme süreçleridir.
- ✓ Bu sorunun çözümü için 1876 yılında Tersane Konferansı toplanmıştır.

1876 TERSANE KONFERANSI (II. ABDÜLHAMİD)

- ✓ Balkan Bunalımı'nı çözmek için toplanan konferanstır.
- ✓ Osmanlı Devleti bu konferansta etkili olabilmek için Kanunuesasi'yi yürürlüğe koymuş ve Meşrutiyeti ilan etmiştir.
- ✓ Bu konferansta Rusya'nın isteklerinin reddedilmesi 93 Harbi'ne neden oldu.

1877-1878 OSMANLI RUS SAVAŞI (93 HARBİ)

- ✓ Ruslar Osmanlı Devleti'ne Balkanlar ve Kafkaslar olmak üzere iki koldan saldırdılar.
- ✓ **Kafkas Cephesi:** Ruslara direnen kişi Gazi Ahmet Muhtar Paşa'dır.
- ✓ Erzurum Aziziye Tabyası'nda direnişin sembolü olan kişi ise Nene Hatun'dur.
- ✓ **Balkan Cephesi:** Ruslara uzun süre geçiş izni vermeyen ve Plevne Müdafi olarak bilinen kişi **Gazi Osman Paşa**'dır.
- ✓ **Şıpka Kahramanı** olarak bilinen kişi ise **Süleyman Hüsnü Paşa**'dır.
- ✓ Osmanlı Devleti Ruslara karşı çok ağır bir mağlubiyet almış **ve Ayestefanos (Yeşilköy) Antlaşması'nı** imzalamıştır.

AYASTEFANOS (YEŞİLKÖY ANTLAŞMASI)

- ✓ Panslavizm siyasetinin bir zaferi olarak yorumlanmaktadır.
- ✓ Bu antlaşma İngiltere ve Fransa'nın çıkarlarına aykırı olduğu için iptal edildi ve yerine Berlin Antlaşması imzalandı.

Osmanlı Tarihinde İmzalanmasına Rağmen Uygulanmayan Antlaşmalar:

- ✓ Edirne Segedin, Ayestefanos, Sevr

1878 Berlin Antlaşması (II. Abdülhamid)

- ✓ Osmanlı Devleti Berlin Antlaşması'nda kendisine yardım edilmesi karşılığında Kıbrıs'ı geçici olarak İngiltere'ye bıraktı.

✎ **YORUM:** İleride Kıbrıs Sorunu'na neden olacak.

✓ Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız oldu.

✎ **YORUM:** Panslavizm politikasının sonucudur.

✓ Kars, Ardahan ve Batum Rusya'nın, Doğu Beyazıt ise Osmanlı Devleti'nin oldu. (Değişen madde)

✎ **YORUM:** Elviye-i Selase I. Dünya Savaşı'nda geri alınacak.

✓ Ermenilerin oldukları bölgelerde ve Girit'te ıslahat yapılacak.

✎ **YORUM:** Ermeni sorunu ilk kez uluslararası hâle geldi.

✓ Bulgaristan üçe bölünerek Osmanlı Devleti'ne bırakıldı. (Değişen madde)

✎ **YORUM:** Rusların sıcak denizlere inmesi engellendi.

✓ Bosna Hersek geçici olarak Avusturya'ya bırakıldı.

✓ Teselya bölgesi Yunanistan'a bırakıldı.

✓ 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndan sonra İngiltere Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumaktan vazgeçti. Osmanlı Devleti ise Almanya ile yakınlaştı.

1878 HALEPA FERMANI (II. ABDÜLHAMİD)

✓ Osmanlı Devleti'nin Giritli Rumlara özerklik verdiği belgedir.

1897 DÖMEKE MEYDAN MUHAREBESİ

✓ Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında yapılmış ve Osmanlı zaferi ile noktalanmıştır.

✓ Mustafa Kemal Atatürk "Gençliğin verdiği heyecan ile bu savaşa katılmayı çok istemiştim." demiştir.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME ÇALIŞMALARI

✓ **1876** I. Meşrutiyet ilan edildi.

✓ **1877 - 1878** Osmanlı Rus Savaşı bahane edilerek meclis feshedildi.

✓ **1878 - 1908** yılları arasındaki 30 yıllık sürece İstibdat Dönemi adı verilir.

✓ **1908** yılında Reval Görüşmeleri ve Hürriyet Taburlarının İsyanı ile II. Meşrutiyet ilan edildi.

✓ II. Meşrutiyet karışıklıklarında Bulgaristan, Bosna, Girit kaybedildi.

✓ **1909** yılında rejime karşı ilk isyan olan 31 Mart İsyanı çıktı.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KUZEY AFRİKA'DA KAYBETTİĞİ TOPRAKLAR

✓ **1830 Cezayir'in İşgali:** Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da kaybettiği ilk topraktır. Fransa tarafından işgal edildi.

✓ **1881 Tunus'un İşgali:** Fransa tarafından işgal edildi.

✓ **1882 Mısır'ın İşgali:** İngiltere tarafından işgal edildi.

✓ **1912 Trablusgarp'ın İşgali:** İtalya'ya Uşi Antlaşması ile kaybedildi.

XIX. YÜZYIL (DAĞILMA DÖNEMİ) ISLAHATLARI

Islahatlarının Genel Özellikleri

- ✓ Tamamen Avrupa örnek alınmıştır.
- ✓ Bütün alanlarda ıslahat yapılmıştır.
- ✓ İlk defa halk yönetime katılmıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ ISLAHATLARI

"Ben tebaamdan Müslümanları camide Hristiyanları kilisede Musevileri havrada görmek isterim." sözü II. Mahmut'un hoşgörüsünü gösterir.

1808 Senedi İttifak

- ✓ Ayanlar ile II. Mahmut arasında imzalanmıştır.
- ✓ İmzalanmasında etkili olan isim Ruscuk Ayanı Alemdar Mustafa Paşa'dır.
- ✓ Ayanlar resmen tanındı.
- ✓ Senedi İttifak ile padişahın yetkileri ilk kez kısıtlandı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde ilk demokratikleşme hareketidir. (Magna Carta)

Muhtarlıklar kuruldu.

- ✓ Ayanlara son verilerek merkezi otorite güçlendirildi.

Divan-ı Hümayun kaldırılarak yerine Heyet-i Vükela kuruldu. (Divan üyeleri Nazırlıklara dönüştü)

- ✓ Şeyhülislamlık → Babı Meşihat Dairesi
- ✓ Sadaret Kethüdalığı → Dahiliye Nazırlığı
- ✓ Reisülküttap → Hariciye Nazırlığı
- ✓ Sadrazamlık → Başvekalet

Devlet Dairelerine resmini astırdı. (Tasviri Hümayun)

- ✓ Merkezi otoriteyi arttırır.

Tımar sistemi kaldırıldı.

- ✓ Ordu, üretim, ekonomi gibi alanları etkiler.

Redif birlikleri kuruldu.

- ✓ Tımarın kaldırılması ile oluşan güvenlik boşluğunu gidermek için kurulmuştur.

Memura fes, ceket, pantolon uygulaması getirildi.

✓ Halk tarafından "Gavur Padişah" olarak kötülenmesine sebep olmuştur.

Memurlar maaşa bağlandı.

Müsadere kaldırıldı. (Tanzimat Fermanı ile kanun hâline gelecek)

✓ Özel mülkiyetin gelişmesini sağlar.

Posta teşkilatı kurdu.

✓ Haberleşme ve merkezi otorite artmıştır.

Ayanlıkları kaldırarak yerine muhtarlıkları kurdu.

✓ Merkezi otorite artmıştır.

Evkaf Nezareti kuruldu.

✓ Vakıfları tek elden yönetmek amaçlanmıştır.

İlk nüfus sayımı yapıldı.

✓ Asker ve vergi oranlarını belirlemek amaçlandı.

İhtisap Nezareti kuruldu.

✓ Belediye ve zabıta işlerinin yapılması amaçlandı.

Mürur Tezkiresi uygulamasına geçildi.

✓ İstanbul'a giriş belgesidir.

Pasaport uygulamasına geçildi.

✓ Yurt dışı gezileri ve yurt dışına gönderilen öğrenciler için düzenlendi.

Darı Şurayı Babıali kuruldu.

✓ Hükûmet işlerinin görüşülmesi için kurulmuştur.
✓ Sadaret'e danışmanlık yapar.

Darı Şurayı Askerî

✓ Yeni ordunun teşkilatlanması ve askerlik işlerinin yürütülmesi için kuruldu.

Meclisi Valayı Ahkamı Adliye

✓ Islahatları planlayıp icrasını denetleyen yüksek yasama ve yargı organıdır.
✓ Abdülaziz Dönemi'nde Şurayı Devlet (Danıştay) ve Divanı Ahkamı Adliye (Yargıtay) olarak ikiye ayrıldı.

Sekban-ı Cedit ve Eşkinci Ocakları kuruldu.

✓ Yeniçeriler tarafından kaldırıldı.

Yeniçeri Ocağı kaldırıldı. (Vakayı Hayriye)

✓ Yeniliklerin önündeki en büyük engel kaldırıldı.

Asakiri Mansurei Muhammediye Ordusu kuruldu.

✓ Yeniçeri Ocağı yerine kurulan ordudur.

Seraskerlik makamı kuruldu.

✓ Yeniçerilerin kaldırılmasından sonra kara ordularının en yüksek amiridir.

✓ Günümüzün Genel Kurmay Başkanına benzetilebilir.

Donizetti Paşa tarafından Mızıkai Hümayun kuruldu.

✓ Mehterhane kaldırılarak yerine kurulmuştur.

Mektebi Harbiye kuruldu.

✓ Batı teknikleri ile modern donanımlı subay yetiştirmek için kurulan okuldur.

Mektebi tıbbiye kuruldu.

✓ Modern tıp eğitiminin verilmesi amacıyla kurulmuştur. (Türkiye Tarihinin ilk Tıp Fakültesi)

Mektebi Maarifi Adliye kuruldu.

✓ Enderun mektebinin öneminin azalması üzerine devlet dairelerine memur yetiştirmek için kurulmuştur.

✓ Enderun mektebi 1809'da kapatıldı.

Avrupa'ya eğitim amaçlı öğrenci gönderildi.

✓ Avrupa'ya eğitim amaçlı öğrenci gönderen ilk padişahtır.

İstanbul'da ilköğretim zorunlu hâle getirildi.

✓ Tüm Osmanlı'da ilköğretimi zorunlu hâle getiren padişah II. Abdülhamit'tir.

Tercüme Odaları kuruldu.

✓ Devletin tercüme ihtiyaçlarını giderecek Müslüman uzman yetiştirmek için kurulmuştur.

Rüştiye (Ortaokul) ve Mektebi Ulumu Edebiye açıldı.

✓ Mektebi Ulumu Edebiye İlkokulu bitiren öğrencinin 18 yaşına kadar eğitim gördüğü kurumdur.

Takvimi Vekayi gazetesi çıkarıldı.

✓ Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesidir.

Karantina uygulandı.

✓ Verem salgını sebebiyle Osmanlı Devleti'nde ilk karantina uygulandı.

Yurt içi gezileri düzenlendi.

✓ İlk defa yurt içi gezileri düzenleyen padişah II. Mahmut'tur.

II. Mahmut Dönemi'nde Ekonomi

✓ Bu dönemde Sanayi İnkılabı'nın getirdiği olumsuzluklar sebebiyle yerli malı teşvik edildi ve fes, kumaş fabrikaları açılarak ihracat arttırılmaya çalışıldı.

NE SORDU?

İlk Osmanlı gazetesi olan Takvim-i Vekayi, aşağıdaki padişahlardan hangisi döneminde yayımlanmıştır? (2008 ADLİ YARGI)

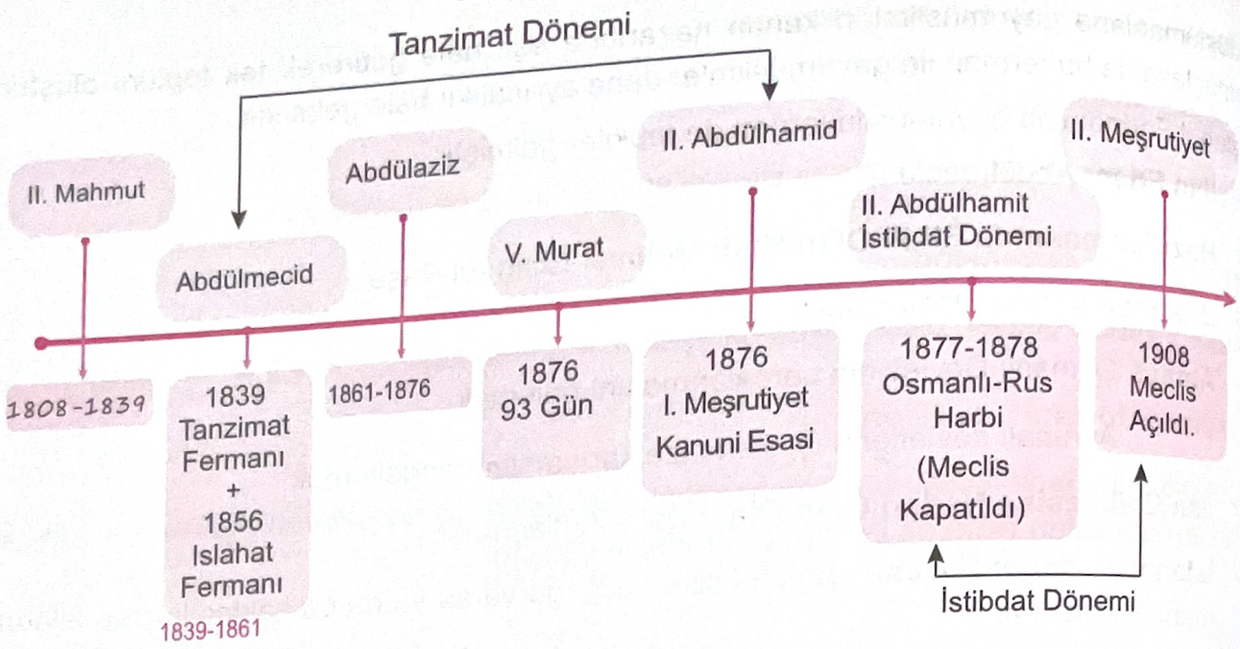
A) II. Mahmut B) I. Abdülhamit C) III. Selim D) Abdülmecit E) Abdülaziz

Analiz:

Takvim-i Vekayi 1 Kasım 1831 tarihinde II. Mahmut Döneminde çıkarılan Osmanlı'nın ilk resmi gazetesidir.

Cevap: A

TANZİMAT DÖNEMİ

ABDÜLMECİD DÖNEMİ ISLAHATLARI

1839 Tanzimat Fermanı (Gülhane Hattı Hümayunu)

✓ Tanzimat Fermanı Osmanlı Devleti'nde Anayasacılığın ilk adımıdır.

✓ Tanzimat Fermanı ile hukuk üstünlüğü kabul edilmiştir.

- **İlan Eden:** Sultan Abdülmecid
- **Hazırlanmasında Etkili Olan Kişi:** Mustafa Reşid Paşa
- **Düşünce Akımı:** Osmanlıcılık
- **Amaç:** Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemek.

  Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek.
- **İlan Edilmesine Neden Olan Olay:** 1840 Londra Konferansı (Mısır Meselesi)
- Tanzimat Fermanı Şifresi: "Herkes" sözcüğü varsa ya da herkes kastediliyorsa Tanzimat Fermanı maddesidir.
- **Avrupa Etkisi:** Tanzimat Fermanı'nda Avrupa etkisi yoktur. Çünkü Avrupalı devletlerin talebi üzerine ilan edilmemiştir. (Islahat Fermanı'nda vardır.)

Maddeleri

- Tüm vatandaşların can, mal ve namus güvenliği sağlanacak.
- Hiç kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak.
- Vergiler herkesin gelirine göre alınacak.
- Herkes askere gidecek. (Askerlik vatan hizmeti haline geldi.)
- Herkes mal, mülk edinebilecek bunu miras bırakabilecek. **(Müsadere kaldırıldı.)**
- Rüşvet ortadan kaldırılacak.

1856 Islahat Fermanı

✓ Müslümanlarla gayrimüslimleri kanun nazarında eşit hâle getirerek tek toplum oluşturmayı amaçlasa da bu ferman ile gayrimüslimler daha ayrıcalıklı hâle gelmiştir.

✓ Islahat Fermanı'na gayrimüslimlerden de tepkiler gelmiştir.

- **İlan Eden:** Abdülmecid
- **Hazırlanmasında Etkili Olan Kişi:** Mehmet Emin Ali Paşa,
- **Düşünce Akımı:** Osmanlıcılık
- **Amaç:** Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemek.

  Avrupalı devletlerin iç işlerimize karışmasını engellemek.
- **İlan Edilmesine Neden Olan Olay:** Paris Antlaşması
- **Islahat Fermanı Şifresi:** Gayrimüslim sözcüğü varsa ya da bu kastediliyorsa Islahat Fermanı maddesidir.
- **Avrupa Etkisi:** Avrupalı devletlerin etkisi vardır. Onların talebi üzerine ilan edilmiştir.

Maddeleri

- Gayrimüslimlere devlet görevine girme, askerlik yapma ve askeri okullara girme gibi konularda Müslümanlarla aynı haklar tanınacaktır. (Cizye vergisi kaldırıldı ve tek seferlik bedel ödenecek.)
- İltizam usulüne son verilmiştir.
- Herkesten aynı oranda vergi alınacaktır.
- Gayrimüslimlere küçük düşürücü sözler söylenmeyecektir.
- Azınlıklar il genel meclislerine üye olabilecek. (Gayrimüslimlerin ilk siyasi hakkı)
- Gayrimüslimlerde Osmanlı ülkesinde mülk satın alabilecek.
- Mahkemeler halka açık ve adil yargılama sağlanacaktır.
- Gayrimüslimlerin de şahitlikleri kabul edilecek ve herkes kendi dinine göre yemin edebilecektir.
- Hapishaneler ıslah edilecek ve her türlü eziyet ve işkenceye son verilecektir.
- Her cemaat kendi millî dilinde eğitim yapmak üzere okul açabilecektir.

ABDÜLMECİD DÖNEMİ DİĞER ISLAHATLAR

Polis ve Jandarma Teşkilatı kuruldu.

✓ İç güvenlik ve merkezi otorite artar.

İlk belediye örgütü kuruldu.

Rüsumat Emaneti kuruldu.

✓ Liman ve kıyıların güvenliğini sağlamak için kuruldu.

İlk dış borç alındı. (İngiltere)

✓ Kırım Savaşı sırasında donanma için alınmıştır.

✓ En çok dış borç Fransa'dan alınmıştır.

İzmir - Aydın arasına ilk demir yolu hattı kuruldu.

✓ 1848 Nafia Nazırlığı (Bayındırlık Bakanlığı) kuruldu.

Muhassıllık Meclisleri kuruldu.

✓ İltizam Usulünün yerine kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin ilk bankası olan Bankı Dersaadet kuruldu.

✓ Galata Bankerlerinden alınan para ile açılmıştır.

Bankı Osmani kuruldu.

✓ Para basmaya yetkili olan bu banka Osmanlı Devleti'nde yabancı sermaye ile kurulan ilk bankadır. Abdülaziz döneminde Bankı Osmani Şahane oldu.

İlk kâğıt para olan Kaime basıldı.

İlk telgraf hattı kuruldu.

✓ İstanbul, Edirne, Şumnu arasına kurulmuştur.

Şirketi Hayriyye kuruldu.

✓ Boğaziçi'nde yolcu taşımak amacıyla kurulmuştur. İlk yerli anonim şirkettir.

Darülmuallimin kuruldu.

✓ Erkek öğretmen yetiştirmek için açılan kurumdur.

Mektebi Mülkiye kuruldu.

✓ Osmanlı Devleti'nde memur yetiştirmek amacıyla 1858'de açılan okuldur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinin temelidir.

Darülmaarif kuruldu.

✓ Tanzimat Döneminin getirdiği yeniliklere uygun memur yetiştirmek için kuruldu.

Encümeni Daniş kuruldu.

✓ Ders kitaplarını hazırlamak amacıyla kuruldu, (Talim Terbiye Kurumu gibi)

Meclisi Ali Tanzimat kuruldu.

✓ II. Mahmut'un kurduğu Meclisi Valayı Ahkamı Adliye'nin yasama görevini üstlendi.

Tercümanı Ahval gazetesi çıkarıldı

✓ İlk özel gazetedir.

✓ Şinasi ve Agah Efendi çıkardı.

Ceridei Havadis

✓ Osmanlı Devletindeki ilk yarı resmî gazetedir.

Arazi Kanunnamesi

✓ Toprak hukuku esasları bir araya getirilmiştir.

Maarifi Umumiye Nezareti

✓ Osmanlı Devleti'nde 1857'de kurulan ve Cumhuriyet döneminde Maarif Vekâleti adını alan teşkilâttır. (MEB)

İlk Modern tiyatro kuruldu.

✓ Güllü Agop tarafından kurulmuştur.

1859 Kuleli Vakası

✓ Abdülmecid'i tahttan indirip Abdülaziz'i tahta geçirmek için düzenlenen isyan ve bir suikast teşebbüsüdür.

ABDÜLAZİZ DÖNEMİ ISLAHATLARI

Heykelini yaptıran ilk padişahtır.

Yurt dışı seyahatine çıkan ilk padişahtır.

✓ Borç para bulmak, Rusya'nın planlarını anlatmak, Osmanlı padişahlarına duyulan saygıyı göstermek gibi amaçları vardır.

Mektebi Sultani kuruldu.

✓ Galatasaray Lisesinin temelidir.

Nizamiye Mahkemeleri kuruldu.

✓ Şeri konular dışındaki davalara bakar.

Beylerbeyi ve Çırağan Sarayları yapıldı.

Dünyanın 3. Büyük donanması inşa edildi.

Meclisi Valayı Ahkamı Adliye Şurayı Devlet ve Divanı Ahkamı Adliye olarak ikiye

ayrıldı.

✓ Şurayı Devlet Danıştay, Divanı Ahkamı Adliye Yargıtay görevi üstlenmiştir.

Vilayet Nizamnameleri çıkarıldı.

✓ Kaza ve Köyün arasına Nahiye eklendi.

Darülfünun açıldı.

✓ İlk açılışı Abdülaziz Dönemi'ndedir. Çeşitli sebeplerle kapatıldı Darül Fünunu Şahane adıyla II. Abdülhamid Dönemi'nde yeniden açıldı.

Maârif-i Umûmiyye Nizamnâmesi yayınlandı.

✓ Osmanlı Devleti eğitimi, Fransız eğitimi örnek alınarak yeniden düzenlendi.

Darüşşafaka kuruldu.

✓ Anne veya babasını kaybetmiş öğrencilerin eğitimi için açılmış kurumdur.

1863 yılında ilk resim sergisi açıldı.

✓ Şeker Ahmet Paşa tarafından açılmıştır.

Sergi-i Umumi Osmani düzenlendi.

✓ Osmanlı Devleti'nde ilk büyük uluslararası fuardır.

Darülmuallimât kuruldu.

✓ Kız öğretmen okuludur.

Memleket Sandıkları kuruldu.

✓ Mithat Paşa tarafından kurulmuştur.

✓ Ziraat Bankasının temelidir.

Mecelle hazırlanmaya başlandı.

✓ Ahmet Cevdet Paşa tarafından hazırlanan Osmanlı Devleti'nin ilk medeni kanunudur.

1869 yılında Süveyş Kanalı açıldı.

✓ İngiltere ve Fransa ortak yapımı ile açılmıştır.

Ramazan Kararnamesi yayımlandı.

✓ Osmanlı Devleti dış borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmiştir.

Islahı Sanayi Komisyonu kuruldu.

✓ Sanayi düzenlemeleri ve Sanayi İnkılabı sebebiyle zarar görenler için çalışmalar yapmak için kurulmuştur.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ ISLAHATLARI

✓ Sultan V. Murat'ın yerine tahta çıkmıştır. V. Murat Osmanlı Devleti tahtında en kısa süre kalan padişahtır.

1876 I. Meşrutiyetin İlanı

- **İlan Eden:** II. Abdülhamit
- **İlan Edilme Amacı:** Osmanlıcılık düşüncesi kapsamında Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemek.
- **İlan Edilmesinde Etkili Olan Grup:** Genç Osmanlılar (Jön Türkler) (Namık Kemal, Agah Efendi, Mithat Paşa, Ziya Paşa, Şinasi)
- **İlan Edilmesinde Etkili Olan Gelişme:** Tersane Konferansı (Balkan Bunalımı için)
- **Kanunuesasi'nin Hazırlanmasında Etkili Olan Kişi:** Mithat Paşa

✓ Kanunuesasi Osmanlı Devleti'nin ilk yazılı anayasasıdır ve I. Meşrutiyetle birlikte yürürlüğe girmiştir.

1876 Kanunuesasi Maddeleri:

✓ Osmanlı Devleti Ekber ve Erşed olan tarafından yönetilir.

✓ I. Ahmet Dönemi'nde getirilen Ekber ve Erşed sistemi ilk kez kanun hâline gelmiştir.

✓ Devletin dili Türkçe dini İslam'dır.

✓ Devlet memuru olabilmek için Türkçe bilmek şarttır.

✓ Yasama görevi Ayan ve Mebusan Meclisindedir. (çift parlamentolu sistem)

- **Ayan Meclisi:** Padişah tarafından seçilen ve ömür boyu görevde olan vekillerden oluşur.
- **Mebusan Meclisi:** Halk tarafından seçilen ve 4 yıl görevde kalan vekillerden oluşur.

✓ Son söz padişaha aittir.

✏ YORUM: Padişah Meclise oranla üstündür demokratik değildir.

✓ Kanun yapma teklifini hükûmet sunar.

✏ YORUM: Kanun teklifi yasama organı olan meclis tarafından sunulmalıdır. Demokratik değildir.

✓ Hükûmet icraatlerinden padişaha karşı sorumludur.

✏ YORUM: Hükûmet meclise karşı sorumlu olmalıdır demokratik değildir.

✓ Meclisi dağıtmak ya da toplamak padişahın tasarrufundadır.

✏ YORUM: Padişahın meclisi istediği zaman kapatabilmesi demokratik değildir.

✓ Padişah sürgüne gönderme ve angarya cezası verme hakkına sahiptir.

✏ YORUM: Demokratik değildir.

✓ Dönemin padişahı II. Abdülhamid 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi'ni sebep göstererek meclisi feshetmiştir.

✓ 1878'den 1908'e kadar geçen 30 yıllık döneme **İstibdat Dönemi** adı verilir.

II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİ DİĞER ISLAHATLAR

İslamcılık Politikası uygulandı.

✓ İstibdat Dönemi'nde uygulanan politikadır.

Yakınlaşılan devlet Almanya'dır.

✓ Denge politikası sürdürülmeye çalışılmaktadır.

Yönetim merkezi Yıldız Sarayı'dır.

✓ 3. Selim Dönemi'nde yapımına başlanmış II. Abdülhamid Dönemi'nde merkez hâline gelmiştir.

Sanay-i Nefise Mektebi kuruldu.

✓ Güzel Sanatlar Fakültesinin temelidir.

Himaye-i Etfal kuruldu.

✓ Çocuk Esirgeme Kurumunun temelidir.

Hamidiye Etfal kuruldu.

✓ Osmanlı Devleti'nin ilk çocuk hastanesidir.

Darülhayr-i Ali kurumu kuruldu.

✓ Din fark etmeksizin öksüz ve yetim çocuklar için kurulan ıslahhanedir.

Darülaceze kuruldu.

✓ Yaşlı ve düşkünler için kurulmuştur.

Baytar Mektebi, Aşiret Okulları, Zirai Okullar ve daha pek çok okul bu dönemde kurulmuş-tur.

✓ Maarifperver hükümdar olarak bilinir.

Hafiye - Jurnal Teşkilatı kuruldu.

✓ İstihbarat teşkilatıdır.

Dergi ve gazetelere sansür uygulandı.

✓ Bu sebeplerden dolayı bu dönem İstibdat yani baskı dönemi olarak isimlendirilmiştir.

Ziraat Bankası kuruldu.

✓ Memleket Sandıkları birleştirilerek kurulmuştur.

Mecelle'nin tamamı yürürlüğe girdi.

✓ Abdülaziz Dönemi'nde yazımına başlanan Mecelle bu dönemde tamamen yürürlüğe girdi.

3B Demir Yolu Projesi hayata geçirildi.

✓ Almanlar aracılığı ile inşa edilen demir yolu hattıdır. Bunun yanı sıra Haydarpaşa Tren Garı da inşa edildi.

Tabevi

Ertuğrul Fırkateyni Japonya'ya gönderildi.

✓ Yardımdan sonra geri dönüş yolunda batması Japonlarla kalıcı dostluğun yolunu açtı.

Hamidiye Alayları

✓ Ermeni İntikam Alaylarına karşı kurulmuştur.

Muharrem Kararnamesi

✓ Osmanlı Devleti'nin iflasını açıkladığı kararnamedir.

Duyun-u Umumiye İdaresi

✓ Yabancı devletlerin alacakları için kurmuş olduğu genel borçlar idaresidir.

✓ Osmanlı Devleti ekonomik bağımsızlığını kaybetmiştir.

Çırağan Baskını (Ali Suavi Olayı)

✓ II. Abdülhamid'i tahttan indirip tekrar V. Murat'ı tahta geçirmeyi amaçlayan darbe girişimidir.

✓ Ali Suavi, Yedi Sekiz Hasan Paşa tarafından öldürülmüştür.

II. Meşrutiyet'in İlanı

✓ **İlan Eden:** II. Abdülhamid

✓ **İlan Edilme Amacı:** Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemek.

✓ **İlan Edilmesinde Etkili Olan Grup:** İttihat ve Terakki

✓ **İlan Edilmesinde Etkili Olan Gelişme:** Reval Görüşmeleri (VII. Edward- II. Nikola)

✓ **Sonrasında Çıkan İsyan:** 31 Mart İsyanı

✓ **İlan Edilme Süreci:** İngiltere ve Rusya arasında gerçekleşen Reval Görüşmeleri'nde Osmanlı Devleti'ni parçalama planları yapılınca İttihat ve Terakki üyeleri harekete geçti ve Balkanlarda Hürriyet Taburları isyan etti. Bu gelişmelere kayıtsız kalamayan II. Abdülhamid II. Meşrutiyet'i ilan etmek ve Kanunuesasi'yi yürürlüğe koymak zorunda kaldı.

✓ II. Meşrutiyet'in ilanı sürecinde çıkan karışıklıklarda Bosna, Bulgaristan, Girit Osmanlı Devletinden ayrılmıştır.

✓ II. Meşrutiyet ile Türk tarihinde ilk kez çok partili hayata geçildi.

✓ **Kurulan siyasi partiler:**

✓ **İttihat ve Terakki:** Carbonari örgütü örnek alınarak kurulmuştur. 31 Mart İsyanı ve Babıali Baskını gibi olaylarda rol oynamıştır. Yayınları Meşvered ve Mizan.

✓ I. Dünya Savaşı'ndan sonra Teceddüt Fırkası I. TBMM'de ise Tesanüd olarak var oldular.

✓ **Hürriyet ve İtilaf Fırkası:** İttihat ve Terakki'ye karşı kurulmuş **muhalefet partisidir.**

✓ **İttihadı Muhammedi Fırkası:** 31 Mart İsyanı'nın çıkmasında etkili olan partidir.

✓ **Ahrar Fırkası:** Prens Sebahattin liderliğinde kurulmuş ve Ademi Merkeziyetçilik çalışmalarında bulunmuştur.

✓ Bunların dışına Osmanlı Sosyalist Fırkası, Osmanlı Demokrat Fırkası, Millî Meşrutiyet Fırkası gibi partilerde kurulmuştur.

31 Mart İsyanı

- ✓ II. Meşrutiyet'i takip eden zamanda Serbesti Gazetesinin yazarı olan Hasan Fehmi öldürüldü ve ilk basın şehidi ilan edildi.
- ✓ Serbesti ve Volkan Gazetelerinin yanı sıra İttihadı Muhammedi Fırkası ve Avcı Taburlarının çalışmaları ile Osmanlı tarihindeki ilk gerici (İrticai) ayaklanma olan 31 Mart İsyanı çıktı.
- ✓ II. Meşrutiyet'i yıkıp yeniden monarşiye geçilmesi amaçlanmıştır.
- ✓ Bu isyan komutanlığını Mahmut Şevket Paşa'nın yaptığı Hareket Ordusu tarafından bastırılmıştır.
- ✓ Hareket ordusunda bulunan Mustafa Kemal Atatürk ilk kez bu olayla tarih sahnesine çıkmıştır.
- ✓ 31 Mart İsyanı'nın bastırılmasının ardından:
  - ➢ II. Abdülhamid tahttan indirildi ve yerine V. Mehmet Reşad geçirildi.
  - ➢ Meclis kararı ile tahttan indirilen ilk padişah II. Abdülhamit'tir.

1909 Kanunuesasi Kanunu Değişikliği

- ✓ **1876 Kanunuesasi'de ilk maddeler aynı kalmak şartıyla yapılan değişiklikler:**
- ✓ Hükûmet Meclise karşı sorumludur.
- ✓ (1876'da Padişaha karşı sorumluydu.)
- ✓ Kanun yapma teklifini meclis yapar.
- ✓ (1876'da hükûmet yapardı.)
- ✓ **Padişah sürgün ve angarya cezası veremez.**
- ✓ (1876'da sürgün ve angarya cezası veriyordu.)
- ✓ **Meclisin kapatılması için padişahın isteği yeterli değildir.**
- ✓ (1876'da padişah istediğinde meclisi feshedebiliyordu.)
- ✓ Gerekli şartlar dahilinde siyasi partiler kurulabilir.
- ✓ (İlk kez çok partili yaşama geçildi. 1876'da siyasi partiler yoktur.)
- ✓ 1909 değişiklikleri ile demokratikleşme artmıştır.

NE SORDU?

Osmanlı İmparatorluğu'nda kişilere toplanma ve dernek kurma hakları ilk kez aşağıdakilerden hangisiyle sağlanmıştır? (2000 ADLİ YARGI)

A) Tanzimat Fermanı B) Islahat Fermanı C) Kanun-i Esasi
D) Kanun-i Esası 1909 değişikliği E) 1876 Adalet Fermanı

Analiz

Osmanlı Devletinde çok partili hayata ilk kez II. Meşrutiyet ile birlikte 1909 Kanuni Esasi Değişiklikleri ile geçilmiştir.

Cevap: D

Osmanlı Devleti'ni Dağılmaktan Kurtarma Fikirleri

Osmanlıcılık (İttihadı Anasır):

- ✓ Osmanlı Devleti sınırlarındaki insanları din, dil, ırk fark etmeksizin Osmanlıcılık çatısı altında birleştirme idealidir.
- ✓ **Temsilcileri:** Namık Kemal, Mithat Paşa, Ali Suavi, Ziya Paşa, Şinasi...
- ✓ Milliyetçilik isyanları sonrasında Osmanlı Devleti'nin parçalanmasıyla önemini kaybetmiştir.

Turancılık (Pantürkizm):

- ✓ Dünyadaki bütün Türkleri bir çatı altında birleştirme idealidir.
- ✓ **Temsilcileri:** İttihat ve Terakki Üyeleri.

Türkçülük:

- ✓ İlk olarak "Dil" alanında başlayan bu fikir Osmanlı Devleti'ndeki Türkleri bir çatı altında birleştirmeyi amaçlar.
- ✓ II. Meşrutiyet ve Kurtuluş Savaşı sürecinde etkilidir.
- ✓ **Temsilcileri:** Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, İsmail Gaspralı, Zeki Velidi Togan...

Batıcılık

- ✓ Lale Devri ile başlayan bu fikir kendi öz kültürünü koruyarak Batı'nın yeniliklerini almayı amaçlar.
- ✓ **Temsilcileri:** Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Tevfik Fikret

İslamcılık

- ✓ II. Abdülhamid tarafından İstibdat Dönemi'nde uygulanan bu politika, İslam Dini çatısı altında Müslümanları birleştirmeyi amaçlamaktadır.
- ✓ **Temsilcileri:** Mehmet Âkif Ersoy, Cemaleddin Afgani, Sait Halim Paşa, Ahmet Hamdi Akseki...
- ✓ Arnavutluk'un bağımsız olması ile darbe alan bu fikir ilerleyen süreçte Arapların İngilizler ile Mac Mohon Antlaşması'nı yapmasıyla tamamen son bulmuştur.

Ademi Merkeziyetçilik

- ✓ Yerinden yönetimi amaç edinen fikir akımıdır. Günümüzdeki eyalet sistemine benzetilebilir.
- ✓ **Temsilcileri:** Prens Sebahattin

ATATÜRK'ÜN HAYATI
1881 - 1938 Mustafa Kemal AtatürK'ün hayatı

Eğitimi

- ✓ Mahalle Mektebi
- ✓ Şemsi Efendi İlkokulu
- ✓ Selanik Mülkiye Rüştiyesi
- ✓ Selanik Askerî Rüştiyesi (Kemal adını aldı.)
- ✓ Manastır Askerî Lisesi
- ✓ İstanbul Harp Okulu (Teğmen)
- ✓ İstanbul Harp Akademisi (Kurmay Yüzbaşı)

Düşünce Hayatını Etkileyen Yazar ve Düşünürler

- ✓ **Ziya Gökalp:** "Fikirlerimin Babası"
- ✓ **Namık Kemal:** "Türk milletinin yüzyıllardan bu yana beklediği ses."
- ✓ **Mehmet Emin Yurdakul:** "Cenge Giderken" adlı şiiri için "Bu dizelerde ulusal benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı buldum"
- ✓ **Tevfik Fikret:** "Hangi Türk şairi böyle inkılapçı şiirler yazmıştır?
- ✓ Jean-Jacques Rousseau, Voltaire, Descartes, Montesquieu...

Düşünce Hayatını Etkileyen Şehirler

- ✓ Selanik, Manastır, Şam, Sofya, İstanbul

ÖNEMLİ BİLGİLER

- İlk Görev Yeri: Şam V. Ordu
- Şam'da Kurduğu Cemiyet: Vatan ve Hürriyet
- Hareket Ordusu içinde 31 Mart İsyanı'nı bastırdı.
- 1910 Fransa'da yapılan Picardi Manevralarına katıldı.
- Sömürgeciliğe karşı ilk savaşı: Trablusgarp Savaşı
- 1912'de Gelibolu'da Akdeniz Boğazı Komutanlığı Harekât Şubesi Müdürlüğü'ne atandı.
- Bolayır Kolordusu Kurmay Başkanlığı'na getirildi.
- 1913 tarihinde Sofya Ataşemiliterliğine atandı.
- I. Dünya Savaşında Çanakkale, Kafkas ve Suriye Filistin Cephelerinde görev aldı.

Aldığı Rütbe ve Ünvanlar

- ✓ Trablusgarp Savaşı: Binbaşı
- ✓ Çanakkale Cephesi: Albay (Anafartalar Kahramanı)
- ✓ Kafkas Cephesi: General (Altın Kılıç Madalyası)

Yazılmasına Katkıda Bulunduğu Eserler

- ✓ Liseler İçin Tarih Notları
- ✓ Vatandaş İçin Medeni Bilgiler
- ✓ Cumalı Ordugahı
- ✓ Takımın Muharebe Talimi
- ✓ Zabit ve Kumandan ile Hasbihal
- ✓ Taktik ve Tatbikat Gezisi
- ✓ Geometri Kitabı
- ✓ Karsbad Hatıraları
- ✓ Nutuk
- ✓ **Gazeteler:** Ceridei Resmiye, Anadolu Ajansı, İradei Millîye, Hâkimiyeti Millîye, Minber, İleri Yeni Gün, Kurun.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk tarafından görevlendirilen Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kuran Dili adıyla Kuranı Kerim'in tefsirini yapmıştır.

Nutuk (Söylev)

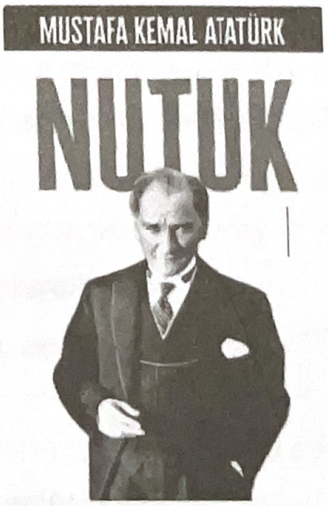
- ✓ 1919-1927 yılları arasındaki gelişmeleri kapsamaktadır.
- ✓ "Samsun'a çıktım" ile başlar "Gençliğe Hitabe" ile sona erer.
- ✓ Arap alfabesi ile kaleme alınmıştır.
- ✓ CHP'nin 2. Kurultayında 6 günde okunmuştur.
- ✓ Nutuk'un okunduğu yer günümüzde Cumhuriyet Müzesi'dir.
- ✓ En çok ismi geçen kişi Yahya Kaptan'dır.
- ✓ Geliri Türk Hava Kurumu'na bağışlanmıştır.

Mirasını Bıraktığı Kurumlar ve Kişiler

- ✓ CHP, TDK, TTK, İsmet İnönü'nün çocuklarının eğitimi, Makbule Atadan, manevi evlatları, Bursa ve Ankara Belediyeleri.

Atatürk'ü Anlatan Biyografiler

- ✓ **Armstrong** - Bozkurt
- ✓ **Lord Kinross** - Bir Milletin Yeniden Uyanışı
- ✓ **Andrew Mango** - Modern Türkiye'nin Kurucusu
- ✓ **Klaus Kreiser** - Atatürk
- ✓ **Şevket Süreyya Aydemir** - Tek Adam
- ✓ **Attila İlhan** - Hangi Atatürk
- ✓ **Salih Bozok** - Hep Atatürk'ün Yanında
- ✓ **Ali Fuat Cebesoy** - Sınıf Arkadaşım Atatürk

Atatürk'ün Hastalığı ve Ölümü

- ✓ Hastalığının ilk tanısı Dr. Nihat Reşat Belger tarafından koyulsa da kesin tanı Ömer İrdelp tarafından koyulmuştur.
- ✓ Naaşı 1953'e kadar Etnografya Müzesinde kalmıştır.
- ✓ 1953 yılında Anıtkabir'e defnedilmiştir.
- ✓ Atatürk'ün cenaze namazını kıldıran kişi Şerafettin Yaltkaya'dır.
- ✓ Anıtkabir'in mimarları Emin Onat ve Orhan Arda'dır.
- ✓ Atatürk'ün okuduğu son eser Belleten dergisidir.
- ✓ Atatürk'ün vefatının ardından 1 günlüğüne Cumhurbaşkanı olan kişi Abdülhalik Renda'dır.
- ✓ Atatürk Dönemi'nin son Başbakanı Celal Bayar'dır.
- ✓ Atatürk soyadını öneren kişi Saffet Arıkan'dır.
- ✓ Atatürk öldüğünde 1 Ay yas ilan eden devlet İran'dır.

XX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİ

1911-1912 Trablusgarp Savaşı

Nedenleri

- ✓ İtalya'nın siyasi birliğini geç tamamlayıp sömürgecilik faaliyetlerine girmesi,
- ✓ Trablusgarp'ın zengin ham madde kaynaklarına sahip olması,
- ✓ Bölgenin İtalya'ya yakın olması,
- ✓ Bölgenin Osmanlı tarafından savunulamayacak durumda olması,
- ✓ Rocconigi Antlaşması: Rusya'nın, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgaline onay verdiği antlaşmadır.

Trablusgarp'ın savunulamamasının nedenleri:

- ✓ Mısır, İngiliz işgali altında olduğu için karadan ordu götürülememiştir.
- ✓ Donanma, Haliç'te çürümeye terkedildiği için denizden yardım götürülememiştir.

Savaş

- ✓ Osmanlı Devleti Trablusgarp'a sadece gönüllü subaylarını gizli yollarla gönderebilmiştir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa (Gazeteci Şerif Bey), Enver Paşa (Tüccar Hamdi Bey), Ali Fethi Okyar gibi isimler Trablusgarp'a giderek yerli halkı örgütlemiş ve mücadele etmişlerdir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa Derne ve Tobruk'ta, Enver Paşa Bingazi'de çeşitli başarılar elde ederek İtalyanları püskürtseler de İtalya, Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamıştır.

- ✓ İtalya, Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için 12 Ada'ya asker çıkarmış, Ege şehirlerini bombalamış ve Çanakkale'yi abluka altına almıştır. Balkan Devletlerinin de Osmanlı Devleti'ne saldırı hazırlığında olması Osmanlı Devleti'ni Uşi Antlaşması'nı imzalamaya itmiştir.

1912 Uşi Antlaşması

- ✓ Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakıldı.
  - ▸ **YORUM:** Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'da toprağı kalmadı. 3 kıtada süren hâkimiyet 2 kıtaya düştü.
- ✓ Trablusgarp halkı dinî bakımdan halifeye bağlı kalacak.
  - ▸ **YORUM:** Halifelik 2. kez siyasî olarak kullanıldı. (İlki Kırım için Küçük Kaynarca Antlaşması)
- ✓ 12 Ada, Balkan Savaşları bitene kadar geçici olarak İtalya'ya bırakılmıştır.
  - ▸ **YORUM:** İtalyanlar adaları geri vermeyecekler II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1947 Paris Antlaşması ile Yunanistan'a bırakılacak.
- ✓ Trablusgarp'ın borçları İtalya tarafından ödenilecek.
- ✓ İtalya, kapitülasyonların kaldırılması için Osmanlı Devleti'ne yardım edecek.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Dünyada savaş uçağı ilk kez Trablusgarp Savaşı'nda kullanıldı.
- Mustafa Kemal Atatürk gözünden yaralandı.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün sömürgeciliğe karşı ilk savaşıdır.
- Atatürk'ün rütbesi Binbaşılığa yükseltildi.

BALKAN SAVAŞLARI

I. Balkan Savaşı

✓ Balkan Savaşlarında Osmanlı padişahı, **V. Mehmet Reşat**'tır.

Nedenleri

✓ Rusya'nın Balkan Devletlerini kışkırtması.
✓ Osmanlı Devleti'ni Balkanlardan atmak.

Savaşın Tarafları

Bulgaristan
Yunanistan
Sırbistan
Karadağ

X **OSMANLI DEVLETİ**

Savaş

✓ Savaş öncesinde "Devleti Muazzama" adı verilen devletler (İtalya, Almanya, Rusya, İngiltere, Fransa) Osmanlı Devleti'ne savaş sonrası oluşan sınırları tanımayacaklarına dair nota vermiştir.
✓ Savaş, **Karadağ**'ın Osmanlı Devleti'ne ait **Yenipazar**'a saldırması ile başlamıştır.
✓ Osmanlı Devleti birden fazla cephede rakiplerine diş geçirememiş ve mağlup olarak **Londra Antlaşması** imzalanmıştır.

Mağlubiyetin Sebepleri

✓ Osmanlı ordusundaki tecrübeli askerlerin terhis edilmiş olması,
✓ Orduya siyasetin girmiş olması,
✓ Birden fazla cephede savaşılması.

Savaşın Sonuçları

✓ Osmanlı Devleti mağlup olarak 1913 Londra Antlaşması'nı imzaladı.
✓ **B**atı Trakya, **A**rnavutluk, **D**oğu Trakya, **E**ge Adaları, **M**akedonya, **S**elanik kaybedildi.
✓ Osmanlı Devleti'nin yeni sınırı **Midye Enez Hattı** oldu.
✓ I. Balkan Savaşı'ndan en kârlı çıkan devlet Bulgaristan'dır.

Babıali Baskını

- ✓ I. Balkan Savaşı'nın suçlusu olarak görülen **Kâmil Paşa Hükûmeti**'nin devrilerek yerine **Mahmut Şevket Paşa Hükûmeti**'nin kurulduğu hükûmet darbesidir.
- ✓ İttihat ve Terakki yönetimi ele geçirdi.
- ✓ **3 Paşalar Dönemi** adı verilen Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa Dönemi başladı.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- I. Balkan Savaşı'nda Hamidiye Kruvazörü sebebiyle Hamidiye Kahramanı olarak ünlenen isim Rauf Orbay'dır.
- I. Balkan Savaşı'nda bağımsızlığını kazanan Arnavutluk, Osmanlı'dan ayrılan son Balkan Devleti olmuştur. (Türkçülük önem kazandı. Osmanlıcılık önem kaybetti.)

II. BALKAN SAVAŞI

Nedenleri

- ✓ I. Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'ın fazla toprak alması ve paylaşmaması II. Balkan Savaşı'nın nedenidir.

Savaşın Tarafları

Yunanistan
Romanya
Sırbistan
Karadağ

X **BULGARİSTAN**

Savaşın Sonuçları

- ✓ Bulgaristan büyük bir mağlubiyete uğradı.
- ✓ Osmanlı Devleti çıkan karışıklıkları kendi lehine kullanarak **Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli**'nin bulunduğu **Doğu Trakya**'yı geri aldı.
- ✓ Enver Paşa'ya "Edirne Fatihi" ünvanı verildi.
- ✓ "Edirne Müdafi" olarak bilinen kişi Şükrü Paşa'dır.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Balkan sınırı **Meriç Nehri** oldu.
- ✓ Kuşçubaşı Eşref tarafından Gümülcine alınarak Batı Trakya Türk Cumhuriyeti kuruldu. (53 Gün)
- ✓ I. Balkan Savaşı'na katılmayıp II. Balkan Savaşı'na katılan devlet **Romanya**'dır.

Savaş Sonunda Yapılan Antlaşmalar

✓ **Bükreş Antlaşması:**
- II. Balkan Savaşı'ndan sonra Balkan uluslarının kendi aralarında yaptıkları antlaşmadır.

✓ **İstanbul Antlaşması:**
- Bulgaristan ile Osmanlı Devleti arasında imzalandı. Meriç Nehri sınır oldu ve azınlık hakları korundu.

✓ **Atina Antlaşması:**
- Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalandı.
- Meriç Nehri sınır oldu ve azınlık hakları korundu.
- Selanik, Girit ve Yanya'nın Yunanistan'a ait olduğu resmen kabul edildi.

✓ İstanbul Antlaşması:
- Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında imzalanan bu antlaşma ile azınlık hakları korunmuştur. Aralarında sınır olmamasına rağmen antlaşma yapılmıştır.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Balkan Savaşları sonrasında Anadolu'ya yoğun Türk göçü başladı.
- Batı Trakya Türkleri sorunu ortaya çıktı.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi Balkan Savaşlarıyla ilgili bir gelişme değildir? (2013 İDARİ YARGI)

A) Büyük toprak kayıplarının yaşanması
B) Babıali Baskını'nın gerçekleşmesi
C) Rodos ve 12 Ada'nın kaybedilmesi
D) Arnavutluk'un bağımsızlığını kazanması
E) Bulgaristan'ın Doğu Rumeli'yi işgal etmesi

Analiz:

Rodos ve 12 Ada Trablusgarp Savaşı sonunda geçici olarak İtalya'ya bırakılmış bir daha geri alınamamıştır. Balkan savaşları ile ilgisi yoktur.

Cevap: C

NE SORDU?

Balkan Savaşları sırasında, Osmanlı Devleti'ne karşı bağımsızlığını ilan ederek kurulan devlet aşağıdakilerden hangisidir? (2022 E-KPSS-ORTAÖĞRETİM)

A) Sırbistan B) Karadağ C) Arnavutluk
D) Bulgaristan E) Romanya

Analiz:

Balkan Savaşları sırasında Osmanlı Devleti'nden ayrılan son Balkan Devleti Arnavutluk olmuştur.

Cevap: C

NE SORAR?

Balkan Savaşları sırasında Edirne Müdaafii olarak ünlenen kişi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Enver Paşa B) Şükrü Paşa C) Rauf Orbay
D) Cevat Çobanlı E) Kazım Karabekir

Analiz:

A) Enver Paşa: Edirne Fatihi
B) Şükrü Paşa: Edirne Müdafii
C) Rauf Orbay: Hamidiye Kahramanı
D) Cevat Çobanlı: Çanakkale Kahramanı
E) Kazım Karabekir: Şark Fatihi

Cevap: B

I. DÜNYA SAVAŞI VE SONUÇLARI

I. DÜNYA SAVAŞI

Nedenleri

- Devletler arası bloklaşma
- Silahlanma yarışı
- Panslavizm politikası
- Sömürgecilik
- Ham madde ve pazar arayışı
- Rusya'nın sıcak denizlere inme isteği
- Milliyetçilik akımı
- Alcase-Lorraine Sorunu
- Avusturya-Macaristan veliahtının Gabriel Princip tarafından öldürülmesi

Savaşın Tarafları:

İtilaf Devletleri	İttifak Devletleri	Devletlerin Önemli Özellikleri
İngiltere	Almanya	• Savaşın süresini uzatan devlet Osmanlı Devleti'dir.
Fransa	Avusturya Macaristan	• Savaşın süresini kısaltan devlet ABD'dir.
Rusya	İtalya	• Savaştan en erken çekilen devlet Japonya'dır.
İtalya	Bulgaristan	• Savaşta İttifak Blok'undan en erken çekilen Bulgaristan'dır.
Sırbistan	Osmanlı Devleti	• Savaşta İttifak Blok'unda kara bağlantısı sağlayan Bulgaristan'dır.
ABD		• Savaştan en zararlı çıkan devlet Almanya'dır.
Japonya		• Savaşta en kârlı çıkan devletler İngiltere, Japonya gibi devletlerdir.
Yunanistan		• Savaşa son katılan devlet Yunanistan'dır.
Sırbistan		• Savaşta taraf değiştiren devlet İtalya'dır. (Londra Antlaşması)
		• Savaştan çekilen devlet Rusya'dır. (Bolşevik İhtilali)

dizgi kitabevi

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı D

✓ Savaş başladığında Osmanlı
Vahdettin'dir.
✓ Mustafa Kemal Paşa, Sofya As
✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün sav
ri'dir.

Osmanlı Devleti Neden Alman

✓ Almanya'nın savaşı kazanaca
✓ Almanların üstün silah teknolo
✓ Siyasi yalnızlıktan kurtulma ça
✓ Kaybettiği toprakları geri alma
✓ Almanya'nın Müslüman sömü
yanında savaşa girmesine etk

Almanya Neden Osmanlı Devl

✓ Osmanlı Devleti'nin jeopolitik
✓ Osmanlı Devleti'nin nüfus gü
✓ Halifeliğin gücünden faydalan
✓ Yeni cepheler açılmasını sağl
Osmanlı Devleti'nin yanında

Osmanlı Devleti'nin Savaşa G

✓ Osmanlı Devleti savaşın bas
kaldırdı.
✓ Kapitülasyonların kaldırılmas
✓ Osmanlı Devleti İtilaf Devletl
yalnızlıktan kurtulmak için İtti
✓ Almanya'ya ait iki gemi olan
sığındılar. Osmanlı Devleti is
ve Midilli isimleri verilerek Ru
✓ Osmanlı Devleti resmen sav

Osma

Taarruz
Kanal Cephesi
Kafkas Cephesi

dizgi kitabevi

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti

- Savaş başladığında Osmanlı padişahı, **V. Mehmet Reşat**'tır. Savaşın sonunda **VI. Mehmet Vahdettin**'dir.
- Mustafa Kemal Paşa, Sofya Askeri Ateşemiliteri görevindeyken savaşa katılmıştır.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün savaştığı cepheler: Çanakkale, Kafkas ve Suriye Filistin Cepheleri'dir.

Osmanlı Devleti Neden Almanya ile Savaşa Girdi?

- Almanya'nın savaşı kazanacağına olan inanç,
- Almanların üstün silah teknolojisi,
- Siyasi yalnızlıktan kurtulma çabası,
- Kaybettiği toprakları geri alma isteği,
- Almanya'nın Müslüman sömürgesinin olmaması gibi sebepler, Osmanlı Devleti'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesine etki etmiştir.

Almanya Neden Osmanlı Devleti'ni Savaşta Yanında İstedi?

- Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumunun önemi,
- Osmanlı Devleti'nin nüfus gücünü kullanma,
- Halifeliğin gücünden faydalanma (Cihat İlanı),
- Yeni cepheler açılmasını sağlayarak savaş yükünü hafifletme gibi sebeplerden dolayı Almanya, Osmanlı Devleti'nin yanında savaşmasını istedi.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

- Osmanlı Devleti savaşın başlarında tarafsızlığını ilan edip kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırdı.
- Kapitülasyonların kaldırılmasına en büyük tepki Almanya'dan geldi.
- Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri ile savaşa katılmak istese de bu teklif kabul edilmedi ve siyasi yalnızlıktan kurtulmak için İttifak Grubu ile savaşa katıldı.
- Almanya'ya ait iki gemi olan Goben ve Breslav İngilizlerden kaçıp Osmanlı Devleti limanlarına sığındılar. Osmanlı Devleti ise İngiltere'ye bu gemilere el koyduğunu bildirdi ve gemilere Yavuz ve Midilli isimleri verilerek Rus limanları bombalandı.
- Osmanlı Devleti resmen savaşa girmiş oldu.

Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

Taarruz	Savunma	Yardım
Kanal Cephesi	Çanakkale Cephesi	Makedonya
Kafkas Cephesi	Suriye Filistin Cephesi	Galiçya
	Hicaz Yemen Cephesi	Romanya
	Irak Cephesi	

Taarruz Cepheleri

KAFKAS CEPHESİ

Açılma Nedenleri

- ✓ Turancılık idealini gerçekleştirmek,
- ✓ Kars, Ardahan, Batum'u geri almak,
- ✓ Bakü petrollerini ele geçirmek gibi amaçlarla açılmıştır.

Sarıkamış Faciası

- ✓ Enver Paşa'nın emriyle Ruslarla savaşmak için harekete geçen Osmanlı ordusu, kış şartları sebebiyle istenilen başarıya ulaşamadı ve Sarıkamış Harekatı on binlerce askerimizin şehit düşmesine neden olduğu için faciaya dönüştü.
- ✓ Ruslar, Osmanlı ordularını mağlup ederek Muş, Bitlis, Erzincan, Erzurum, Van ve Trabzon'u işgal ettiler.

Tehcir Kanunu

- ✓ Ruslarla anlaşan Ermeniler, Van başta olmak üzere pek çok yerde Türkleri katlettikleri için "Tehcir Kanunu" çıkarıldı.
- ✓ Ermeniler Suriye ve Lübnan'a sürgüne gönderildi.
- ✓ Günümüz Ermenilerinin soykırım iddiaları Tehcir Yasası'na dayanır.
- ✓ **Ermeni Sorunu:** 4T Planı: Tanıtım, Tanınma, Tazminat, Toprak.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Cepheye Gelişi

- ✓ Mustafa Kemal Atatürk, Kafkas Cep-hesi'nde görevlendirilmesinin ardından Ruslardan Muş ve Bitlis'i geri almıştır.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk, Kafkas Cep-hesi'nde Altın Kılıç Madalyası'na layık görülmüştür.
- ✓ Kafkas Cephesi'nde Mustafa Kemal Paşa'nın rütbesi, Albaylıktan **Tuğgeneralliğe** yükseltildi.

Kafkas Cephesi'nin Kapanışı

- ✓ Rusya'da İlyiç Lenin liderliğinde meydana gelen Bolşevik İhtilali sonrasında çarlık Rusya yıkıldı, SSCB kuruldu.
- ✓ SSCB, Brest Litovsk Antlaşması ile I. Dünya Savaşı'ndan çekildi.
- ✓ SSCB Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne bıraktı.

Önemi

- ✓ Kafkas Cephesi toprak kazandığımız tek cephedir.

KANAL CEPHESİ

Açılma Nedenleri

✓ Mısır'ı geri almak,
✓ Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek İngilizlerin sömürge yolları ile bağlantılarını kesmek gibi amaçlarla açılmıştır.

Taarruz Harekatı

✓ **Cemal Paşa**'nın komutasında 2 taarruz harekatı düzenlense de başarılı olamadık.
✓ Başarısızlığın önemli nedeni bölgede bulunan Arapların, İngilizlerle anlaşarak Osmanlı Devleti'ne yardım etmemesidir.

Romani Muharebesi

✓ Osmanlı ordularının Kanal Cephe-si'nde yaptığı son saldırıdır. Geri çekiliş Gazze'ye kadar sürdü.

Seydi Beşir Olayı

✓ İngilizler tarafından esir edilen Osmanlı askerlerinin, mikrop kırma bahanesi ile ilaçlı sulara atılarak kör edilmesi olayıdır. (Bazı kaynaklar Hicaz Yemen Cephesi'ne alsa da Mısır İskenderiye yakınlarında yaşanmıştır.)

Savunma Cepheleri

ÇANAKKALE CEPHESİ

Açılma Nedenleri

✓ **İtilaf Devletleri'nin amaçları:**
- İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ne son vermek,
- Savaşın süresini kısaltmak,
- İç savaşta olan Çarlık Rusya'ya yardım götürmek,
- Rusya'da bulunan tahıldan faydalanmak,
- Balkan Devletlerini kendi yanlarında savaşa çekmek,
- Osmanlı Devleti'nin Asya ve Avrupa arasındaki bağlantısını kesmek gibi amaçları vardır.

Deniz Savaşları

✓ İtilaf Devletlerine ait Birleşik Filo, Nusret Mayın Gemisi'nin döşediği mayınlara çarptı.
✓ Seyit Onbaşı, Ocean Gemisi'ni top atışıyla batırdı.
✓ Çanakkale Deniz Savaşları'nda üstün başarılar gösteren Cevat Çobanlı'ya "18 Mart Kahramanı" ünvanı verildi.

Kara Savaşları

- ✓ İtilaf Devletleri deniz savaşlarında başarısız olunca Gelibolu Yarımadası'na asker çıkardılar.
- ✓ Conkbayırı, Kireçtepe, Arıburnu, Kilitbahir, Seddülbahir, Çimentepe gibi yerlerde yapılan savaşlarda ordularımız başarılar kazanarak İtilaf Devletleri'nin geçişine izin vermedi.

Sonuçları

- ✓ I. Dünya Savaşı'nın süresi uzadı.
- ✓ Rusya'ya yardım götürülemedi ve iç savaş şiddetlendi.
- ✓ Bulgaristan, Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girerek İttifak Devletleri arasında kara bağlantısı sağladı.
- ✓ Yüzbinlerce insan hayatını kaybetti.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk tanınmıştır.

Önemli Kişiler

- ✓ **18 Mart Kahramanı:** Cevat Çobanlı
- ✓ **Anafartalar Kahramanı:** Mustafa Kemal Atatürk
- ✓ **Alçıtepe Kahramanı:** Kâzım Karabekir

NE SORDU?

Mustafa Kemal'in, Birinci Dünya Savaşı'nın hangi cephesinde karargâhını kurduğu yere "Kemalyeri" adı verilmiştir? (2023 ADLİ YARGI)

A) Çanakkale B) Kafkas C) Irak D) Suriye-Filistin E) Makedonya

Analiz

Kemalyeri: Mustafa Kemal Atatürk'ün Çanakkale Savaşlarında komuta ve konaklama merkezidir.

Cevap: A

HİCAZ YEMEN CEPHESİ

Açılma Nedenleri

✓ İngilizlerin Kutsal Bölgeleri ve bölge petrolünü ele geçirmek istemesi sebebiyle açılmıştır.

Savaş

✓ Fahrettin Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu İngilizlere karşı savaşmış fakat Arapların da Osmanlı Devleti'ne destek vermek yerine İngilizlere destek vermesi cephede mağlubiyetin yaşanmasına neden olmuştur.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- **Çöl Kaplanı- Medine Müdafi:** Fahrettin Paşa
- **Çekirge Genelgesi:** Fahrettin Paşa'nın, askerlerin açlıktan ölümüne engel olmak için çekirge yemelerine izin verdiği genelgedir.
- **Mac Mahon Antlaşması:** Arapların, Şerif Hüseyin liderliğinde İngiliz Ajan Lawrence ile yaptıkları gizli antlaşmadır. Bu antlaşmada Araplara, millî bir Arap Devleti kurma vaadi verilmiştir.
- Bu antlaşma ile birlikte İslamcılık politikası kesin olarak son bulmuştur.

IRAK CEPHESİ

Açılma Nedenleri

✓ **İtilaf Devletleri'nin amacı:**

- Kara yolu ile Çarlık Rusya'ya yardım götürmek,
- Musul ve Abadan petrollerini ele geçirmek,
- Hindistan sömürgelerini güvenlik altına almak gibi amaçlarla açılmıştır.

Savaş

✓ Selmanı Pak ve Kutül Amare'de çeşitli başarılar kazanılsa da Irak Cephesi'nin genelinde başarısız olduk.

Kutül Amâre Zaferi

✓ Kut'ül Amâre Zaferi, **Halil Kut** liderliğinde kazanılmış ve 13.000'den fazla İngiliz askerî komutanları **General Townshend** ile birlikte esir alınmıştır.

✓ **Kut'ül Amâre Kahramanı:** Halil Kut

SURİYE FİLİSTİN CEPHESİ

Açılma Nedenleri ve Savaş

- ✓ Kanal Cephesi'nin devamı niteliğindedir. Kanal Cephesi'ndeki geri çekiliş Suriye Filistin Cephesi'ne neden olmuştur.
- ✓ Cepheye Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak atanan Mustafa Kemal Atatürk, Anadolu'nun güneyine bir hat çekerek Anadolu'nun işgalini önlemiştir.

NE SORDU?

Birinci Dünya Savaşı'nda, Osmanlı kuvvetlerinin Kutu'l-Amare bölgesinde İngilizleri yenilgiye uğratması aşağıdaki cephelerin hangisinde gerçekleşmiştir? (2016 ADALET BAKANLIĞI)

A) Kafkas B) Suriye-Filistin C) Kanal D) Irak E) Çanakkale

Analiz:

Kutül Amare Zaferi Irak Cephesinde **Halil Kut** liderliğinde kazanılmış ve 13.000'den fazla İngiliz askeri komutanları **General Townshend** ile birlikte esir alınmıştır.

Kutül Amare Kahramanı olarak bilinen kişi Halil Kut Paşa'dır.

Cevap: D

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN I. DÜNYA SAVAŞI'NDA SAVAŞTIĞI CEPHELER VE RÜTBELER

ŞİFRE: ÇIKIS

Çanakkale Cephesi: Albay

Kafkas Cephesi: Tuğgeneral

Suriye Filistin Cephesi: Yıldırım Orduları Grup Komutanı

SSCB'nin Savaştan Çekilişi: Çarlık Rusya'da Lenin liderliğinde Bolşevik Devrimi yaşandı ve Çarlık Rusya yıkılarak yerine SSCB kuruldu. SSCB, Brest Litowsk Antlaşmasıyla savaştan çekildi ve devletler arasında imzalanan gizli antlaşmaları "Sarı Kitap" ile dünyaya açıkladı. Rusya'nın savaştan çekilmesi paylaşım planlarını bozmuştur.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA GİZLİ ANTLAŞMALAR

İstanbul Antlaşması

✓ İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan bu antlaşma ile Boğazlar ve İstanbul'un, Rusya'ya verilmesi kabul edilmiştir.

Syces Picot Antlaşması

✓ İngiltere, Fransa ve Rusya imzaladı. Orta Doğu toprakları Fransa ve İngiltere arasında paylaşıldı.

Petrograt Antlaşması

✓ İngiltere, Fransa ve Rusya imzaladı. Rusya'ya, Doğu Anadolu'da toprak verildi.

Londra Antlaşması

✓ İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzaladı. İtalya'ya Konya, civarları bırakıldı ve 12 Ada, Rodos, Trablusgarp hâkimiyeti tanındı. İtalya, İttifak Bloku'ndan İtilaf Bloku'na geçti.

Mac Mohon Antlaşması

✓ Arapların, Şerif Hüseyin liderliğinde İngiliz Ajan Lawrence ile yaptıkları gizli antlaşmadır. Bu antlaşmada Araplara, millî bir Arap Devleti kurma vaadi verilmiştir.

Saint Jean De Maurienne Antlaşması

✓ İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzaladı. İzmir ve çevresi İtalyanlara verildi.

ABD'nin Savaşa Girişi: Monroe Doktrini çerçevesinde "Yalnızlık Politikası" uygulayan ABD, ticaret gemilerinin Almanya tarafından batırılması ile Wilson Prensipleri'ni yayınlayarak I. Dünya Savaşı'na girdi.

WİLSON PRENSİPLERİ

✓ ABD'nin, I. Dünya Savaşı'na girerken yayımlamış olduğu ilkelerdir.

✓ **Yenen devletler, yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı almayacak.**
- Bu madde İttifak Bloku'nun yenilgiyi kabullenmesini kolaylaştırmıştır.
- ABD Avrupalı devletlerin fazla güçlenmesini engellemek istemektedir.
- Manda ve himaye anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

✓ **Devletler arasında gizli antlaşmalar yapılmayacak.**

✓ **Dünya barışını korumak için uluslararası bir teşkilat kurulacak.**
- Bu madde ile "Cemiyeti Akvam" yani Milletler Cemiyeti'nden ilk kez bahsedilmiştir. (PBK kurulacak)

✓ **Her ulus çoğunlukta olduğu yerde kendi kaderini kendisi tayin edecek.**
- **Self Determinasyon** ilkesidir. Çoğunlukta bulunduğumuz yerlerde katledilmemize sebep olmuştur.

- ✓ **Boğazlar tüm ticaret gemilerine açık, savaş gemilerine kapalı olacaktır.**
  - ▸ Osmanlı egemenlik hakları zarar gördü.
- ✓ **Polonya Devleti kurulacak.**
  - ▸ Almanya başta olmak üzere Avrupa'yı kontrol etme amacı taşımaktadır.

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

- ✓ İmparatorluklar parçalandı, ulus devletler kuruldu. (Almanya, Osmanlı, Avusturya - Macaristan, Rusya)
  - ▸ Türkiye, Macaristan, Avusturya, Estonya, Litvanya gibi devletler ulus devlet özelliğine uyarken Çekoslavakya, Yugoslavya gibi devletlerde bu özelliğe dikkat edilmemiştir.
- ✓ En kârlı çıkanlar İngiltere, Fransa, Japonya gibi devletlerken en zararlı devlet ise Almanya'dır.
  - ▸ Almanya'nın çok zararlı çıkması, II. Dünya Savaşı'na sebep olmuştur.
- ✓ Totaliter rejimler kuruldu.
  - ▸ Rusya'da Sosyalizm, Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm gibi akımlar güçlendi.
- ✓ İlk kez kimyasal silahlar, denizaltılar, tanklar kullanıldı.
  - ▸ Sivillerin ölümüne neden olduğu için Sivil Savunma Teşkilatları kuruldu.
- ✓ Sömürgecilik yerine manda ve himaye geldi.
  - ▸ Wilson Prensipleri'ne aykırı davranmadan sömürgecilik, manda ve himaye kavramı altında devam etti. (P.B.K.)
- ✓ "Cemiyeti Akvam" yani "Milletler Cemiyeti" kuruldu.
  - ▸ Wilson Prensipleri'nde bahsedildi, Paris Barış Konferansı'nda kuruldu.
- ✓ İngiltere, Balfour Deklarasyonu'nu yayınladı.
  - ▸ Bu deklarasyon ile Yahudilerin Filistin'e göç etmesine izin verilerek İsrail Devleti'nin ilk adımı atılmıştır.

I. Dünya Savaşı'nda Ateşkes Antlaşmaları

- ✓ **Bulgaristan: Selanik** Ateşkes Antlaşması
- ✓ **Osmanlı Devleti: Mondros** Ateşkes Antlaşması
- ✓ **Avusturya-Macaristan: Villa Guisti** Ateşkes Antlaşması
- ✓ **Almanya: Rethondes** Ateşkes Antlaşması

> İmzalanan ilk ateşkes antlaşması, Bulgaristan ile imzalanan Selanik Ateşkesi'dir.

I. Dünya Savaşı'ndan Sonra İmzalanan Barış Antlaşmaları

Osmanlı Devleti

- ✓ Sevr Antlaşması
  - ▸ Osmanlı Mebusan Meclisi onayından geçmediği için "Ölü doğmuş bir antlaşma" olarak nitelenmektedir.

Bulgaristan

✓ Neuilly Antlaşması

Almanya

✓ Versay Antlaşması
- İmzalanan ilk barış antlaşmasıdır. Almanya'dan çekinildiğini gösterir. Şartlarının ağırlığından dolayı II. Dünya Savaşı'na neden olmuştur.

Macaristan

✓ Trianon Antlaşması
- Ateşkes antlaşmalarındaki Avusturya-Macaristan, barış antlaşmalarında iki ayrı devlet olarak iki ayrı antlaşma yapmıştır. İmparatorlukların parçalandığını gösterir.

Avusturya

✓ Saint Germain

Yapılan barış antlaşmalarını "Barışa son veren barış." olarak niteleyen kişi David Fromkin'dir.

Mondros Ateşkes Antlaşması

✓ Yunanistan'ın Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda yer alan, Agamemnon Zırhlısı'nda imzalanmıştır.

✓ Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti'nin görevlendirdiği bahriye nazırı Rauf Orbay (Reşat Hikmet, Samdullah Bey) ile İngilizlerin görevlendirdiği Calthrope arasında imzalandı.

✓ **7. Madde:** İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit eden herhangi bir stratejik noktayı işgal edebilecektir.
- Osmanlı Devleti toprakları işgale açık hâle gelmiştir.

✓ **24. Madde:** Vilayeti Sitte'de bir karışıklık çıkarsa işgal edilebilecektir.
- Bu madde ile doğuda bir Ermeni Devleti kurulma planı ortaya koyulmuştur.
- **Vilayeti Sitte: S**ivas, **E**rzurum, **V**an, **B**itlis, **E**lazığ, **D**iyarbakır

✓ Toros Tünelleri, limanlar, tersaneler, boğazlar açılarak İtilaf Devletleri'ne bırakılacak.
- Bu maddeler ile pek çok stratejik nokta ele geçirilmiştir.

✓ Bütün haberleşme, ulaşım araç ve gereçleri, İtilaf Devletleri'ne bırakılacak.
- Bu madde ile işgallere karşı direniş ve örgütlenme faaliyetlerine engel olunmak istenmiştir.

✓ Osmanlı Devleti'ne ait silah ve cephane İtilaf Devletleri'ne teslim edilerek ordular terhis edilecektir.
- Osmanlı Devleti'nin işgallere karşı koyması engellenmeye çalışılmıştır.

✓ Osmanlı Devleti İtilaf Devletleri'ne ait esirleri serbest bırakacak.
- Sadece Osmanlı Devleti esirleri serbest bırakmıştır. Mütekabiliyet ilkesine aykırıdır.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Mondros Ateşkes Antlaşması ile Osmanlı Devleti **fiilen son** bulmuştur.
- Mondros'tan sonra işgal edilen ilk Osmanlı toprağı **Musul**'dur.
- Mondros'tan sonra Anadolu'da işgal edilen ilk Osmanlı toprağı **Hatay Dörtyol**'dur.
- İşgaller **Wilson Prensipleri'ne** aykırıdır.

Osmanlı Devleti'nin Son Buluşu

✓ **Mondros Ateşkes Antlaşması**	Fiilen son bulmuştur.
✓ **Mudanya Ateşkes Antlaşması**	Hukuken son bulmuştur
✓ **Saltanatın Kaldırılması**	Resmen son bulmuştur.

Not: Saltanatın Kaldırılmasında İstanbul'un İşgali ile Saltanatın işlevini kaybettiği gerekçe olarak gösterilmiştir.

Mondros Ateşkes Antlaşması Sonrasında Başlayan İşgaller

İngiltere

✓ Musul, Kars, Batum, Samsun, Trabzon, Merzifon.

✓ Antep, Maraş, Urfa sonradan Fransızlara verilmiştir.

Fransa

✓ Antep, Maraş, Urfa, Suriye, Hatay, Adana, Mersin, Zonguldak işgal edilmiştir.

Yunanistan

✓ **Doğu Trakya** ve **İzmir** çevresi. İzmir ve çevresi gizli antlaşmalarla İtalya'ya verilse de ilerleyen süreçte **Paris Barış Konferansı'nda** Yunanlılara verilmiştir.

İtalya

✓ Antalya ve Muğla'dan başlayarak Konya'ya kadar olan bölge işgal edilmiştir.

Boğazlar

✓ İtilaf Devletleri'nin ortak işgaline bırakıldı.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi, Mondros Ateşkes Anlaşması sonrasında İstanbul'da işgal gücü bulunduran devletlerden biri değildir? (2012 ADLİ YARGI)

A) İngiltere B) Fransa C) İtalya D) Yunanistan E) Rusya

Analiz:

Rusya Bolşevik İhtilali'nin ardından savaştan çekilmiş ve İtilaf devletleri ile tüm ilişkisini kesmiştir. Dolayısıyla İstanbul'u işgal eden devletlerden biri değildir.

Cevap: E

Paris Barış Konferansı

- I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerle yapılacak olan barış antlaşmalarının şartlarını belirlemek için toplanmıştır.
- **Milletler Cemiyeti kuruldu.**
  - Dünya'da barışı tesis etmek için kurulmuştur. Wilson Prensipleri'nde bahsedilmiştir.
- **Manda ve himaye kavramı ortaya çıktı.**
  - Sömürgeciliğin yerini manda ve himaye aldı. Wilson Prensipleri'ne aykırıdır.
- **İtalya'ya verilen İzmir ve çevresinin, konferansta Yunanlılara verilmesiyle İtilaf Devletleri arasında ilk görüş ayrılığı oldu.**
  - İngiltere İzmir ve civarında güçlü bir İtalya'dan ziyade maşası olan Yunanistan'ı tercih etmiştir.
- **Almanya ile Versay, Avusturya ile Saint Germain, Macaristan ile Trianon Antlaşması yapıldı.**
  - Osmanlı Devleti ile yapılacak olan Sevr Barış Antlaşması'nın şartları Paris Barış Konferansı'nda belirlenememiştir. San Remo Konferansı'nda belirlenecektir.

İzmir'in İşgali

- ✓ Paris Barış Konferansı'nda İtalyanlardan alınan İzmir, Yunanlılara verildi. 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar işgale başladı.
- ✓ **Hasan Tahsin:** Asıl adı Osman Nevres olan Hasan Tahsin, Hukuku Beşer Gazetesinin başyazarıdır ve İzmir'de düşmana ilk kurşunu sıkan kişidir.
- ✓ **Süleyman Fethi Bey:** Zita Venizelos! demediği için süngülenerek şehit düşmüştür.
- ✓ **Ahmet Hulusi Efendi:** İşgallere karşı direnişin önde gelen isimlerinden biri olan Denizli müftüsüdür.
- ✓ **Amiral Bristol Raporu:** ABD'nin görevlendirdiği Amiral Bristol tarafından İzmir'in işgalinin haksızlığını ve Wilson Prensipleri'ne aykırı olduğunu ortaya koyan belgedir. Ulusal kurtuluş mücadelesinin haklılığını ortaya koyan ilk uluslararası belgedir.
- ✓ İzmir'in işgali ilk olarak Havza Mitingi'nde protesto edilmiştir. Bunun dışında Sultan Ahmet Mitingi, Maşatlık Mitingi gibi mitingler de düzenlenmiştir.

CEMİYETLER

Yararlı Cemiyetler

Önemli özellikleri

- ✓ İşgallere karşı ilk tepkidir.
- ✓ Ulusal bilinci uyandırmaya çalıştılar.
- ✓ Bölgesel kurtuluşu amaçlamışlardır.
- ✓ Doğudaki cemiyetler Erzurum Kongresi'nde, tüm cemiyetler Sivas Kongresi'nde bir çatı altında birleştirildi.

Kars İslam Şurası

- ✓ İlk yararlı cemiyettir. Ermeni faaliyetlerine karşı kurulmuştur. Cenubi Garbi Kafkas Hükûmeti'ni kurdular.

İzmir Müdafaai Hukuk Cemiyeti

- ✓ Yunanlıların İzmir'i işgaline karşı kurulmuştur. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri'nde etkili olmuştur.

İzmir Reddi İlhak Cemiyeti

✓ Yunanlıların İzmir'i işgaline karşı kurulmuştur. Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri'nde etkili olmuştur.

Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti

✓ Pontus Rum Devleti'nin kurulmasını engellemeye çalışmıştır. Erzurum Kongresi'nin toplanmasında etkilidir.

Şark Vilayetleri Müdafaai Hukuk Cemiyeti

✓ 6 Doğu ilinde Ermeni Devleti'nin kurulmasını engellemeye çalışmıştır.
✓ Erzurum Kongresi'nin toplanmasında etkilidir.
✓ **Hadisat, Albayrak** ve **Le Pays** Gazetelerini çıkarmıştır.

Millî Kongre Cemiyeti

✓ Dr. Esat Işık liderliğinde basın yayın yoluyla mücadeleyi amaçlamıştır.
✓ Bölgesel değil ulusal bir cemiyettir. (Vahdeti Milliye)
✓ Kuvayımilliye kavramı ilk kez Dr. Esat Işık Raporunda kullanılmıştır.

Kilikyalılar Cemiyeti

✓ Adana ve Çukurova civarında Fransız ve Ermenilere yönelik kurulmuş cemiyettir.
✓ Pozantı Kongresi'nin düzenlenmesini sağladılar.

Anadolu Kadınları Müdafaai Hukuk Cemiyeti

✓ Sivas Kongresi'nden sonra Sivas Valisinin eşi olan Melek Hanım tarafından Mustafa Kemal Atatürk'ün ricası üzerine kurulmuştur.

Trakya Paşaeli Cemiyeti

✓ Cafer Tayyar Paşa liderliğinde Edirne ve Lüleburgaz Kongrelerini düzenlemişlerdir. Ulusal bağımsızlık sağlanamazsa Trakya'da bir Türk devleti kurmayı amaçladılar.

Mim Mim Grubu

✓ Anadolu'ya gizli yollarla insan, silah ve cephane getirmeyi amaçlayan kuruluştur.

Karakol Cemiyeti

✓ Kara Vasıf liderliğinde Anadolu'ya insan, silah ve cephane getirmeyi amaçlayan kuruluştur.

Zararlı Cemiyetler

✓ Zararlı cemiyetler, Türklerin Kurduğu Zararlı Cemiyetler ve Azınlıkların Kurduğu Zararlı Cemiyetler olarak ikiye ayrılır.

Türklerin Kurduğu Zararlı Cemiyetler (Millî Varlığa Düşman Cemiyetler)

Teali İslam Cemiyeti

✓ Kurtuluşu İslam ve Ümmetçilikte gördüğü için millî mücadeleye karşı çıkmıştır.

Sulh ve Selameti Osmaniye Fırkası

✓ Sulh ve Selametin Osmanlı Devleti ile olacağına inandığı için millî mücadeleye karşı çıkmıştır.

İngiliz Muhipleri Cemiyeti

✓ İngiliz manda ve himayesini savunarak millî mücadeleye karşı çıkmıştır. (Damat Ferit Paşa)

Wilson Prensipleri Cemiyeti

✓ ABD manda ve himayesini savunarak millî mücadeleye karşı çıkmıştır. (Halide Edip Adıvar)

Nigehban Cemiyeti

✓ Balkan Savaşları sonrasında ordudan atılanların kurduğu zararlı cemiyettir.

Kürt Teali Cemiyeti

✓ Bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçladığı için millî mücadeleye karşı çıkmıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

✓ Millî mücadele liderlerini İttihat ve Terakkici olmakla suçlayıp millî mücadeleye karşı çıkmıştır.

Azınlıkların Kurduğu Zararlı Cemiyetler

Pontus Rum Cemiyeti

✓ Amacı Karadeniz'de Pontus Rum Devleti'ni kurmaktır. Merzifon Amerikan Koleji merkezli olarak örgütlendiler.

Etniki Eterya Cemiyeti

✓ Filiki Eterya Cemiyeti'nin devamı niteliğindedir. Megalo İdea (Büyük Yunanistan) kurma amacı vardır.

Mavri Mira Cemiyeti

✓ "Kara Gün" anlamına gelir. Amacı Megalo İdea'yı kurmaktır.

Kordos Cemiyeti

✓ Pontus Rum Devleti için bölgede Rum nüfusunu arttırmaya çalışmıştır.

Hınçak ve Taşnak Cemiyeti

✓ Büyük Ermeni Devleti'ni kurmayı amaçlamıştır.

Alyans İsrailit Cemiyeti (Maccabi)

✓ Yahudi emellerine hizmet eden cemiyettir.

Önemli Osmanlı Hükûmetleri

✓ Mondros Ateşkes Antlaşması	✓ Ahmet İzzet Paşa Hükûmeti
✓ Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı ✓ Samsun Raporu ✓ Havza Genelgesi ✓ Amasya Genelgesi ✓ Erzurum Kongresi ✓ Sivas Kongresi ✓ Paris Barış Konferansı	✓ Damat Ferit Paşa Hükûmeti
✓ Amasya Görüşmeleri ✓ Seçimlerin Yapılması ve Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Açılması ✓ Misakımillî Kararlarının Kabul Edilmesi	✓ Ali Rıza Paşa Hükûmeti
✓ İstanbul'un İşgali ✓ Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Dağıtılması	✓ Salih Paşa Hükûmeti
✓ I. TBMM'nin Açılması ✓ Sevr Antlaşması	✓ Damat Ferit Paşa Hükûmeti
✓ Muharebeler Dönemi ✓ Londra Konferansı ✓ Mudanya Ateşkes Antlaşması ✓ Saltanatın Kaldırılması	✓ Tevfik Paşa Hükûmeti

NE SORDU?

Rumların Anadolu'da bir Pontus Devleti kurmalarını önlemek amacıyla kurulan dernek aşağıdakilerden hangisidir? (2015 ADALET BAKANLIĞI)

A) İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye

B) Redd-i İlhak

C) Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Millîye

D) Millî Kongre

E) Kilikyalılar

Analiz

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti: Trabzon ve çevresinin Rumlara verilmesini ve Pontus devleti kurulmasını önlemek amacıyla kurulmuştur.

Cevap: C

NE SORAR?

I. Dr. Esat Işık liderliğinde kurulmuştur.

II. Basın yayın yoluyla mücadeleyi amaçlamıştır.

III. Vahtedi Milliye yani ulusal kurtuluşu amaç edinmiştir.

Milli Kongre Cemiyetine dair verilen yukarıdaki bilgilerden hangilerinin doğru olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I II ve III

Analiz

Milli Kongre Cemiyetine ilişkin verilen bilgilerin tamamı doğrudur. Milli Kongre Cemiyetinin kurucusu olan Dr. Esat Işık yazmış olduğu raporda Kuvayı Milliye kavramını da kullanan ilk kişidir.

Cevap: E

KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

Millî Mücadele Hazırlık Süreci Kronolojisi

- Atatürk'ün Samsun'a Çıkışı
  - Millî Mücadele Dönemi'nin fiilen başlangıcıdır.
- Samsun Raporu
  - Millî Mücadele'nin ilk raporudur.
- Havza Genelgesi
  - Ulusal bilinci uyandırmayı amaçlayan ilk belgedir.
- Amasya Genelgesi
  - Kurtuluş Savaşı'nın amaç, gerekçe ve yöntemi ortaya koyulmuştur.
- Erzurum Kongresi
  - Temsil Heyeti kurulmuş ve millî sınırlardan ilk kez bahsedilmiştir.
- Sivas Kongresi
  - Tüm yararlı cemiyetler birleştirilmiştir.
- Amasya Görüşmeleri
  - İstanbul Hükûmeti, Temsil Heyetini resmen tanımıştır.
- Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelişi
  - Amaç, Mebusan Meclisini ve Batı Cephesi'ni yakından takip edebilmektir.
- Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Açılması
  - Amaç İstanbul hükûmetini denetlemektir.
- Misakımillî Kararlarının Alınışı
  - Misakımillî Kararları resmiyet kazandı ve Lozan Barış Antlaşması'nın temelini oluşturdu.
- İstanbul'un İşgali ve Son Osmanlı Mebusan Meclisinin Kapatılması
  - TBMM'nin açılışını hızlandırdı.
- TBMM'nin Açılması
  - Temsil Heyetinin görevi bitti.

- Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada Suriye Filistin Cephesi'nde Yıldırım Orduları Grup Komutanı olan Mustafa Kemal Atatürk İstanbul'a dönmüş ve İngiliz gemilerini görünce yaveri Cevat Abbas'a "Geldikleri gibi giderler" demiştir.
- İstanbul'a geldikten sonra Ali Fethi Okyar ile Minber Gazetesi'ni çıkarmıştır.
- İstanbul Hükümetinin Amacı: Mustafa Kemal Atatürk Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. Maddesinin uygulanmasını engellemek amacıyla Türk Rum çatışmalarını durdurmak için merkezi Erzurum olan 9. Ordu Müfettişliği görevi ile Samsun'a gönderildi.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün Amacı: **Ulusal bağımsızlık ve ulusal egemenliği sağlamak.**

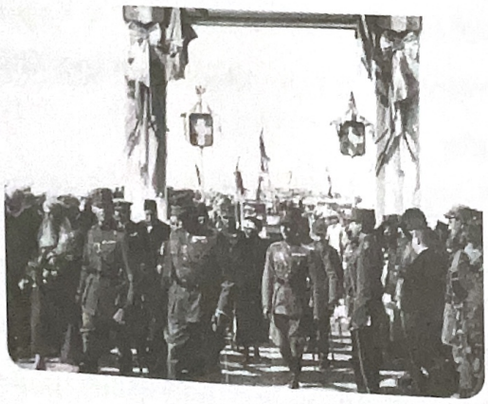
SAMSUN RAPORU

- ✓ Millî Mücadele'nin ilk raporudur.
- ✓ Karadeniz Bölgesindeki Türk - Rum çatışmalarının sorumlusunun Türkler değil Rumlar olduğu dile getirilmiştir.
- ✓ İstanbul Hükûmeti ile Mustafa Kemal Atatürk arasındaki ilk görüş ayrılığıdır.

HAVZA GENELGESİ

- ✓ Mustafa Kemal Atatürk tek başına yayımlamıştır.
- ✓ İzmir başta olmak üzere işgallerin protesto edilmesini, İtilaf Devletleri'ne telgraflar çekilmesini ve mitingler düzenlenmesi istenmiştir.
  - ▸ **YORUM:** Millî bilinci uyandırmaya yönelik ilk belgedir.
- ✓ Azınlıklara zarar verilmemesi istenmiştir.
  - ▸ **YORUM:** Mondros'un 7. Maddesinin uygulanmasını engellemek ve haklıyken haksız duruma düşmemek amaçlanmıştır.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk ilk kez geri çağrılmıştır.
- ✓ İzmir'in işgaline karşı ilk miting **Maşatlık Mitingi**'dir. (İşgalden öncedir.)

AMASYA GENELGESİ'NİN ÖZELLİKLERİ

- ✓ **Saraydüzü Kışlası**'nda **Cevat Abbas** tarafından kaleme alınmıştır.
- ✓ Millî Mücadelenin **amaç**, **gerekçe** ve **yöntemi** ortaya koyulmuştur.
- ✓ İlk defa rejimin değişeceğinin sinyalleri verilmiştir.
- ✓ İlk defa **ulusal egemenlikten** bahsedilmiştir.
- ✓ İhtilal bildirisi niteliğindedir.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa Amasya Genelgesi'ni silah arkadaşları ile birlikte yayımlamıştır.
- ✓ Amasya Genelgesi'ni onaylayan ya da imzalayanlar: KARARCI

✓ **Kâzım Karabekir**, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay, Atatürk, Refet Bele, **Cemal Paşa (İsmet İnönü ve Ali Fethi Okyar'ın imzası yoktur.)**

▸ **YORUM:** Millî Mücadele kişisellikten çıkarılmak ve halka mal edilmek istenmiştir.

✓ Amasya Genelgesi Ali Fuat Cebesoy tarafından **"Mukaddes İttifak"** olarak nitelenmiştir.

✓ **Mustafa Kemal Paşa:** "Artık İstanbul Anadolu'ya hâkim değil tabi olmak zorundadır." demiştir.

MADDELERİ

- Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir.
- **YORUM:** Millî Mücadele'nin gerekçesi ortaya koyulmuştur.
- İstanbul Hükûmeti üzerine aldığı yükümlülüğü yerine getirmemektedir.
- **YORUM:** Millî Mücadele'nin gerekçesi ortaya koyulmuştur.
- Milletin istiklâlini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.
- **YORUM:** Amacın bağımsızlık, yöntemin milletin azmi ve kararı olduğu belirtilmiştir.
- **YORUM:** "Milletin Kararı" sözcükleri ile üstü kapalı şekilde "ulusal egemenlik" fikri ortaya koyulmuştur.
- Her türlü etki ve denetimden uzak bir heyet gerekmektedir.
- **YORUM:** Temsil Heyetinden ilk kez bahsedilmiştir. (Erzurum'da kurulacak Sivas'ta ulusal hâle getirilecek)
- Doğu Vilayetleri adına Erzurum Kongresi toplanacaktır.
- **YORUM:** Daha önceden planlanan Erzurum Kongresi tekrar duyurulmuştur.
- Sivas'ta bir kongre toplanacak ve her ilden milletin güvenini kazanmış 3 kişi Müdafaai Hukuk, Reddi İlhak ve belediyelerce seçilerek derhal yola çıkarılmalıdır.
- **YORUM:** Sivas Kongresi'nin toplanmasına Amasya Genelgesi'nde karar verilmiştir.
- **YORUM:** Halkın güvenini kazanmış olan kişilerin belirlenmesi ise Millî Mücadele'ye halkı dahil etme amacı taşır.
- **İstifa:** Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi'nden sonra Erzurum Kongresi'nden önce askerlik ve müfettişlik görevlerinden istifa ederek "sinei millete" dönmüştür.
- Kâzım Karabekir'e Mustafa Kemal Atatürk'ü tutuklama emri verilmesine rağmen Kâzım Karabekir, Mustafa Kemal Atatürk'e "Ben ve Kolordum emrinizdeyiz Paşam!" demiştir.

ERZURUM KONGRESİ

- ✓ Kongreyi toplayan cemiyetler **Doğu Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti** ve **Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti**'dir.
- ✓ Toplanış açısından **bölgesel**, aldığı kararlar açısından **ulusal** bir kongredir.
- ✓ **Kongreye delege gönderen iller: BEST VAN** ⇒ Bitlis, Erzurum, Sivas, Trabzon, Van'dır.
- ✓ **Kongreye delege göndermeyen iller: DEM** ⇒ Diyarbakır, Elazığ, Mardin
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk ve Rauf Orbay kongreye, Cevat Dursunoğlu ve Kâzım Yurdalan yerine katılmıştır.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün sivil olarak katıldığı ilk olaydır.
- ✓ Erzurum Kongresi kararları **Albayrak Gazetesi**'nde yayımlanmıştır.

KARARLARI

- Ulusal sınırlar içerisinde vatan bir bütündür parçalanamaz.
- **YORUM:** Millî sınırlardan ilk kez bahsedilmiştir. (Misakımillî Sınırları)
- İstanbul Hükûmeti görevini yapmazsa yerine, geçici hükûmet kurulacaktır.
- **YORUM:** Yeni bir devletin kurulacağının sinyalleri verilmiştir. Temsil Heyeti kurulmuştur.
- Manda ve himaye kabul edilemez.
- **YORUM:** Manda ve himaye ilk kez reddedilmiştir.
- "Kuvayımilliye'yi" etkin "Millî İradeyi" hâkim kılmak esastır.
- **YORUM:** Bağımsızlığın sağlanacağına ve ulusal egemenliğe vurgu yapılmıştır. Rejim değişikliği sinyalleri verilmiştir.
- Azınlıklara siyasi hâkimiyet ve sosyal dengemizi bozacak imtiyazlar verilemez.
- **YORUM:** Azınlıklara verilen haklara tepki gösterilmiştir. (Örneğin Islahat ve Tanzimat Fermanı)
- Sınırlarımızda gözü olmayan bir devletten yardım alınabilir.
- **YORUM:** SSCB'den yardım alınabileceği kastedilmiştir.
- Doğudaki cemiyetler birleştirilmiştir.
- **YORUM:** Millî Mücadele'yi bölgesellikten kurtarma çabasını gösterir.
- Osmanlı Mebusan Meclisinin toplanması ve hükûmeti denetlemesi gerekmektedir.
- **YORUM:** Damat Ferit Paşa Hükûmeti'nin faaliyetlerinin denetlenmesi amaçlanmıştır.
- Ulusal güçler padişahı ve halifelik makamını düştüğü bu durumdan kurtaracaktır.
- **YORUM:** Bu madde ile padişah ve hilafet yanlılarının Millî Mücadele'ye destek vermesi sağlanmaya çalışılmıştır.

Önemli: Erzurum Kongresi'nde yer alan ilkler: Cemiyetlerin birleştirilmesi, dış yardım, manda ve himaye, sınırlar, Mebusan Meclisinin açılması…

DİKKAT!

- Temsil Heyeti ve Ulusal egemenlikten ilk kez Amasya Genelgesi'nde bahsedilmiştir.

SİVAS KONGRESİ

- ✓ Kongrenin toplanma kararı **Am**
- ✓ Hem toplanış açısından hem d
- ✓ Sivas Kongresi, Erzurum Kong
- ✓ **Kongreye Katılımın Az Olma**
Paşa, Fransızların Sivas'ı işgal
ile az katılımlı bir kongre olmu
- ✓ **Kongrede Tartışılan Konular**

Kararları:

- Bütün cemiyetler "Anadolu
- **YORUM:** Millî Mücadeleyi t
- Temsil Heyeti ulusal hâle g
- **YORUM:** Temsil Heyeti tün
leterek kabul etti.
- Manda ve himaye kesin ol
- **YORUM:** Tam bağımsızlığ
sözünü söylemiştir.
- İradei Millîye Gazetesinin
- **YORUM:** Halkı, Millî Müca
- Ali Fuat Cebesoy, Batı Ce
- **YORUM:** Temsil Heyeti ill

DİKKAT!

- Temsil Heyeti Sivas K
Hükûmeti ile tüm hab
etti ve yerine daha ılı
- **YORUM:** Damat Ferit
karşı aldığı ilk siyasi za

SİVAS KONGRESİ

✓ Kongrenin toplanma kararı **Amasya Genelgesi**'nde verilmiştir.
✓ Hem toplanış açısından hem de aldığı kararlar açısından ulusal bir kongredir.
✓ Sivas Kongresi, Erzurum Kongresi'nin tamamlayıcısı niteliğindedir.
✓ **Kongreye Katılımın Az Olmasının Nedenleri:** Elazığ Valisi Ali Galip, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Fransızların Sivas'ı işgal haberleri, İngiliz Williams Charles Noel'in engelleme çalışmaları ile az katılımlı bir kongre olmuştur.
✓ **Kongrede Tartışılan Konular:** Manda ve Himaye, Kongre Başkanlığı

Kararları:

- Bütün cemiyetler "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir.
- **YORUM:** Millî Mücadeleyi tek elden yönetme amacı taşır.
- Temsil Heyeti ulusal hâle getirildi.
- **YORUM:** Temsil Heyeti tüm yurdu temsil eder hâle geldi ve Erzurum Kongresi kararlarını genişleterek kabul etti.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedildi.
- **YORUM:** Tam bağımsızlığın amaçlandığını gösterir. Mustafa Kemal Paşa "Ya istiklal ya ölüm!" sözünü söylemiştir.
- İradei Millîye Gazetesinin çıkarılmasına karar verilmiştir.
- **YORUM:** Halkı, Millî Mücadele konusunda haberdar etmek amaçlanmıştır.
- Ali Fuat Cebesoy, Batı Cephesi Komutanlığına atanmıştır.
- **YORUM:** Temsil Heyeti ilk kez yürütme yetkisini kullanmıştır.

DİKKAT!

- Temsil Heyeti Sivas Kongresi'ni engelleme çalışmalarında bulunan Damat Ferit Paşa Hükûmeti ile tüm haberleşmeyi kesti. Damat Ferit Paşa bu başarısızlıklar sebebiyle istifa etti ve yerine daha ılımlı olan Ali Rıza Paşa Hükûmeti kuruldu.

- **YORUM:** Damat Ferit Paşa Hükûmeti'nin istifa ettirilmesi, Temsil Heyetinin İstanbul Hükûmetine karşı aldığı ilk siyasi zaferdir.

TEMSİL HEYETİNE DAİR ÖNEMLİ BİLGİLER

Kurulması Fikri: Amasya Genelgesi
Kurulduğu Yer: Erzurum Kongresi
Ulusal Hale Getirildiği Yer: Sivas Kongresi
Yürütme Yetkisini İlk Kez Kullandığı Yer: Sivas Kongresi
İstanbul Hükümeti Tarafından Resmen Tanınması:

Diğer Kongreler

Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri

- ✓ Hacim Muhittin Bey tarafından toplanmıştır.
- ✓ Batı Cephesi'nin kurulmasında etkili olmuştur.
- ✓ Saltanata ve hilafete bağlılık bildirilmiştir.

Afyon Kongresi

- ✓ Mustafa Kemal Paşa katılmıştır.

Aydın ve Nazilli Kongreleri

- ✓ Celal Bayar "Galip Hoca" takma adıyla toplamıştır.
- ✓ Muğla'da toplanmıştır.

Edirne ve Lüleburgaz Kongreleri

- ✓ Cafer Tayyar Paşa'nın liderlik ettiği Trakya Paşaeli Cemiyeti tarafından toplanmıştır.
- ✓ Doğu Trakya'nın Yunan işgalinden kurtarılması amaçlanmıştır.

Pozantı Kongresi

- ✓ Kilikyalılar Cemiyeti tarafından Fransız ve Ermeni faaliyetlerine karşı toplanmış olan kongredir.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk katılmıştır.
- ✓ Millî Mücadele'nin son kongresidir.

NE SORDU?

Millî Mücadele Dönemi'nde Mustafa Kemal'in Erzurum ve Sivas kongrelerinin yanı sıra katıldığı kongreler aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir? (2023 ADLİ YARGI)

A) Lüleburgaz ve Edirne
B) Muğla ve Nazilli
C) Alaşehir ve Balıkesir
D) Afyonkarahisar ve Pozantı
E) Kars ve Ardahan

Analiz:

Millî Mücadele Döneminde Mustafa Kemal sırasıyla Erzurum, Sivas, Afyonkarahisar ve Pozantı Kongrelerine katılmıştır.

ŞİFRE: ESAP

Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi, Afyon Kongresi, Pozantı Kongresi

Cevap: D

NE SORAR?

Aydın ve Nazilli Kongrelerini "Galip Hoca" takma adıyla toplayan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hacim Muhittin Bey
B) Celal Bayar
C) Cafer Tayyar Paşa
D) Melek Hanım
E) Ali Fuat Cebesoy

Analiz:

A) Hacim Muhittin Bey Balıkesir ve Alaşehir Kongrelerini toplamış ve padişaha bağlılık bildirmiştir.

C) Cafer Tayyar Paşa: Trakya Paşaeli Cemiyeti ile Edirne ve Lüleburgaz Kongrelerini toplamıştır.

D) Melek Hanım: Sivas Valisinin eşi olmasının yanı sıra Anadolu Kadınları Müdafai Hukuk Cemiyetinin kurucusudur.

E) Ali Fuat Cebesoy: Mustafa Kemal Paşa'nın okul ve silah arkadaşıdır. Amasya Genelgesini Mukaddes İttifak olarak nitelemiştir.

Cevap: B

mıştır.

mış olan kongredir.

Atatürk'ün Katıldığı Kongreler

ŞİFRE: ESAP

Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi, Afyon Kongresi, Pozantı Kongresi

20-22 EKİM 1919 AMASYA GÖRÜŞMELERİ

✓ Hükûmet lideri **Ali Rıza Paşa**'nın Millî Mücadele'ye daha ılımlı yaklaşması sonucunda İstanbul Hükûmeti temsilcisi Bahriye Nazırı **Salih Paşa** ile Temsil Heyeti başkanı **Mustafa Kemal Atatürk** arasında yapılmış olan görüşmelerdir.

✓ Amasya Görüşmeleri'nde Mustafa Kemal Atatürk ve Salih Paşa arasında pek çok maddenin yer aldığı bir protokol imzalansa da sadece bir madde İstanbul Hükûmeti lideri Ali Rıza Paşa tarafından kabul edildi.

▸ **YORUM:** İstanbul Hükûmeti, Temsil Heyetini resmen tanımış oldu.

✓ "Tüm yurtta seçimler yapılarak Mebusan Meclisi açılacaktır." maddesi kabul edilmiştir.

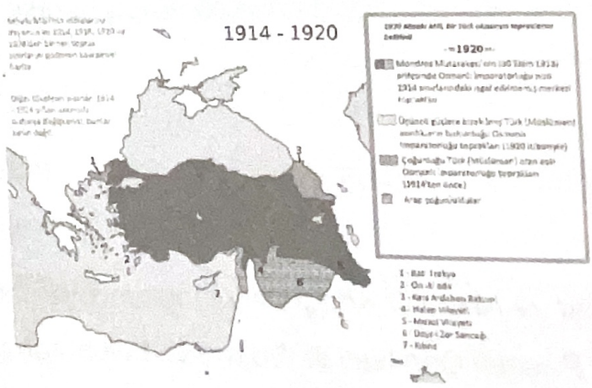
▸ **YORUM:** Mustafa Kemal Paşa'nın Mebusan Meclisini İstanbul dışında açtırmak istemesinin nedeni baskı altında kalmasını engellemektir.

✓ Ali Rıza Paşa Hükûmeti'nin talebi, İtilaf Devletleri'nin izni ile seçimler yapılmış ve Son Osmanlı Mebusan Meclisi İstanbul'da açılmıştır.

▸ **YORUM:** İtilaf Devletleri'nin meclisin açılmasına izin vermesinin sebebi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktır.

DİKKAT!

▸ Mustafa Kemal Paşa Son Osmanlı Mebusan Meclisine Erzurum, I. TBMM'ye ise Ankara milletvekili olarak seçilmiştir. Nüfusa kayıtlı olduğu il ise Gaziantep'tir.

Sivas Komutanlar Toplantısı

✓ Millî Mücadele'nin merkezinin Ankara olmasına karar verilmiştir.

✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün Son Osmanlı Mebusan Meclisine gidecek vekillerden istekleri:

✓ Kendisinin Meclis Bakanı seçilmesi,

▸ **YORUM:** Meclisi taşıma yetkisine sahip olmak istiyor. Mustafa Kemal Paşa yerine sırasıyla Reşat Hikmet Bey ve Celalettin Arif Bey başkan seçilmiştir.

✓ Mecliste Müdafaai Hukuk adında bir grup kurulması,

▸ **YORUM:** Müdaafai Hukuk yerine Felahı Vatan Grubu kurulmuştur.

✓ Misakımillî Kararlarının onaylatılması.

Temsil Heyetinin Ankara'ya Gelmesinin Sebepleri

✓ Anadolu'nun ortasında yer alması,

✓ Ulaşım ve haberleşme olanaklarının yüksek olması,

✓ Batı cephesine yakın olması,

✓ Mebusan Meclisinin çalışmalarının yakından takip edilmek istenmesi,

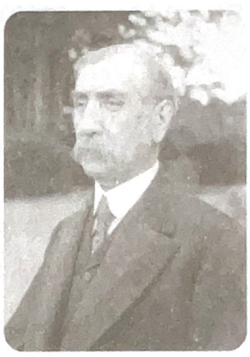
✓ Halkın Millî Mücadele yanlısı olması,

✓ Düzenli bir ordunun bulunması gibi sebeplerle Temsil Heyeti Ankara'ya taşınmıştır.

MİSAKIMİLLÎ'NİN KABUL EDİLMESİ (MİLLÎ ANT-YEMİN)

Misakımillî Kararlarının Şifresi: **ŞİFRE: KA-ra-B-O-R-S-A**

✓ **Kapitülasyonlar:** Siyasi, mali ve adli gelişmemizi engelleyen kısıtlamalar kaldırılacaktır.

✓ **Boğazlar:** Boğazlar tehlikeden uzak bir şekilde diğer devletlerle karar verilerek dünya ticaretine açılacaktır.

✓ **Osmanlı Borçları:** Osmanlı'dan kalan borçlar adaletli bir şekilde paylaştırılırsa ödenecektir.

✓ **Referandum:** Wilson Prensipleri'ne uygun şekilde Elviyei Selase, Arap Toprakları ve Batı Trakya'da halk oylaması yapılacaktır.

✓ **Sınırlar:** Ulusal sınırlar içerisinde vatan bir bütündür parçalanamaz. (Mondros imzalandığı sırada bizim olan topraklar)

✓ **Azınlıklar:** Azınlıklara mütekabiliyet ilkesi doğrultusunda başka ülkelerde vatandaşlarımıza tanınan hak kadar hak tanınacaktır.

DİKKAT!

- Misakımillî'de ulusal egemenlik ile ilgili bir madde yoktur.
- Son Osmanlı Mebusan Meclisinin kabul ettiği son kanun Misakımillî'dir.

İstanbul'un İşgali ve Mebusan Meclisinin Kapatılması

✓ Misakımillî'nin kabul edilmesinin ardından İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal ederek Mebusan Meclisini dağıttılar ve vekilleri Malta'ya sürgüne gönderdiler.

✓ Yeniden Damat Ferit Paşa Hükûmeti göreve getirildi.

DİKKAT!

- İstanbul'un işgalinin tek olumlu yanı TBMM'nin açılışını hızlandırmasıdır.

✓ İstanbul'un işgalini Mustafa Kemal Atatürk'e haber veren kişi Manastırlı Hamdi Bey'dir.

İstanbul'un İşgaline Karşı Alınan Önlemler:

✓ İstanbul ile haberleşme kesildi,
✓ Geyve ve Ulukışla demiryolları tahrip edildi,
✓ İşgali kınayan telgraflar çekildi,
✓ İtilaf Devletleri subayları tutuklandı.

NE SORDU?

1 Kasım 1922 tarihinde TBMM tarafından kaldırılan saltanatın, geriye dönük olarak aşağıdaki gelişmelerin hangisinden itibaren sona erdiği kabul edilmiştir? (2025 AGS)

A) 27 Aralık 1919'da Heyeti Temsiliyenin Ankara'ya gelmesi
B) 16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgal edilmesi
C) 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılması
D) 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşmasının imzalanması
E) 19 Mayıs 1919'da Mustaf Kemal'in Samsun'a çıkması

Analiz:

Kasım 1922 tarihinde TBMM tarafından kaldırılan saltanatın, geriye dönük olarak 1 Mart tarihinde İstanbul'un işgalinden itibaren sona erdiği kabul edilmiştir.

Cevap: B

NE SORAR?

Son Osmanlı Mebusan Meclisinde kabul edilen son kanun olan Misakı Milli'nin maddelerinde aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

A) Kapitülasyonlar B) Boğazlar C) Ulusal Egemenlik
D) Azınlıklar E) Halk Oylaması

Analiz:

Misakı Milli'de Kapitülasyonlar, Boğazlar, Referandum, Osmanlı Borçları, Sınırlar ve Azınlıklar yer almıştır fakat Ulusal Egemenlik ile ilgili bir madde yer almamaktadır.

Cevap: C

I. TBMM DÖNEMİ (1920 - 1923)

BMM 23 Nisan 1920'de Sinop Milletvekili Şerif Bey'in açılış konuşması ile kuruldu. Sonraki süreçte TBMM adını aldı.

24 Nisan Önergesi (1 Nolu Karar)

✓ Meclis Başkanı, hükûmetinde başkanıdır.
- **YORUM:** Meclis Hükûmeti Sistemi belirtilmiştir.

✓ Hükûmet kurmak gereklidir.
- **YORUM:** İstanbul Hükûmeti yok sayılmıştır.

✓ Geçici bir hükûmet reisi ya da padişah vekili atamak doğru değildir.
- **YORUM:** Meclisin sürekliliğine ve padişahtan bağımsızlığına vurgu yapılmıştır.

✓ TBMM üzerinde hiçbir güç yoktur.
- **YORUM:** Meclisin üstünlüğüne ve ulusal egemenlik anlayışına vurgu yapılmıştır. Padişah ve İstanbul Hükûmeti yok sayılmıştır.

✓ TBMM yasama ve yürütme yetkisine sahiptir.
- *YORUM:* Güçler birliği ilkesine vurgu yapılmıştır.

✓ Padişah ve hilafet meclisin alacağı karara göre yerini alacaktır.
- **YORUM:** Millî Mücadele sürecine padişah ve hilafet yanlıları da dahil edilmeye çalışılmıştır.

I. TBMM'nin Özellikleri

✓ Kurucu meclistir.
- **YORUM:** Yeni bir devlet ve yeni bir anayasa hazırlamıştır.

✓ Ulusçu bir meclistir.
- **YORUM:** Azınlıklara yer verilmemiştir.

✓ Güçler birliği özelliği gösterir.
- **YORUM:** Yasama, yürütme, yargı gücünü daha hızlı karar almak için kendi bünyesinde toplayan olağanüstü meclistir.

✓ Meclis Hükûmeti Sistemi'ni benimsemiştir.
- **YORUM:** Meclis başkanı vardır. Başbakan ve Cumhurbaşkanı yoktur.
- **YORUM:** Bakanlar meclisten güven oyu alarak seçilir.

✓ Demokratik bir meclistir.
- **YORUM:** Üyelerini demokratik şekilde halk seçmiştir.

✓ Ulusal egemenliğe dayalıdır.

✓ İhtilalci bir meclistir.
- **YORUM:** Saltanatı kaldırarak ulus egemenliğini sağlamıştır.

✓ Yaptığı tek inkılap vardır.
- **YORUM:** Hayata geçirdiği tek inkılap saltanatın kaldırılmasıdır.

✓ Savaşçı bir meclistir.

- YORUM: Kurtuluş Savaşı'nı yürütmüştür.

✓ Mecliste partiler yoktur, gruplar vardır.

- YORUM: Birlik ve beraberliği sağlamak için siyasi partilere yer verilmemiş, gruplar kurulmuştur.

Gruplar:

- **Yeşil Ordu:** Çerkez Ethem yanlılarıdır.
- **Müdafaai Hukuk:** Mustafa Kemal Atatürk'ü desteklediler.
- **Tesanüd:** Eski İttihatçıların grubudur.
- Halk Zümresi, Islahatçılar, İstiklal gibi farklı gruplar da kurulmuştur.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi ilk TBMM'de gerçekleştirilmiştir? (2004 ADLİ YARGI)

A) Saltanatın kaldırılması
B) Lozan Antlaşması'nın onaylanması
C) Halifeliğin kaldırılması
D) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun (Öğretim Birliği Kanunu) çıkarılması
E) Medeni Kanun'un kabul edilmesi

Analiz:

I. TBMM 1920-1923 yılları arasında görev yapmıştır ve 1 Kasım 1922 tarihinde gerçekleşen Saltanatın Kaldırılması I. TBMM döneminde yapılan ilk ve tek inkılaptır.
II. TBMM ise 1923-1927 yılları arasında görev yapmıştır. B, C, D, E seçeneklerinde verilen gelişmelerin tamamı II. TBMM Dönemindedir.

Cevap: A

I. TBMM'nin Çıkardığı Kanunlar

✓ Ağnam Vergisinin Arttırılması Kanunu
- Kurtuluş savaşı sırasında giderler için çıkarıldı.

✓ Teşkilatı Esasiye Kanunu
- 1921 Anayasasıdır.

✓ İstiklal Marşı'nın Kabulü Kanunu
- I. İnönü Savaşı'ndan sonra kabul edilmiştir.

✓ Hıyaneti Vataniye Kanunu
- Vatana ihanet edenlerin yargılandığı kanundur.

✓ Firariler Kanunu
- Asker kaçaklarını engellemek ve yargılamak için çıkarıldı.

✓ Düzenli Ordu Kanunu
- Düzenli Ordu kurulmuştur.

✓ İstiklal Mahkemeleri Kanunu
- Hızlı yargılama yapmak için TBMM içinden kurulmuştur. Son kez görev aldığı yer İzmir Suikasti'dir.

✓ Başkomutanlık Kanunu
- Eskişehir - Kütahya Savaşı'ndan sonra Mustafa Kemal Atatürk'ün askerlik mesleğine geri döndüğü kanundur.

✓ Nisabı Müzakere Kanunu
- Meclisin çalışma prensipleri belirtilmiştir.
- Meclisin İç Tüzüğüdür.

✓ Meni İsrafat Kanunu
- Millî Mücadele sürecinde israfı önlemeye yönelik çıkarılan kanundur.

✓ Meni Müskirat Kanunu
- Tütün ve İçki'nin yasaklandığı kanundur.

I. İcra Vekilleri Heyeti

- **Meclis Başkanı:** Mustafa Kemal Atatürk
- **Hariciye Vekili:** Bekir Sami Bey
- **Dahiliye Vekili:** Cami Baykurt
- **Sıhhiye Vekili:** Adnan Adıvar
- **Genelkurmay Vekili:** İsmet İnönü
- **Millî Savunma Vekili:** Fevzi Çakmak
- **Maarif Vekili:** Dr. Rıza Nur

I. TBMM'YE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

I. TBMM'ye karşı çıkan isyanlar Doğrudan İstanbul Hükûmeti'nin Çıkardığı İsyanlar, İstanbul Hükûmeti ve İtilaf Devletleri'nin Ortaklaşa Çıkardığı İsyanlar, Eski Kuvayımilliyecilerin Çıkardığı İsyanlar ve Azınlıkların Çıkardığı İsyanlar olarak 4 grupta ele alınır.

İstanbul Hükûmeti'nin Çıkardığı İsyanlar

Nedenleri

- Kuvayımilliye'yi Boğazlardan uzaklaştırmak ve Şeyhülislam Dürrizade Abdullah'ın fetvası sebebiyle çıkmıştır.

✓ Ahmet Anzavur İsyanı (Kuvayı Muhammediye):
- Balıkesir ve civarında çıkmış olan isyandır. Çerkez Ethem tarafından bastırıldı.

✓ Kuvayı İnzibatiye: (Hilafet Ordusu)
- Damat Ferit Paşa tarafından Adapazarı ve İzmit civarında Kuvayımilliye'ye karşı çıkan isyandır.

İstanbul Hükûmeti ve İtilaf Devletleri'nin Çıkardığı İsyanlar

Nedenleri

- TBMM ve Milli Mücadeleye son vermek,
- Dürrizade Abdullah'ın fetvası,
- Güçlü ailelerin çıkarlarını koruma arzusu gibi nedenlerle çıkmıştır.

Bolu, Hendek, Düzce, Adapazarı İsyanı

- ✓ **Çopur Musa İsyanı** (Afyon)
- ✓ **Millî Aşireti İsyanı** (Urfa)
- ✓ **Çapanoğlu İsyanı** (Yozgat)
- ✓ **Koçgiri İsyanı** (Erzincan)
- ✓ **Ali Batı İsyanı** (Mardin Civarı)
- ✓ **Cemil Çeto İsyanı** (Batman)
- ✓ **Şeyh Eşref İsyanı** (Bayburt)
- ✓ **Zile İsyanı** (Tokat)
- ✓ **Delibaş Mehmet İsyanı** (Konya)
- ✓ **Postacı Nazım Ayaklanması** (Yozgat Civarı)

ESKİ KUVAYIMİLLİYECİLERİN ÇIKARDIĞI İSYANLAR

Nedenleri

Düzenli orduya katılmak istemedikleri için isyan etmişlerdir.

- ✓ Çerkez Ethem İsyanı:
  - I. İnönü Savaşı sırasında isyan etmiş ve bu isyan düzenli ordu tarafından bastırılmıştır.
- ✓ Demirci Mehmet Efe İsyanı:
  - Isparta ve civarında çıkan isyan, Refet Bele tarafından bastırılmıştır.

AZINLIKLARIN ÇIKARDIĞI İSYANLAR

Nedenleri

Kendi devletlerini kurma arzusu ile isyan etmişlerdir.

- ✓ Rum İsyanı:
  - Nurettin Paşa tarafından bastırılmıştır.
- ✓ Ermeni İsyanı:
  - Kâzım Karabekir tarafından bastırılmıştır.

TBMM'NİN İSYANLARA KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

- ✓ Rıfat Börekçi liderliğinde karşı fetva yayımlatıldı.
- ✓ İstiklal Mahkemeleri kuruldu.
- ✓ Hıyaneti Vataniye Kanunu çıkarıldı.
- ✓ Firariler Kanunu çıkarıldı.

- ✓ İrşad Heyetleri kuruld
- ✓ Hâkimiyeti Millîye gazetes
- ✓ Anadolu Ajansı kuruldu.
- ✓ İstanbul Hükûmeti ile ilişk

SEVR ANTLAŞMAS

- ✓ San Remo Konferansı'n
  - I. Dünya Savaşı'ndar belirlense de SSCB'
  - dı. İlerleyen süreçte
- ✓ Hukuki Yönü
  - Kanunuesasi'de ye onayından geçmes için antlaşma **Salta**
  - Antlaşma Mebusa antlaşma)
  - Saltanat Şurası iç
- ✓ Kabul Edilmesi ve İ
  - Yunanlıların işga istifa etti ve Dam
  - **Hadi Paşa, Rıza** (Sevr) Kasaba's

Maddeleri:

- ✓ **Doğu Trakya ve**
  - **YORUM:** Gizli
- ✓ **Ege Adaları Yur**
  - **YORUM:** II. D
- ✓ **Anadolu'nun d**
  - **YORUM:** Az
- ✓ **Mardin, Urfa, A**
  - **YORUM:** Ar
- ✓ **Irak, Musul, A**
  - **YORUM:** P
- ✓ **Boğazlar ulu açık olacaktı**
  - **YORUM:**
- ✓ **İstanbul baş ellerinden a**
  - **YORUM:**

✓ İrşad Heyetleri kuruldu. (İstanbul Hükûmeti ise Nasihat Heyetleri'ni kurmuştur.)
✓ Hâkimiyeti Millîye gazetesi kuruldu.
✓ Anadolu Ajansı kuruldu.
✓ İstanbul Hükûmeti ile ilişkiler kesildi.

SEVR ANTLAŞMASI

✓ San Remo Konferansı'nda hazırlandı.
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan barış antlaşmalarının şartları Paris Barış Konferansı'nda belirlense de SSCB'nin savaştan çekilmesi sonucunda Osmanlı Devleti toprakları paylaşılamadı. İlerleyen süreçte Sevr Antlaşması İtalya'da, San Remo Konferansı'nda hazırlandı.

✓ Hukuki Yönü
- Kanunuesasi'de yer alan madde gereğince imzalanan antlaşmanın **Mebusan Meclisi** onayından geçmesi gerekmektedir. Fakat Mebusan Meclisi İtilaf Devletleri tarafından dağıtıldığı için antlaşma **Saltanat Şurası** tarafından onaylanmıştır.
- Antlaşma Mebusan Meclisi tarafından onaylanmadığı için **hukuken** geçersizdir. (ölü doğmuş bir antlaşma)
- Saltanat Şurası içinde onaylamayan tek kişi **Topçu Feriki Rıza Paşa**'dır.

✓ Kabul Edilmesi ve İmzalanması
- Yunanlıların işgalleri arttırması üzerine Tevfik Paşa Hükûmeti antlaşmayı imzalamamak için istifa etti ve Damat Ferit Paşa Hükûmeti kuruldu.
- **Hadi Paşa, Rıza Tevfik** ve **Reşat Halis**'den oluşan bir Osmanlı heyeti Paris'e giderek, Sevres (Sevr) Kasaba'sında antlaşmayı imzaladı.

Maddeleri:

✓ **Doğu Trakya ve Batı Anadolu, Yunanlara verilecektir.**
- **YORUM:** Gizli Antlaşmalara aykırıdır.

✓ **Ege Adaları Yunanistan'a bırakılacak, Rodos, 12 Ada, Aydın ve Muğla İtalya'ya verilecek.**
- **YORUM:** II. Dünya Savaşı'ndan sonra 12 Ada'da Yunanlılara verilecek.

✓ **Anadolu'nun doğusunda bir Ermenistan ve Kürdistan kurulacaktı.**
- **YORUM:** Azınlık devletleri kurulacak.

✓ **Mardin, Urfa, Antep ve Suriye Fransızlara bırakılacak.**
- **YORUM:** Anadolu'nun güneyi Fransızlara bırakıldı.

✓ **Irak, Musul, Arabistan İngiltere'ye verilecek.**
- **YORUM:** Petrol bölgeleri İngilizler tarafından ele geçirilmiştir.

✓ **Boğazlar uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek ve tüm devletlerin gemilerine açık olacaktır. Komisyonda Türk olmayacaktır.**
- **YORUM:** Bağımsızlığımıza aykırıdır.

✓ **İstanbul başkent olarak kalacak ancak Türkler anlaşma şartlarına uymazsa İstanbul da ellerinden alınacaktır.**
- **YORUM:** İşgallere karşı tepkiyi azaltmak amaçlanmıştır.

- ✓ **Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecektir.**
  - ▸ **YORUM:** Osmanlı Devleti savaş suçlusu gösterilmiştir.
- ✓ **Osmanlı Devleti'nin asker sayısı 50.700'ü geçmeyecek. Ağır silahlar bulundurulmayacak.**
  - ▸ **YORUM:** Osmanlı Devleti'nin işgallere karşı koyması engellenmiştir.
- ✓ **Kapitülasyonlardan bütün devletler yararlanacak.**
  - ▸ **YORUM:** Osmanlı Devleti sömürge hâline getirilmeye çalışılmıştır.

Sevr Antlaşması Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son antlaşmadır.

Osmanlı Devleti'nin İmzaladığı Halde Yürürlüğe Girmeyen Antlaşmaları:

Edirne Segedin, Ayastefanos Antlaşması, Sevr Antlaşması'dır.

BİLECİK GÖRÜŞMELERİ

- ✓ **İstanbul Hükûmeti Adına Katılan:** Salih Paşa ve Ahmet İzzet Paşa
- ✓ **TBMM Adına Katılan:** Mustafa Kemal Atatürk
- ✓ **Önemi:** TBMM İstanbul Hükûmeti tarafından resmen tanınmıştır.
- ✓ **Karıştırılan Bilgi:** Temsil Heyeti'nin resmen tanınması Amasya Görüşmeleri,
  - ▸ TBMM'nin resmen tanınması Bilecik Görüşmeleri ile olmuştur.

KURTULUŞ SAVAŞI MUHAREBELER DÖNEMİ

Kurtuluş Savaşı'nda Doğu, Güney, Batı Cephesi olmak üzere 3 cephede savaşlar yaşanmıştır.

	Doğu Cephesi	Güney Cephesi	Batı Cephesi
Düşmanlar	Ermeni - Gürcü	Fransız - Ermeni	Yunanlılar
Mücadele Edenler	15. Kolordu	Kuvayımilliye	Kuvayımilliye - Düzenli Ordu

DOĞU CEPHESİ

Doğu Cephesi'ni Çizen Antlaşmalar: Gümrü, Batum, Moskova ve Kars Antlaşmalarıdır.

Doğu Cephesi

- ✓ Ermeni ve Gürcülere karşı mücadele edildi.
- ✓ Kâzım Karabekir ve Osmanlı Devleti'nden kalan 15. Kolordu görev yapmıştır.
- ✓ Ermenilere karşı harekete geçen Kâzım Karabekir, Ermenileri Misakımillî sınırlarının dışına atarak Gümrü Antlaşması'nı imzalamıştır.

Gümrü Antlaşması

- ✓ Ermeniler ile TBMM arasında imzalanmıştır.
- ✓ Sarıkamış, Kars, Ardahan, Artvin ve Iğdır alındı.
- ✓ Doğu sınırı Aras Nehri- Çıldır Gölü oldu.
- ✓ TBMM'nin ilk askerî ve siyasi zaferidir.
- ✓ "Türkiye" ifadesinin geçtiği ilk antlaşmadır.
- ✓ Ermenistan, Sevr Antlaşması'nı reddeden ilk devlet oldu.
- ✓ Ermenistan, Misakımillî'yi tanıyan ilk devlet oldu.
- ✓ Ermenistan, TBMM'yi tanıyan ilk devlet oldu.
- ✓ Gümrü Antlaşması ile daha önce göçe tabi tutulan Ermenilerin Türkiye'ye dönmesine izin verilmiştir.
- ✓ "Şark Fatihi" olarak bilinen kişi **Kâzım Karabekir**'dir.

Harbord Raporu

- ✓ General Harbourd'un Ermeni işgalinin haksızlığını uluslararası arenada duyurduğu belgedir.

Batum Antlaşması

- ✓ Gürcüler üzerine **Pasof Harekâtı** düzenlenmiştir.
- ✓ Gürcülerle TBMM arasında yapılan antlaşma **Batum Antlaşması'dır.**
- ✓ Bu antlaşma ile **Batum** geri alınmıştır.

Güney Cephesi

Fransız ve Ermeniler ile mücadele edilmiştir. Düzenli ordu yoktur sadece Kuvayımilliye görev yapmıştır.

GÜNEY CEPHESİ

- ✓ Urfa, Antep, Maraş, Adana gibi yerlerde halk Kuvayımilliye olarak Fransız ve Ermenilerle savaştı. Batı Cephesi'nde Yunanlılar ile yapılan Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra imzalanan **1921 Ankara Antlaşması** ile Güney Cephesi kapandı.

Kuvayımilliye Liderleri

- ✓ Adana → Tufan Bey
- ✓ Urfa → Ali Saip Bey
- ✓ Antep → Şahin Bey, Karayılan, Şehit Kâmil
- ✓ Maraş → Rıdvan Hoca, Sütçü İmam

Şehirlere Verilen Ünvanlar:

- ✓ Antep → Gazi → 1921
- ✓ Maraş → Kahraman→ 1973
- ✓ Urfa → Şanlı → 1984

İstiklal Madalyası Alan Şehirler

- ✓

- ✓ İnebolu →1924
- ✓ Maraş → 1925
- ✓ Antep → 2008
- ✓ Şanlıurfa → 2016

Ankara Antlaşması

- ✓ Güney Cephesi, Batı Cephesi'nde Yunanlılarla yapılan Sakarya Meydan Muharebesi'nin ardından Fransızlarla imzalanan **1921 Ankara Antlaşması** ile kapanmıştır.
- ✓ **Hatay** Misakımillî'den 2. taviz olarak Fransız mandasındaki Suriye'ye bırakılmıştır.
- ✓ TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti **Fransa** oldu.

ÖNEMLİ

Millî Mücadele Dönemi'nde Türkiye'nin izlediği siyaset hakkında olumlu yazılar yazan Türk dostu Fransız yazar Pierre Loti'dir.

BATI CEPHESİ

✓ Bu cephede Yunanlılar ile savaşılmıştır. Önce Kuvayımilliye daha sonra TBMM'nin kurduğu düzenli ordu görev yapmıştır.

ÖNEMLİ BİLGİLER

- Temsil Heyeti Kuvayımilliye'nin başına Ali Fuat Cebesoy'u atadı. (ilk yürütme yetkisi)
- Doğu Cephesi'nin kapanmasının ardından 15. Kolordu bu cepheye getirildi.

Gediz Taarruzu

✓ Ali Fuat Cebesoy'un liderliğini yaptığı Kuvayımilliye Yunanlılara karşı taarruza geçse de başarısız oldu.

✓ Ali Fuat Cebesoy görevden alınarak Moskova Büyükelçiliğine atandı.

✓ Batı Cephesi ikiye ayrıldı ve İsmet İnönü Kuzey'e, Refet Bele Güney'e atandı.

Önemli Kuvayımilliye Liderleri

✓ **Çerkez Ethem:** Kuvayı Seyyare Birlikleri ile Bilecik Kütahya civarında yer almıştır.

✓ **Yörük Ali Efe:** Nazilli ve çevresinde görev almıştır.

✓ **Demirci Mehmet Efe:** Isparta ve çevresinde görev almıştır.

✓ **Ali Çetinkaya:** Batı'da, Ayvalık ve çevresinde ilk silahlı direnişi başlatmıştır.

✓ Şahin Bey, Karayılan, İpsiz Recep, Topal Osman...

Önemli Mücadeleler

- ✓ **İlk silahlı direniş:** Hatay Dörtyol – Kara Mehmet Çavuş
- ✓ **İzmir'de düşmana ilk kurşunu sıkan:** Hasan Tahsin
- ✓ **Batı'da ilk silahlı direniş:** Ayvalık- Ali Çetinkaya
- ✓ **İlk kurşun savaşı:** İzmir- Ödemiş

Millî Mücadele'de Kadın Kahramanlarımız

- ✓ Gördesli Makbule, Binbaşı Ayşe, Kara Fatma, Halide Edip, Tayyar Rahmiye, Şerife Bacı, Kılavuz Hatice, Onbaşı Nezahat... (Türk Jan Dark'ı Nezahat Baysal)

Kuvayımilliye'nin Kaldırılma Nedenleri

- ✓ Kuvayımilliye'nin işgalleri yavaşlatma, millî bilincin uyanmasını sağlama, ayaklanmaları bastırma gibi önemli yararları da olmuştur.
- ✓ **Kaldırılma Nedenleri:**
  - ▸ Gediz Taarruzu'nda başarısız olması,
  - ▸ İhtiyaçlarını halktan zorla karşılaması,
  - ▸ Kendi usullerince yargılama yapması,
  - ▸ Emir komuta zincirine uymamaları gibi sebeplerle kaldırılmış ve düzenli ordu kurulmuştur.

DÜZENLİ ORDUNUN BATI CEPHESİ SAVAŞLARI

- ✓ Yunanlılar ile TBMM ordusu arasında I. İnönü, II. İnönü, Eskişehir - Kütahya, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz Savaşları yapılmıştır.
- ✓ Bu savaşların ilk 4'ü savunma savaşı, son savaş ise taarruz savaşıdır.
- ✓ İlk üç savaşta İsmet İnönü orduyu komuta etmişken son iki savaşı Mustafa Kemal Atatürk yönetmiştir.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (16 MART 1921) (Yunan Kaynakları: Taarruzi Keşif)

Nedeni:

- ✓ Millî Mücadele'nin önlenmek istenmesi,
- ✓ Sevr Barış Antlaşması'nın imzalatılmak istenmesi,
- ✓ TBMM'ye son verilmek istenmesi,
- ✓ Çerkez Ethem İsyanı'ndan faydalanmak gibi sebeplerden dolayı Yunanlılar saldırdı.

- ✓ **Savaş:** İsmet İnönü komutanlığında yapılan savunma savaşında Yunanlılar sayıca üstün olmalarına rağmen mağlup edildi.

Sonuçları:

- ✓ Düzenli ordu ilk zaferini kazandı.
- ✓ Düzenli orduya ve TBMM'ye güven arttı.
- ✓ İsmet Paşa'nın rütbesi **generalliğe** yükseltildi.

I. İnönü Savaşı'nın Sonuçları:

ŞİFRE: TALİM

✓ **T**eşkilatı Esasiye Kanunu kabul edildi.
✓ **A**fgan Dostluk Antlaşması imzalandı.
✓ **L**ondra Konferansı düzenlendi.
✓ **İ**stiklal Marşı kabul edildi.
✓ **M**oskova Antlaşması imzalandı.
✓ Mustafa Kemal Atatürk, I. İnönü Savaşı'ndan sonra BMM kürsüsünde: "**Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini, bulunur kurtaracak bahtı kara mâderini**". beyitini söylemiştir.

✓ **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu** (1921 Anayasası)
- Yeni Türk devletinin ilk anayasasıdır.
- Egemenlik kayıtsız şartsız millete verilmiştir.
- Türkiye'nin yumuşak ve çerçeve tek anayasasıdır.
- Kanuniesasi ile birlikte uygulanmıştır.
- Seçimler 2 yılda bir yapılır.
- Çift dereceli seçim sistemini içermektedir.
- **Halkçılık Beyannamesi:** Teşkilat-ı Esasiye'nin taslağıdır.

✓ **Afgan Dostluk Antlaşması**
- Kültürel ve siyasi anlamda iş birliğini amaçlayan anlaşmadır.
- Bu antlaşma ile TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman devlet **Afganistan** olmuştur.

✓ **Londra Konferansı**
- TBMM'yi konferansa davet eden **İtalya**'dır.
- TBMM adına **Bekir Sami Bey**,
  Osmanlı Devleti adına **Tevfik Paşa** katılmıştır. İtilaf Devletleri bu ikisi arasında uzlaşmazlık çıkararak Sevr Barış Antlaşması'nı imzalatmak isteseler de başarılı olamadılar.
- TBMM bu konferansa katılarak "**Türkler barış istemiyor.**" propagandasının önüne geçmiştir.
- TBMM ve Misakımillî, İtilaf Devletleri tarafından tanınmış oldu.
- Bekir Sami Bey yaptığı Esir Değişimi Antlaşması'ndan dolayı Dış İşleri Bakanlığından alındı yerine **Yusuf Kemal Tengirşenk** getirildi.

✓ **İstiklal Marşı'nın Kabulü**
- Yarışmayı düzenleyen **Maarif Vekaletidir**.
- Söz yazarı **Mehmet Âkif Ersoy**'dur.
- **Taceddin Dergâhı'nda** yazılmıştır.
- **"Kahraman Türk Ordusu"na** ithaf edilmiştir.
- Mecliste okuyan **Hamdullah Suphi Tanrıöver**'dir.
- Mehmet Âkif Ersoy kazandığı ödülü **Darülmesai**'ye bağışlamıştır.
- İlk defa **1982 Anayasası'nda** yer almıştır.
- İlk bestesi **Ali Rıfat Çağatay**'a, günümüz bestesi **Osman Zeki Üngör**'e aittir.
- Yayımlandığı ilk gazete **Hâkimiyeti Millîye** gazetesidir.
- Yayımlandığı ilk yerel gazete **Açıksöz** gazetesidir.

- Yayımlandığı ilk dergi **Sebilürreşad** dergisidir.

✓ **Moskova Antlaşması**

- TBMM ile SSCB arasında imzalanmıştır.
- Maddeleri:
- Çarlık Rusya ve Osmanlı Devleti arasında önceden imzalanan antlaşmalar geçersiz sayılacak.
- **YORUM:** Yeni devletlerin kurulduğu kabul görmüştür.
- **YORUM:** Kapitülasyonların kaldırıldığını kabul eden ilk devlet SSCB'dir.

✓ Her iki taraftan birinin tanımadığı devletler arası bir antlaşmayı diğeri de tanımayacaktır.

- **YORUM:** Dış politikada ortak hareket etme kararı alınmıştır.

✓ Batum Gürcistan'a bırakılacaktır.

- **YORUM:** Misakımillî'den ilk taviz verilmiştir.

✓ SSCB Misakımillî'yi tanıyacaktır.

- **YORUM:** TBMM'yi ve Misakımillî'yi tanıyan ilk büyük Avrupalı devlet SSCB'dir.

✓ Devletler kendi geleceklerine kendileri karar verecek.

- **YORUM:** Rejim dayatması yaşanmaması için koyulmuş bir maddedir.

✓ Boğazlar ticaret gemilerine açık olacaktır.

Misakımillî'den Verilen Tavizler:

Taviz Moskova Antlaşması: Batum

Taviz 1921 Ankara Antlaşması: Hatay

Taviz 1926 Ankara Antlaşması: Musul

Büyükelçilikler

✓ **TBMM'nin açtığı ilk büyükelçilik:** SSCB (Moskova)

✓ **Türkiye'de ilk elçilik açan devlet:** Gürcistan

✓ **Türkiye'de büyükelçilik açan ilk Müslüman devlet:** Afganistan

NE SORDU?

Türk ordusunun I. İnönü Savaşı'ndaki başarısından sonra Londra'da Anlaşma Devletlerinin davetiyle bir konferans toplanmıştır. Toplantıya İstanbul Hükûmeti adına katılan ve "Ben sözü Türk milletinin hakiki temsilcisi olan TBMM baş delegesine bırakıyorum." diyen temsilci aşağıdakilerden hangisidir? (2014 ADLİ YARGI)

A) Tevfik Paşa
B) Salih Paşa
C) Ahmet İzzet Paşa
D) Nurettin Paşa
E) İsmail Fazıl Paşa

Analiz

Londra Konferansı'na İstanbul Hükümeti adına Tevfik Paşa, TBMM adına Bekir Sami Bey katılmıştır. İstanbul Hükümeti temsilcisi Tevfik Paşa konferansın başlangıcında "söz milletin gerçek temsilcisi TBMM'nindir." Diyerek sözü Bekir Sami Bey'e bırakmış ve İtilaf Devletlerinin Türkleri birbirine düşürme oyununu bozmuştur.

Cevap: A

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 MART 1921)

Nedenleri:

- ✓ Sevr Antlaşması'nı imzalatmak,
- ✓ TBMM ve ulusal mücadeleye son vermek,
- ✓ İşgalleri hayata geçirmek
- ✓ Yunanlıların İngilizlerin desteğini kaybetmek istememesi
- ✓ I. İnönü Savaşı'nın intikamını almak istemeleri gibi nedenlerden dolayı çıkmıştır.

Savaş:

Bu savaş esnasında Koçgiri İsyanı çıksa da TBMM ordusu İsmet İnönü liderliğinde savunma savaşı yaparak Yunanlıları mağlup etmiştir.

Sonuçları: ŞİFRE: FİFİ

- ✓ Fransa Zonguldak'tan çekildi.
- ✓ İngiltere Malta'daki esirlerimizi serbest bıraktı.
- ✓ Fransa TBMM'ye barış teklifi sundu.
- ✓ İtalya Anadolu'yu boşaltma kararı aldı.

✓ Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü'ye çektiği telgrafta **"Siz orada yalnızca düşmanı değil aynı zamanda bir milletin makus talihini de yendiniz."** dedi.

ASLIHANLAR DUMLUPINAR TAARRUZU (8 NİSAN 1921)

✓ Refet Bele'nin kararı ile düzenlenen taarruz başarısız oldu.

✓ Refet Bele görevden alındı.

✓ Batı Cephesi birleştirildi ve komutan İsmet İnönü oldu.

ESKİŞEHİR - KÜTAHYA SAVAŞLARI (10 Temmuz 1921)

Savaş:

✓ Sayıca ve sahip olduğu askerî donanımlarca çok üstün durumda olan Yunanlar savaşı kazanmışlardır.

✓ Ordu, Sakarya Nehri'nin doğusuna çekildi.

✓ Düzenli ordunun tek yenilgisidir.

Sonuçları:

✓ Eskişehir, Afyon ve Kütahya kaybedildi.

✓ Meclisin Kayseri'ye taşınması kararı alındı.

✓ İtalya çekilme kararından vazgeçti.

✓ Fransa TBMM'ye sunduğu barış teklifini geri çekti.

✓ TBMM'ye ve düzenli orduya duyulan güven zayıfladı.

✓ Mustafa Kemal Atatürk'e ağır muhalefet yapıldı.

✓ Mustafa Kemal Atatürk **Eskişehir - Kütahya Savaşlarından** sonra Sakarya Meydan Muharebesi'nden önce **Başkomutanlık** yetkisi ile askerlik mesleğine geri döndü. (3 ay)

✓ Mustafa Kemal Atatürk Başkomutanlık yetkisi ile **Tekalif-i Millîye Emirlerini** yayımlamıştır.

DİKKAT!

- Eskişehir - Kütahya Savaşları sırasında I. Maarif Kongresi düzenlenmiştir.
- Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgali ve tahribi üzerine Ankara'da TBMM kürsüsüne "Puşide-i Siyah" adı verilen örtü örtülmüştür.

TEKALİF-İ MİLLÎYE EMİRLERİ

(7 Ağustos 1921)

✓ Ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için Mustafa Kemal Atatürk tarafından çıkarılmıştır.

Maddeleri:

✓ Her ilçede bir tane Tekalif-i Millîye Komisyonu kurulacak.
✓ Halk, elindeki silah ve cephaneyi 3 gün içinde orduya teslim edecek.
✓ Her aile bir askeri giydirecektir.
✓ Yiyecek ve giyecek maddelerinin, makineli araçların %40'ına el konulacaktır.
✓ Halkın elindeki binek hayvanlarının ve taşıt araçlarının %20'sine el konulacaktır.
✓ Sahipsiz bütün mallara el konulacaktır.
✓ Zanaatkarlar ordunun emrinde çalışacaktır.
✓ Halkın elindeki araçlar bir defa olmak üzere 100 km'lik mesafeye ücretsiz askerî ulaşım sağlayacaktır.

NE SORDU?

Kütahya-Eskişehir Savaşları'nda yaşanan başarısızlıktan sonra, bazı milletvekillerince Meclis'in aşağıdaki şehirlerin hangisine taşınması önerilmiştir? (2016 ADALET BAKANLIĞI)

A) Bursa B) Kayseri C) Erzurum D) Amasya E) Adana

Analiz:

Eskişehir-Kütahya Savaşları birliklerimizin yenilgisiyle sonuçlandı. Türk Ordusu yenilince daha fazla can ve mal kaybı vermemek için orduya Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilme emri verildi. İlerlemeye devam eden Yunan ordusu Afyon, Bilecik, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirdi. Yunan orduları Polatlı'ya kadar ilerledi. Bu durum Meclisin Kayseri'ye taşınması fikrini gündeme getirdi, ayrıca meclisteki sert tartışmaların ardından Mustafa Kemal'in ordunun başına geçmesi istendi.

Cevap: B

SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ (SUBAYLAR SAVAŞI) (MELHAME-İ KÜBRA)

Nedenleri:

✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün **Başkomutan** olarak yönettiği bu savaş Türk Ordusu tarafından kazanılmıştır.
✓ Mustafa Kemal Paşa orduya: **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla sulanmadıkça asla terk edilemez."** demiştir.
✓ İlk kez "Yüzeysel Savunma Stratejisi" uygulanmıştır.

Sonuçları:

- ✓ Mustafa Kemal Atatürk'e Gazilik ünvanı ve Mareşallik rütbesi verildi.
- ✓ Türklerin 1683'te Viyana önlerinden başlayan geri çekiliş dönemi de son buldu.
- ✓ İtalya Anadolu'dan çekildi. (Çekilen ilk İtilaf Devleti)
- ✓ Ukrayna ile Dostluk Antlaşması imzalandı.
- ✓ İngiltere ile "Esir Değişimi Antlaşması" imzalandı.
- ✓ İtilaf Devletleri TBMM'ye ateşkes ve barış teklifinde bulundu. (Paris Mükerratı)
- ✓ Fransa ile **Ankara Antlaşması** imzalandı.
- ✓ Kafkas Devletleri ile **Kars Antlaşması** imzalandı.

1921 Ankara Antlaşması

- ✓ Fransa ile yapılan bu antlaşma ile Güney Cephesi kapandı.
- ✓ Hatay **Misakımillî'den 2. taviz** olarak Fransız mandasındaki Suriye'ye bırakıldı.
- ✓ TBMM'yi tanıyan ilk **İtilaf Devleti** Fransa oldu.
- ✓ Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu **Caber Kalesi** Türk toprağı sayıldı.

1921 KARS ANTLAŞMASI

- ✓ SSCB'nin aracılığı ile Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan ile imzalanmıştır.
- ✓ Kars Antlaşması ile Türkiye Devleti'nin **Doğu sınırı** kesinleşmiştir.

TBMM'yi Tanıyan Devletler

- ✓ **Tanıyan ilk devlet:** Ermenistan
- ✓ **Tanıyan ilk Müslüman devlet:** Afganistan
- ✓ **Tanıyan ilk büyük Avrupalı Devlet:** SSCB
- ✓ **Tanıyan ilk İtilaf Devleti:** Fransa
- ✓ **İtilaf Devletleri'nin topluca tanıdıkları yer:** Londra Konferansı

BÜYÜK TAARRUZ Başkomutanlık Meydan Muh., Dumlupınar Meydan Muh., Rum Sındığı (26 Ağustos 1922)

- ✓ Savaş öncesinde barış çalışmaları için Avrupa'ya gönderilen kişi Yusuf Kemal Tengirşenk'tir.
- ✓ Büyük Taarruz'dan önce Mustafa Kemal Atatürk'ün Başkomutanlık Yetkisi süresiz olarak uzatıldı.
- ✓ İtalyanların ve Fransızların bıraktığı silahların yanı sıra Tekalif-i Millîye Emirleri ile toplanan yardımların büyük kısmı bu savaşta kullanılmıştır.
- ✓ Kocatepe'den başlayan taarruz harekatı, Yunanlıların Ege'den denize dökülmesi ile son buldu.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk bu savaşta "**Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!**" emrini verdi.
- ✓ **Çiğiltepe Olayı:** Albay Reşat Bey söz vermesine rağmen Çiğiltepe'yi alamadığı için intihar etmiştir.

Sonuçları:

- Kurtuluş Savaşı'nın silahlı mücadele kısmı sona ermiş ve diplomasi kısmı başlamıştır.
- Anadolu düşmandan temizlendi.
- Yunanlılar Anadolu'yu yakıp yağmaladılar.
- General Trikopis esir alındı.
- Fevzi Çakmak'a "Mareşal" rütbesi verildi.
- **Çanakkale Krizi:** Türk ordularının İzmir'e girdikten sonra Boğazlara doğru ilerlemesi olayıdır. Bu sorun, Mudanya Ateşkes Antlaşması ile çözülmüştür.

Savaşların Yönetildiği Yerler ve İstiklal Yolu

- İnönü Savaşları → Metristepe
- Sakarya Meydan Muharebesi → Duatepe
- Büyük Taarruz → Kocatepe
- **İstiklal Yolu:** İnebolu, Kastamonu, Ilgaz, Çankırı ve Ankara'ya ulaşan silah ve mühimmat akışının sağlandığı yoldur.
- **Alemdar Gemisi:** İstanbul'dan kaçırılarak Fransızlara karşı Zonguldak civarında savaşan gemimizdir.
- **Şerife Bacı:** İstiklal Yolu üzerinde cephane taşırken şehit düşen Türk kadınıdır.

NE SORDU?

Falih Rıfkı Atay, 3 Ekim 1922 tarihinde Akşam gazetesinde yayımlanan yazısın da; "Üç senede Türk milletinin tarihine üç büyük isim katıldı... Bu üç isimle beraber Anadolu dağlarının üç tepesini hatırlayacağız. Metristepe, Duatepe ve Kocatepe..." **ifadesini kullanmıştır.**

Bu yazıda geçen "Duatepe" **aşağıdaki savaşlardan hangisiyle ilişkili olarak anılmıştır?**
(2020 ADLİ YARGI)

A) Birinci İnönü Muharebesi
B) İkinci İnönü Muharebesi
C) Sakarya Meydan Muharebesi
D) Kütahya-Eskişehir Muharebesi
E) Başkomutanlık Meydan Muharebesi

Analiz:

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün Sakarya Meydan Savaşı'nda 10 Eylül 1921 tarihinde başlattığı taarruzla düşmandan geri alınan ilk tepedir. Duatepe düşmanın Ege Denizi'ne dökülünceye kadar kovalandığı, sonu aydınlık bir sürecin başlangıç noktasıdır. Duatepe, Mustafa Kemal Paşa'nın Gazi Tepe'den attan düşmesi sonucu kaburga kemiklerinin kırılmasına rağmen görevini ısrarla sürdürdüğü ve bu nedenle Türk'ün azim ve kararlılığının simgesi olmuştur

Cevap: C

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI

Ateşkes Görüşmelerine Katılanlar

- ✓ TBMM: İsmet İnönü
- ✓ İngiltere: Harrington
- ✓ İtalya: Monbelli
- ✓ Fransa: Charpy
- ✓ Yunanlılar katılmamıştır.

Antlaşmanın Maddeleri

- ✓ Türk Yunan savaşı sona erecektir.
  - ▸ **YORUM:** Millî Mücadele'nin savaş kısmı bitmiştir.
- ✓ İstanbul ve Boğazlar TBMM'ye bırakılacaktır.
  - ▸ **YORUM:** Osmanlı Devleti hukuken son bulmuştur. İstanbul'u teslim alacak kişi Şükrü Naili Paşa'dır.
- ✓ Doğu Trakya, Meriç Nehri'ne kadar boşaltılacaktır.
  - ▸ **YORUM:** Trakya Yüksek Komiseri rütbesi ile Refet Bele teslim almıştır.

⚠ DİKKAT!

- ▸ İstanbul, Doğu Trakya ve Boğazlar savaşmadan alınmıştır.

- ✓ Barış sağlanana kadar Türk Ordusu Çanakkale ve Kocaeli'nde belirtilen sınırları geçmeyecektir.
  - ▸ **YORUM:** Çanakkale Buhranına neden olmuştur.
- ✓ İngiltere'de Llyod George Hükûmeti istifa etti.
  - ▸ **YORUM:** Dünyayı etkileyen siyasi gelişmelere neden olmuştur.
- ✓ Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar mağlup olduğu için bu savaşa kaynaklarında **Küçük Asya Felaketi** adını vermişlerdir.
- ✓ İsmet İnönü Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndaki başarısından dolayı Lozan Konferansı'na gönderilmiştir.

LOZAN KONFERANSI VE LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

Yer

- ✓ Türkiye İzmir'i önerse de İsviçre'nin Lozan kentinde yapıldı.

Katılanlar

- ✓ İsmet İnönü, Dr. Rıza Nur, Hasan Saka
- ✓ İsmet İnönü Dış İşleri Bakanı olarak katılmıştır.

1 Kasım 1922 Saltanatın Kaldırılması

- İtilaf Devletleri TBMM ve İstanbul Hükûmeti'ni konferansa çağırıp ikilik çıkarma amacında oldukları için saltanat kaldırıldı.
- Ulusal egemenlik ve laiklik yolunda önemli bir adım atıldı.
- Devlet başkanlığı ve rejim sorunu ortaya çıktı.

DİKKAT!

- Sultan Vahdettin İngilizlerin Malaya gemisi ile kaçınca halifeliğin İngilizler tarafından kullanılmaması için II. Abdülmecid TBMM tarafından halife ilan edildi.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Taviz Verilmesini İstemediği Konular

- Kapitülasyonlar
- Ermeni Devleti'nin Kurulması
- Misakımillî

Lozan Konferansı'na Katılan Devletler

- Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Romanya, Yunanistan ve Yugoslavya, ABD, SSCB, Bulgaristan...
- **Gözlemci:** ABD
- **Boğazlar:** SSCB, Bulgaristan

Lozan Konferansı'na Ara Verilmesi

- Lozan Barış görüşmelerinin birinci etabında arzu edilen sonuca ulaşılamadı ve konferans dağıldı. Konferansın ikinci etabına kadar geçen sürede:
- **Seçim Kararı** alındı.
- **İzmir İktisat Kongresi** düzenlendi.
- **ABD ile Chester Demir Yolu İhalesi Antlaşması** yapıldı.

Lozan Barış Antlaşması Maddeleri

✓ **1. Sınırlar:**
- **Yunanistan Sınırı:** Türk Yunan sınırı Meriç Nehri oldu.
- **Suriye Sınırı:** 1921 Ankara Antlaşması esas alınarak çizilecek.
- **Irak Sınırı:** Musul Sorunu sebebiyle Lozan'da çözümlenemeyen tek konudur.

✓ **2. Boğazlar:**
- Başkanı Türk olan uluslararası komisyon tarafından yönetilecektir.
- Türk Başkan Vasıf Temel'dir.
- Ticaret gemileri serbestçe geçebilecek fakat savaş gemileri sınırlandırılmıştır.

✓ **3. Ege Adaları Sorunu:**
- Kıbrıs İngiltere'ye verildi.
- Rodos, On iki Ada ve Meis Adası İtalya'ya verildi.
- Ege Adaları Yunanistan'a verildi. (Silahlandırılmayacak.)
- Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye verildi.

✓ **4. Yabancı Okullar Sorunu:**
- Türkiye'nin çıkardığı kanunlara uyma kararı alınmıştır.
- En çok sorun yaratan devlet Fransa'dır.

✓ **5. Kapitülasyonlar:**
- Tamamen kaldırılacaktır.

✓ **6. Borçlar:**
- Osmanlı borçları Osmanlıdan ayrılan devletler baz alınarak paylaştırılacaktır.
- Borçlar TL ya da Frank olarak ödenecektir.
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nde Hoover Morotoryumu ile taksitlendirilmiştir.
- 1954 yılında Adnan Menderes Dönemi'nde bitmiştir.

✓ **7. Azınlıklar (Ekaliyetler):**
- Türk vatandaşı olacaklar ve Türk hukukuna tabi olacaklar.
- Azınlıkların konu olduğu yerler: Havza Genelgesi, Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi, Misakımillî, Lozan Barış Antlaşması.

✓ **8. Nüfus Mübadelesi (Etabli Sorunu):**
- İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türkler yerlerinde kalacak, diğer yerlerdekiler karşılıklı değiştirilecektir. **(Mondros Ateşkes Antlaşmasından önce)**
- Yunanlıların daha fazla insanı Türkiye'de bırakmak istemesi soruna neden olsa da **Ahali Antlaşması** ile çözülmüştür.

✓ **9. Fener Rum Patrikhanesi:**
- İstanbul'da bulunacak fakat ekümenik (evrensel) özelliği olmayacaktır.
- Evlilik, miras, boşanma gibi konularda olan yetkileri de 1926 Medeni Kanun ile alınacaktır.

✓ **10. Ermeni Sorunu:**
- İtilaf Devletleri Temsilcileri Ermeni Devleti'nin kurulmasını talep etseler de Dr. Rıza Nur'un sert muhalefeti sebebiyle reddedilerek Lozan metninde direkt olarak yer almamıştır.

✓ **11. Savaş Tazminatı:**

- Yunanistan, Karaağaç ve Bosnaköy Türkiye'ye verilecektir.

Lozan Barış Antlaşması İle İlgili Önemli Bilgiler

✓ Lozan Konferansı'na temsilci gönderen I. TBMM, Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayan ise II. TBMM'dir.

Lehimize Sonuçlanan Konular:

✓ Savaş Tazminatı, Osmanlı Borçları, Azınlıklar, Kapitülasyonlar, İstanbul'un Boşaltılması, Ermeni Sorunu

Aleyhimize Sonuçlan Konular:

✓ Patrikhane, Boğazlar, Adalar, Suriye Sınırı, Batı Trakya'nın kaybedilmesi.

⚠ DİKKAT!

- Lozan'da aleyhimize çözümlenen Boğazlar ve Suriye Sınırı daha sonradan lehimize olacak şekilde çözümlenmiştir.
- Lozan'da çözümlenemeyen tek konu Irak-Musul Sorunu'dur.

✓ Lozan Barış Antlaşması ile Sevr'in geçersizliği kanıtlanmıştır.

✓ Lozan Barış Antlaşması esir milletlere örnek olmuştur.

✓ Mustafa Kemal Atatürk: "Bu antlaşma, Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış büyük bir yok etme girişiminin yıkılışını bildirir bir belgedir."

ÖNEMLİ RAPORLAR

Amiral Bristol Raporu

✓ İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin haksızlığını duyuran ilk uluslararası belgedir.

General Harbourd Raporu

✓ ABD'li General Harbourd'un Ermeni işgalinin haksızlığını uluslararası arenada duyurduğu belgedir.

Milne Hattı Raporu:

✓ İngilizler tarafından Yunan ordusuna zaman kazandırmak için Kuvayımillîye Birlikleri ile Yunan ordusu arasına çekilmiş olan hattır.

Dr. Esat Işık Raporu

✓ Millî Kongre Cemiyeti'nin lideri olan Dr. Esat Işık tarafından yazılmıştır. Kuvayımilliye tabiri ilk kez burada kullanılmıştır.

Sandler Raporu:

✓ Milletler Cemiyeti tarafından Hatay Sorunu için hazırlanan rapordur.

Hrisantos Raporu:

✓ Trabzon'da Pontus Rum Devleti'nin kurulması için Paris Barış Konferansı'na sunulan rapordur.

Brüksel Hattı Raporu

✓ Milletler Cemiyeti tarafından Irak Musul Sorunu için hazırlanan rapordur.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi Lozan Konferansı'na katılan Türk heyetindeki temsilcilerden biridir? (2019 ADLİ YARGI)

A) Rauf Orbay B) Hasan Saka C) Refet Bele
D) Ali Fuat Cebesoy E) Yusuf Kemal Tengirşenk

Analiz:

2 Kasım'da Lozan'a gidecek olan heyeti saptanarak TBMM'nin onayına sunulmuştur. Buna göre İsmet Paşa baş delege, Sağlık Bakanı Rıza Nur ikinci delege, eski İktisat Bakanı Hasan Saka ise delege seçilmişlerdir. Ayrıca çok geniş bir danışmanlar grubu oluşturularak teknik konular için hazırlıklı olunmuştur.

Cevap: B

Millî Mücadele Sürecinde Basın Yayın Hayatı ve Edebiyat

Millî Mücadele Yanlısı Basın Yayın Organları

İrade-i Millîye

✓ Sivas Kongresi'nde halkı bilgilendirmek için çıkarılmıştır.

Hâkimiyet-i Millîye

✓ Ankara'da çıkarılan TBMM'nin yarı resmî yayın organıdır. İleride adı "Ulus" olarak değişmiştir.

Anadolu Ajansı

✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği ile Halide Edip Adıvar ve Yunus Nadi tarafından halkı millî mücadeleden haberdar etmek için kurulan basın yayın organıdır.

✓ Albayrak, Hadisat, Le Pays, Şark Vilayetleri Müdafaai Hukuk Cemiyeti yayın organlarıdır.

Açıksöz

✓ İstiklal Marşı'nın yayınlandığı ilk yerel gazetedir.

Sebilürreşad

✓ Mehmet Âkif Ersoy'un yazarlık yaptığı İstiklal Marşı'nın yayımlandığı ilk dergidir.

Tasviri Efkar

✓ Ruşen Eşref'in de yazılarının yayımlandığı millî mücadele yanlısı gazetedir.

Ceridei Resmiye

✓ TBMM'nin resmî gazetesidir.

Hukuku Beşer

✓ Hasan Tahsin'in başyazarlık yaptığı gazetedir.

Emel

✓ Amasya'da çıkarılan millî mücadele yanlısı yayındır.

Minber

✓ Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk (Hatip) ve Ali Fethi Okyar tarafından vatana kurtuluş çareleri aramak için İstanbul'da çıkarılan gazetedir.

Mardin

✓ Latin harfleri ile basılan ilk gazetedir.

İleri

✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün isimsiz yazılarının yer aldığı gazetedir.

Kurun

✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün "Asım Us" takma adıyla "Hatay Meselesi" konusunda İsmet İnönü hükûmetini eleştirdiği gazetedir.

Yenigün

✓ Yunus Nadi tarafından kurulsa da millî mücadeleyi desteklediği gerekçesi ile İngilizler tarafından kapatılmıştır.

Güleryüz

✓ Millî mücadele yanlısı mizah dergisidir.

İkdam

✓ Yakup Kadri'nin yazdığı, Türkçülük akımı savunucusu gazetedir.

Diğerleri

✓ Ahali, Babalık, Küçük Mecmua, Öğüt, İstikbal, Akşam...

DİKKAT!

▸ Mustafa Kemal Atatürk Minber, İleri, Kurun ve Yeni Gün gazetelerine yazılar yazmıştır.

Millî Mücadele Karşıtı Basın Yayın Organları

✓ Alemdar, Aydede, Ümit, Tan, Zafer, Yeni Dünya, Peyamı Sabah, Ferda, İrşad...

Millî Mücadele Sürecinde Edebiyat

Halide Edip Adıvar

✓ *Türkün Ateşle İmtihanı, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Dağa çıkan Kurt*

Falih Rıfkı Atay

✓ *Çankaya, Zeytindağı, Ateş ve Güneş*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

✓ *Düşmanın Yaktığı Köy Ahalisinde, Yaban, Sodom ve Gomore, Millî Savaş Hikâyeleri, Ankara*

Kâzım Karabekir

✓ *İstiklal Harbimiz, Şarkılı İbret*

Ali Fuat Cebesoy

✓ *Sınıf Arkadaşım Atatürk, Moskova Hatıraları, Millî Mücadele Hatıraları*

Rauf Orbay

✓ *Cehennem Değirmeni, Siyasi Hatıralarım*

Kemal Arıburnu

✓ *Atatürk'ten Anılar*

Kemal Tahir

✓ *Esir Şehrin İnsanları, Yorgun Savaşçı*

Tarık Buğra

✓ *Küçük Ağa, Osmancık*

Samim Kocagöz

✓ *Kalpaklılar, Doludizgin*

Turgut Özakman

✓ *Şu Çılgın Türkler, Çanakkale 1915, Cumhuriyet*

Fazıl Hüsnü Dağlarca

✓ *Üç Şehitler Destanı*

Ahmet Hamdi Tanpınar

✓ *Sahnenin Dışındakiler*

CUMHURİYET DÖNEMİ İÇ POLİTİKADA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

1 Kasım 1922 Saltanatın Kaldırılması

Nedenleri	Sonuçları
Ulusal egemenlik yolunda engel olması,	Rejim ve devlet başkanı sorunu ortaya çıktı. (Cumhuriyetin ilanı ile çözülecek)
Lozan Konferansı'nda ikilik çıkarma amacı,	Millî egemenlik yolunda önemli bir engel kalktı.
İstanbul Hükûmeti'nin Millî Mücadele'ye destek vermemesi gibi sebeplerle saltanat kaldırılmıştır. Saltanatın kaldırılması teklifini Dr. Rıza Nur vermiştir.	Laiklik yolunda ilk adım atılmış oldu.
	Osmanlı Devleti resmen son buldu.
	Lozan'da ikilik çıkması ihtimali ortadan kalktı.
	Vahdettin İngilizlere sığındı. (Önlem olarak II. Abdülmecid halife ilan edildi.)
	Saltanatın kaldırılması I. TBMM'nin yaptığı tek inkılaptır.
	Saltanatın kaldırılması ile 1935'e kadar **Hâkimiyet Bayramı** kutlanmıştır.
	Son Osmanlı Hükûmeti Tevfik Paşa Hükûmeti olmuştur.

Not: Saltanatın Kaldırılmasında İstanbul'un İşgali ile Saltanatın işlevini kaybettiği gerekçe olarak gösterilmiştir.

II. TBMM'nin Açılması (1923-1927)

- ✓ I. TBMM'nin savaş meclisi olduğu için yıpranması,
- ✓ Lozan Konferansı Kararlarına tepki gösterenlerin olması,
- ✓ İnkılaplar için daha dinamik bir kadroya ihtiyaç duyulması gibi sebeplerden dolayı seçimler yapılmış ve II. TBMM kurulmuştur.
- ✓ Açılış konuşmasını Abdurrahman Şeref Bey yapmıştır.
- ✓ Asıl inkılapları yapan meclistir.
- ✓ Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayan meclistir.

ANKARA'NIN BAŞKENT İLAN EDİLMESİ (13 EKİM 1923)

- ✓ İsmet İnönü'nün verdiği teklif ile 13 Ekim 1923 tarihinde Ankara Türkiye Devleti'nin başkenti olmuştur.

Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

Nedenleri	Sonuçları
Devlet başkanlığı belirsizliğini ve rejim belirsizliğini çözmek,	Devlet başkanlığı ve rejim sorunu çözüldü.
Ulusal egemenliği sağlamak,	Millî egemenlik sağlandı.
Hükûmet Bunalımı'nı çözmek gibi sebeplerden dolayı Cumhuriyet ilan edilmiştir.	Meclis Hükûmeti'nden kabine sistemine geçilerek Hükûmet Bunalımı çözüldü.
	İlk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, ilk Başbakan İsmet İnönü, İlk Meclis Başkanı Ali Fethi Okyar oldu.
	1925 yılı itibari ile 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ilan edildi.

Hükûmet Bunalımı - Ekim Bunalımı - Sonbahar Bunalımı

- ✓ Ali Fethi Okyar Hükûmeti'nin istifasının ardından hükûmet kurulamaması sonucunda ortaya çıkan bunalımdır.
- ✓ Cumhuriyetin ilanı ile Meclis Hükûmeti'nden kabine sistemine geçilerek aşılmıştır.

CUMHURİYETİN İLANINDAN SONRA KURULAN İLK HÜKÛMET

- ✓ **Cumhurbaşkanı:** Mustafa Kemal Atatürk
- ✓ **Başbakan:** İsmet İnönü
- ✓ **TBMM Başkanı:** Ali Fethi Okyar
- ✓ **Millî Eğitim Bakanı:** İsmail Safa Özler
- ✓ **Genel Kurmay Başkanı:** Fevzi Çakmak
- ✓ **Millî Savunma Bakanı:** Kâzım Özalp
- ✓ **Sıhhiye Bakanı:** Refik Saydam
- ✓ **Hariciye Bakanı:** İsmet İnönü
- ✓ **Diyanet İşleri Başkanı:** Mehmet Rıfat Börekçi (1924-1941)

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Nedenleri	Sonuçları
Halifenin devlet başkanı gibi hareket etmesi,	Laiklik için en önemli adım atılmış oldu.
Laiklik anlayışına uymaması,	İç işlerimize karışılması önlendi.
Cumhuriyet rejimi için tehdit olması,	Cumhuriyet güvence altına alındı.
Halifeliğin inkılaplar önünde engel olması,	İki başlı görüntü yok edildi.
Hintli Müslümanlar Ağa Han ve Emir Ali'nin mektuplarının basına yansıması gibi sebeplerden dolayı Şeyh Saffet Efendi'nin sunduğu teklif ile halifelik kaldırılmıştır.	Ümmetçilik zayıfladı, milliyetçilik güçlendi.

DİKKAT!

- Halifeliğin kaldırılması üzerine gelen tepkiler nedeniyle 1924 yılında Anayasa'ya "Devletin dini İslam'dır." maddesi eklenmiştir. 1928 yılında çıkarılmıştır.

Şeyhülislamlık Makamının Lağvedilmesi

✓ Şeyhülislamlık makamı kaldırıldı. Son Şeyhülislam Medeni Nuri Efendi'dir.

Halifeliğin Kaldırıldığı Gün Yapılan Diğer İnkılaplar: Ş-O-T-E (3 Mart 1924)

✓ Osmanlı Hanedanının Yurt Dışına Çıkarılması Kanunu

- **YORUM:** Cumhuriyeti ve laikliği koruma amacı taşır. Hanedan üyeleri İsviçre'ye gönderildi.

✓ Şeriye ve Evkaf Vekaletinin Kaldırılması

- **YORUM:** Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Diyanet İşleri Başkanlığı kuruldu.

✓ Erkanı Harbiye Vekaleti kaldırıldı.

- **YORUM:** Yerine Genel Kurmay Başkanlığı kurulmuştur.
- **YORUM:** Orduyu siyasetten ayırmak amaçlanmıştır.

✓ Tevhidi Tedrisat Kanunu çıkarıldı.

- **YORUM:** Eğitim - öğretim birliğini sağlamak amaçlanmıştır.

dizgi kitabevi

CUMHURİYET HALK FIRKASI'NIN KURULMASI (1923)

- ✓ Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kuruldu.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasi partisidir.
- ✓ Temeli, Sivas Kongresi'nde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne dayanır.
- ✓ 9 Umde Bildirisi'ne göre kurulmuştur.
- ✓ Ekonomide devletçilik ilkesini savunmuştur.
- ✓ Çift dereceli seçim sistemini savunmuştur.
- ✓ **Müstakil Grup:** 1939 yılında 21 milletvekilinden oluşan, parti içinde denetim yetkisine sahip gruptur.

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (1924)

- ✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk muhalefet partisidir.
- ✓ **Kurucuları: K-A-R-A-R**
  - Kâzım Karabekir (Kurucu)
  - Adnan Adıvar
  - Rauf Orbay
  - Ali Fuat Cebesoy
  - Refet Bele

DİKKAT!

- İsmet İnönü ve Ali Fethi Okyar yoktur.

- ✓ TCF'nin ilk şubesi Şanlıurfa'da açılmıştır.
- ✓ Ekonomide liberalizmi savunmuştur.
- ✓ Tek dereceli seçim sistemini savunmuştur.

DİKKAT!

- Mustafa Kemal Paşa, TCF'yi **Paşalar Komplosu** olarak nitelemiştir.

- ✓ Parti programında yer alan "Dinî düşüncelere saygılıdır." maddesi gerici kişilerin parti içine dolmasına sebep olmuş ve durum sonunda Şeyh Sait Ayaklanması çıkmıştır. Bu isyan neticesinde Takriri Sükun Kanunu ile parti kapatılmıştır.
- ✓ Çok partili hayata geçişin ilk denemesi başarısız olmuştur.

NE SORDU?

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulduğu günlerde Türkiye'nin en önemli dış politika konusu aşağıdakilerden hangisidir? (2017 ADALET BAKANLIĞI)

A) Musul sorunu
B) Nüfus mübadelesi sorunu
C) Hatay sorunu
D) Boğazlar sorunu
E) Kıbrıs sorunu

Analiz:
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924 –5 Haziran 1925) arasında Türk siyasi hayatında yer almıştır. Bu tarihlerde Türkiye ile İngiltere arasında Lozan'da çözülemeyen ve iki taraf arasında barışçı yollarla çözülmek üzere ertelenmiş olan Musul sorunu vardı.

Cevap: A

NASTURİ AYAKLANMASI (1924)

✓ Hakkari çevresinde yaşayan bir süryani azınlık olan Nasturileri kışkırtarak bağımsız bir devlet kurmak amacıyla İngilizler tarafından desteklenen isyandır.

ŞEYH SAİT İSYANI (1925)

Nedenleri:

✓ Saltanatı ve halifeliği tekrar kurma amacı,
✓ TCF içerisinde gericilerin örgütlenmesi,
✓ İngilizlerin kışkırtması ve desteği gibi sebeplerle çıkmıştır.

Sonuçları:

✓ Cumhuriyete ve laikliğe karşı çıkan ilk isyandır.
✓ Ali Fethi Okyar Hükûmeti istifa etmiş, yerine İsmet İnönü Hükûmeti kurulmuştur.
✓ Takriri Sükun Kanunu çıkarılmıştır.(1925-1929)
✓ Takriri Sükun Kanunu'na dayanarak isyan bastırılmış ve TCF kapatılmıştır.
✓ Suçlular İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı.

✓ Türkiye Cumhuriyeti bu isyan ile ilgilenmek zorunda kaldığı için Musul Sorunu ile ilgilenilememiştir.

✓ Musul 1926 Ankara Antlaşması ile İngiltere mandasındaki Irak'a bırakılmıştır. (Misakımillî'den 3. Taviz)

NE SORDU?

Misakımillî sınırları içinde olmasına rağmen Musul'un, Milletler Cemiyetinin kararıyla Irak'a bırakılmasını Türkiye'nin kabul etmesinde,

I. Şeyh Sait Ayaklanmasının çıkması,

II. İngiltere'nin Milletler Cemiyeti üzerin de etkisinin fazla olması,

III. Almanya'nın Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'ya yönelik niyet ve taleplerinin olması

durumlarından hangileri etkili olmuştur? (2010 ADLİ YARGI)

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

Analiz:

Şeyh Sait İsyanı'nın çıkması ve Türkiye'nin iç sorunlar yaşaması üzerine, Türkiye, Milletler Cemiyetinin kararını başta tanımamış olsa da İngiltere'nin Milletler Cemiyetinin güçlü bir üyesi olması ve Türkiye'nin uluslararası kamuoyunda yalnız kalması üzerine İngiltere ile 5 Haziran 1926'da Ankara Antlaşması'nı imzaladı. Bu antlaşma ile sorun, İngiltere lehine çözülmüş ve Musul, Irak'a bırakılmıştı. Antlaşma, 7 Haziran 1926 tarihinde TBMM'de onaylanarak geçerlilik kazandı. Ankara Antlaşması ile Musul-Kerkük kesin olarak Türk yönetiminden çıktı.

Cevap: D

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ

İZMİR SUİKASTİ (1926)

✓ Cumhuriyet rejimine karşı olanlar tarafından planlanmıştır.

✓ Giritli Şevki'nin şikayeti ile başarısız olmuştur.

✓ İzmir Suikast girişimi sonrası Mustafa Kemal Atatürk "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır fakat Türkiye Cumhuriyet'i ilelebet payidar kalacaktır." demiştir.

DİKKAT!

▸ İstiklal Mahkemeleri son kez İzmir Suikasti'nde görev almıştır. En çok Menemen Olayı ile karıştırılmaktadır fakat Menemen Olayında **Harp Divanı** görev almıştır.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI (1930)

✓ Demokratikleşme çabaları ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin etkileri ile kurulmuştur.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci muhalefet partisidir.
- Kurucusu Ali Fethi Okyar'dır.
- Ekonomide liberalizmi benimsemiştir.
- Kadınlara siyasi hak verilmesini savunmuştur.
- Tek dereceli seçim sistemini savunmuştur.
- Teşviki Sanayi Kanunu'nun uygulanmasını sağlamayı amaçlamıştır.
- Makbule Atadan bu partinin kurucularındandır.
- SCF 1930 yerel seçimlerine katılmıştır.
- Parti içine gericilerin dolması ve yeni bir isyana sebep olunabilir endişesi ile kapatılmıştır.

⚠ DİKKAT!

- II. Dünya Savaşı sebebiyle uzun süre çok partili hayata geçiş denemesi yapılamadı.
- Tek dereceli seçim sistemi ilk kez 1946 seçimlerinde uygulanmıştır.

MENEMEN OLAYI (Kubilay Olayı 1930)

✓ Derviş Mehmet liderliğinde İzmir Menemen'de çıkmış olan isyandır.

✓ Laikliğe ve cumhuriyete çıkmış olan isyandır.

✓ Suçlular Divanı Harp'te yargılanmıştır.

✓ Bu isyan SCF'nin kapatılmasından sonra çıkmıştır.

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARI (ATATÜRK İLKELERİ)

- ✓ Atatürk İlkeleri, 1931 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın parti programına eklenmiştir. 1937 yılında ise 1924 Anayasası'na madde olarak eklenmiştir.
- ✓ Var olan bir kurumu düzeltme çalışmalarına **ıslahat** adı verilir. Bir kurumu tamamen ortadan kaldırıp yenisini inşa etmeye **inkılap** adı verilir.
- ✓ Cumhuriyetçilik ve laiklik değiştirilemez ilkelerdir.

CUMHURİYETÇİLİK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Parti, Seçim, Millet iradesi, Demokrasi, Seçme seçilme hakkı, Ulusal egemenlik, Oy kullanma, Rey, Millet meclisi, Anayasal devlet, Çok partili hayata geçiş, Parlemento, Siyasi haklar, Hukuk devleti…	TBMM'nin Açılması, Saltanatın Kaldırılması, Cumhuriyetin İlanı, Halifeliğin Kaldırılması, Siyasi Partilerin Kurulması, Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı'nın verilmesi, Seçmen Yaşının Düşürülmesi, Tek Dereceli Seçim Sistemi'ne Geçilmesi 1921 ve 1924 Anayasaları, Erkanı Harbiye Vekaletinin Kaldırılması, Seçmek ve seçilebilmek için vergi vermek zorunluluğunun kaldırılması.

"Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir."

HALKÇILIK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Sosyal devlet anlayışı, Ayrıcalıksız toplum, Eşit toplum, Sosyal adalet, Kanun üstünlüğü, Toplumsal dayanışma, Halkın refah ve huzuru, Toplumsal Barış, Halkın yararına olan her şey. Cumhuriyetçilik ve milliyetçiliğin doğal sonucudur.	Cumhuriyetin İlanı, Soyadı Kanunu, Medeni Kanun, Tevhidi Tedrisat Kanunu, Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı'nın Verilmesi, Kılık - Kıyafet Kanunu, Aşar Vergisi'nin Kaldırılması, Halkevlerinin Açılması, Millet Mekteplerinin Açılması,

"Hükûmet şeklimiz tam bir demokrat hükûmetidir ve dilimizde bu hükûmet halk hükûmetidir."

MİLLİYETÇİLİK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Millî, Türk, Ulusal bağımsızlık, Birlik ve beraberlik, ulusal devlet, Kültür ve dil birliği, Vatan sevgisi, Ulusal değerler, Türk kültürü, ulusallaştırma, millîleştirme...	Kapitülasyonların kaldırılması, Kurtuluş Savaşı'nın yapılması, Türk Dil Kurumunun kurulması, Türk Tarih Kurumunun kurulması, Kabotaj Kanunu, Türk Parasını Koruma Kanunu, Misakı İktisadi Kararları, Tevhidi Tedrisat Kanunu, Yeni Türk alfabesinin kabulü...

Ne mutlu Türk'üm diyene!

LAİKLİK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Akıl, bilim, Akılcılık ve bilimsellik, Din ve vicdan hürriyeti, Din ve devlet işlerinin ayrılması	Tevhidi Tedrisat Kanunu, Saltanatın kaldırılması, Halifeliğin kaldırılması, Tekke Zaviye ve Türbelerin kaldırılması, Şeriye ve Evkaf Vekaletinin kaldırılması, Medeni Kanun'un kabul edilmesi, "Devletin dini İslam'dır." maddesinin değiştirilmesi, Vekil yemin şeklinin değiştirilmesi...

"Türk Devleti laiktir. Her ergin dinini seçmekte serbesttir."

DEVLETÇİLİK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Ekonomide yatırımların devlet eliyle yapılmasıdır. Teşviki Sanayi Kanunu 1929 Dünya Ekonomik Krizi nedeniyle uygulanamayınca Devletçilik ilkesi uygulanmıştır. Ekonomi, para, devletin banka kurması, Devletin fabrika açması, Devlet planlaması, Millî kalkınma, Bankacılık, sermaye... Dikkat: 1930'dan sonra devletçilik ilkesi kabul görür.	Merkez Bankasının kurulması, Sümerbankın kurulması, Etibankın Kurulması, I. Beş Yıllık Sanayi Planı, II. Beş Yıllık Sanayi Planı, Kamu İktisadi Teşekkülleri...

"Millî servetin dağılımında, daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlerin daha yüksek refahı, millî birliğin muhafazası için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, millî birliğin temsilcisi olan devletin önemli vazifesidir."

İNKILAPÇILIK	
Anahtar Sözcükler	**İnkılaplar**
Çağdaşlaşma, modernleşme, ilerleme, Muasır medeniyetler seviyesine çıkma, yenilik, Sürekli değişim...	Miladi takvim, Uluslararası rakamlar, Hafta tatilinin Pazar'a alınması, Metrik sisteme geçilmesi, Evrensel saat sistemine geçilmesi... Yapılan inkılapların tamamı dolaylı olarak inkılapçılık ilkesinin kapsamına alınabilir.

Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görüşleriyle uygar bir toplum hâline ulaştırmaktır.

Akılcılık ve Bilimsellik	Laiklik
Çağdaşçılık ve Batılılaşma	İnkılapçılık
İnsanlık ve İnsan Sevgisi	Halkçılık - Milliyetçilik
Milli Birlik ve Beraberlik	Milliyetçilik
Milli Egemenlik	Cumhuriyetçilik
Özgürlük ve bağımsızlık	Milliyetçilik
Yurtta Barış, Cihanda Barış	Milliyetçilik - Halkçılık
Ülke Bütünlüğü	Milliyetçilik

NE SORDU?

Atatürk'ün cumhuriyetçilik anlayışı,

I. halkçılık,

II. laiklik,

III. inkılapçılık

ilkelerinden hangilerine dayanır? (2012 İDARİ YARGI)

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III

D) II ve III E) I, II ve III

Analiz:

Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyetçilik anlayışı halkçılık, laiklik ve inkılapçılık ilkelerine dayanır çünkü halkın refahını esas alır, devlet içerisinde din ve devlet işlerinin ayrılmasını esas alır, sürekli yenileşmeyi yani modernleşmeyi esas alır.

Cevap: E

NE SORAR?

I. Saltanatın Kaldırılması

II. Halifeliğin Kaldırılması

III. Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulü

Yukarıda verilen inkılaplardan hangileri Laiklik ilkesi kapsamında değerlendirilebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II

D) II ve III E) I II ve III

Analiz:

I. **Saltanatın Kaldırılması:** Laiklik yolunda atılan ilk adımdır.

II. **Halifeliğin Kaldırılması:** Laiklik younda atılan en önemli adımdır.

III. **Tevhidi Tedrisat Kanununun Kabulü:** Bu kanun ile eğitim din egemenliğinden çıkarılmış ve laik bir eğitim sistemi kurulmaya çalışılmıştır.

Öncüllerdeki inkılapların tamamı Laiklik ilkesi kapsamında ele alınabilir.

Cevap: E

ATATÜRK İNKILAPLARI

Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

- ✓ 1 Kasım 1922 Saltanatın Kaldırılması
- ✓ 13 Ekim 1923 Ankara'nın Başkent Olması
- ✓ 29 Ekim 1923 Cumhuriyetin İlanı
- ✓ 3 Mart 1924 Halifeliğin Kaldırılması

Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

1921 Anayasası'nın Hazırlanması

- ✓ Tek çerçeve anayasamızdır.
- ✓ Tek yumuşak anayasamızdır.

1924 Anayasası'nın Hazırlanması (Cumhuriyetçilik)

- ✓ İlk ayrıntılı anayasadır.
- ✓ **Yapılan Değişiklikler:**
  - 1924 yılındaki "Devletin dini İslam'dır." maddesi 1928 yılında çıkarılmıştır.
  - 1928 yılında milletvekillerinin yemin şekli değiştirilmiştir.
  - 1930, 1933, 1934 yıllarında kadınlara verilen siyasi haklar eklenmiştir.
  - 1930 yılında seçmen yaşı yükseltilmiştir.
  - 1937 yılında Atatürk ilkeleri anayasaya eklenmiştir.
  - 1946 yılında tek dereceli seçim sistemine geçilmiştir.

1926 Medeni Kanun'un Kabul Edilmesi (Halkçılık-Laiklik)

- ✓ Mecelle uygulamadan kaldırıldı ve dönemin Adalet Bakanı **Mahmut Esat Bey** liderliğinde İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak hazırlandı.
- ✓ **ŞİFRE: Ş-E-M-A**

- ✓ **Ş**ahıs Hukuku
- ✓ **E**şya Hukuku
- ✓ **M**iras Hukuku
- ✓ **A**ile Hukuku
- ✓ Meslek, eğitim, evlenme, boşanma, çocuğun velayetini alma, tek eşle evlilik, yaş sınırı, resmî nikah zorunluluğu, din özgürlüğü gibi haklar tanınmıştır.
- ✓ Toplumsal alanda eşitlik sağlama amacı taşır.
- ✓ Patrikhane ve Konsoloslukların gayrimüslimler için mahkeme kurma izni ellerinden alındı.
- ✓ Medeni Kanun ile kadınlara **siyasi hak** verilmedi.

Yurt Dışından Alınan Kanunlar

- ✓ Medeni Kanun → İsviçre
- ✓ Borçlar Kanunu → İsviçre
- ✓ İcra İflas Kanunu → İsviçre
- ✓ Ceza Kanunu → İtalya
- ✓ Ticaret Kanunu → Almanya
- ✓ İdare Hukuku → Fransa

Türk Kadınına Verilen Siyasi Haklar (Cumhuriyetçilik - Halkçılık)

✓ **ŞİFRE: BMV 034**

- ✓ **Belediye Seçimleri:** 193**0** → Sadiye Hanım
- ✓ **Muhtarlık Seçimleri:** 193**3** → Gül Esin
- ✓ **Vekillik Seçimleri:** 193**4** → 17 Kadın Vekil
- ✓ Türk kadını ilk kez 193**0** yılındaki seçimlere katılmıştır.
- ✓ Türk kadının katıldığı ilk genel seçimler 1935 yılındadır.
- ✓ 1936 yılında dünyada ilk Kadın Kongresi düzenlenmiştir. (Sitti Şaravi - Ataşark)

NE SORDU?

İçeriğinde aile hukukunu da barındıran kanun aşağıdakilerden hangisidir?
(2015 ADALET BAKANLIĞI)

A) Türk Medeni Kanunu
B) Türk Ceza Kanunu
C) Ticaret Kanunu
D) İcra ve İflâs Kanunu
E) Kabotaj Kanunu

Analiz:

A) **Türk Medeni Kanunu:** Şahıs Hukuku, Eşya Hukuku, Miras Hukuku ve Aile Hukukundan oluşur. 1926 yılında kabul edilerek toplumsal alanda kadın erkek eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır.

B) **Türk Ceza Kanunu:** İtalya'dan örnek alınarak hazırlanmıştır.

C) **Ticaret Kanunu :** Almanya'dan örnek alınarak hazırlanmıştır.

D) **İcra ve İflâs Kanunu:** İsviçre'den örnek alınarak hazırlanmıştır.

E) **Kabotaj Kanunu:** Türk karasularında yük ve yolcu taşıma hakkının Türklere verilmesini sağlayan kanundur.

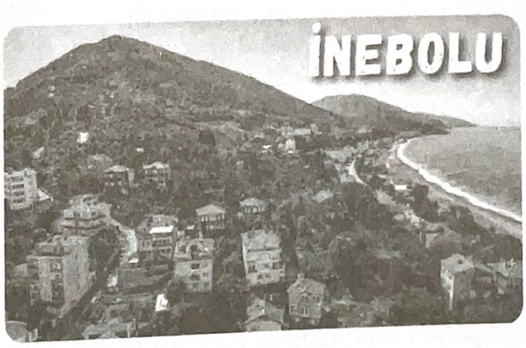
Cevap: A

Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar

1925 Kılık Kıyafet Kanunu (Şapka Kanunu) (Halkçılık- İnkılapçılık- Laiklik)

Türk halkının modern bir görünüme kavuşması amacıyla yapılmıştır.

- ✓ Şapkanın tanıtıldığı yer Kastamonu İnebolu'dur.
- ✓ 1934 yılında din adamlarının kıyafetleri sivil hayatta giymesi yasaklanmıştır.

1925 Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (Laiklik)

- ✓ Dinin yanlış kullanılmasını engellemek,
- ✓ Din eğitimini kontrol etmek,
- ✓ Gerici ayaklanmaların teşkilatlanmasını engellemek gibi sebeplerden dolayı kaldırılmıştır.
- ✓ Şeyhlik, müritlik, dervişlik gibi ünvanlar da bu kanunla birlikte kaldırıldı.

Ölçü, Tartı, Takvim, Rakam ve Hafta Sonu Tatilinin Değişmesi (İnkılapçılık)

- ✓ Bu konuda yapılan yeniliklerin temel amacı Avrupa ile ticari ilişkileri geliştirmektir.
- ✓ 1925'te Rumi Takvim yerine **Miladi Takvim** kabul edildi. **1926**'da uygulamaya koyuldu.
- ✓ 1925'te **Uluslararası Saat Sistemi'ne** geçildi.
- ✓ 1928'de Uluslararası rakamlara geçildi. (Beynelmilel Erkamın Kabulü)
- ✓ 1931'de **Metrik Sistem'e** geçildi. (cm, m, km, kg)
- ✓ 1935'te Hafta Tatili Cuma'dan Pazar'a alındı.
- ✓ 1935'te **Millî Bayramlar ve Genel Tatiller Kanunu** kabul edildi.

1934 Soyadı Kanunu (Halkçılık)

- ✓ Halkın resmî işlerini kolaylaştırmak,
- ✓ Toplumsal alanda eşitlik sağlamak, gibi amaçlarla Soyadı Kanunu kabul edilmiştir.
- ✓ Ağa, Hacı, Hafız gibi ünvanlar Soyadı Kanunu ile kaldırıldı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nden kalan nişan ve rütbeler kaldırıldı.
- ✓ Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadı, ailesine ise Atadan soyadı verildi.
- ✓ Atatürk soyadını meclise sunan kişi İsmet İnönü'dür.
- ✓ Mustafa Kemal'e Atatürk soyadını öneren kişi **Saffet Arıkan** ve **Naim Hazım Ülkü Onat**'tır.

Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar

1921 I. Maarif Kongresi'nin Toplanması (Halkçılık- Milliyetçilik- İnkılapçılık)

- ✓ Eskişehir - Kütahya Savaşı sırasında toplanmıştır.
- ✓ Eğitimin millî ve modern olması yolunda kararlar alınmıştır.

1924 Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun Kabul Edilmesi (Laiklik - Milliyetçilik-Halkçılık)

- ✓ Eğitim - öğretim birleştirilmiştir.
- ✓ Bütün eğitim kurumları Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı.
- ✓ İlköğretim zorunlu ve ücretsiz hâle getirildi.
- ✓ Medreseler kapatıldı.
- ✓ İlahiyat Fakülteleri ve İmam Hatip Okulları açıldı.
- ✓ Azınlık Okullarının misyonerlik faaliyetleri engellendi, Türk müfettişlere denetleme kararı getirildi, Türkçe ve tarih dersi zorunluluğu getirildi.
- ✓ Tevhidi Tedrisat Kanunu önergesini Millî Eğitim Bakanı **Vasıf Çınar** sunmuştur.

1926 Maarif Teşkilatı Kanunu

- ✓ İlkokul lise ve yükseköğretimin belli esaslara göre düzenlenmesi için kabul edildi.
- ✓ Karma eğitime geçildi. (1927)
- ✓ Müfredatın düzenlenmesinde yararlanılan uzman **John Dewey**'dir.

1928 Latin Harflerinin Kabulü (Halkçılık - Milliyetçilik - İnkılapçılık)

✓ **Nedenleri:**

- Arap alfabesinin Türk diline uygun olmaması,
- Okuma - yazmanın zor olması,
- Arap kültürünün etkisinden kurtulmak istenmesi,
- Batı dünyası ile yakınlaşma arzusu,
- **Kabulü:** 1928 yılında yeni Türk alfabesi kabul edilmiştir.
- Yeni Türk alfabesinin tanıtımı **Sarayburnu Parkı'nda** yapılmıştır.

✓ **Sonuçları:**

- Okuryazar oranı artmıştır.
- Kültürel gelişim hızlanmıştır.
- Yeni alfabe ile basılan ilk gazete Mardin gazetesidir.
- Millet Mektepleri kurulmuştur.

1928 Millet Mekteplerinin Açılması (Halkçılık)

✓ Harf İnkılabının ardından halka okuma-yazma öğretmek için açılmış kurumlardır.

✓ Mustafa Kemal Atatürk'e Başöğretmenlik ünvanı Bakanlar Kurulu tarafından verilmiştir. (24 Kasım)

✓ Yayın Organı Halk Mecmuasıdır.

✓ 24 Kasım 1981'den itibaren Öğretmenler Günü olarak kutlanmaktadır.

1931 Türk Tarih Kurumu (Milliyetçilik)

✓ **Türk tarihini araştırmak ve ortak millî bilinç oluşturmak için kurulmuş olan kurumdur.**

✓ İlk başkanı Tevfik Bıyıklıoğlu'dur.

✓ Yayın Organı **Belleten** dergisidir.

✓ **Türk tarih tezi doğrultusunda:**

- Türklerin Orta Asya'dan çıktığını,
- Türklerin dünyadaki pek çok medeniyetin kurulup gelişmesindeki katkılarını,
- Türklerin sarı ırktan olmadığı, ispatlanmaya çalışılmıştır.
- TTK araştırmalarının devam etmesi için Ankara'da Dil ve Tarih - Coğrafya kuruldu.

1932 Türk Dil Kurumu (Milliyetçilik)

✓ Türk dilini zenginleştirmek, canlı tutmak ve yabancı kelimelerden kurtarmak için TDK kurulmuştur.

✓ İlk Başkanı Samih Rıfat'tır.

✓ Güneş Dil Teorisi ortaya koyulmuştur.

1932 Halkevlerinin Kurulması (Halkçılık)

- ✓ Halkın her yönden gelişimini sağlamak ve inkılapların yerleşmesini sağlamak amacıyla Türk Ocaklarının yerine kurulmuştur.
- ✓ Yayın organı **Ülkü** dergisidir.
- ✓ Adnan Menderes Dönemi'nde kapatılmıştır.

1933 Üniversite Reformu

- ✓ İsviçre'den getirilen uzman Albert Malche liderliğinde yapılmıştır. Darülfünun İstanbul Üniversitesine dönüştürülmüştür.

1940 Köy Enstitülerinin Kurulması

- ✓ Eğitim alanında kırsal kesimde yaşayan halk ile kentliler arasındaki bozuk dengeyi eşitlemek ve köy halkına pratik bilgi vermek amacıyla kurulmuştur.
- ✓ İsmet İnönü Cumhurbaşkanlığında kurulmuştur. Kuruluşunda Hasan Ali Yücel (MEB) ve İsmail Hakkı Tonguç etkili olmuştur.
- ✓ Adnan Menderes Dönemi'nde kapatılmıştır.

NE SORDU?

Türk Dil Kurumunun kurulmasında,

I. milliyetçilik,

II. devletçilik,

III. halkçılık

ilkelerinden hangilerinin etkisi olduğu savunulabilir? (2007 ADLİ YARGI)

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve III E) II ve III

Analiz:

Türk Dil Kurumunun amacı Türkçeyi yabancı dillerden arındırmak ve dile yeni sözcükler kazandırmaktır. Güneş Dil Teorisini ortaya koymuştur.

TDK Milliyetçilik ve halkçılık ilkeleri dahilinde değerlendirilebilir fakat devletçilik yatırımların devlet eliyle yapılmasını sağlayan ekonomik bir ilkedir.

Cevap: D

Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar

Millî ve dışa bağımlı olmayan bir devlet ekonomisi amaç edinilmiştir.

1923 İzmir İktisat Kongresi

✓ Lozan Konferansı'na ara verildiği dönemde yapılmıştır.
✓ Başkanı Kâzım Karabekir'dir.
✓ Misakı İktisadi Kararları alınmıştır.
✓ **Misakı İktisadi Kararları:**
✓ Ham maddesi yurt içinde olan sanayiler kurulacaktır.
✓ El işçiliğinden fabrikalaşmaya geçilecektir.
✓ Millî Banka ve Kredi Kurumları kurulacaktır.
✓ Yabancıların kurduğu tekellerden kaçınılacaktır.
✓ Özel sektörün gerçekleştiremediği girişimler devlet tarafından gerçekleştirilecektir.
✓ Yer altı zenginlikleri saptanacaktır.
✓ Demir yolu yapımına önem verilecektir.
✓ İşçilerin koşulları iyileştirilecek, sendika ve grev hakkı sağlanacaktır.
✓ İş yapanlara amele değil işçi denilecektir.

DİKKAT!

▸ İzmir İktisat Kongresinde Okuma Bayramı kabul edilmiştir.

Tarım Alanında Yaşanan Gelişmeler

1925 yılında Aşar Vergisi kaldırıldı.

✓ Çiftçinin sırtındaki yük alınarak üretime teşvik edildi.

Tarım Kredi Kooperatifleri kuruldu.

✓ Köylüler bir araya gelerek aracılar olmadan ürünlerini değerlendirme fırsatı yakaladı.

Yüksek Ziraat Enstitüsü kuruldu.

✓ Tarımda bilimsel araştırmalar ve yeni türler için kurulmuştur.

Atatürk Orman Çiftliği kuruldu.

✓ Modern tarım tekniklerini halka aktarmak amaçlanmıştır.

Tütün Reji İdaresi millîleştirildi.

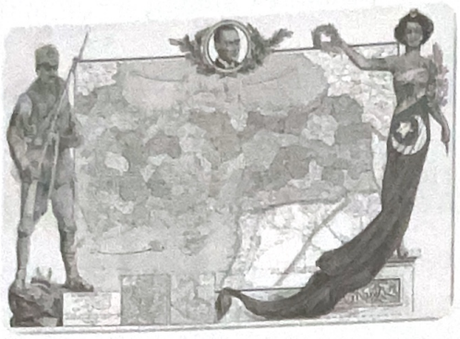
✓ Tütün ürünlerini işletme hakkı elde edildi.

Toprak Mahsulleri Ofisi kuruldu.

✓ Tarımsal ürün piyasasını düzenleme görevini üstlenmiştir.

Topraksız köylüye toprak dağıtmak amaçlanmıştır.

✓ Gerçekleştirilmesi için çaba harcansa da başarılı olunamamıştır.

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ MÜDÜRLÜĞÜ 1925

Sanayi ve Bankacılık Alanındaki Gelişmeler

1927 Teşviki Sanayi Kanunu

✓ Bu kanun ile özel sektörün yatırım yapması amaçlanmıştır.

✓ Devlet vergi muafiyeti, ulaşım ve depolama avantajı, ücretsiz arazi tahsisi gibi ayrıcalıklar sunmuştur.

✓ 1929 Dünya Ekonomik Krizi, sermaye ve kalifiye eleman eksikliği gibi sebeplerden dolayı uygulanamamıştır.

1934-1938 I. Beş Yıllık Sanayi Planı

✓ SSCB örnek alınarak hazırlanmış ve başarıyla uygulanmıştır.

✓ Ham maddeleri Türkiye'de bulunan sanayinin kurulması amaçlandı.

⚠ DİKKAT!

- II. Beş Yıllık Sanayi Planı ise II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır.
- Kalkınma Planı 1963 - 1967 arasındadır.

1924 İş Bankası

✓ İtibari Millî Bankası ve Hintli Müslümanların yardımları ile kurulmuştur. TÜRKİYE İŞ BANKASI

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk özel bankasıdır.

✓ Özel Sektöre kredi sağlamak için kurulmuştur.

✓ İlk Genel Müdürü Celal Bayar'dır.

1925 Sanayi ve Maadin Bankası

✓ Madenleri işletmek, Sanayi teşebbüslerine kredi vermek ve bu teşebbüslere karşı düzenleyici rol oynamak gibi görevleri vardır.

✓ 1933 yılında Sümerbank'a dönüştürüldü.

1926 Emlak ve Eytam Bankası

✓ Gayrimenkul ihtiyaçları için kredi sağlamıştır.
✓ Yetim çocukların haklarını korumuştur.

1930 Merkez Bankası

✓ Türk parasının değerini korumak ve para politikalarını yönetmek amacıyla kurulmuştur.
✓ İlk başkanı Selahattin Çam'dır.

1933 Sümerbank

✓ Tekstil, demir çelik, çimento fabrikalarının yanı sıra bankacılık faaliyetleri de gösteren kurumdur.
✓ Sanayi kurumlarına kredi temin etmek ve genel bankacılık işlerini yapmak amacıyla da kurulduğu için I. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın hayata geçirilmesinde son derece önemli rol oynamıştır.

1933 Halkbank

✓ Esnafa kredi vermek amacıyla kurulmuştur.

1935 MTA'nın Kurulması

✓ Madenlerin araştırılması, değer ve kalitesinin belirlenmesi için kurulmuştur.

1935 Etibank

✓ Madencilik çalışmalarına destek vermek amacıyla kurulmuştur.

1937 Denizbank

✓ Denizcilik faaliyetlerine destek sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Ekonomi Alanındaki Diğer Gelişmeler

1926 Kabotaj Kanunu (Milliyetçilik)

✓ **Kabotaj:** Bir devletin sahip olduğu limanları arasındaki deniz taşımacılığı ve deniz ticareti konusunda tanıdığı ayrıcalıktır.
✓ Türk limanları ve sahillerinde denizcilik faaliyetleri Türk vatandaşları ve Türk bayrağı taşıyan gemilerce yapılır.

1926 Alpullu Şeker Fabrikası kuruldu.

✓ Kırklareli'nde kurulmuştur.
✓ Devletçilik ilkesinin dışındadır.
✓ Devletçilik, 1933 yılından itibaren uygulanmıştır.

1926 Uşak Şeker Fabrikası kuruldu.

✓ Devletçilik ilkesinin dışındadır. Devletçilik 1933 yılından itibaren uygulanmıştır.

1924 Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kamu işletmesidir.

1930 Türk Parasının Değerini Koruma Kanunu

✓ Merkez Bankası da aynı yıl bu amaca hizmet edecek şekilde kurulmuştur.

1929 Adana Mersin Demir Yolları'nın Millîleştirilmesi

✓ Fransa'dan satın alınarak millîleştiril-miştir.

Karabük Demir - Çelik Fabrikası açıldı.

✓ İngiltere'nin desteği ile kurulmuştur.

Sağlık Alanındaki Gelişmeler

✓ Hilali Ahdar **Yeşilay**'a çevrilmiştir.

✓ Hilali Ahmer **Kızılay**'a çevrilmiştir.

✓ Veremle mücadele için dernekler ve hastaneler kurulmuştur.

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk pandemi hastanesi olan **Heybeliada Sanatoryumu** kurulmuştur.

✓ Salgın hastalıklarla mücadele için Sağlık Bakanı **Refik Saydam** öncülüğünde **Hıfzısıhha Enstitüsü** kurulmuştur.

✓ Sağlık alanında genel olarak nüfusu artırmaya yönelik politikalar izlenmiştir.

Spor Alanındaki Gelişmeler

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nde Olimpiyat Komitesini kuran kişi Selim Sırrı Tarcan'dır.

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin katıldığı ilk olimpiyatlar 1924 Paris Olimpiyatlarıdır.

✓ Uluslararası olimpiyatlarda Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk altın madalyasını alan kişi Yaşar Erkan'dır.

Sanat, Bilim, Edebiyat ve Diğer Alanlardaki Gelişmeler

Henry Krippel

✓ 1926 yılında Sarayburnu Parkı'na ilk Atatürk heykelini yaptı.

✓ Yeni Gün gazetesi Yunus Nadi'nin liderliğinde 1927 yılında Ankara'da tarafından Zafer Anıtı'nı yaptı.

Nejat Sirel

✓ İzmir Atatürk heykelini yapmıştır. Atatürk'ün heykelini yapan ilk Türk heykeltıraştır.

Etnografya Müzesi

✓ 1925 yılında açılmıştır. Atatürk'ün naaşı 1953 yılına kadar burada kalmıştır.

Sanayi Nefise Mektebi

✓ Güzel Sanatlar Akademisine dönüştürüldü.

Mızıkai Hümayun

✓ Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasına dönüştürüldü.

Darülbedayi

✓ İstanbul Şehir Tiyatrolarına dönüştürüldü.

Darülelhan

✓ Konservatuvara dönüştürüldü.

Vedat Tek

✓ II. TBMM binasının mimarıdır.

Emin Onat ve Orhan Ada

✓ Anıtkabir'in mimarlarıdır.

Hermann Jansen

✓ Ankara'nın imar planını yapmıştır.

Muhsin Ertuğrul

✓ Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk renkli film tarafından çekilen *Halıcı Kız* filmidir.

✓ Millî Mücadele sürecini anlatan ilk uzun metrajlı film Muhsin Ertuğrul tarafından çekilen *Ateşten Gömlek* filmidir.

Paul Hindemint

✓ Raporları doğrultusunda Musiki Muallim mektebi açılmıştır.

Türk Beşleri

✓ Cemal Reşit Rey, (10. Yıl Marşının Bestecisi)

✓ Ulvi Cemal Erkin,

✓ Ahmet Adnan Saygun, (İlk devlet sanatçısı, ilk operamız olan Özsoy Operası'nı hazırladı.)

✓ Hasan Ferit Alnar,

✓ Necil Kâzım Akses

İbrahim Çallı

✓ *Zeybekler* Tablosu ve Hatay'ın *Ana Vatana Özlemi* tablolarını yapmıştır.

Hikmet Onat

✓ Siperde Mektup Okuyan Askerler

Mehmet Ruhi Arel

✓ Atatürk Köylülerle, Türk Ordusunun İstanbul'a Girişi

Vecihi Hürkuş

✓ İlk sivil havacılık okulunu kurmuştur.

Fatih Gökmen

✓ Kandilli Rasathanesinin kurucusudur.

Cahit Arf

✓ Arf Teoremi'ni bulmuştur. 10 TL üzerinde resmi bulunur.

Halil İnalcık

✓ Tarihçilerin Kutbu, Tarihçilerin Şeyhi olarak bilinir.

Reşit Galip

✓ Andımızın yazarıdır.

John Dewey

✓ Eğitim alanında getirilen uzmandır.

Saffet Arıkan

✓ Öğretmen ihtiyacını karşılamak için Eğitmen Kurslarının açılmasına öncülük etmiştir.

Hulusi Behçet

✓ Behçet adıyla anılan hastalığı bulmuştur.

Mülkiye Mektebi

✓ Siyasal Bilgiler Fakültesine dönüştürüldü

İlk Nüfus Sayımı

✓ 1927 yılında yapılmıştır ve nüfus artırmaya yönelik politika izlenmiştir.

NE SORDU?

Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk Dönemi'nde kurulmuş olan yükseköğretim kurumlarından biri değildir? (2014 İDARİ YARGI)

A) Ankara Hukuk Mektebi
B) Yüksek Ziraat Enstitüsü
C) Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
D) Mülkiye Mektebi
E) Musiki Muallim Mektebi

Analiz:

Ankara Hukuk Mektebi, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Musiki Muallim Mektebi gibi okullar Mustafa Kemal Atatürk Döneminde kurulmuş kurumlardır. Fakat D seçeneğinde verilen Mektebi Mülkiye Osmanlı Devletinde Kaymakam, kaza ve mal müdürü yetiştirmek için açılan okuldur.

Cevap: D

NE SORAR?

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk devlet sanatçısı ünvanı alan ve Türkiye'nin ilk operası olan Özsoy Operasını hazırlayan kişi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cemal Reşit Rey
B) Ulvi Cemal Erkin
C) Ahmet Adnan Saygun
D) Hasan Ferit Alnar
E) Necil Kazım Akses

Analiz:

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk devlet sanatçısı ünvanı alan ve Türkiye'nin ilk operası olan Özsoy Operasını hazırlayan kişi Ahmet Adnan Saygun'dur.

A) Cemal Reşit Rey: 10. Yıl Marşının bestekarıdır.
B) Ulvi Cemal Erkin
C) Ahmet Adnan Saygun
D) Hasan Ferit Alnar
E) Necil Kazım Akses

Seçeneklerde verilen kişiler Türk Beşleri içerisinde yer alan müzisyenlerdir.

Cevap: C

Kadınlarda İlkler

- ✓ **İlk Kadın Muhtar:** Gül Esin (Aydın Çine)
- ✓ **İlk Kadın Belediye Başkanı:** Sadiye Hanım (Artvin Yusufeli)
- ✓ **İlk Kadın İl Belediye Başkanı:** Müfide İlhan
- ✓ **İlk Kadın Milletvekili:** 17 Kadın vekil ve Satı Çırpan
- ✓ **İlk Kadın Vali:** Lale Aytaman
- ✓ **İlk Kadın Bakan:** Türkan Akyol
- ✓ **İlk Kadın Millî Eğitim Bakanı:** Nimet Çubukçu
- ✓ **İlk Kadın Başbakan:** Tansu Çiller
- ✓ **İlk Kadın Pilot:** Bedriye Gökmen
- ✓ **İlk Kadın Savaş Pilotu:** Sabiha Gökçen
- ✓ **İlk Kadın Hava Şehidimiz:** Eribe Hanım
- ✓ **İlk Kadın Millî Yüzücümüz:** Leyla Asım Turgut
- ✓ **İlk Kadın-Doğum Uzmanı:** Pakize İzzet Terzi
- ✓ **İlk Kadın Tarihçi:** Afet İnan
- ✓ **İlk Kadın Öğretmen:** Refet Angın
- ✓ **İlk Kadın Tiyatro Sanatçısı:** Afife Jale
- ✓ **İlk Kadın Mühendis:** Sabiha Güreyman
- ✓ **İlk Kadın Avukat:** Süreyya Ağaoğlu
- ✓ **İlk Kadın Büyükelçi:** Filiz Dinçmen
- ✓ **İlk Kadın Doktor:** Safiye Ali
- ✓ **İlk Dünya Güzeli Kadın:** Keriman Halis
- ✓ **İlk Kadın Emniyet Müdürü:** Feriha Sanerk
- ✓ **İlk Kadın Gazeteci:** Selma Rıza
- ✓ **İlk Kadın Hâkim:** Suat Berk
- ✓ **İlk Kadın Kaymakam:** Özlem Bozkurt
- ✓ **İlk Kadın Kimyacı:** Remziye Hisar
- ✓ **İlk Kadın Rallici:** Azize Hanım

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Türk Dış Politikasının Esasları: Barışçıl, gerçekçi, uluslararası hukuka uygun, iş birliğine ve diyaloğa önem veren bir politika tercih edilmiştir.

1923 - 1930 Türk Dış Politikası

Lozan Konferansı'nda çözümlenemeyen sorunları içerisine alan süreçtir.

Musul (Irak) Sorunu

- Lozan'da çözümlenemeyen tek konudur.
- **Haliç Konferansı:** 1924 yılında Musul sorunu için toplanan konferanstır.
- Türkiye Cumhuriyeti adına Ali Fethi Okyar katılsa da sonuç alınamamıştır.
- **Brüksel Hattı Raporu:** Milletler Cemiyeti'nin Musul sorunu için İngiliz lehine hazırladığı rapordur.
- **Kaybedilmesinde Etkili Faktörler:** İngilizlerin İskenderun Limanı'na asker göndermesi,
- Nasturi İsyanı (Hakkari),
- Şeyh Sait İsyanı (Diyarbakır)
- **1926 Ankara Antlaşması:** Musul, Kerkük, Süleymaniye İngiltere mandasındaki Irak'a bırakıldı. (Misakımillî'den 3. taviz)
- Hakkari Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakıldı.
- Türk-Irak sınırı çizildi.
- Musul petrollerinin gelirinin %10'u 25 yıllığına Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakıldı.

1925 Yabancı Okullar Sorunu

- Tevhidi Tedrisat Kanunu sebebiyle çıkmıştır.
- En çok sorun yaşanan devlet Fransa'dır.
- Türkiye Cumhuriyeti, Yabancı Okullar sorununu bir iç mesele olarak kabul etmiş ve Milletler Cemiyeti'ne taşınmasına izin vermemiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politikadaki ilk siyasi başarısıdır.

Etabli Sorunu (Nüfus Mübadelesi Sorunu) 1926 - 1930

- **Lozan Barış Antlaşması'nda alınan karar:** İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Türkler yerlerinde kalacak, diğer yerdekiler karşılıklı değiştirilecektir.
- **Sorunun Nedeni:** Yunanlılar Lozan kararına uymayarak Türkiye'de daha fazla Rum bırakmak istedi.
- **Çözüm Süreci:** Olay Milletler Cemiyeti'ne taşınsa da sonuç alınamadı.
- Yunanistan Başbakanı Venizelos ve İsmet İnönü, Tevfik Rüştü Aras karşılıklı ziyaretlerde bulundu.

Sonuçları:

- ✓ **1930 Ahali Antlaşması (Ankara Antlaşması)** İstanbul'daki Rumlar yerleşme tarihine bakılmaksızın etabli kabul edilerek sorun çözüldü.
- ✓ Yunanistan Başbakanı Venizelos Mustafa Kemal Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterdi.
- ✓ İlerleyen süreçte Yunanistan Milletler Cemiyeti'ne girmemizi destekledi.
- ✓ Oluşan barış ortamı ileride Balkan Antantı'nın kurulmasını sağladı.

1930 - 1938 TÜRK DIŞ POLİTİKASI

1932 Milletler Cemiyeti'ne Giriş

- ✓ Wilson Prensipleri'nde bahsedildi.
- ✓ Paris Barış Konferansı'nda kuruldu.
- ✓ Türkiye tarafsız davranmadığı gerekçesi ile katılmak istemedi.
- ✓ 1932 yılında İspanya'nın daveti ve Yunanistan'ın desteği ile Milletler Cemiyeti'ne katıldık.
- ✓ Milletler Cemiyeti'ndeki ilk temsilcimiz Cemal Hüsnü Taray'dır.
- ✓ Milletler Cemiyeti'ne Taşınan Konularımız:
- ✓ **1926 Irak (Musul) Sorunu:** Aleyhimize
- ✓ **1926 Bozkurt Lotus Olayı:** Lehimize
- ✓ **1930 Etabli Sorunu:** Sonuçsuz
- ✓ **1936 Boğazlar Sorunu:** Lehimize
- ✓ **1939 Hatay Sorunu:** Lehimize

1934 Balkan Antantı

- ✓ Almanya, İtalya'nın saldırgan tutumları sebebiyle kurulmuştur.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti Balkan Antantı'na katılarak Batı sınırını güvence altına almıştır.
- ✓ **Katılan Devletler: T-a-Y-Y-a-R**
- ✓ **T**ürkiye, **Y**unanistan, **Y**ugoslavya, **R**omanya
- ✓ **Bulgaristan**; Makedonya konusunda, Yugoslavya ve Yunanistan ile sorun yaşadığı için katılmadı.
- ✓ **Arnavutluk**, İtalya'nın baskısından dolayı katılmadı.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti adına Atina'da imzalayan kişi Tevfik Rüştü Aras'tır.

1936 Akdeniz Paktı

- ✓ İtalya'nın saldırgan Akdeniz politikalarına karşı İngiltere liderliğinde Türkiye, Fransa, Yunanistan, Yugoslavya'nın katıldığı paktır.

NE SORDU?

9 Şubat 1934 tarihinde kurulan Balkan Antantı'na aşağıdaki devletlerden hangisi katılmamıştır?
(2016 ADALET BAKANLIĞI)

A) Arnavutluk B) Yunanistan C) Türkiye
D) Yugoslavya E) Romanya

Analiz:

Katılan Devletler: T-a-Y-Y-a-R

Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya

Bulgaristan, Makedonya konusunda Yugoslavya ve Yunanistan ile sorun yaşadığı için katılmadı.

Arnavutluk: İtalya'nın baskısından dolayı katılmadı.

Türkiye Cumhuriyeti adına **Atina'da** imzalayan kişi **Tevfik Rüştü Aras'tır.**

Cevap: A

1936 Montrö Boğazlar Sözleşmesi

✓ Almanya, İtalya ve Japonya'nın saldırgan tutumları Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasını sağlamıştır.

✓ Türkiye Cumhuriyeti adına imzalayan kişi Tevfik Rüştü Aras'tır.

Sonuçları:

✓ Antlaşma 20 yıllık olacaktır.

✓ Boğazlar Komisyonu kaldırılarak tüm yetkileri Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir.

✓ Türkiye Boğaz'ın her iki yakasına da asker yerleştirebilecektir.

✓ Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler savaş gemilerini belli bir ağırlıkta geçirebilecektir.

✓ Boğazlar tüm ticaret gemilerine açık olacaktır.

✓ Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlarda mutlak Türk egemenliği sağlanmıştır.

✓ İtalya antlaşmayı sonradan imzaladı.

✓ SSCB ile ilişkiler gerildiği için ilerleyen süreçte Türkiye NATO'ya girmiştir.

1937 Sadabad Paktı

✓ Almanya, İtalya'nın saldırgan tutumları sebebiyle kurulmuştur.

✓ Türkiye Cumhuriyeti Sadabad Paktı'na katılarak Doğu sınırını güvence altına almıştır.

✓ İran'ın başkenti Tahran'da imzalanmıştır.

✓ **Katılan Devletler: İRAN A-T-I**

✓ İran, Afganistan, Türkiye, Irak

✓ Suriye, Türkiye ve İran ile yaşadığı sınır sorunu sebebiyle katılmamıştır.

✓ Türkiye Cumhuriyeti adına İranda'da imzalayan kişi **Tevfik Rüştü Aras'tır.**

Hatay Sorunu (Sancak Sorunu)

- ✓ Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin duyulması Fransa'nın Suriye'den çekilmesine neden oldu.
- ✓ Fransa, Hatay meselesini Milletler Cemiyeti'ne taşıdı.
- ✓ **Sandler Raporu:** Milletler Cemiyeti tarafından hazırlanan Hatay'daki Türk varlığının tanındığı rapordur.
- ✓ **1938** yılında **Bağımsız Hatay** Cumhuriyeti kuruldu.
- ✓ **İlk Cumhurbaşkanı:** Tayfur Sökmen
- ✓ **İlk Başbakanı:** Abdurrahman Melek
- ✓ **İlk Meclis Başkanı:** Abdülgani Türkmen
- ✓ 1939 yılında mecliste alınan karar ile Hatay ana vatana katıldı ve Misakımillîye uygun çözümlendi.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk'ün Hatay için Sözleri:
- ✓ 40 asırlık Türk yurdu düşman elinde esir olamaz.
- ✓ Hatay benim şahsi meselemdir.

DİKKAT!

- Mustafa Kemal Atatürk'ün "Asım Us" takma adıyla "Hatay Meselesi" konusunda İsmet İnönü hükûmetini eleştirdiği gazete Kurum gazetesidir.
- "Hatay'ın Ana vatana Özlemi" tablosu İbrahim Çallı'ya aittir.

Mustafa Kemal Atatürk Döneminin Diğer Önemli Gelişmeleri

1926 Bozkurt Lotus Olayı

- ✓ Türkiye Cumhuriyeti'ne ait Bozkurt gemisi ile Fransa'ya ait Lotus gemisinin çarpışması olayıdır.
- ✓ Lahey Adalet Divanı'na taşınan bu davada Türkiye'yi **Mahmut Esat Bey** savunmuş ve davayı kazanmıştır.
- ✓ Fransa ile yaşanan Bozkurt Lotus Olayı 1926 yılında çıkarılan Kabotaj Kanunu'nun ne kadar gerekli olduğunun bir göstergesidir.

1928 Briand Kellog Paktı

- ✓ Savaşın ulusal politika olması yasaklanmış ve savunmaya dayanmayan savaş suç sayılmıştır.
- ✓ ABD ve Fransa liderliğinde kurulmuştur.

1929 Litvinov Protokolü

- ✓ Briand Kellog Paktı'na davet edilmeyen SSCB'nin komşularıyla yaptığı antlaşmadır. Varşova Paktı'nın temeli olarak da görülmektedir.

1933 Razgrad Olayı

- ✓ Bulgaristan'ın Razgrad şehrindeki Türk mezarlarının yağmalanması üzerine yaşanan gerginliktir.

1933 Vagon Lits Olayı

- ✓ Fransızlara ait demir yolu
- ✓ sonucunda oluşan gerginl
- ✓ Burada demir yolu şirketi
- ✓ Dil bilincinin ve ulusal bilir

1933 Bursa Olayı

- ✓ Ezan, ilk kez **Fatih Camis**
- çıkmış ve Mustafa Kema
- kurmuştur: **"Bu bir din m**
- ✓ Ezan tekrar Adnan Mende

Atatürk Dönemi Başbakanlar

- ✓ **İsmet İnönü:** En uzun sü
- ✓ **Ali Fethi Okyar:** Şeyh Sa
- ✓ **Celal Bayar:** Atatürk Dön

Atatürk Dönemi Meclis Ba

- ✓ **Ali Fethi Okyar:** Türkiye
- ✓ **Kâzım Özalp:** Atatürk Dö
- ✓ **Abdülhalik Renda:** Atatü
- tının ardından 1 günlüğün

ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ İ

- ✓ **Bekir Sami Bey:** Londra
- ✓ **Yusuf Kemal Tengirşen**
- sinde yerini Lozan'a katıla
- ✓ **İsmet İnönü:** Lozan Konf
- ✓ Atatürk Dönemi'nde en uz
- ✓ **Tevfik Rüştü Aras:** (192
- Sözleşmesi, Sadabad Pa

ÖNEMLİ ULU

1928 Briand Kellog Paktı-

- ✓ Savunmaya dayanmayan
- ✓ ABD ve Fransa liderliğind

1929 Litvinov Protokolü- K

- ✓ Briand Kellog Paktı'na da

1933 Vagon Lits Olayı

- Fransızlara ait demir yolu şirketinde çalışan Naci Bey'in Türkçe konuştuğu için işten çıkarılması sonucunda oluşan gerginliktir.
- Burada demir yolu şirketi sefer amaçlı kullanılmayarak tepki gösterilmiştir.
- Dil bilincinin ve ulusal bilincin geliştiğini gösterir.

1933 Bursa Olayı

- Ezan, ilk kez **Fatih Camisi'nde** Hafız Rıfat tarafından Türkçe okunduktan sonra Bursa olayları çıkmış ve Mustafa Kemal Atatürk bu olaylar karşısında Bursa Nutku'nda şu önemli cümleyi kurmuştur: "**Bu bir din meselesi değil dil meselesidir.**"
- Ezan tekrar Adnan Menderes Dönemi'nde Arapçaya çevrilmiştir.

Atatürk Dönemi Başbakanları

- **İsmet İnönü:** En uzun süre başbakanlık yapan kişidir.
- **Ali Fethi Okyar:** Şeyh Sait İsyanı sebebiyle istifa etmiştir.
- **Celal Bayar:** Atatürk Dönemi'nin son başbakanıdır.

Atatürk Dönemi Meclis Başkanları:

- **Ali Fethi Okyar:** Türkiye Cumhu-riyeti'nin ilk meclis başkanıdır.
- **Kâzım Özalp:** Atatürk Dönemi'nde en uzun süre meclis başkanlığı yapan kişidir.
- **Abdülhalik Renda:** Atatürk Dönemi'nin son meclis başkanıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından 1 günlüğüne Cumhurbaşkanlığı yapmıştır.

ATATÜRK DÖNEMİ DIŞ İŞLERİ BAKANLARI

- **Bekir Sami Bey:** Londra Konferansı'nda imzaladığı antlaşmalar yüzünden görevden alınmıştır.
- **Yusuf Kemal Tengirşenk:** 1921 Ankara Antlaşması'nı imzalamış ve Lozan Konferansı öncesinde yerini Lozan'a katılacak olan İsmet İnönü'ye bırakmıştır.
- **İsmet İnönü:** Lozan Konferansı'na başdelege olarak katılmıştır.
- Atatürk Dönemi'nde en uzun süre başbakanlık yapan kişidir.
- **Tevfik Rüştü Aras:** (1925-1938) 1926 Ankara Antlaşması Balkan Antantı, Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Sadabad Paktı gibi antlaşmaları imzalamıştır.

ÖNEMLİ ULUSLARARASI ANTLAŞMALAR VE ÖRGÜTLER

1928 Briand Kellog Paktı- Katıldık

- Savunmaya dayanmayan savaş suç sayılmıştır.
- ABD ve Fransa liderliğinde kurulmuştur.

1929 Litvinov Protokolü- Katıldık

- Briand Kellog Paktı'na davet edilmeyen SSCB'nin komşularıyla yaptığı antlaşmadır.

1932 Milletler Cemiyeti - Katıldık

- ✓ **1934 Balkan Antantı** - Katıldık
- ✓ **1936 Akdeniz Paktı** - Katıldık
- ✓ **1937 Sadabad Paktı** - Katıldık
- ✓ **1937 Nyon Konferansı** - Katıldık
- ✓ Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerine son vermek amacıyla kurulmuştur.
- ✓ **1921 Küçük Antant** - Katılmadık
- ✓ Çekoslovakya, Romanya, Yugoslavya arasında kurulmuştur.
- ✓ **1922 Rapollo Antlaşması** - Katılmadık
- ✓ Almanya ile SSCB arasında imzalanan dostluk antlaşmasıdır.
- ✓ **1925 Locarno Paktı** - Katılmadık
- ✓ Almanya'nın dünya siyasetine geri döndüğü antlaşmadır.
- ✓ **Varşova Paktı** - Katılmadık
- ✓ SSCB liderliğinde NATO'ya karşı kurulmuş askerî iş birliğidir.
- ✓ **Molotof Planı** - Katılmadık
- ✓ SSCB'nin Doğu Bloku ülkeleri için hazırladığı ekonomik yardım planıdır.

XX. YÜZYIL BAŞLARINDA DÜNYA

I. Dünya Savaşı

Nedenleri	Sonuçları
✓ Sömürgecilik, ham madde ve pazar arayışı, devletler arası bloklaşma, silahlanma yarışı, milliyetçilik, Panslavizm, Alsas Loren Sorunu, Rusların sıcak denizlere inme arzusu gibi nedenlerle çıkmıştır.	✓ İmparatorluklar yıkıldı yeni devletler kuruldu. ✓ Avrupa'nın siyasi haritası değişti. ✓ Sömürgeciliğin yerini manda ve himaye aldı. ✓ Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm, Rusya'da Sosyalizm (totaliter rejimler) kuruldu. ✓ Kimyasal silahlar ve tanklar kullanıldı. ✓ Milyonlarca insan öldü. ✓ Cemiyeti Akvam kuruldu. ✓ Sivil Savunma Örgütleri kuruldu ✓ Son Osmanlı Hükûmeti Tevfik Paşa Hükûmeti olmuştur.

İtilaf Bloku

✓ İngiltere, Fransa, Rusya, ABD, İtalya, Yunanistan, Japonya…

İttifak Bloku

✓ Almanya, Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan

Paris Barış Konferansı

✓ I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerle yapılacak olan barış antlaşmalarının şartlarını belirlemek için toplanmıştır.

✓ Milletler Cemiyeti kuruldu.

✓ Manda ve himaye kavramı ortaya çıktı.

✓ İtalya'ya verilen İzmir ve çevresi konferansta Yunanlılara verilerek İtilaf Devletleri arasındaki ilk görüş ayrılığı oldu.

✓ Almanya ile Versay, Avusturya ile Saint Germain, Macaristan ile Trianon Antlaşması yapıldı.

Monroe Doktrini - Yalnızlık Politikası - İnfirat Politikası

- ✓ 1823 yılında James Monroe tarafından ortaya koyulan politikadır.
- ✓ ABD, Amerika Kıtası'ndan başka bir yere karışmaz ve farklı devletlerin Amerika Kıtası'na karışmasına izin vermez.
- ✓ ABD bu politikayı ilk kez I. Dünya Savaşı'na katılarak terk etmiştir.

İKİ KÜRESEL SAVAŞ ARASINDA DÜNYA

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin Kurulması

Komünizm

- ✓ Özel mülkiyetin olmadığı, bütün malların, üretim araçlarının topluma ait bulunduğu, bunları herkesin ortaklaşa kullandığı toplum düzenidir.

İç Savaşta Rusya

- ✓ **Duma Meclisi:** Rus Meclisidir.
- ✓ **Çarlık Rusya:** II. Nikola liderliğinde Beyaz Ordu kurularak devrimcilere karşı savaşılmıştır.
- ✓ **Bolşevikler:** Çarlık Rusya'yı yıkarak yerine Lenin liderliğinde Sosyalizmi kurmak isteyenlerdir. Orduları Kızıl Ordu'dur.
- ✓ **Sloganları:** Barış, Ekmek ve Toprak!
- ✓ **Menşevikler:** Çarlık Rusya'yı yıkarak yerine Batı tarzı bir demokratik yönetim kurmayı amaçlamışlardır.

Bolşevik İhtilali - Ekim Devrimi - Kızıl Devrim

- ✓ I. Dünya Savaşı devam ederken Petersburg'da kadın işçilerin başlattığı grev ile başlayan iç isyan neticesinde, Bolşevikler Lenin liderliğinde Çarlık Rusya'ya karşı giriştikleri mücadeleyi kazanarak 1917 yılında SSCB'yi kurdular.

Vladimir İlyiç Lenin

- ✓ Lenin'in uyguladığı politika NEP'tir. (Novaya Ekonomiçeskaya Politik)
- ✓ NEP ile tarımsal ürün alımına son verildi.
- ✓ Köylüler ürünlerini vergi ödeyerek pazarlarda satabilme hakkına sahip oldular.
- ✓ ÇEKA adı verilen istihbarat ve güvenlik teşkilatı kuruldu.
- ✓ İşçilerin çalışma saatleri düzenlendi ve sendikal hakları geri verildi.
- ✓ 1924 yılında Lenin ölünce yerine Stalin geçti.

Josef Stalin

- Stalin'in uyguladığı ekonomi politikası "Kolektifleştirme"dir.
- Köylülerin toprakları birleştirilerek büyük çiftlikler elde edildi.
- Köylüler öldürüldü ve tarımsal üretim düştü.
- Kolhoz: Kollektif devlet çiftliklerine verilen isimdir.
- Maden yatakları, traktör üretimi ve demir-çelik fabrikalarına yatırım yapıldı.
- II. Dünya Savaşı'nda SSCB lideridir.
- Lakabı Koba'dır.

Rusların Türkistan'ı İşgali ve Basmacı Hareketi

Rusya Müslümanları I. Kongresi

- Rusya'da bulunan Müslümanlar; dinî, siyasi ve içtimai haklar elde etmek amacıyla düzenlemiştir. İsmail Gaspıralı ve Yusuf Akçura gibi isimler de katılmıştır.
- Zeki Velidi Togan Rus meclisi Duma'ya gönderildi.

Millî İstiklal Ayaklanması

Rusların baskılarına karşı Ceditçiler tarafından başlatılan bağımsızlık hareketidir.

SSCB'nin Politikaları

- Ruslar Orta Asya'yı işgal ettikten sonra asimilasyon politikası uyguladı.
- Müslüman halkı Türkçeden ve Türklükten uzaklaştırmaya çalıştı.
- Cami, mescit ve medreseleri kapattı.
- Türk milletini kendi aralarında ayrıştırdı.

Basmacı Hareketi

- Türkistan'ı Rus işgalinden kurtarmak için Türkler tarafından başlatılan girişimdir.
- **Sloganları:** Türkistan Türklerindir. Çar ve Ruslar defolun.
- Basmacı Harekâtı liderlerine **Korbaşı** adı verilir.
- Basmacı Harekâtı Türkistan'ın Hokand şehrinde **Korbaşı Ergaş** tarafından başlamıştır.
- Enver Paşa: I. Dünya Savaşı'nın ardından Fransa'ya oradan Türkistan'a geçen Enver Paşa Basmacı Harekatı içinde önemli korbaşılardan biri olmuş ve Türkmençay Savaşı'nda şehit düşmüştür. Mezarı **Hürriyeti Ebediye** Tepesi'ndedir.
- Rusların genel taarruzu, Enver Paşa'nın ölümü, korbaşıların kendi aralarındaki mücadeleleri, teçhizat yokluğu gibi sebeplerle Basmacı Harekatı sonuçsuz kaldı.
- Türkler sürgüne gönderilmiştir.

Önemli Kişiler

- **Zeki Velidi Togan:** Rus meclisi, Duma'da Ufa Müslümanlarının temsilcisi olarak yer aldı.
- Türkistan Millî Birliğinin başkanlığını yaptı.

- ✓ Basmacı Harekatı'nda yer almıştır.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti içerisinde İstanbul Üniversitesinde **Umumi Türk Tarih Kürsüsü**'nü kurmuştur.
- ✓ **Yusuf Akçura:** Rusya'da Müslümanların ve Türklerin haklarını savunmuştur.
- ✓ Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüğü içeren ***3 Tarzı Siyaset*** **eseriyle** bilinir.
- ✓ Millî Mücadele içerisinde yer almış ve sonrasında TTK'nin kurucularından olmuştur.
- ✓ **İsmail Gaspralı:** Kırım Tatar Türklerindendir. **Dilde, Fikirde, İşte Birlik** sloganıyla ünlenmiştir. Tüm Türk dünyasının anlayabileceği ortak bir edebi dil geliştirmeyi amaçlamıştır.
- ✓ **Mehmet Emin Resulzade:** Bağımsız bir Azerbaycan Devleti'ni kurmayı amaçlayan Millî Azatlık Hareketi içerisinde yer almış ve 1918 yılında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kurucularından biri olmuştur.
- ✓ Azerbaycan'ı tanıyan ilk devlet **Osmanlı Devleti**'dir.
- ✓ **Şeyh Şamil:** Rusya'nın Kafkasları işgaline karşı mücadele ettiği için **Kafkas Kartalı** olarak bilinir.
- ✓ Onun liderliğinde süren direniş hareketine Ruslar; Müridizm, Müslümanlar ise Gazavat Hareketi adını vermiştir.

Orta Doğu'da Manda Yönetimlerinin Kurulması

Sykes Picot Antlaşması

- ✓ I. Dünya Savaşı öncesinde Orta Doğu topraklarının Fransa ve İngiltere arasında paylaşıldığı antlaşmadır.

İngiltere'nin İşgal Ettiği Yerler:

- ✓ Irak, Mısır, Arabistan, Filistin, Ürdün, Kuveyt, Yemen

Fransa'nın İşgal Ettiği Yerler:

- ✓ Suriye, Lübnan, Cezayir, Tunus

İtalya'nın İşgal Ettiği Yerler:

- ✓ Trablusgarp

Arabistan

- ✓ Mac Mahon Antlaşması ile millî bir devlet kurma arzusunda olan Şerif Hüseyin, kendini Arap ülkelerinin kralı ilan etti.
- ✓ Necd Emiri Abdülaziz İbni Suud, Şerif Hüseyin'e savaş ilan etti ve onu yenerek Suudi Arabistan Krallığı'nı kurdu.
- ✓ **Aramco Petrol Şirketi:** ABD'nin Arabistan'da etkinliğini artırmak için kurduğu petrol şirketidir.

Irak

- ✓ Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal başa geçse de Iraklılar Kral Faysal'ı yönetimden uzaklaştırdı. Uzun yıllar İngiltere'nin etkisiyle yönetildi.

Yemen

- ✓ I. Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya ile iş birliği yaparak İngiltere'ye karşı mücadele etti ve 1934 yılında bağımsız oldu.

Suriye ve Lübnan

- Fransa tarafından uzun yıllar yönetilseler de Fransa'ya karşı ayaklanarak bağımsız oldular.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa tamamen çekildi.

Meiji Restorasyonu (Modern Japonya'nın Doğuşu)

Meiji Restorasyonu

- Meiji Restorasyonu, modern Japonya'nın oluşmasını sağlayan köklü bir reform dönemidir.
- Meiji Restorasyonu'nu yapan kişi Mutsihito'dur.

Yenilikler

- Daymiyo ve Şogunlar yıkılarak siyasi birlik sağlandı.
- Yeni bir anayasa yapıldı.
- İlk gazete çıkarıldı.
- Ordu güçlendirildi.
- Takvim çıkarıldı.
- Bankacılık sistemi modernleştirildi.
- İlköğretim zorunlu hâle getirildi.
- Başkent değiştirildi.

DİKKAT!

- Meiji Restorasyonu ile alfabe değişikliğine gidilmemiştir.

- **Şimonoseki Antlaşması (Maguan Antlaşması):** 1895 yılında Çin - Japonya Savaşı'nı bitiren antlaşmadır. Bu antlaşma ile Çin; Kore'yi tanımak, bazı toprakları Japonya'ya bırakmak ve savaş tazminatı ödemek zorunda kalmıştır.

1929 DÜNYA EKONOMİK KRİZİ (KARA PERŞEMBE, BÜYÜK BUHRAN)

Nedenleri

- ABD başkanı Hoover'ın ekonomideki tecrübesizliği,
- ABD'de bankalarının şirketlere, halka ve devletlere verdiği kredileri geri alamaması,
- Küçük şirketlerin birleşmesi ile tekellerin oluşması,
- I. Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik çöküntü,
- ABD'nin borsayı suni yükseltmesi,
- Paund'un dolara oranla değer kazanması,
- Tarım ürünlerinin fiyatının düşüp sanayi ürünlerinin fiyatının artması gibi sebepler ile ekonomi bozulmuş ve New York Borsası'nın (Wall Street) çökmesi ile **Kara Perşembe** ortaya çıkmıştır.

Sonuçları

- ✓ Küresel derecede açlık ve kıtlık ortaya çıktı.
- ✓ Bankalar ve şirketler battı.
- ✓ Dünya ticaret hacmi azaldı.
- ✓ Milyonlarca insan işsiz kaldı.
- ✓ II. Dünya Savaşı'nın nedenlerinden biri oldu.
- ✓ Almanya'da hiperenflasyon baş gösterdi.

Krize Dair Önemli Bilgiler

- ✓ **Hoower Moratoryumu:** ABD Başkanı Hoower tarafından planlanan ve borçların taksitlendirilmesine gidilen sistemdir.
- ✓ ABD başkanlığına Hoower yerine Roosvelt getirildi.
- ✓ **New Deal Politikası:** Yeni ABD başkanı tarafından uygulanan ve rahatlama, iyileşme, reform süreçlerini içeren politikadır.
- ✓ **Kliring Sistemi:** Malımı alanın malını alırım ilkesi dahilinde işleyen modern takas sistemidir.
- ✓ 1929 Dünya ekonomik krizinden en az etkilenen devlet SSCB'dir.
- ✓ **Kükreyen Yirmiler:** ABD'de 1920'den 1929'a kadar olan süreçte insanların paradan para kazanarak kendilerini daha rahat hissetmelerine verilen isimdir.
- ✓ **Gazap Üzümleri:** John Steinbeck tarafından kaleme alınan eser 1929 Dünya Ekonomik Krizi'ni anlatmaktadır.

Kara Perşembe'nin Türkiye'ye Etkileri

P Devletçilik ilkesi hayata geçirildi.

- ✓ Kliring Sistemi uygulandı.
- ✓ 1930 yılında Merkez Bankası kurularak Türk parasının değerini koruma görevi verildi.
- ✓ Kâzım Özalp tarafından Millî İktisat ve Tasarruf Cemiyeti kuruldu.
- ✓ Yerli Malı Haftası kutlanmaya başladı.
- ✓ 1705 Sayılı Kanun ile ihraç mallarında kalite kontrolüne gidildi.
- ✓ 1934 yılında Türkofis kurularak kontrol, teftiş, piyasa araştırmaları yapma, uluslararası ticaret antlaşmaları yapma gibi görevler verildi. (II. Dünya Savaşı sürecinde Dış Ticaret Örgütü'ne dahil oldu.)

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELER

Barışı Sağlama Çabaları

Milletler Cemiyeti (Cemiyeti Akvam) (1920)

- ✓ **Kurulması Fikri:** Wilson Prensipleri
- ✓ **Kurulması:** Paris Barış Konferansı
- ✓ **Merkezi:** Cenevre - İsviçre
- ✓ **Türkiye'nin Katılması:** 1932 yılında İspanya'nın daveti ve Yunanistan'ın desteği ile katıldık.

dizgi kitabevi

Locarno Paktı (1 Aralık 1925)

- **Katılan Devletler:** Almanya, Fransa, Polonya, Belçika, İtalya, Çekoslovakya, İngiltere.
- **Kuruluş:** Londra Antlaşması imzalanarak kuruldu.
- **Amaç:** Anlaşmazlıkların barış yolu ile çözümü sağlandı.
- Almanya dünya siyasetine geri döndü.
- Fransa kendi güvenliğini sağladı.

DİKKAT!

- Türkiye Cumhuriyeti bu pakta katılmamıştır.

Briand Kellog Paktı (1928)

- **Kurucular:** ABD ve Fransa liderliğinde kurulmuştur.
- **Katılan Devletler:** ABD, Fransa, Almanya, İngiltere, Türkiye, İtalya, Japonya, Belçika, SSCB...
- Savaşın ulusal politika olması yasaklanmış ve savunmaya dayanmayan savaş suç sayılmıştır.
- **SSCB Briand Kellog Paktı ile uyuştuğunu gösteren Litvinov Protokolü'nü hazırladı.**

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEMDE YAŞANAN DİĞER GELİŞMELER

Konuşan Basın

- Radyonun evlerde kullanılması ile radyo konuşan basın olarak nitelenmiştir.
- İlk radyo yayını: 1920 ABD

Petrol ve Elektrik

- Günlük hayatın önemli bir parçası hâline geldi.

Almanya

- Weimar Anayasası ile demokratik düzene geçti.
- Almanya'nın borçlarını ödemesi için Dawes Planı ABD tarafından hazırlandı.
- Almanya'da Adolf Hitler başa geçti.

Albert Einstein

- İzafiyet Teorisi'ni buldu.

Aleksandr Fleming

- Penisilin'i buldu.

BCG Aşısı

- Tüberküloza karşı bulunmuştur.

Sürrealizm

- ✓ Gerçeküstücülük akımıdır.
- ✓ Öncüsü Salvador Dali'dir.

Pablo Picasso

- ✓ Kübizm akımının öncüsüdür.
- ✓ İspanya iç savaşını anlatan **Guernica** eseriyle ünlüdür.

Empire State Building

- ✓ New York'ta inşa edilmiş ve 1972 yılına kadar dünyanın en yüksek binası olmuştur.
- ✓ Gökdelen akımını doğurmuştur.

John Steinbeck

- ✓ **Gazap Üzümleri** eserinde 1929 Dünya Ekonomik Krizi'ni işlemiştir.

İnsilün

- ✓ Şeker hastalığında kullanılır ve ilk olarak 1922 yılında ABD'de uygulandı.

İlk TV Yayını

- ✓ 1936 yılında İngiltere'de yapıldı.

Önemli Filmler

- ✓ **İspanyol Bayrağını Yırtarken:** ABD'de yapılan bu filmin beğenilmesi sonucunda propaganda amaçlı filmlerin önü açıldı.
- ✓ **İradenin Zaferi:** Nazilerin 6. kongresini anlatan propaganda amaçlı filmdir.
- ✓ **Charlie Chaplin:** Şarlo karakteri ile bilinir. **Büyük Diktadör** filminde Hitler'e ağır eleştirilerde bulunmuştur.

Avrupa'da Totaliter Rejimlerin Kurulması

İtalya

- ✓ **Faşizm:** Demokratik düzen yerine aşırı, çarpıtılmış bir ulusçuluğa dayanan bir baskı düzeni kurmayı amaçlayan öğretidir.
  - ▸ **İtalya'da Faşizmin Kurulma Nedenleri:**
- ✓ İtalya'nın I. Dünya Savaşı'ndan istediğini alamaması,
- ✓ 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin etkileri,
- ✓ İşsizlik ve siyasi istikrarsızlık gibi sebeplerin sonucunda Benito Mussolini liderliğinde kurulmuştur.
- ✓ **Benito Mussolini:** Duçe lakabı ile bilinen İtalyan Faşist liderdir.
- ✓ **Scala Nutku:** Mussolini'nin savaşı övdüğü ünlü nutkudur.
- ✓ **Kara Gömlekliler:** Faşizmin kurulması yolunda Benito Mussolini yanlılarına verilen isimdir.
- ✓ **Mare Nostrum:** Bizim Deniz politikasıdır. Akdeniz'e kıyısı olan her yerin İtalyanlara ait olduğu fikrini benimser.

Almanya

- **Nazizm:** Hitler Dönemi'nde Alman ırkının üstünlüğünü öne süren faşist öğretidir.
- Almanya'da Nazizm Süreci:
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra Weimar Anayasası ilan edildi ve demokratik düzene geçildi.
- Adolf Hitler liderliğinde Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi seçimlere girdi ve giderek güçlendi.
- 1933 yılında Hitler Başbakan oldu ve bütün güçleri elinde toplayarak diktatör hâline geldi.

- **Adolf Hitler:** Führer ünvanı ile bilinir ve Almanya'da Nazizm'i kuran liderdir.
- **Kahverengi Gömlekliler:** Nazizm'in kurulması sürecinde Adolf Hitler yanlılarına verilen isimdir.
- **Hayat Sahası (Lebensraum):** Yaşam alanı anlamına gelir. Üstün ırk olarak görülen Almanların Almanya hâkimiyetinde birleştirilmesini ve dünyanın en iyi yerlerinde Almanların yaşamasını amaçlayan politikadır.
- **Kristal Gece:** Yahudilere karşı katliamların yapıldığı gecedir. Yahudi karşıtlığı doruk noktasına ulaşmıştır.
- **Gestapo:** Nazilerin gizli polis teşkilatıdır.

İspanya

- İspanya'da Milliyetçiler ile Cumhuriyetçiler arasında yaşanan iç savaşı, Almanya ve İtalya'dan destek alan Milliyetçilerin lideri Franco kazandı ve İspanya'da Faşizm kuruldu.
- **Kübizm:** Nesneleri geometrik biçimlerle yansıtan sanat akımıdır.
- Pablo Picasso'ya ait olan **Guernica** eseri İspanya iç savaşını anlatır.

II. DÜNYA SAVAŞI

Savaşın Tarafları

- ✓ **Mihver Devletler:** İtalya, Almanya, Japonya
- ✓ **Müttefik Devletler:** İngiltere, Fransa, SSCB, ABD, Çin

Savaşta Devletlerin Liderleri

- ✓ **Almanya:** Adolf Hitler
- ✓ **İtalya:** Benito Mussolini
- ✓ **Japonya:** Hirohito
- ✓ **İngiltere:** Chamberlein ve Churchill
- ✓ **Fransa:** Charles De Gaulle
- ✓ **ABD:** Franklin Roosevelt ve Truman
- ✓ **SSCB:** Stalin

Savaştan Önce Yaşanan Gelişmeler

Almanya

▸ **Almanya'nın Faaliyetleri:**

- ✓ Barışı korumak için kurulan Milletler Cemiyeti'nden ve Silahsızlanma Konferansı'ndan çekildi.
- ✓ Saar Bölgesi halk oylaması ile Fransa'dan alındı.
- ✓ Ren Bölgesi'ne asker gönderildi.
- ✓ Avusturya ile birleştiğini dünyaya duyurdu. (Anschluss)
- ✓ Almanların yaşadığı Çekoslovakya'da bulunan Südetler Bölgesi'ni ele geçirdi. (Münih Konferansı)
- ✓ Çekoslovakya'yı işgal etti.
- ✓ SSCB ile yakınlaştı ve Saldırmazlık Antlaşması imzaladı.
- ✓ Polonya'yı işgal ederek II. Dünya Savaşı'nı başlattı.

İtalya

- ✓ **İtalya'nın Faaliyetleri:**
- ✓ "Mare Nostrum Politikası"nı izledi.
- ✓ Yunanistan'a ait Korfu Adası'nı işgal etti.
- ✓ Arnavutluk'u baskı altına aldı.
- ✓ Habeşistan'ı işgal etti.
- ✓ Locarno Antlaşması'nı feshetti.

Japonya

Japonya'nın Faaliyetleri:

- Mançurya'yı işgal etti.
- Milletler Cemiyeti'nden çekildi.
- Washington Deniz Antlaşması'ndan çekildi.
- "Asya Asyalılarındır." sloganı ile hareket etti.
- "Ortak Refah Alanı Politikası"nı amaçlamıştır.
- Batı ile yakınlık içerisinde olan Çin'e saldırdı.

Devletlerin Politikaları ve Paktlar

- **Yatıştırma Politikası:** İngiltere başkanı Chamberlein tarafından Almanya'ya karşı uygulanan politikadır. Başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- **1937 Antikomitern Pakt:** SSCB rejiminden rahatsız olan Japonya, Almanya ve daha sonra İtalya'nın katılımı ile kurulan birlikteliktir.
- **1939 Çelik Pakt:** Almanya ve İtalya arasında imzalanan ittifak antlaşmasıdır.

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN NEDENLERİ

- I. Dünya Savaşı'nın nedenleri ile II. Dünya Savaşı'nın nedenleri paralellik göstermekle birlikte;
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan ağır antlaşmalar,
- I. Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçilik esasına uyulmaması,
- Totaliter rejimlerin kurulması,
- İtalya, Almanya, Japonya gibi devletlerin saldırgan tutumları,
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin getirdiği ağır şartlar,
- Almanya'nın Versay Antlaşması'nı tanımaması gibi nedenler ile II. Dünya Savaşı patlak vermiştir.

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN CEPHELERİ

- Avrupa Cephesi, Afrika Cephesi, Pasifik Cephesi

AVRUPA CEPHESİ

- Almanya Çekoslovakya'ya ait olan Südetler Bölgesi'ni ele geçirdi.
- Çekoslovakya'nın tamamını işgal etti.
- **Yıldırım Harekatı:** II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın genel hücumlarına verilen isim Yıldırım Harekâtı'dır.
- İtalya Arnavutluk'u işgal etti.
- Almanya ve İtalya arasında **Çelik Pakt** kuruldu.
- Almanya, Polonya'dan Baltık Denizine açılmak için **Danzig Limanı'nı** istedi ve reddedilince Polonya'yı işgal kararı aldı.
- **Auschwitz Kampı:** Nazilerin Polonya'daki ölüm kampıdır.
- İtalya 1942 yılının sonuna kadar savaşa girmeyeceğini açıklayınca Almanya SSCB ile **Saldırmazlık Antlaşması** imzaladı.

23. GÜN

- ✓ Almanya Polonya'ya saldırdı, İngiltere ve Fransa Almanya'ya savaş ilan etti.
- ✓ SSCB Almanya ile anlaşarak Polonya'nın bir kısmını, Finlandiya'nın bir kısmını, Litvanya, Letonya ve Estonya'yı işgal etti.
- ✓ Almanya, Danimarka, Norveç, Belçika ve Hollanda'yı ele geçirdi.
- ✓ **Maginot Hattı:** Fransa tarafından kurulan dünyanın en büyük savunma hattıdır.
- ✓ Almanya dünyanın en büyük savunma hattı olan Maginot Hattı'nı aşarak Fransa'yı işgal etti.
- ✓ Fransa'nın güneyinde Mareşal Petain liderliğinde Alman yanlısı Vichy Hükûmeti kuruldu.

AFRİKA CEPHESİ

- ✓ **Kuzey Afrika:** Mare Nostrum (Bizim Deniz) politikasıyla hareket eden İtalyanlar Mısır'ı ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek amacıyla harekete geçseler de başarılı olamadılar ve pek çok Kuzey Afrika toprağını da kaybettiler.
- ✓ İtalyanlar Alman desteğini de alarak pek çok Kuzey Afrika toprağını ele geçirseler de İngilizler karşı saldırı ile Alman - İtalyan ordusunu Kuzey Afrika'dan attı.
- ✓ **Meşale Harekâtı (Tourch Hârekatı):** Komutanlığını Dwight Eisenhower'ın yaptığı Amerikan - İngiliz Kuvvetlerinin Vicyh Fransa'sı hâkimiyetinde bulunan Cezayir ve Fas'ı ele geçirmesidir.
- ✓ **İtalya'nın Savaştan Çekilmesi:** Kuzey Afrika'da mağlup edilen İtalya ilerleyen zamanda işgal edildi ve İtalya savaştan çekilen ilk Mihver Devleti oldu.
- ✓ **Merkür Harekatı (Girit Savaşı):** Alman paraşütçü hafif piyadesinin Girit adasına yaptığı harekâttır.
- ✓ **Kartal Hücumu (Deniz Aslanı Harekatı):** Almanya'nın İngiltere üzerine düzenlemiş olduğu hava saldırısına verilen isimdir. Başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- ✓ Almanya Balkanlara yönelerek Yunanistan ve Yugoslavya'yı işgal etti.
- ✓ **Barbarossa Harekatı:** Almanya'nın SSCB üzerine düzenlediği harekâta verilen isimdir. Adolf Hitler, Kafkaslar üzerinden İran'a ilerlemeyi ve doğuda Hindistan'ı ele geçirecek olan Japonya ile birleşmeyi amaçlamıştır.
- ✓ Kartal hücumundan arzu ettiği başarıyı yakalayamayan Almanya SSCB üzerine harekat düzenlense de ağır kış şartları, Stalingrad Savaşı gibi nedenlerle başarısız oldu.
- ✓ **Stalingrad Savaşı:** Dünyanın en büyük kara savaşlarından biridir. 2 milyona yakın insan hayatını kaybetmiş ve Almanya'nın mağlup olması sebebiyle savaşın kesin dönüm noktalarından biri olmuştur.
- ✓ Stalingrad Savaşı'ndan sonra geri çekilmeye başlayan Almanya karşısında ilerleyen SSCB orduları Berlin'e kadar girdiler.
- ✓ Berlin müttefik devletler tarafından ele geçirildi ve Almanya teslim oldu.
- ✓ **Normandiya Çıkarması:** Müttefik Devletlerin Fransa başta olmak üzere Avrupa Devletlerini Alman işgalinden kurtarmak için Dwight Eisenhower liderliğinde yaptığı çıkarma harekâtıdır.

PASİFİK CEPHESİ

- **Japonya-ABD:** ABD Monroe Doktrini gereğince II. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını korusa da Almanların durdurulamaması sebebiyle İngiltere'ye para ve silah yardımı yaparak kendine bir taraf belirledi.
- **Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu:** İngiltere, Çin, Fransa, SSCB gibi müttefik devletlere destek programıdır.
- **Pearl Harbour Baskını:** Japonya'nın General Yamomoto liderliğinde ABD'nin Hawaii Takımadalarına düzenlediği saldırıdır. Pearl Harbour Baskınının amacı ABD'nin Büyük Okyanus'a askerî müdahalesini önlemektir.
- Pearl Harbour Baskını sonrasında ABD resmen II. Dünya Savaşı'na girdi.
- **ABD Hiroşima** ve **Nagazaki**'ye atom bombası attı ve Japonya kayıtsız şartsız teslim oldu.
- Hiroşima'ya atılan atom bombasının ismi "**Little Boy**", **Nagazaki**'ye atılan bombanın ismi ise "**Fat Man**'dir." Atom bombasını atan uçak "**Enola Gay**"dir.
- Japonya'ya atom bombası atılması emrini veren lider Harry Truman'dır.
- ABD ile Japonya arasında Midway, Mercan Denizi gibi savaşlar yapıldı ve bu savaşları ABD kazandı.

ATLANTİK BİLDİRİSİ

- ABD Başkanı Roosvelt ile İngiltere Başkanı Churchill'in birlikte yayımladığı bildiridir.
- Atlantik Bildirisi ile Wilson Prensipleri benzerlik göstermektedir.
- Atlantik Bildirisi ile Birleşmiş Milletler Teşkilatının temelleri atılmıştır.

Birleşmiş Milletler

- Birleşmiş Milletler Teşkilatı fikrini ortaya atan ilk kişi Farabi'dir.
- **Atlantik Bildirisi:** Temelleri atıldı.
- **Yalta Konferansı:** Kurulması kararı alındı.
- **San Francisco Konferansı:** New York merkezli kuruldu.
- **Dumbarton Oaks Konferansı:** Birleşmiş Milletler ile ilgili taslak hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletler'e Bağlı Kurumlar:

- **UNICEF:** Çocuklara Yardım Fonu
- **UNESCO:** Eğitim, Bilim, Kültür Örgütü
- **WHO:** Dünya Sağlık Örgütü
- **ILO:** Uluslararası Çalışma Örgütü
- **FAO:** Gıda ve Tarım Örgütü
- **IMF:** Uluslararası Para Fonu
- **HABITAT:** İnsan Yerleşimleri
- **UNFPA:** BM Nüfus Hareketleri Fonu

NE SORDU?

Yusuf, bir sahafta eski gazetelerin yer aldığı bölüme gitmiş ve eline aldığı bir gazetenin ilk sayfasında Bulgaristan'da toplanmış olan Alman kuvvetlerinin Yunanistan'a girerek işgale başladığı haberini okumuştur.

Gazetenin bu nüshasında yer alan haberin aşağıdaki savaşların hangisine ait olduğu söylenebilir? (2018/Lisans)

A) Birinci Balkan Savaşı
B) İkinci Balkan Savaşı
C) Trablusgarp Savaşı
D) Birinci Dünya Savaşı
E) İkinci Dünya Savaşı

Analiz:

Verilen gazete haberinde Alman kuvvetlerinin Yunanistan'ı işgali anlatılmaktadır bu gelişme II. Dünya Savaşında yaşanan bir gelişmedir.

Cevap: E

NE SORAR?

II. Dünya Savaşından sonra dünyada barışı tesis etmek için kurulan Birlemiş Milletler Teşkilatı aşağıdaki gelişmelerden hangisinde kurulmuştur?

A) Atlantik Bildirisi
B) San Francisco Konferansı
C) Yalta Konferansı
D) Adana Görüşmeleri
E) Paris Barış Konferansı

Analiz:

A) **Atlantik Bildirisi:** BM'nin temelleri atılmıştır.
B) **San Francisco Konferansı:** BM Teşkilatı kurulmuştur.
C) **Yalta Konferansı:** BM Teşkilatının kurulması kararı alınmıştır.
D) **Adana Görüşmeleri:** İsmet İnönü ile Churchill arasında gerçekleşmiştir ve Sağırlar Diyaloğu olarak bilinir.
E) **Paris Barış Konferansı:** I. Dünya Savaşından sonra yenilen devletler ile yapılacak olan barış antlaşmalarının şartlarını belirlemek için toplanmıştır ve burada Milletler Cemiyeti yani Cemiyeti Akvam kurulmuştur.

Cevap: B

dizgi kitabevi

II. DÜNYA SAVAŞI KONFERANSLARI

Yalta Konferansı

- **Katılanlar:** Roosvelt, Stalin, Churchill (Big Three)
- **Kararları:**
- 1 Mart 1945'e kadar Almanya'ya savaş ilan edenler Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na alınacaktır.

DİKKAT!

- Türkiye Cumhuriyeti, Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir.

- Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın Güvenlik Konseyine üye olanlar veto hakkına sahip olacaktır. **(F-I-R-Ç-A)**
- Almanya 4 işgal bölgesine ayrılacaktır.
- Savaş suçluları yargılanacaktır.
- Boğazlar konusunda SSCB lehine değişikliğe gidilecektir.

DİKKAT!

- Yalta Konferansı ile büyük ittifak son buldu Soğuk Savaş sürecinin temelleri atılmıştır.

Potsdam Konferansı

- **Katılanlar:** Truman, Stalin, Attle
- Barışın nasıl sağlanacağı üzerinde durulmuştur.
- Almanya ve Avusturya 4 işgal bölgesine ayrılacaktır.
- İtalya ile koşulları ağır olmayan bir antlaşma yapılacaktır.
- Savaş suçluları yargılanacaktır.
- Alsas Loren ve Südet Bölgesi Fransa'ya verilecektir.

Kazablanka Konferansı

- Mihver Devletlerin kayıtsız şartsız teslim olması ile savaşın sona ereceği belirtilmiştir.

San Francisco Konferansı

- Birleşmiş Milletler Teşkilatı kurulmuştur.

Quebeck Konferansı

- İtalya'nın teslim olmasının ardından 2. cephenin Fransa'da açılmasına karar verilmiştir. (Normandiya Çıkarması)

I. Moskova Konferansı

- İngiltere, ABD, SSCB ve Çin Dış İşleri Bakanlarının katılımıyla yapıldı.
- Türkiye'den hava alanları istendi fakat Türkiye kabul etmedi.

Adana Konferansı

- ✓ Churchill, İsmet İnönü, Şükrü Saraçoğlu arasında gerçekleşmiştir.
- ✓ Türkiye'nin savaşa hazırlıksız olduğu dile getirilmiştir.
- ✓ **Sağırlar Diyaloğu** olarak bilinir.

I. Kahire Konferansı

- ✓ Numan Menemencioğlu, Antony Eden arasında gerçekleşmiştir.

II. Kahire Konferansı

- ✓ İsmet İnönü, Churchill ve Roosevelt arasında gerçekleşmiştir. Türkiye istediği savaş malzemesi ve teçhizatın sağlanması hâlinde savaşa girmeyi kabul etmiştir.

Tahran Konferansı

- ✓ Stalin, Türkiye'nin savaşa girmesi için ikna edilmesi gerektiğini dile getirdi.

NE SORDU?

25 Nisan - 26 Haziran 1945 tarihlerinde toplanan San Francisco Konferası'nda aşağıdakilerden hangisiyle ilgili karar gerçekleştirilmiştir? (2022/Lisans)

A) Birleşmiş Milletlerin kurulması
B) Bağlantısızlar Hareketi'nin dağılması
C) Almanya'nın ikiye ayrılması
D) Kore'ye asker gönderilmesi
E) Truman Doktrini'nin yayımlanması

Analiz:

Birlemiş Milletler Teşkilatı
Atlantik Bildirisi: Temelleri atıldı.
Yalta Konferansı: Kurulması kararı alındı.
San Francisco Konferansı: New York merkezli kuruldu.
Dumbarton Oaks Konferansı: Birleşmiş Milletler ile ilgili taslak hazırlanmıştır.

Cevap: A

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONUÇLARI

- 60 milyona yakın insan hayatını kaybetti.
- Mihver Devletleri kaybetti, Müttefik Devletleri kazandı.
- Savaş sebebiyle sanayi ve tarım üretimi düştü.
- Totaliter (baskıcı) rejimler sona erdi.
- En kârlı çıkan ve dünyanın süper gücü olan devletler ABD ve SSCB oldu.
- ABD ve SSCB liderliğinde dünya Batı ve Doğu Bloku olarak ikiye ayrıldı. Soğuk Savaş süreci başladı.
- Bretton Woods kararları sonucunda ABD'de Dünya Bankası ve IMF kuruldu.
  - **YORUM:** IMF'nin para birimi SDR'dir.
- Avusturya ve Almanya 4 işgal bölgesine ayrıldı.

  - **YORUM:** Almanya Doğu ve Batı Almanya olarak ikiye ayrıldı. Doğu'da SSCB Demokratik Alman Cumhuriyeti'ni kurdu. Batı'da ise ABD, İngiltere ve Fransa Federal Alman Cumhuriyeti'ni kurdu.
- Türkiye Cumhuriyeti İkinci Dünya Savaşı'na girmemeyi zor da olsa başardı. Bunun için İngiltere, SSCB ve Almanya ile antlaşmalar imzaladı.
- Dünyada barışı tesis etmek için Birleşmiş Milletler Teşkilatı kuruldu.
- İtalya Afrika'daki topraklarını kaybetti. On iki Ada'yı Paris Antlaşması ile Yunanistan'a bıraktı.
- Savaş suçlularının yargılanması için Nürnberg Mahkemeleri kuruldu.
- 9 Aralık 1948'de "Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme" Birleşmiş Milletler Teşkilatında kabul edildi.
- 10 Aralık 1948'de "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" Birleşmiş Milletler Teşkilatında kabul edildi.

  - **YORUM:** ABD Başkanı Roosvelt "Tüm insanlığın Magna Carta'sı" olarak nitelemiştir.
- II. Dünya Savaşı sırasında **Eniac** adında dünyada ilk bilgisayar yapılmıştır.
- Jean Paul Sartre, **Özgürlük Yolları** kitabında II. Dünya Savaşı sürecini anlatır.

24. GÜN

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE CUMHURİYETİ

Türkiye Cumhuriyeti, İsmet İnönü liderliğinde II. Dünya Savaşı'na girmemek için çok çaba harcamış ve savaşa girmemeyi başarmıştır.

- ✓ **II. Dünya Savaşı'nda Cumhurbaşkanı:** İsmet İnönü
- ✓ **II. Dünya Savaşı'nda Başbakanlar:** Refik Saydam, Şükrü Saraçoğlu
- ✓ **II. Dünya Savaşı'nda Dış İşleri Bakanları:** Şükrü Saraçoğlu, Numan Menemencioğlu, Hasan Saka
- ✓ **Üçlü İttifak Antlaşması:** Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Karşılıklı Yardım Antlaşması'dır.
- ✓ **Saldırmazlık Paktı (Türk Alman Dostluk Paktı):** Türkiye Bulgaristan ve Yunanistan'a kadar gelmiş olan Almanya ile Saldırmazlık Antlaşması imzalamıştır.
- ✓ **Türkiye Cumhuriyeti'nin Katıldığı Konferanslar:** I. Kahire Konferansı, II. Kahire Konferansı, Adana Görüşmeleri

Son Posta

Yeni dünya harbi

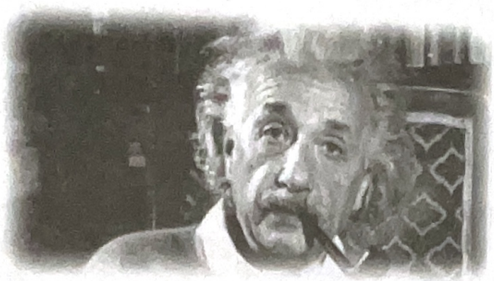
Almanya, Amerika ve İtalya dün harbiyelerine harb ilân ettiler

II. Dünya Savaşı'nın Türkiye Cumhuriyeti'ne Etkileri

- ✓ **Çakmak Hattı:** Türkiye'nin olası bir Alman saldırısına karşı Çatalca civarına Fevzi Çakmak liderliğinde kurmuş olduğu hattır.
- ✓ **Karartma Harekatı:** Gece yapılabilecek olan Alman hava saldırılarını etkisiz kılmak amacıyla yapılmıştır.
- ✓ **1940 Millî Korunma Kanunu:** Olağanüstü hâllerde fiyatları saptamada, ürünlere el koymada, hatta zorunlu çalışma yükümlülüğü getirmede birtakım yetkiler veren kanundur.
- ✓ Bu kanun gereğince **Petrol Ofisi** ve **Et ve Balık Kurumu** kurulmuştur.
- ✓ **1942 Varlık Vergisi:** Aşırı kazançları vergilendirmek için uygulamaya konulan bir defaya mahsus olağanüstü bir servet vergisidir. Çok fazla tepkiye neden olmuştur.
- ✓ **1944 Toprak Mahsulleri Vergisi:** Varlık Vergisi alınamayan çiftçilerden alınan vergidir.
- ✓ **Nüfus:** Seferberlik ilan edildiği için nüfus artış hızı düşmüştür.
- ✓ **Ekmek Karnesi Uygulaması:** Temel tüketim maddelerinin karne ile dağıtımı söz konusu olmuştur.
- ✓ **II. Beş Yıllık Sanayi Planı:** II. Dünya Savaşı sebebiyle uygulanamamıştır.
- ✓ **Eğitim:** Savaş yıllarında ilkokul yapımına hız verildi ve Köy Enstitüleri kuruldu. Köy Enstitülerinin kurulmasında MEB **Hasan Ali Yücel** ve **İsmail Hakkı Tonguç** etkili olmuştur.

- **Garip Akımı:** Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday gibi kişilerin öncülüğünü yaptığı şiirde serbest nazım akımıdır.
- **Radyo:** Mustafa Kemal Atatürk Dönemi'nde temelleri atılan radyo, bu dönemde sürekli yayın yapar hâle getirildi.
- **Yurttan Sesler:** Bu radyo programında Müzeyyen Senar, Safiye Ayla gibi kişiler ünlendi.
- **Albert Einstein'ın Mektubu:** Einstein'ın Atatürk'e yazdığı mektup sayesinde Alman zulmünden kaçan bilim adamları Türkiye Cumhuriyeti'ne getirilerek bilimsel çalışmalar yaptırıldı.

- **Refah Şilebi Olayı:** Türkiye'nin İngiltere'den istediği gemilerin teslim alınması sürecinde heyetimizin yer aldığı geminin batırılmasıdır. 168 kişi vefat etmiştir.
- **Struma Gemisi:** Nazilerden kaçan Yahudileri götürmekle görevli geminin batırılması olayıdır.
- **Atılay Faciası:** İstanbul tersanelerinde inşa edilen ilk denizaltı gemisi Atılay'ın, 1942 yılında batması ve 38 personelin şehit olması olayıdır.
- **Nuri Demirağ:** II. Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili hayata geçişte ilk adım olan Millî Kalkınma Partisi'ni kurdu.
- İlk Türk sigara kâğıdı, Karabük'te demir çelik fabrikası kurmak gibi faaliyetleri vardır.

- **Vecihi Hürkuş:** İlk Sivil Uçuş Okulunu (Vecihi Sivil Uçak Okulu) kurdu, yeni uçaklar üretti, Türkiye'nin ilk sivil hava yolu şirketini kurdu. (Hürkuş Hava Yolları)
- **Şakir Zümre:** Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye'ye yurt dışından cephane gönderdi. Savunma sanayisindeki ilk fabrikayı kurdu, ilk yerli uçak bombalarını üretti.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

Temel Bilgiler

- ✓ Devletlerin silahlı mücadeleye girmekten kaçınarak politikalar ile savaştığı süreçtir.
- ✓ Soğuk savaş sürecinin liderleri **ABD** ve **SSCB**'dir.
- ✓ Soğuk savaş tabirini kullanan ilk kişi ABD'li **Bernard Baruch**'tur.
- ✓ Soğuk savaş sürecinde Doğu ve Batı Bloklarının yanı sıra her ikisinde de yer almak istemeyen **Bağlantısızlar Bloku** ortaya çıkmıştır.
- ✓ II. Dünya Savaşı'nın ardından başlayan Soğuk Savaş süreci 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla sona ermiştir

BATI BLOKU

- ✓ İngiltere'nin II. Dünya Savaşı'nda yorgun düşmesi sebebiyle ABD Monroe Doktrini'ni terk ederek dünya siyasetine geri dönerek Batı Bloku'nun lideri olmuştur.
- ✓ **Batı Avrupa Birliği (BAB):** Batı Avrupa'da bulunan Portekiz, İspanya, Lüksemburg, Fransa, Batı Almanya, Belçika, Hollanda gibi devletlerin katılımı ile kurulmuştur. SSCB tehdidine karşı oluşturulmuş ilk askerî birlikteliktir.
- ✓ **1947 Truman Doktrini:** ABD tarafından SSCB tehdidi altındaki devletlere (Türkiye- Yunanistan) yapılan **askerî ve ekonomik** yardımdır. ABD Dünya siyasetine geri dönmüştür.
- ✓ **1948 OECC (OECD):** Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatıdır.
- ✓ **1948 Marshall Yardımı:** ABD'nin SSCB tehdidi altındaki Batı Bloku devletlerine yaptığı mali yardımdır. Bu yardımdan en çok pay alan İngiltere olmuştur.
- ✓ **1949 Avrupa Konseyi:** Avrupa çapında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla kurulmuştur. 2022 yılında Rusya çıkartılmıştır.
- ✓ **1949 NATO (Kuzey Atlantik Paktı):** ABD, Kanada, İngiltere, Norveç, İspanya, Fransa gibi devletler tarafından Doğu Bloku'na karşı kurulan askerî pakttır.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti 1952 yılında Kore Savaşı'na asker gönderdikten sonra dahil olmuştur.
- ✓ NATO'daki ilk temsilcimiz **Fatin Rüştü Zorlu**'dur.

⚠ DİKKAT!

- Türkiye Cumhuriyeti'nin NATO'ya üye olmadan önce ülke dışına asker gönderdiği ilk yer Kore Savaşı, NATO üyeliğinden sonra asker gönderdiği ilk yer Somali'dir.

NE SORDU?

İki Savaş Arası Dönem'de, izolasyon politikası izleyerek Avrupa'daki sorunlarla elden geldiğince az ilgilenme yoluna giden ABD, bu politikasında köklü bir değişiklik yaparak uluslararası ilişkilerin merkezine yerleşmiştir.

Bu süreçte ABD'nin dünya siyasetinde büyük güç olarak belirmesinde aşağıdaki başkanlarından hangisinin ortaya koyduğu doktrin başlangıç teşkil etmiştir? (2023/Lisans)

A) Roosevelt B) Truman C) Wilson

D) Eisenhower E) Monroe

Analiz:

Truman Doktrini: ABD tarafından SSCB tehdidi altındaki devletlere (Türkiye - Yunanistan) yapılan askeri ve ekonomik yardımdır. ABD Dünya siyasetine geri dönmüştür.

Eisenhower Doktrini: ABD'nin Orta Doğu Devletlerini SSCB tehdidine karşı kendi yanına çekmek için çıkardığı doktrindir.

Monroe Doktrini: 1823 yılında James Monroe tarafından ortaya koyulan politikadır.
ABD, Amerika Kıtasından başka bir yere karışmaz ve farklı devletlerin Amerika Kıtasına karışmasına izin vermez. ABD bu politikayı ilk kez I. Dünya Savaşına katılarak terk etmiştir. Yalnızlık veya İnfirat Politikası olarak da bilinir.

Cevap: B

Avrupa Birliği'nin Tarihi Süreci:

- ✓ **Schuman Bildirgesi:** Fransa ve Batı Almanya'nın kömür ve çelik konusunda iş birliğini amaçlamıştır.
- ✓ **1951 Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu:** Paris Antlaşması ile kurulmuştur.
- ✓ **1957 Avrupa Ekonomik Topluluğu:** Roma Antlaşması ile kurulmuştur.
- ✓ **1967 Avrupa Topluluğu:** Brüksel Antlaşması ile kurulmuştur.
- ✓ **1992 Avrupa Birliği:** Maastricht Antlaşması ile kurulmuştur.

Batı Bloku Gelişmeleri

Fransa:

- ✓ II. Dünya Savaşı sırasında **Özgür Fransa Hareketini** başlatan kişi **Charles De Gaulle**'dür. Normandiya Çıkarması sonucunda işgalden kurtarılan Fransa'nın cumhurbaşkanı olmuştur.
- ✓ Fransa NATO'nun askerî kanadından çekilince NATO'nun merkezî Brüksel oldu.

- ✓ **Berlin Buhranı:** Soğuk savaş sürecinin ilk krizidir.
- ✓ Almanya'nın işgal edilmesinden sonra SSCB'de kalan Doğu **kısımda Demokratik Alman Cumhuriyeti** kuruldu.

- ✓ İngiltere, Fransa ve ABD'de kalan Batı kısımda ise **Federal Alman Cumhuriyeti** kuruldu.
- ✓ Bu iki devlet arası ise Berlin Duvarı ile ayrıldı.

Yunanistan:

- ✓ Yunanistan'da SSCB'nin desteklediği **ELAS** ile İngiltere ve ABD'nin desteklediği **EDES** grupları arasında iç savaş yaşandı.
  - ▸ **Üçgen Diplomasisi:** ABD başkanı Nixon ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissenger tarafından geliştirilmiştir. SSCB ve Çin gerginliğinden faydalanmayı amaç edinmiştir.

DOĞU BLOKU

- ✓ Lideri II. Dünya Savaşı'ndan çok güçlü çıkan SSCB'dir.
- ✓ Sosyalizmi yaymaya çalışmış ve kendisine bağlı uydu devletler oluşturmuştur.
  - ▸ **Bunlar:** Polonya, Bulgaristan, Doğu Almanya, Romanya, Macaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Çekoslovakya...

Demir Perde Ülkeleri:

- ✓ İngiltere lideri olan Winston Churchill Doğu Bloku ülkelerini "Demir Perde Ülkeleri" olarak nitelemiştir.

1947 Cominform:

- ✓ SSCB liderliğinde Doğu Bloku ülkelerinin iş birliği için kurulmuş siyasi teşkilattır. Cominform'dan atılan ilk devlet Yugoslavya'dır.
- ✓ Avrupa Konseyi Cominform'a karşı kurulmuştur.

1949 Comecon:

- ✓ Komünist devletlerin SSCB liderliğinde kurduğu ekonomik iş birliği teşkilatıdır.
- ✓ OECD'ye karşı Comecon kurulmuştur.

1955 Varşova Paktı:

- ✓ NATO'nun etkinliğini arttırması üzerine Doğu Bloku devletlerinin kurduğu askerî pakttır.

Molotof Planı:

✓ SSCB Dış İşleri Bakanı tarafından Doğu Bloku ülkeleri için hazırlanan ekonomik yardım paketidir. ABD'nin Marshall Yardımı'na karşılık olarak yapılmıştır.

Doğu Bloku Gelişmeleri

Yugoslavya:

✓ II. Dünya Savaşı'nda Alman işgalinden kendi çabaları ile kurtulmuştur.

✓ SSCB'nin agresif yönetim tarzına tepki gösterdiği için Cominform'dan kovulan ilk ülke Tito liderliğindeki Yugoslavya'dır.

Arnavutluk:

✓ Enver Hoca liderliğinde SSCB yanlısı bir politika izlenmiş ve Arnavutluk Sosyalist Halk Cumhuriyeti kurulmuştur.

✓ Alman işgalinden kendi çabaları ile kurtulmuştur.

Çin:

✓ 1899 Boxer Ayaklanması Çin'deki Batı etkisine karşı çıkan ayaklanmadır.

✓ Çin'de Mao Zedong tarafından 1949 yılında **Çin Halk Cumhuriyeti** kuruldu ve **Kültür Devrimi** yapıldı.

Kore:

✓ 38. enlem sınır olmak üzere Güney ve Kuzey, olarak ikiye ayrıldı. ABD'nin desteklediği Güney Kore'de cumhuriyet, SSCB'nin desteklediği Kuzey Kore'de komünizm kuruldu.

Küba:

✓ Fidel Castro ve Ernesto Che Guevara liderliğinde diktatör Batista yıkılarak yerine komünizm kuruldu.

Macaristan:

✓ **İmre Nagi** liderliğinde SSCB'ye karşı ayaklanan Macarların isyanını durdurmak için İmre Nagi Başbakan yapılsa da başarılı olunamadı. Macaristan SSCB tarafından işgal edildi.

Çekoslovakya:

✓ Aleksander Dubcek liderliğinde SSCB'ye karşı İnsancıl Komünizm Hareketi başlasa da bu hareket SSCB'nin Çekoslovakya'yı işgali ile son buldu.

✓ 1989 yılında **Kadife Devrim** yaşanmıştır.

Polonya:

✓ Poznan Ayaklanması Polonya Halk Cumhuriyeti'nin totaliter tutumuna karşı çıkmış ve demokratik hakların alınmasını sağlamıştır.

Romanya:

✓ Romanya Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. Çavuşesku çifti, nedensiz ve kanunsuz zenginleşmeden soykırıma kadar değişen nedenlerle, askerî mahkemece ölüme mahkûm edilip kurşuna dizildiler.

Orta Doğu Gelişmeleri

İsrail'in Kuruluşu

Teodor Herzl: Dünya Siyonizm lideri olan II. Abdülhamit'e Filistin Bölgesinin kendilerine satılması teklifinde bulunduysa da reddedildi.

✓ **1917 Balfour Deklarasyonunu:**

✓ I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği süreçte "Kutsal Toprakları" ele geçiren İngiltere'nin Dış İşleri Bakanı'nın 1917 yılında ilan ederek Yahudilerin Filistin'e göçüne izin verdiği belgedir. İsrail'in kuruluşu yolunda atılan ilk ciddi adımdır.

✓ **Filistin'e Göçler ve Sonrası:** Yahudilerin Filistin'e göç etmesinin ardından bölgede Arap-Yahudi çatışmaları yaşandı ve İngiltere durumu Birleşmiş Milletler'e taşıdı.

✓ **Birleşmiş Milletler Kararı:** Filistin'in Araplar ve Yahudiler arasında paylaştırılmasına ve Kudüs'ün tarafsız bölge ilan edilmesine karar verildi.

✓ **İsrail'in Kuruluşu:** 1948 yılında **Ben Gurion** başkanlığında İsrail Devleti resmen kuruldu.

✓ **El Nakba:** İsrail'in kuruluşunun ABD ve SSCB tarafından tanınması için söylenen ve **Felaket Günü** anlamına gelen gündür.

✓ **Tanıyanlar:** İsrail'i tanıyan ilk Arap Devleti Mısır'dır.

✓ İsrail'i tanıyan ilk Müslüman devlet Türkiye Cumhuriyeti'dir.

✓ **Eisenhower Doktrini:** ABD'nin Orta Doğu Devletlerini SSCB tehdidine karşı kendi yanına çekmek için çıkardığı doktrindir.

✓ **Arap İsrail Savaşları:** 1949 Arap İsrail Savaşı, 1956 Süveyş Krizi, 1967 Altı Gün Savaşları, 1973 Yom Kippur Savaşı. (Yumuşama Dönemi içerisinde anlatılacak.)

Asya, Avrupa ve Afrika Gelişmeleri

Hindistan

- Hindistan'ın bağımsızlığa ulaşmasında en etkili kişi **Mahatma Gandhi**'dir.
- Hindistan'ın "Ruhani Lideri" olarak bilinir.
- **Tuz Yürüyüşü** Gandhi liderliğinde İngiliz emperyalizmine karşı yapılan bir başkaldırı hareketidir.
- Sivil İtaatsizlik, Pasif Direniş gibi uygulamaları vardır.
- Hindistan'ın ilk başbakanı **Nehru**'dur.
- **Jawarharlal Nehru:** İleride Bağlantısızlar Hareketi dahilinde düzenlenen Bandung ve Belgrad Konferanslarının düzenlenmesinde etkili olacaktır.

Pakistan

- Lahor'da düzenlenen Müslüman Kongresi'nden sonra Pakistan, Hindistan ayrılarak kurulmuştur.
- Pakistan'ın kurucusu, bağımsızlık önderi ve ilk genel valisi **Muhammed Ali Cinnah**'tır.

Bangladeş

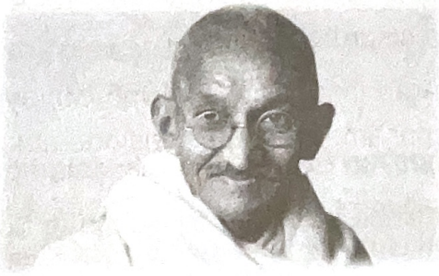
- Doğu Pakistan halkı **Zianur Rahman** liderliğinde Pakistan'dan ayrılarak Bangladeş devletini kurdular.

Cezayir

- 1962 yılında Ferhat Abbas liderliğinde Fransa'ya başkaldırdılar ve **Evian Sözleşmesi** ile bağımsız oldular.
- **Sétif ve Guelma Katliamı:** 8 Mayıs 1945'te Fransızların Setif ve Guelma'da 45 bin Cezayirli öldürmesiyle sonuçlanan katliamdır.

Tunus

- 1956 yılında Habip Burgiba liderliğinde Fransa'ya karşı savaşarak bağımsız oldular.

Fas

- 1956 yılında İspanya ve Fransa'ya başkaldırarak bağımsız oldular.

Güney Afrika Cumhuriyeti

- **Madiba** lakabı ile bilinen Nelson Mandela, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilk siyahi başkanıdır. Hayatını sömürgeciliğe ve ırkçılıkla mücadeleye adamıştır.
- **Aparthaid Rejimi:** Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ırksal ayrımcılığı savunan sistemdir. 1994 yılında sona ermiştir.

OAU (Afrika Birliği Teşkilatı)

- 1963 yılında Addis Ababa merkezli olarak bağımsız Afrika devletlerinin ekonomik ve siyasi olarak iş birliği yapması için kurulmuştur.

Uzak Doğu Gelişmeleri

Çin

- ✓ Mao Zedong tarafından Çin Halk Cumhuriyeti kuruldu.
- ✓ Kültür İhtilali yaşandı.
- ✓ Doğu yanlısı politikalar izlendi.

Kore Savaşı - 38. Enlem Sorunu

- ✓ Kore Yalta Konferansı ile ikiye ayrıldı. Potsdam Konferansı ile 38. Enlem sınır olarak belirlendi.
- ✓ Kuzey Kore'yi SSCB ve Çin desteklerken Güney Kore'yi ABD desteklemiştir.
- ✓ Kuzey Kore ile Güney Kore'nin savaşında Türkiye Cumhuriyeti NATO ile birlikte Kore Savaşı'na katılmış ve Kuzey Kore'ye karşı savaşmıştır.

- ✓ Katılan birliğimizin adı **Şimal Yıldızı**'dır ve birliğimizin başında **Tahsin Yazıcı** görev almıştır.
- ✓ Kore Savaşı sebebiyle çıkarılan gazete **Kutup Yıldızı**'dır.
- ✓ Ordumuz **Kunuri Muharebelerinde** başarılar kazanmıştır.
- ✓ Türk ordusunun gösterdiği başarılar 1952 yılında NATO'ya girmesinin önünü açmıştır.
- ✓ Kore Savaşı **Panmunjom Antlaşması** ile sona ermiştir.

1954 SEATO - Manilla Paktı

- ✓ Güneydoğu Asya Antlaşma Teşkilatıdır.
- ✓ ABD, İngiltere ve Fransa'nın Uzakdoğu'da etkinliğini arttırabilmek maksadı ile Yeni Zelanda, Avustralya, Pakistan, Tayland ve Filipinler gibi devletleri yanına alarak kurmuş olduğu paktır.

1951 ANZUS

- ✓ ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın Eylül 1951'de imzaladığı bir güvenlik antlaşmasıdır.
- ✓ Taraflar Büyük Okyanus bölgesinde herhangi bir saldırıya uğramaları hâlinde birbirlerine yardım edeceklerdi.

1967 ASEAN

- ✓ Güneydoğu Asya Milletleri Birliği'dir.
- ✓ Vietnam Savaşı'ndan kaynaklanan komünist genişlemeye karşı olarak Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya ve Singapur arasında kurulan uluslararası örgüttür.

NE SORDU?

Binlerce Birleşmiş Milletler askerinin muhakkak bir çemberden kurtuluşunu, Türk askerinin kahramanlığına borçluyuz.

"Bu başarı Türk milletinin kahramanlık, anane ve menkıbelerine, yeni ve unutulmaz bir şeref sayfasını daha ilave etmiştir." **İngiltere Millî Savunma Bakanı Amenuel Shinwell, bu sözlerini aşağıdaki savaşlardan hangisinin ardından söylemiştir? (2015/Lisans)**

A) Kore Savaşı
B) Vietnam Savaşı
C) Kurtuluş Savaşı
D) II. Dünya Savaşı
E) Körfez Savaşı

Analiz:

İngiltere Millî Savunma Bakanı Amenuel Shinwell'in Türk Milletinin kahramanlığını övmesine sebep olan savaş Kore Savaşıdır. Kore Savaşında Türk ordularının başarıları Türkiye Cumhuriyeti'nin 1952 yılında NATO'ya alınmasının önünü açmıştır.

Cevap: A

SOĞUK SAVAŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

1949 Avrupa Konseyi

✓ Avrupa çapında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü savunmak amacıyla kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti dahil olmuştur.

1949 NATO

✓ ABD liderliğinde SSCB tehdidine karşı kurulan askerî pakttır. Türkiye Cumhuriyeti Kore Savaşı'na asker göndererek başarılar kazanmış ve 1952 yılında NATO'ya katılmıştır.

1953 Balkan Paktı

- ✓ **Türkiye, Yunanistan** ve **Yugoslavya**'nın katılımı ile SSCB ve Bulgaristan baskısına karşı kurulmuştur.
- ✓ **Yunanistan:** Kıbrıs Sorunu sebebiyle ayrıldı.
- ✓ **Yugoslavya:** Stalin'in ölmesi üzerine SSCB ile yakınlaştı ve ayrıldı.

DİKKAT!

- 1934 yılında kurulan Balkan Antantı'na katılmasına rağmen Balkan Paktı'nda yer almayan devlet Romanya'dır.

1955 Bağdat Paktı CENTO

- ✓ SSCB'nin Orta Doğu'daki etkinliğini kırmak için Türkiye, İran Irak, Pakistan ve İngiltere'nin katılımı ile kurulmuştur.
- ✓ Irak, pakttan çekilince paktın merkezi Ankara oldu ve "CENTO" adını aldı.
- ✓ Daha sonraki süreçte Pakistan ve İran da çekilince pakt dağıldı.

DİKKAT!

- 1937 yılında kurulan Sadabad Paktı ile karıştırılmamalıdır. Sadabad Paktı'nda Afganistan varken Bağdat Paktı'nda Pakistan vardır.

SOĞUK SAVAŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DEKİ SİYASİ GELİŞMELER

Müstakil Grup

- ✓ CHP'nin 1939 yılında kendi içerisinden çıkarmış olduğu muhalif gruptur. Parti içerisinde denetim yetkisine sahiplerdir.

Millî Kalkınma Partisi

- ✓ 1945 yılında Atatürk'ün ölümünün ardından çok partili hayata geçiş sürecinde kurulan ilk partidir.
- ✓ **Nuri Demirağ** tarafından kurulmuştur.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu

- ✓ Topraksız köylüye devlet tarafından toprak verilmesi amaçlanmıştır. Fakat CHP içerisinde bir grup "Dörtlü Takrir" vererek bu kanuna karşı çıkmıştır.

Dörtlü Takrir

- **Sunanlar: C - A - F - e - R**
- **Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan**
- CHP'nin Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na karşı sunularak CHP parti programında değişiklik talebinde bulunuldu.
- CHP, Dörtlü Takriri reddedince ayrılarak Demokrat Parti'yi kurdular.
- **Demokrat Parti'nin Sloganı:** Yeter! Söz Milletin.

1946 Seçimleri

- Çok partili olarak yapılan ilk seçimlerdir.
- "Açık oy, kapalı sayım" ilkesi ile hareket edilmiştir.
- "Tek Dereceli Seçim Sistemi" ile yapılan ilk seçimlerdir.
- Seçimleri CHP kazanmıştır.

Hürriyet Misakı

- Demokrat Parti'nin 1947 tarihli Birinci Kongresi'nde kabul edilen ve çok partili döneme geçilmesine rağmen halen tek parti dönemi uygulamalarının devam ettiği yönündeki eleştirileri içeren rapordur.

12 Temmuz Beyannamesi

- İsmet İnönü tarafından iktidar ile muhalefet arasındaki gerilimi azaltmayı ve normal birçok partili sistemi amaçlayan bildirgedir.

Millet Partisi

- Demokrat Parti içerisinde yer alan bir grup ayrılarak Fevzi Çakmak, Yusuf Hikmet Bayur ve Osman Bölükbaşı gibi kişilerin önderliğinde 1948 yılında Millet Partisi'ni kurdu.

1950 Seçimleri

- "Kapalı oy açık sayım" ilkesi uygulandı.
- Seçimlerin yönetilmesi ve denetlenmesi için Yüksek Seçim Kurulu kuruldu.
- 1950 Seçimlerini **Demokrat Parti** kazandı. Bu iktidar değişikliği **Beyaz Devrim** olarak nitelenmektedir.
- 27 yıllık CHP iktidarı sona erdi.
- İsmet İnönü 1950 seçimlerinden sonra **"Benim en büyük yenilgim en büyük zaferimdir."** diyerek iktidarı Demokrat Parti'ye bıraktı.

- **YORUM:** İsmet İnönü bu sözü ile çok partili hayata geçişin en büyük zaferi olduğunu ifade etmiştir.

Hürriyet

Tasnifin son neticeleri

D.P. 493, C.H.P. 31, C.M.P. 5

Bingöl'de bir de bağımsız aday kazandı, 11 mebus çıkaran iki vilâyette tasnif henüz sona ermedi

Az mebus çıkarmasına rağmen C.H.P. muhalefet vazifesine devam edecek

H. P. reylerin yüzde 40 tan fazlasını aldı

İstanbul'da rey tasnifi sona erdi

NE SORDU?

Türkiye'de tek dereceli seçim sistemi ilk kez ne zaman uygulanmıştır? (2000 ADLİ YARGI)

A) Tanzimat döneminde
B) Kurtuluş Savaşı döneminde
C) Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde
D) I. Meşrutiyet döneminde
E) İkinci Dünya Savaşında sonra

Analiz:

1946'ya kadar ülkemizde seçimler iki dereceli yapılmıştı. Bu sistemde seçmenler milletvekillerini ya da belediye başkanını doğrudan seçemiyorlardı. İki dereceli seçim sisteminde ilk aşamada vatandaşlar ikinci seçmenleri, sonraki aşamada ise ikinci seçmenler milletvekili ya da belediye başkanını seçiyordu. Aynı zamanda seçimler açık oy gizli sayım usulüyle yapılıyordu. Yani seçmenler oylarını herkesin görebileceği şekilde açıkta kullanıyor ve seçim sonunda bu oylar gizli olarak sayılıyordu. 1946 seçimleri Türk siyasi tarihinin tek dereceli ve çok partili ilk genel seçimi olacaktı. Yani ülkemizde ilk kez tek dereceli seçim İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1946 yılında yapılmıştır.

Cevap: E

NE SORAR?

Cumhuriyet Halk Partisi içindeki bazı uygulamalara karşı verilen ve CHP tarafından reddedilen Dörtlü Takriri veren kişiler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Celal Bayar
B) Fuat Köprülü
C) Refik Koraltan
D) Hasan Polatkan
E) Adnan Menderes

Analiz:

CHP iktidarına karşı Dörtlü takrir veren kişiler CAFeR olarak kodlanabilir.

C elal Bayar
A dnan Menderes
F uat Köprlü
e
R efik Koraltan

Cevap: D

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ

- ✓ **Cumhurbaşkanı:** Celal Bayar
- ✓ **Başbakan:** Adnan Menderes
- ✓ **TBMM Başkanı:** Refik Koraltan

Demokrat Parti Gelişmeleri:

- ✓ Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarıldı.
- ✓ Atatürk'ün naaşı Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e taşındı.
- ✓ Devlet Dairelerine Atatürk resmi asılması için genelge çıkarıldı.
- ✓ Erzurum Atatürk Üniversitesi kuruldu.
- ✓ Karadeniz Teknik Üniversitesi kuruldu.
- ✓ ODTÜ kuruldu.
- ✓ Sağlığa ayrılan bütçe artırıldı.
- ✓ Köy Enstitüleri, Halkevleri kapatıldı.
- ✓ Ezan yeniden Arapçaya çevrildi.
- ✓ Petrol Kanunu ile yabancı şirketlere Türkiye'de petrol arama izni verildi.
- ✓ Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) kurulmuştur.
- ✓ Türkiye'nin ilk özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası olan **Türkiye Sınai Bankası** kuruldu.

- ✓ Marshall Yardımı'ndan faydalanıldı.
- ✓ **Kamu İktisadi Kuruluşları** kuruldu.
  - ▸ **Örnek:** Makina Kimya Endüstrisi, Devlet Malzeme Ofisi, Ereğli Demir Çelik Fabrikası, Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikası, TPAO, Türk Traktör Fabrikası, Et ve Balık Kurumu...
- ✓ Osmanlı Devleti'nden kalan borçlar bu dönemde bitti.
- ✓ 1958'de IMF'den ilk defa dış borç alındı.
- ✓ Liberal bir ekonomik modele geçildi.
- ✓ **Yabancı Sermayeyi Teşvik Yasası** çıkarıldı.
- ✓ Kıbrıs Sorunu ortaya çıktı.
- ✓ 6-7 Eylül Olayları yaşandı.
- ✓ **CHP'nin Haksız Kazançlarının Hazineye Devri Yasası** çıkarıldı.
- ✓ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu kuruldu.
- ✓ DP'ye oy vermeyen Kırşehir ilçe yapılarak Nevşehir'e bağlandı.
- ✓ DP'ye oy vermeyen Malatya'nın sınırları daraltılarak Adıyaman çıkarıldı.
- ✓ DP'nin il ve ilçe teşkilatları ile gençlik kollarını bir araya getiren oluşum olan **Vatan Cephesi** kuruldu. Kutuplaşmaya neden oldu.
- ✓ 1957 seçimlerinde Dar Bölge Seçim Sistemi uygulanarak DP'nin daha çok daha fazla milletvekili çıkarması sağlandı.
- ✓ Muhalefet ve basının faaliyetlerinin tahkik edilmesi için **Tahkikat Komisyonu** kuruldu.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE DÜNYADAKİ DİĞER GELİŞMELER

- ✓ Uluslararası para sistemi olan **Bretton Woods Sistemi** yıkıldı.
- ✓ 1953 yılında **DNA**'nın kimyasal yapısı çözüldü.
- ✓ **Rock and Roll** müziği ve **Elvis Presley** ünlendi.
- ✓ Dünyada şiddete karşı olan barış yanlısı **Hippi Hareketi** yayıldı.
- ✓ **Batı'nın Sanat Başkenti** ünvanını ABD'nin **New York** kenti aldı.
- ✓ Mısır'ın **İskenderiye** kentinde ilk defa **Akdeniz Oyunları** düzenlendi.
- ✓ Şampiyon Kulüpler Kupası düzenlendi ve bu kupayı ilk kazanan **Real Madrid** oldu.
- ✓ SSCB ilk uydu olan **Sputnik** I'i uzaya gönderdi.
- ✓ Çocuk felci aşısı geliştirildi.
- ✓ 1958 yılında **NASA** kuruldu.
- ✓ İlk renkli televizyon yayını başladı.
- ✓ Dünya'da ilk canlı yayın Tokyo Olimpiyatları'nın yayını ile yapıldı.

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRKİYE'DEKİ DİĞER GELİŞMELER

- ✓ **İTÜ** ilk TV yayınına başladı.
- ✓ Cemal Gürsel Dönemi'nde **Devrim Arabaları** yapılsa da seri üretime geçilemedi.
- ✓ **Gümüş Motor Projesi** Necmettin Erbakan tarafından başlatıldı. (Pancar Motoru)
- ✓ Rock and Roll, radyo, televizyon yaygınlaştı.
- ✓ Köyden kente göç arttı.
- ✓ Neşet Ertaş, Zeki Müren ve Müzeyyen Senar ünlendi.
- ✓ 360 senaryosunun filme aktarılması ile Guinnes Rekorlar Kitabına giren kişi Safa Önal oldu.
- ✓ **Ömer Lütfi Akad**'ın *Vurun Kahpeye* adlı filmde batı sinemasının izleri görüldü.
- ✓ Çanakkale Boğazında **Dumlupınar Denizaltısı** 1953 yılında battı.
- ✓ Garip Akımı, Hisarcılar, II. Yeniciler ortaya çıktı.
- ✓ Verem ile mücadele başladı verem hastaneleri açıldı.
- ✓ İlk renkli film, Muhsin Ertuğrul'un (1953) *Halıcı Kız* isimli filmi Atlas Sineması'nda gösterime girdi.

NE SORDU?

Soğuk Savaş Döneminde ABD Başkanı Nixon ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger tarafından geliştirilen Üçgen Diplomasisi ile ABD, aşağıdaki hangi iki devlet arasındaki gerginlikten yararlanmayı hedeflemiştir? (2025 MEB-AGS)

A) SSCB- Japonya B) SSCB- Çin C) Çin- Japonya
D) Yugoslavya- SSCB E) Çin- Yugoslavya

Analiz:
ABD Üçgen Diplomasisi ile SSCB Çin gerginliğinden faydalanmak istemiştir.

Cevap: B

NE SORAR?

CHP Döneminde CHP'nin uygulamalarına karşı çıkmak maksadı ile verilen Dörtlü Takrir'i verenler arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

A) Adnan Menderes B) Fuat Köprülü C) Celal Bayar
D) Adnan Adıvar E) Refik Koraltan

Analiz:
Dörtlü Takrir'i verenler arasında Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü, Refik Koraltan gibi kişiler bulunur fakat Adnan Adıvar bulunmaz. Adnan Adıvar I. İcra Vekilleri Heyetinde Sağlık Bakanlığı yapmıştır.

Cevap: D

YUMUŞAMA DÖNEMİ (DETANT DÖNEM)

Yumuşama Dönemi devletlerin görüşmeler eşliğinde gerginliği azaltmaya yönelik çabalarının yaşandığı dönemdir.

Yumuşama Dönemi Gelişmeleri

1960 U2 Krizi

✓ ABD'ye ait olan U-2 casus uçağının SSCB'de düşürülmesi sonucunda oluşan gerginliktir.

Bağlantısızlar Hareketi

✓ Hindistan (Nehru), Mısır (Nasr) ve Yugoslavya (Tito) liderliğinde kurulmuştur.

✓ Bloklara ya da askerî ittifaklara katılmayarak tarafsız kalmayı hedeflemişlerdir.

✓ Bağlantısızlar Hareketi'nin ilk toplantısı **Bandung Konferansı**'dır.

✓ **"Barış İçin Bir Arada Yaşama" sloganıyla oluşturulan ilkeler:**

- 1- Siyasi bağımsızlık
- 2- Askerî ittifaklara katılmama
- 3- Kendi topraklarında başka devletlere askerî üs vermeme
- 4- İkili ittifaklara girmeme
- 5- Millî kurtuluş savaşlarını destekleme

✓ Bağlantısızlık hareketinin ilk teşkilatlı toplantısı **Belgrat**'ta yapıldı.

1961 Kennedy- Kruşçev Görüşmeleri

✓ Kruşçev ve John Kennedy'nin bir araya gelerek nükleer silahları azaltma konusunda yaptıkları görüşmeler **Yumuşama Dönemi'ni** başlattı.

Domuzlar Körfezi Çıkarması

✓ Fidel Castro'ya karşı olan Batista yanlısı Kübalı sığınmacılar, ABD desteği ile Küba'ya çıkarma düzenlediler fakat başarı kazanamadılar.

1962 Küba Buhranı

✓ SSCB'nin kendi füzelerini Küba başkenti Havana üzerine yerleştirmesi ve bunun sonucunda da ABD'nin de Jüpiter füzelerini Türkiye üzerine yerleştirilmesi üzerine çıkan gerginliktir.

✓ Bu gerginlik füzelerin karşılıklı sökülmesi ile son bulmuştur.

DİKKAT!

- ABD ile SSCB arasındaki gerginliklerde yanlış anlaşılmaya mahal vermemek için **Kırmızı Telefon Hattı** kurulmuştur.

Nixon-Kissenger Doktrini

✓ ABD ve SSCB'nin çıkarlarının korunmasını, dünyadaki herhangi bir sorun hakkında görüşülmesini ve uluslararası sorunların çözümünde müzakere yapılmasını ele alan doktrindir.

Ping Pong Diplomasisi

✓ Japonya'da "Masa Tenisi Turnuvası" temelli olarak ABD ve Çin arasında başlayan yakınlaşma ve görüşme sürecine verilen isimdir.

1969 Salt I Antlaşması

✓ ABD Başkanı Nixon ile SSCB lideri Brejnev arasında imzalanan savunma silahlarını azaltma antlaşmasıdır.

1979 Salt II Antlaşması

✓ Uzun menzilli nükleer silahların sınırlandırılmasına yönelik antlaşma olsa da ABD antlaşmayı imzalamamıştır.

⚠ DİKKAT!

▸ ABD'nin antlaşmayı imzalamamasının sebebi SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesidir.

1975 Helsinki Konferansı

✓ Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Konferansı (AGİK)
✓ Bütün Avrupa Devletleri (Arnavutluk hariç), ABD ve Kanada'nın katılımı ile toplanmıştır.
✓ Konferans sonunda **Helsinki Nihai Senedi** imzalanmıştır.
✓ Barış, iş birliği, bağımsızlık ve temel haklar konusunda kararlar alınmıştır.

Vietnam Savaşı 1963-1973

✓ **Çinhindi:** Çin ile Hindistan arasında kalan bölgeye verilen isimdir. Bu bölgede Malezya, Myanmar, Vietnam, Singapur, Tayland, Kamboçya gibi devletler yer alır.
✓ Vietnam'da bulunan milliyetçiler ve komünistlerin iç savaşı sonucunda BM tarafından ülke 17. paralel'den ikiye ayrılmıştır.
✓ Vietnam'ın ikiye ayrılması **Cenevre Antlaşması** ile olmuştur.
✓ Güney Vietnam'ı ABD, Kuzey Vietnam'ı SSCB desteklemiştir ve komünistlerin tekrar güneye saldırması üzerine ABD asker göndererek savaşa dahil olmuştur.

- ✓ Kuzey Vietnam ABD'ye karşı galip gelmiştir.
- ✓ Vietnam Savaşı'nın devam ettiği yıllarda öldürülen ABD Başkanı **John Kennedy**'dir. Yerine geçen ABD başkanı Nixon olmuştur.
- ✓ Nixon döneminde ABD Vietnam'dan çıkmıştır.
- ✓ 1973 yılında Vietnam Barışı imzalanarak savaş sona erdirildi ve Kuzey Vietnam ve Güney Vietnam birleşerek **Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti**'ni kurdu.

DİKKAT!

- Vietnam Savaşı'na katılmayı reddettiği için madalyaları elinden alınan kişi ünlü boksör **Muhammed Ali Clay**'dir.

Keşmir Sorunu

- ✓ Hindistan ile Pakistan arasında kalan bölge olan Keşmir'in paylaşılamama sorunudur.
- ✓ İki devlet Keşmir Sorunu sebebiyle savaşınca SSCB araya girerek 1966 yılında Taşkent Deklarasyonu ile devletleri savaş öncesi sınırlara geri döndürdü.

1979 SSCB'nin Afganistan'ı İşgali

- ✓ Afganistan'da SSCB desteğiyle sosyalist parti başa geçse de ilerleyen yıllarda isyan çıkınca SSCB ülkeyi işgal etti.
- ✓ SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi nedeniyle ABD **Salt II Antlaşması'nı** imzalamamıştır.
- ✓ SSCB Afganistan'dan 1988 **Cenevre Antlaşması** ile çekilmiştir.

Arap İsrail Savaşları

1949 Arap İsrail Savaşı

- **Nedeni:** İsrail Devleti'nin kurulması ve Filistin'i tamamen ele geçirmek istemesi sebebiyle çıkmıştır.
- **Taraflar:** Mısır, Ürdün, Suriye, Irak, Lübnan X İsrail
- İsrail kazandı. (Büyük devletlerin desteği)
- Filistinli Mülteciler Sorunu ortaya çıktı.

1956 Mısır İsrail Savaşı (Süveyş Krizi)

- **Nedeni:** Mısır lideri Nasr'ın Süveyş Kanalı'nı millîleştirdiğini açıklaması üzerine çıkan savaştır.
- Savaşı İsrail kazandı.
- Savaş sırasında İsrail'e yardım eden İngiltere ve Fransa Süveyş Kanalı'nı işgal etse de ABD ve SSCB tarafından çıkarıldı.

1967 Arap İsrail Savaşı (6 Gün Savaşları)

- **Nedeni:** Mısır'ın Akabe Körfezi'ni kapatması, FKÖ'ye yardım etmesi savaşın nedeni olmuştur.
- **Taraflar:** Mısır, Ürdün, Suriye X İsrail
- İsrail kazandı.
- Golan Tepeleri, Sina Yarımadası, Gazze ve Doğu Kudüs İsrail'in eline geçti.

1973 Yom Kippur Savaşı

DİKKAT!

- Yahudilerin kutsal ayı olan Yom Kippur'da saldırılmasından dolayı bu ismi almıştır.

- **Nedeni:** Mısır ve Suriye'nin kaybettiği yerleri geri almak istemesi sebebiyle çıkmıştır.
- **Taraflar:** Mısır, Suriye x İsrail
- İsrail kazandı.
- ABD'nin desteğini alan Mısır, Süveyş Kanalı'na hâkim olduğunu kabul ettirdi ve Sina Yarımadası'nın bir kısmını ele geçirdi.
- Camp David Antlaşması'na giden yol açıldı.

DİKKAT!

- ABD İsrail yanlısı politika izleyince Arap Devletleri Batı'ya petrol ambargosu koydu ve **Petrol Krizi** çıktı.

Camp David Antlaşması

- ✓ **Mekik Diplomasisi:** ABD Dış İşleri Bakanı Henry Kissinger'in İsrail ve Mısır'ın arasını bulmak için uyguladığı politikadır.
- ✓ Bu politika sonunda Enver Sedat döneminde Mısır ile İsrail arasında **Camp David Antlaşması** yapılmıştır.
- ✓ Camp David Antlaşması ile İsrail'i tanıyan ilk Arap Devleti Mısır oldu.

Filistin Kurtuluş Örgütü

- ✓ FKÖ Yaser Arafat tarafından Filistin'in İsrail işgalinden kurtarılması için kurulmuş örgüttür.
- ✓ FKÖ'nün başlattığı hareket **İntifada** yani **Ayaklanma Hareketi**'dir.

İslam Konferansı Teşkilatı

- ✓ Kudüs'te bulunan Mescidi Aksa'nın kundaklanma girişiminden sonra kurulmuştur.
- ✓ Genel Sekreterliğini uzun yıllar Ekmeleddin İhsanoğlu yürütmüştür.

1960 OPEC

- ✓ Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği'dir.
- ✓ Petrol fiyatlarına müdahale etmek için kurulmuştur.
- ✓ Venezuela'nın girişimleri ile kurulmuştur.
- ✓ İran, Irak, Venezuela, Kuveyt, Suudi Arabistan kurucu üyeleridir.

DİKKAT!

- 2019 yılında OPEC'ten ayrılan devlet Katar'dır.

1968 AOPEC

- ✓ Petrol ihraç Eden Arap Ülkeleri Birliği'dir.
- ✓ Petrolü İsrail'i destekleyen devletlere karşı koz olarak kullanmışlardır.
- ✓ 1973 Petrol Krizi'ne neden oldular.

1991 Madrid Konferansı

- ✓ İsrail ile Filistin ilk kez burada yüz yüze görüşmüştür.

1993 Oslo Görüşmeleri

- ✓ İsrail, FKÖ'yü, FKÖ ise İsrail'i burada tanımıştır.
- ✓ 1993 Oslo Görüşmeleri sonrasında 1994 yılında barışa katkılarından dolayı Yaser Arafat'a Nobel Barış Ödülü verilmiştir.

FEZ Planı

✓ Kudüs dahil İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesini ve Kudüs merkezli bağımsız Filistin Devleti kurmayı amaç edinen plandır.

Hamas

✓ Gazze şeridinde kurulan İslami Direniş Örgütü'nün kısa adıdır.

2004 Refah Operasyonu

✓ Yaser Arafat'ın ablukaya alınmasıdır. Yaser Arafat'ın ölümü ile başa Mahmut Abbas geçmiştir.

2007 Anna Polis Toplantısı

✓ İsrail ile Filistin barışı için yapılmıştır. Sonuçsuz kalmıştır.

İRAN IRAK SAVAŞI

Baas Hareketi

✓ "Yeniden Doğuş" anlamına gelir ve Arap Sosyalizmi'ni ifade etmektedir.

✓ Suriye'de Hafız Esad Irak'ta ise Hasan El Bakır ve Saddam Hüseyin gibi kişiler Baas hareketi ile yönetimi ele geçirdiler.

İran İslam Cumhuriyeti'nin Kuruluşu

✓ Şah Pehlevi tarafından seküler olarak yönetilen İran'da Şiilerin lideri olan Ayetullah Humeyni liderliğinde mevcut rejim ve iktidar yıkılarak 1979 yılında **İran İslam Cumhuriyeti** kuruldu.

Panarabizm

✓ Geniş bir coğrafyada yer alan Arap halkları arasında birlik ve beraberliği amaçlayan seküler ve sosyalist bir harekettir.

Şattülarap Su Sorunu

✓ Fırat ve Dicle Nehirlerinin birleşerek Basra Körfezi'ne döküldüğü yere verilen isimdir. Hem Irak hem de İran Şattülarap Suyu'na hâkim olmak isteseler de **1973 Cezayir Antlaşması** ile sınır çizilmiştir.

İran Irak Savaşı

- **Nedenleri:**

✓ Şattülarap Su Sorunu,

✓ Şiilerin ve Sünnilerin kışkırtılması gibi sebepler ile savaş çıktı.

✓ **Halepçe Katliamı:** Irak lideri Saddam Hüseyin'in Irak'ta bulunan Kürtlerin Irak'a ihanet ettiği gerekçesi ile kimyasal silah kullanarak yaptığı katliamdır.

✓ **İrangate Skandalı (İran - Kontra Skandalı):** Savaşta Irak'ı destekleyen ABD'nin İsrail aracılığı ile İran'a silah satması skandalıdır.

✓ İran-Irak Savaşı BM kararı ile sonlanmıştır.

- **Savaşın Sonuçları:**

✓ Pek çok insan hayatını kaybetti.

✓ Her iki tarafta petrol rezervlerine zarar verdi.

✓ İki devlet de büyük ekonomik kayba uğradı.

✓ İsrail Arapların parçalanmış olmasını kendi lehine kullandı.

✓ Irak ekonomik krize girdiği için zararını karşılayabilmek amacıyla Kuveyt'e saldırdı.

dizgi kitabevi

TÜRK YUNAN SORUNLARI

Kıbrıs Sorunu

Enosis

✓ **Kıbrıs Adası'nı** Yunanistan'a bağlama idealidir.

EOKA

✓ Yorgo Grivas liderliğinde Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için kurulan silahlı örgüttür.

TMT

✓ EOKA'ya karşı kurulan **Türk Mukavemet Teşkilatı**'dır. Kuruluşunda **Rauf Denktaş** etkilidir.

✓ **Volkan Teşkilatı** da EOKA'ya karşı kurulmuştur.

1958 Mac Millan Planı

✓ İngiltere tarafından ortaya atılan bu plana göre Kıbrıs Adası için İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından üçlü yönetim kurulması planlanmıştır.

1959 Zürich Antlaşması

✓

Kıbrıs'ta bağımsız bir cumhuriyet kurma kararının alındığı antlaşmadır.

1959 Londra Antlaşması

✓ Zürich Antlaşması esas alınarak bağımsız bir Kıbrıs Devleti kuruldu.

✓ Bu devletin ilk Cumhurbaşkanı **Makarios,** onun yardımcısı ise **Fazıl Küçük**'tür.

1963 Kanlı Noel

✓ Kıbrıslı Türklerin şehit edilmesi olayıdır.

Yeşil Hat

✓ Kıbrıs'ta Türkler ile Rumların arasındaki çatışmaların artmasının ardından İngiliz General Lefkoşa'yı ortadan ayırarak Yeşil Hat çizmiştir.

1964 Johnson Mektubu

✓ Kıbrıs'ta Türk-Yunan çatışmalarının artması üzerine bölgeye müdahale etme kararı alan Türkiye Cumhuriyeti'ne ABD başkanı Johnson tarafından gönderilen tehdit içeren mektuptur.

✓ Johnson Mektubu sonrasında ABD Türkiye ilişkileri bozulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti SSCB ile yakınlaşma içerisine girmiştir.

Cengiz Topel

✓ Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri korumak maksadıyla uyarı uçuşu yapan Cengiz Topel iniş yapmak mecburiyetinde kalır ve Yunanlılar tarafından şehit edilir.

✓ Kıbrıs'ta ilk hava şehidimizdir.

1966 Akritas Planı

✓ Kıbrıs Adası'nda yaşayan Türklerin ani bir baskın ile yok edilmesi planıdır.

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi

✓ 1967 yılında Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş liderliğinde kurulmuştur.

EOKA Darbesi

✓ EOKA lideri Sampson Cumhurbaşkanı Makarios'a darbe yaptı ve yerine kendisi geçti.
✓ Kıbrıs Elen Cumhuriyeti kuruldu.
✓ Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin garantörlük hakları sebebiyle adaya harekât düzenlemesinin önünü açtı.

1974 Kıbrıs Barış Harekatı

✓ **Cumhurbaşkanı:** Fahri Korutürk
✓ **Başbakan:** Bülent Ecevit
✓ **Başbakan Yardımcısı:** Necmettin Erbakan
✓ **Dış İşleri Bakanı:** Turan Güneş
✓ **Harekatın Şifresi:** Ayşe tatile çıksın.
✓ **Harekat:** 1974 yılında ilk harekât başlasa da BM liderliğinde Cenevre Konferansı toplandı. Konferanstan sonuç çıkmayınca ikinci harekât başlatıldı ve Kıbrıs Adası'nın yarısı ele geçirildi.

Kapalı Maraş

✓ Kıbrıs'ın en ünlü bölgesidir ve Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Rumlar tarafından terkedilmiştir.
✓ Harekat sonrası askerî kontrolde kalmış ve iskâna kapatılmıştır.

TCG Kocatepe

✓ Kıbrıs Barış Harekatı sırasında dost ateşi ile vurularak batan gemimizdir.

1983 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

✓ 1983 yılında KKTC kuruldu ve ilk Cumhurbaşkanı da daha önce TMT'nin kurucusu olan Rauf Denktaş'tır.
✓ Rauf Denktaş 2012 yılında hayatını kaybetmiştir.
✓ Kıbrıs Barış Harekatı ABD'nin Türkiye Cumhuriyeti'ne ambargo uygulamasına neden olmuştur.
✓ KKTC'yi tanıyan ilk devlet Türkiye Cumhuriyeti'dir.
✓ KKTC'yi tanıyan ilk Müslüman devlet Pakistan'dır.

Annan Planı

✓ BM Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından ortaya atılan Birleşik Kıbrıs planıdır.
✓ Bu plan çerçevesinde referandum yapılmış ve KKTC birleşme yönünde oy kullanmıştır fakat Güney Kıbrıs Kesimi referandum ile birleşmeyi reddetmiştir.

Kıta Sahanlığı Sorunu

✓ Kıta Sahanlığı ya da Şelf Alanı olarak bilinen alan karadan itibaren 200 metre derinliğe ulaşıncaya kadar uzanır.
✓ Ege Denizi'nde petrol arama faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmıştır.
✓ Uluslararası Adalet Divanına götürülse de başarı sağlanamamıştır.
✓ **Bern Deklarasyonu:** Bu belge ile "Kıta Sahanlığı Sorunu" çözüme kavuşmuştur.
✓ Yunanistan'ın kara suları genişliğini 3 milden önce 6 mile çıkarmıştır.

✓ Yunanistan'ın kara sularını 12 mile çıkarma arzusu Türkiye Cumhuriyeti tarafından sertçe karşılık bulmuş ve bu durumun savaş sebebi sayılacağı dile getirilerek son nokta koyulmuştur.

Ege Adaları'nın Silahlandırılması

✓ Lozan Barış Antlaşması gereğince Türkiye Cumhuriyeti'ne yakın adaları silahlandıramayacak olan Yunanistan, NATO'nun askerî kanadına geri dönünce "NATO Tatbikatı" adı altında adaları silahlandırmak istedi.

✓ Türkiye Cumhuriyeti tepki göstererek Limni Adası'nın silahlandırılamayacağını belirtti.

Ege Hava Sahası Sorunu (Fır Hattı)

✓ Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü Ege Denizi'ni FIR Hattı kabul edince hava sahasındaki kontrol Yunanistan'a geçti.

✓ Türkiye Cumhuriyeti NOTAM ile yeni bir FIR Hattı kurdu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne 50 mil kala her uçak bunu Türkiye'ye bildirmek zorunda kaldı.

✓ Bunun üzerine Yunanistan Ege Hava Sahasını tehlikeli bölge ilan etti ve uçuşa kapattı. Fakat bu durum iki tarafın da zarar görmesine yol açınca karşılıklı anlaşma ile bu sorun ortadan kaldırıldı.

Kardak Kayalıkları Krizi

Kardak Kayalıkları Krizi Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan arasında 1996 yılında yaşanmış olan sorundur.

✓ Bu olay sırasında Türkiye Başbakan'ı **Tansu Çiller**: "O asker gidecek o bayrak inecek." diyerek harekât emri vermiştir.

NE SORDU?

1950'lerde başlayan Kıbrıs Sorunu'nu tırmandıran ve Kıbrıs'ın Yunanistan'a katılmasını hedefleyen Enosis düşüncesini hayata geçirmek için Kıbrıs'ta terör faaliyetlerinde bulunan örgüt aşağıdakilerden hangisidir? (2021/Lisans)

A) EOKA B) Mavri Mira C) Pontus
D) Etnik-i Eterya E) ASALA

Analiz:

A) EOKA: Yorgo Grivas liderliğinde Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için kurulan silahlı örgüttür.

B) Mavri Mira: Kara Gün anlamına gelir. Amacı Megalo İdea'yı kurmaktır.

C) Pontus: Amacı Karadeniz'de Pontus Rum Devleti'ni kurmaktır.
Merzifon Amerikan Koleji merkezli olarak örgütülendiler.

D) Etnik-i Eterya: Filiki Eterya Cemiyeti'nin devamı niteliğindedir. Megalo İdea (Büyük Yunanistan) kurma amacı vardır.

E) ASALA: Ermeni Terör örgütüdür.

Cevap: A

28. GÜN

TÜRK ERMENİ SORUNLARI

Milleti Sadıka

✓ "Sadık Millet" anlamına gelir, Osmanlı Devleti tarafından Ermeniler için söylenmiştir.

93 Harbi

✓ Osmanlı Devleti ile Ruslar arasında yapılan 1877-1878 Savaşı'ndan sonra imzalanan Berlin Antlaşması ile Ermeni Sorunu ilk kez uluslararası sorun hâline gelmiştir.

Hamidiye Alayları

✓ II. Abdülhamid tarafından Ermenilerin katliamlarına karşı kurulan birliklerdir.

I. Dünya Savaşı

✓ Osmanlı Devleti Kafkas Cephesi'nde mücadele ederken Ermeniler Osmanlı halkına büyük zulümler yapmışlar ve bunun sonucunda da Osmanlı Devleti Sevk ve İskân Yasası yani Tehcir Kanunu ile Ermenileri Suriye ve Lübnan'a sürgüne göndermiştir.

✓ Ermeniler Güney Cephesi'nde Fransızlarla anlaşarak Osmanlı Devleti'ne karşı mücadele etmişlerdir.

Gümrü Antlaşması

✓ Ermenistan ile yapılan Gümrü Antlaşması ile göçe tabi tutulan Ermenilerden suçsuz olanlarının geri dönmesine izin verildi.

Büyük Ermenistan

✓ Ermeniler 6 Doğu ilini de içine alan Büyük Ermeni Devleti'ni kurmak için Hınçak ve Taşnak gibi cemiyetler kursalar da faaliyetleri Kâzım Karabekir tarafından engellendi.

ASALA

✓ Ermeni Soykırımı'nı kabul ettirmek maksadıyla kurulan Silahlı Terör Örgütüdür.

✓ Lübnan'ın Beyrut kentinde kurulmuştur.

✓ **Esenboğa Saldırısı:** ASALA tarafından 7 Ağustos 1982 tarihinde Ankara Esenboğa Havalimanı'nda yapılan bombalı saldırıdır.

✓ **Orly Saldırısı:** ASALA tarafından 1983'te Türk Hava Yolları'nın Paris Orly Havalimanı'ndaki sivillerin bulunduğu bürosuna karşı gerçekleştirilen bombalı saldırıdır.

TÜRKİYE'DE BUNALIMLI YILLAR (1960-1983)

27 Mayıs 1960 Darbesi ve Sonrası

✓ İktidar ve Muhalefet arasında yaşanan gelişmeler sokağa yansıyınca ordu yönetime el koyarak Demokrat Parti iktidarına darbe yapmıştır.

✓ Cemal Gürsel liderliğinde **Millî Birlik Komitesi** oluşturuldu.

✓ Celal Bayar, Adnan Menderes, Hasan Polatkan, Fatin Rüştü Zorlu, Refik Koraltan gibi kişiler tutuklandı.

✓ Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu Yassıada'da yargılanarak Yassı Ada'da idam edilmiştir.

Kitabevi

DİKKAT!

- Yassıada'nın adı Demokrasi ve Özgürlükler Adası olarak değişti.

- 1961 Anayasası kabul edildi ve Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı seçildi.
- 1961 yılında yapılan seçimleri CHP kazandı ve AP ile koalisyon kuruldu.

DİKKAT!

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk koalisyonu **CHP AP** arasında kurulmuştur.

- 1965'e kadar geçen sürede koalisyonlar hüküm sürdü.
- **1965 Seçimleri:** 1965 yılında yapılan seçimlerde Süleyman Demirel'in liderliğini yaptığı **Adalet Partisi** seçimleri kazandı.
- **12 Mart Muhtırası:** 1971 yılında ordu komutanlarının Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra vererek 32. Türkiye Hükûmeti'ni istifaya zorladığı askerî müdahaledir.
- Süleyman Demirel 12 Mart Muhtırası sonucunda istifa etmiştir.
- Yeni hükûmet Nihat Erim başbakanlığında kurulmuştur.

DİKKAT!

- Nihat Erim suikast ile öldürülen tek başbakanımızdır.

- 1973 yılında CHP ve AP'nin desteklediği **Fahri Korutürk** Cumhurbaşkanı seçilmiştir.
- 1974 yılından 1980 askerî darbesine kadar geçen sürede koalisyon hükûmetleri kurulmuştur.

1960 Darbesinden Sonra Kurulan Kurumlar

- **Devlet Planlama Teşkilatı:** Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmak için kurulmuştur.
- **TUBİTAK:** Bilim ve teknolojiyi teşvik etmek amacıyla kurulmuştur.
- **Anayasa Mahkemesi:** Yasa ya da yasama uygulamalarının anayasa ile bağdaşıp bağdaşmamasını kontrol eder.
- **TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurulu):** Türkiye'nin kamu yayıncılığı yapmakla görevli ilk ve tek kuruluşudur.
- **Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu:** Türkiye'deki hâkimlerin ve savcıların özlük işlerini yürüten birimdir.
- **Millî Güvenlik Kurulu:** Millî Güvenlik Kurulunun gündemi, cumhurbaşkanı tarafından belirlenir.

12 Eylül 1980 Darbesi ve Sonrası

- ✓ 12 Eylül 1980'de ordu yönetime el koyarak darbe yaptı.
- ✓ **Bayrak Harekatı:** 1980 Darbesinin diğer bir adıdır.
- ✓ Kenan Evren liderliğinde **Millî Güvenlik Konseyi** kuruldu.
- ✓ **Kenan Evren** Cumhurbaşkanı oldu.
- ✓ **Bülent Ulusu** liderliğinde yeni hükûmet kuruldu.
- ✓ **Orhan Aldıkaçtı** başkanlığında 1982 Anayasası hazırlandı.

1980 Sonrası Türkiye Siyaseti

- ✓ **1983 Seçimleri:** Turgut Özal liderliğinde Anavatan Partisi tek başına iktidar oldu.
- ✓ **1987 Siyasi Yasakların Kaldırılması:** Necmettin Erbakan, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Alparslan Türkeş.
- ✓ **1989 Seçimleri:** Turgut Özal Cumhurbaşkanı Yıldırım Akbulut Başbakan oldu.
- ✓ **1991 Seçimleri:** Süleyman Demirel'in liderliğini yaptığı Doğru Yol Partisi (DP) ve Erdal İnönü'nün liderliğini yaptığı Sosyal Demokrat Halkçı (SHP) Parti koalisyonu kuruldu.
- ✓ **Dikkat:** 1993 yılında Turgut Özal görevi başında vefat eden 2. cumhurbaşkanı oldu.
- ✓ **Dikkat:** Turgut Özal'ın vefatının ardından Süleyman Demirel Cumhurbaşkanı olunca Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın başbakanı Tansu Çiller oldu.
- ✓ **1996 Seçimleri:** ANAYOL Hükûmeti olarak bilinen ANAP ve DYP Mesut Yılmaz liderliğinde koalisyon kurdular.
- ✓ **1996 Seçimleri:** REFAHYOL Hükûmeti olarak bilinen RP ile DYP Necmettin Erbakan liderliğinde koalisyon kurdular.
- ✓ **1999 Seçimleri:** DSP, MHP ve ANAP Bülent Ecevit Başbakanlığında koalisyon kurdular.
- ✓ 2000 yılında Ahmet Necdet Sezer Süleyman Demirel'in yerine Cumhurbaşkanı oldu.
- ✓ **2002 Seçimleri:** Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidar oldu.
- ✓ **2007** yılında Abdullah Gül cumhurbaşkanı oldu.
- ✓ **2014** yılında Recep Tayyip Erdoğan Cumhurbaşkanı oldu.

dizgi kitabevi

TÜRKİYE VE DÜNYADA YUMUŞAMA DÖNEMİ GELİŞMELERİ

Türkiye'de Ekonomik Gelişmeler

- **İthal İkameci Politika:** İthal edilen malların ülke İçinde üretilmesine "**İthal İkamesi**" denilmektedir.
- **24 Ocak Kararları:** 24 Ocak Kararları ile 1980 öncesi dönemde uygulanan ithal ikameci büyüme stratejisi terk edilerek serbest piyasa ekonomisine geçilmiştir. (Başbakan Müsteşarı Turgut Özal hazırladı.)
- **Bankerler Krizi:** Türkiye tarihinde 1980'li yıllarda yüksek faizli gelir elde etmek amacıyla paralarını bankerlere yatıran kişilerin bankerlerin çökmesiyle zarar etmeleridir.
- **5 Nisan Kararları:** 1994 yılında ekonomik krizden kurtulmak amacıyla yayımlanan kararlar bütünüdür. Tansu Çiller politikasıdır.

Türkiye'de Kültürel Gelişmeler

- Metin Erksan'ın yönetmenliğini yaptığı **Susuz Yaz** ilmi Berlin Film Festivali'nde **Altın Ayı** ödülünü aldı.
- **Altın Mikrofon Ses Yarışması** düzenlendi ve yarışmanın ilkini **Yıldırım Gürses** kazandı.
- **Barış Manço** ve **Cem Karaca** liderliğinde Moğollar Grubu **Anadolu Rock** müzik türünün önderliğini yaptı.
- Türkiye Cumhuriyeti 1971 Akdeniz Oyunları'na İzmir'de ev sahipliği yaptı.
- **Köy Romancılığı:** Şevket Süreya Aydemir **Toprak Uyanınca**, Fakir Baykurt *Yılanların Öcü* gibi kişiler öncüsü oldu.
- Necip Fazıl Kısakürek şiirlerini Çile isimli eserinde topladı.

Dünya'da 68 Kuşağı

- Özgürlük, barış, yaşam standartlarının yükseltilmesi gibi sebeplerle **Fransa**'da başlayarak dünyaya yayılan eylemler bütünüdür.
- Türkiye'de 68 Kuşağının liderliğini **Deniz Gezmiş, Mahir Çayan** gibi kişiler yapmıştır.

Irkçılık

- **Martin Luther King:** Dünya genelinde şiddet karşıtı ve ırksal eşitlik görüşleriyle tanınmaktadır.
- **Malcom X:** ABD'de siyahilerin hakları için mücadele eden liderdir.

Bilimsel Gelişmeler

- **Uzaya giden ilk insan:** Yuri Gagarin (Vostok 1 Aracı)
- **Aya giden ilk insan:** Neil Armstrong
- **Uzayda yürüyen ilk insan:** Aleksey Leonov
- **Uzaya çıkan ilk kadın:** Valentina Tereşkova
- **Uzaya gönderilen ilk hayvan:** Layka (Köpek)
- **Dünyada ilk kalp naklini gerçekleştiren kişi:** Cristian Bernard

KÜRESELLEŞEN DÜNYA VE TÜRKİYE

SSCB'nin Dağılması

Mihail Gorbaçov

- ✓ **Ilımlı bir sosyalizm uygulanması konusunda çalışmalar yapmıştır.**
- ✓ **Glastnost (Açıklık):** Amaç Doğu Bloku'nda herkese söz hakkı vererek SSCB de yöneticilere ve devlete karşı güven oluşturabilmektir.
- ✓ **Perestroyka (Yeniden Yapılanma):** SSCB'de ekonomik ve siyasi sistemi yeniden yapılandırmayı amaç edinen reform hareketleridir.
- ✓ Yapılan yenilikler SSCB'ye bağlı devletlerde milliyetçilik etkisini ön plana çıkardı, Letonya ve Estonya gibi devletler bağımsızlıklarını ilan etti.
- ✓ Bağımsızlığını ilan eden devletlerden dolayı SSCB dağılma tehlikesi geçirince **Egemen Devletler Birliği Antlaşması** imzalandı.
- ✓ Bu antlaşmadan rahatsız olan KGB Rusya Federasyonu başkanı Boris Yeltsin'e rağmen Gorbaçov'a karşı Ağustos Darbesi'ni yaptı ve SSCB dağıldı.

DİKKAT!

- Mihail Gorbaçov 2022 yılında vefat etmiştir.

SSCB'nin Dağılması İle Ortaya Çıkan Devletler

DİKKAT!

- SSCB'den ayrılan ilk Türki Cumhuriyet Azerbaycan'dır.
- SSCB'den ayrılan son Türki Cumhuriyet Kazakistan'dır.

Azerbaycan	Kırgızistan	Özbekistan
Türkmenistan	Kazakistan	Tacikistan
Litvanya	Gürcistan	Estonya
Ukrayna	Beyaz Rusya	Letonya
Ermenistan	Rusya Federasyonu	Moldova

1993 Kadife Devrim

✓ Çekoslovakya'nın Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye ayrılmasıdır. Kan akıtılmadan devrim yapıldığı için bu ismi almıştır.

1996 Şangay Beşlisi

✓ Rusya, Çin, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan arasında kurulan iş birliği yapılanmasıdır.
✓ 2001 yılında Özbekistan'ın dahil olması ile **Şangay İş birliği Örgütü** adını almıştır.
✓ 2017 yılında Pakistan ve Hindistan bu örgüte katıldı.

Stanislav Petrov

✓ 1983 yılında ABD ve SSCB arasında olası bir nükleer savaşı engellediği için **Dünya Vatandaşlığı** ödülüne layık görülmüştür. 2016 yılında vefat etmiştir.

Stratejik Savunma Girişimi

✓ Yıldız Savaşları Projesi olarak da bilinir. Ronald Reagan Dönemi'nde SSCB'nin balistik füzelerini ABD sınırlarına girmeden uzaydan lazer ışınları ile etkisiz hâle getirmeyi amaç edinmiştir.

TÜRK CUMHURİYETLERİNİN BAĞIMSIZLIK SÜRECİ VE TEŞKİLATLAR

Azerbaycan

✓ Başkent **Bakü**'dür.
✓ İlk bağımsızlığı 1918'de **Mehmet Emin Resulzade** önderliğinde olsa da sonradan yeniden SSCB hâkimiyetine girdi.
✓ 1991 yılında **Ebulfeyz Elçibey** önderliğinde yeniden bağımsız oldu.
✓ **"Bir millet, iki devletiz."** sözü ile bilinen kişi Haydar Aliyev'dir.
✓ İlk tanıyan Türkiye Cumhuriyeti'dir.
✓ Azerbaycan ile Ermenistan arasında sorun olan bölge **Dağlık Karabağ**'dır.
✓ Ermenilerin Karabağ'da yaptıkları katliam **Hocalı Katliamı**'dır.
✓ Karabağ Bölgesinin İlham Aliyev Dönemi'nde ele geçirilmesinden sonra **Şuşa** 2023 Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edildi.
✓ **Bakü - Tiflis - Ceyhan Petrol Boru Hattı:** Azerbaycan'ın gelişiminde son derece önemlidir.

Kazakistan

- ✓ Başkenti **Astana**'dır.
- ✓ **Nursultan Nazarbayev** liderliğinde kurulmuştur.
- ✓ Türkiye ile Kazakistan'ın birlikte açtıkları üniversite Ahmet Yesevi Üniversitesi'dir.
- ✓ Nükleer tesislerini kendi isteğiyle kapatan ilk ülkedir. (Semey Nükleer Tesisleri)

Türkmenistan

- ✓ Başkentleri **Aşkabat**'tır.
- ✓ Saparmurat Niyazov liderliğinde bağımsız oldular.
- ✓ Saparmurat Niyazov **Türkmenbaşı** olarak bilinmektedir.
- ✓ Türki Cumhuriyetler arasında en fazla doğal gaz rezervine sahip ülkedir.

Kırgızistan

- ✓ Başkenti **Bişkek**'tir.
- ✓ Bağımsızlığı sağlayan liderleri **Askar Akayev**'dir.
- ✓ Dünyaca ünlü yazarları **Cengiz Aytmatov**'dur.
- ✓ Kızgızistan'da meydana gelen devrim **Lale Devrimi**'dir.

Özbekistan

- ✓ Başkentleri **Taşkent**'tir.
- ✓ **İslam Kerimov** liderliğinde bağımsız oldular.

1991 Bağımsız Devletler Topluluğu

- ✓ **Almatı Zirvesi** sonucunda Ermenistan, Belarus, Moldova, Tacikistan, Türki Cumhuriyetler, Ukrayna tarafından kurulmuştur.

⚠ DİKKAT!

- ▸ Güney Osetya Savaşı sonrasında Gürcistan bu birlikten ayrılmıştır.

TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı)

- ✓ Türk dilinin konuşulduğu devletler ve Türkiye'ye komşu ülkeler arasında çeşitli alanlarda iş birliği yapmak amacıyla 1992 yılında kurulmuştur.

TÜRKSOY (Türk Kültürü ve Sanatları Ortak Yönetimi)

- ✓ Türk dilini konuşan ülkeler arasında çeşitli alanlarda iş birliğini sağlamak amacıyla **1993** yılında kurulmuştur.
- ✓ Genel merkezi **Ankara**'dır.

KEİ (Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı)

- Türkiye öncülüğünde Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin iş birliği için kurulmuştur.
- Merkezi İstanbul'dur.
- 1992'de kurulmuştur.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı (1980)

- İsmail Gaspıralı'nın "**Dilde, Fikirde, İşte Birlik**" umdesine uygun, faaliyetler yaparak Türk dünyasını kültürel anlamda iş birliğine kavuşturmak amacıyla kurulmuştur.
- **Prof. Dr. Turan Yazgan** tarafından kurulmuştur.

Yunus Emre Enstitüsü (2007-2009)

- Türk kültürünün, tarihinin, dilinin ve edebiyatının daha iyi tanıtılması ve öğretilmesi için araştırmalar yapmayı, kültürel alışverişi ve dostluğu arttırmayı amaçlamaktadır.

Türk Konseyi 2009

- Türk dilini konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur.
- Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında imzalanan **Nahçıvan Anlaşması** ile kurulmuştur.
- 2021 yılında adı **Türk Devletleri Teşkilatı** olarak değişti.

Almanya'nın Birleşmesi (Berlin Duvarının Yıkılması)

- SSCB, ABD, İngiltere, Fransa gibi devletler tarafından işgal edilen Almanya ikiye ayrıldı.
- Doğu'da SSCB **Demokratik Alman Cumhuriyeti**'ni kurdu.
- İngiltere, Fransa ve ABD'de kalan kalan Batı kısımda ise **Federal Alman Cumhuriyeti** kuruldu.
- İki devlet 1961 yılında Berlin Duvarı ile ayrıldı.
- 1989 yılında Berlin Duvarı yıkılarak Almanya birleşti.

AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİ

Schuman Bildirgesi

- Fransa ve Batı Almanya'nın kömür ve çelik konusunda iş birliğini amaçlamıştır.

1951 Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

- Paris Antlaşması ile kurulmuştur.

1957 Avrupa Ekonomik Topluluğu

- Roma Antlaşması ile kurulmuştur.

1967 Avrupa Topluluğu:

- Brüksel Antlaşması ile kurulmuştur.

NE SORDU?

1992 - 1995 yıllarındaki Bosna Savaşı sırasında Bosna-Hersek'in bağımsızlığını kazanmasında önemli rolü bulunan ve "Bilge Lider" olarak bilinen devlet başkanı, aşağıdakilerden hangisidir? (2017/Lisans)

A) Ebulfeyz Elçibey

B) Enver Hoca

C) Sadık Ahmet

D) Aliya İzzetbegoviç

E) Saparmurad Niyazov

Analiz:

Aliya İzzet Begoviç: Efsanevi Boşnak liderdir. Bilge Lider, Bilge Kral olarak bilinir. Bosna Hersek'in ilk devlet başkanıdır.

Enver Hoca: Arnavutluk lideridir.

Sadık Ahmet: Batı Trakya'da Türklerin haklarını savunmuştur.

Saparmurat Niyazov: Türkmenistan lideridir. Türkmenbaşı olarak da bilinir.

Cevap: D

NE SORAR?

1992- 1995 yılları arasında yaşanan ve Avrupa'nın gözü önünde Müslümanların katledilmesine neden olan Bosna Savaşı aşağıdaki antlaşmalardan hangisi ile sona ermiştir?

A) Dayton Antlaşması

B) 1847 Paris Antlaşması

C) Racconigi Antlaşması

D) 1913 Londra Antlaşması

E) Saint Germein Antlaşması

Analiz:

1992 - 1995 yılları arasında yaşanan ve Avrupa'nın gözü önünde Müslümanların katledilmesine neden olan Bosna Savaşı Dayton Antlaşması ile sona ermiştir.

B) **1847 Paris Antlaşması:** II. Dünya Savaşının sonrasında imzalanan antlaşmadır.

C) **Racconigi Antlaşması:** İtalya ile Rusya arasında imzalanan bu antlaşma ile Rusya İtalya'nın Trablusgarp'ı işgaline göz yummuştur.

D) **1913 Londra Antlaşması:** I. Balkan Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile Balkan Devletleri arasında imzalanan antlaşmadır.

E) **Saint Germein Antlaşması:** I. Dünya Savaşı sonucunda Avusturya ile imzalanan barış antlaşmasıdır.

Cevap: A

ORTA DOĞU GELİŞMELERİ

Orta Doğu Su Sorunu

- Orta Doğu'nun su ihtiyacını karşılayan nehirler: Şeria, Dicle, Fırat, Asi ve Nil nehirleridir.
- **Barış Suyu Projesi:** Turgut Özal Dönemi'nde Seyhan ve Ceyhan Nehirleri kullanılarak Orta Doğu'ya su taşımak için önerilen ilk projedir.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin GAP'ı planlaması ve uygulaması üzerine Suriye ve Irak tepki göstermiştir.

Afganistan

- **Taliban:** Çoğunluğu Peştunlardan oluşan dinci İslamcı gruptur.
- SSCB'nin Afgan işgaline son vermesinde ve sonraki süreçte son derece etkili oldular.
- **El Kaide:** Afganistan SSCB Savaşı'nda Usame Bin Ladin tarafından kurulan terör örgütüdür.

DİKKAT!

- 2001 yılında ABD'nin İkiz Kulelerine yapılan saldırıda El Kaide sorumlu tutuldu ve Usame Bin Ladin teslim edilmeyince ABD Afganistan'ı işgal etti.

- **Bush Doktirini:** ABD başkanı Bush "Terörle savaş savunmayla kazanılamayacaktır. Savaş alanı düşman bölgesi olmalıdır." sözleri ile dış politikada askerî unsurları merkeze almıştır.

Körfez Savaşları (1990-2003)

- **Nedenleri:**

- Irak'ın Kuveyt'ten aldığı borcu ödememesi,
- Irak'ın Kuveyt'in petrol rezervlerini ele geçirmek istemesi gibi sebeplerden dolayı çıkmıştır.
- **Savaş:** Saddam Hüseyin Kuveyt'i işgal etti.
- **Çöl Fırtınası Operasyonu:** ABD'nin Irak'ın Kuveyt'i işgali sebebiyle Irak'a düzenlediği harekâttır.
- **Çöl Tilkisi Operasyonu:** 1998 yılında ABD'nin Irak'ta rejimi değiştirmeye yönelik düzenlediği harekâttır.

30. GÜN

Arap Baharı ve Diğer Devrimler

Tunus

- ✓ **Yasemin Devrimi**
- ✓ **Muhammed Buazizi**'nin kendisini yakması ile başlayan ve Yasemin Devrimi ile devam ederek Arap ülkelerine yayılmıştır.

Mısır

- ✓ **Hüsnü Mübarek** hapse atıldı.
- ✓ Yerine **Muhammed Mursi** Cumhurbaşkanı seçildi.
- ✓ Genelkurmay Başkanı **Sisi** darbe yaparak devlet başkanı oldu.

Libya

- ✓ **Aşiretler Savaşı**
- ✓ BM uygulamaları ve NATO bombardımanı ile Muammer Kaddafi öldürüldü.

Suriye

- ✓ Beşar Esad çıkan isyanlar sonucu direnince olaylar uluslararası bir boyut kazandı.
- ✓ Rusya, İran ve Çin Esad'ı destekledi.

Yemen

- ✓ Abdullah Salih 33 yıllık iktidarı bırakmak zorunda kaldı. Şii Hutiler başkenti ele geçirince Yemen'de mezhep çatışması ortaya çıktı.

Fas

- ✓ Yaptığı devrimlerle Arap Baharı'ndan etkilenmedi.

Diğer Devrimler

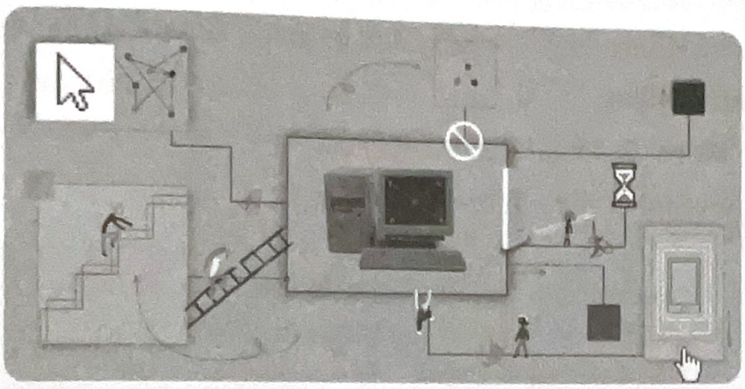
- ✓ **Yasemin Devrimi** → Tunus
- ✓ **Sedir Devrimi** → Lübnan
- ✓ **Lale Devrimi** → Kırgızistan
- ✓ **Kadife Devrim** → Çekoslovakya
- ✓ **Ekim Devrimi** → Rusya
- ✓ **Beyaz Devrim** → İran
- ✓ **Turuncu Devrim** → Ukrayna
- ✓ **Karanfil Devrimi** → Portekiz
- ✓ **Gül Devrimi** → Gürcistan

Wikileaks

✓ Avusturalyalı Julian Assange tarafından dünya çapındaki pek çok olumsuz durumu ifşa etmek için kurulan web sitesidir.

Sosyal Medya

✓ Kişilerin video, fotoğraf, yazı, karikatür gibi içerikleri paylaşmak için kullandığı online iletişim ortamıdır.

Türk Dış Politikası ve Diğer Gelişmeler

Kafkasya

✓ **BTC Petrol Boru Hattı Projesi:** Azerbaycan ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkileri geliştiren Bakü-Tiflis- Ceyhan Petrol Boru hattıdır.

✓ **Nabucco Projesi:** Hazar doğal gazını Avrupa'ya ulaştırmak amaçlansa da başarılı olunamadı.

✓ **TANAP:** Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi ile amaç Azerbaycan'ın Hazar Denizi'nden çıkardığı doğal gazı Türkiye aracılığı ile Avrupa'ya taşımasıdır.

✓ **2005 Ankara Deklarasyonu:** Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan ve Gürcistan'ın katılımı ile petrol ve doğal gaz kaynaklarının aranmasını ve dünya piyasasına satılmasını amaçlayan antlaşmadır.

Orta Doğu

✓ **Suriye:** Türkiye ile Suriye'nin ilişkileri 2016 yılına kadar iyi olsa da sonraki süreçte Esad'ın halkına orantısız güç kullanması ilişkilerin gerilmesine neden oldu.

✓ **İsrail:** Mavi Marmara olayı ile İsrail Türkiye ilişkileri kopma noktasına gelmiştir.

Balkanlar

✓ **Bulgaristan:** Jivkov liderliğinde Türklere karşı asimilasyon politikası izlemiştir.

✓ **Naim Süleymanoğlu:** Çeşitli olimpiyatlarda onlarca kez rekor kıran haltercimizdir. **Cep Herkülü** olarak bilinmektedir. Dünyanın en iyi sporcusu seçilmiştir.

Türk Kızılay'ı

- ✓ Kızılay yurt içi çalışmalarının yanı sıra pek çok ülkeye de yardım götüren kuruluşumuzdur.
- ✓ **Yardım gönderilen ülkeler:** Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan, Suriye, Gazze, Kenya, Arakan Müslümanlarına yardım gönderilmiştir.

28 Şubat Süreci (1997)

- ✓ Refahyol Hükûmeti'ne karşı düzenlendi.
- ✓ İnternet üzerinden yayınlanan bildiri ile hükûmet uyarıldı. Topluma irtica korkusu yayılarak Necmettin Erbakan istifa ettirildi.
- ✓ Postmodern darbe olarak da bilinir.

Gezi Parkı Olayları (2013)

- ✓ İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Yayalaştırma Projesi dahilinde yol genişletme çalışmaları yapması ve ağaçların kesilmesi sebebiyle başlayan karşı koyuş toplumun geneline yayılmıştır.

FETÖ ve 15 Temmuz

- ✓ **FETÖ-PDY:** 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış zümreye dayalı devlet kurmayı amaçlayan terör örgütüdür.
- ✓ **Darbe Girişimi:** FETÖ 15 Temmuz gecesi alınan emir neticesinde mevcut iktidarı yıkmak için darbe girişiminde bulunsa da halkın sokaklara inerek darbeye karşı koyması ile başarısız olmuştur.
- ✓ **Yıldırım Harekâtı:** 15 Temmuz darbe girişiminin kod adıdır.
- ✓ **Yurtta Sulh Konseyi:** Darbenin ardından yönetime el koyacak olan konseydir.
- ✓ **Tijen Karaş:** Darbe girişimi sırasında TRT'de darbe metninin zorla okutulduğu spikerimizdir.
- ✓ **Ömer Halis Demir:** 15 Temmuz darbe girişiminde darbeci komutanlardan olan Semih Terzi'yi vurarak darbenin seyrini değiştirmiştir.

DİKKAT!

- Boğaziçi Köprüsü'nün adı 15 Temmuz Şehitleri Köprüsü olarak değişmiştir.
- Niğde Üniversitesine Ömer Halis Demir Üniversitesi adı verilmiştir.
- 15 Temmuz ve Ömer Halis Demir'i anlatan kısa film "30 Kuş" tur.
- 15 Temmuz'un ilk şehidi Bülent Aydın'dır. Iğdır Havalimanı'na adı verilmiştir.

Bilime Hizmet Eden Dört Büyük Bilim İnsanı

- **Oktay Sinanoğlu:** Yale Üniversitesinde dünyanın en genç profesörü ünvanını almıştır. Bye Bye Türkçe eserini yazmıştır.
- **Aziz Sancar: DNA Onarımı** çalışmasıyla Nobel Kimya Ödülü'ne layık görülmüştür. Bilim alanında Nobel Ödülü kazanan ilk Türk'tür.
- **Fuat Sezgin:** İslam tarihi başta olmak üzere Bilim ve Teknoloji tarihi alanlarında çalışmalar yapmıştır. Goethe Üniversitesinde İslam İlimleri Tarihi Enstitüsünü kurmuştur. Türkiye'de 2019 yılı **Fuat Sezgin Yılı** ilan edilmiştir.
- **Gazi Yaşargil:** Tıp alanında yaptığı çalışmalar ile Yüzyılın Beyin Cerrahı ünvanını almıştır. "**Tıp Tarihine Geçen 50 Hekimden Biri**" ünvanına sahiptir.

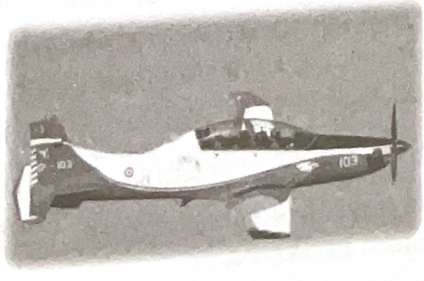

Türkiye'deki Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

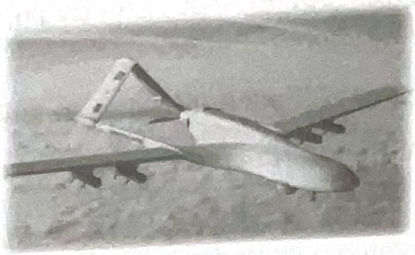
- **Altay:** Adını İzmir'in düşman işgalinden kurtarılmasının ardından şehre giren ilk süvari birliklerinin komutanı olan Fahrettin Altay'dan almıştır. 2007 yılında Millî Tank Üretim Projesi kapsamında üretilen tanktır.

- Hürkuş: Gece ve gündüz görev yapabilme kabiliyetine sahip eğitim uçağıdır. Avrupa Sivil Havacılık Otoritesinden Tip Belgesi alabilen ilk Türk uçağıdır.

- ✓ **Anka:** TUSAŞ mühendisleri tarafından hazırlanan İnsansız Hava Aracıdır.
- ✓ **Göktürk:** Türkiye'nin ilk yüksek çözünürlüklü yer gözlem uydusudur.
- ✓ **Türksat:** Türk Telekom ve Alcatel ortaklığı ile uzaya fırlatılan uydudur.
- ✓ **Türksat-3USAT:** Türkiye'nin ilk yerli tasarım ve üretim alçak yörünge haberleşme uydusudur.
- ✓ **SİHA:** TB2 Aktif keşif, gözetleme ve istihbarat uçuşları yapabilen, mühimmat taşıyabilen ve taarruz edebilen Silahlı İnsansız Hava Araçlarıdır.

- ✓ **ATAK T129:** TSK'nın taarruz, keşif ve taktik ihtiyaçları için yerli imkânlar ile üretilen helikopterdir.

Küreselleşen Dünyada ve Türkiye'de Ekonomik, Sosyokültürel ve Bilimsel Gelişmeler

Dünyadaki Gelişmeler

- ✓ İnsandan insana ilk organ nakli 1933 yılında SSCB'de **Yu Yu Varonoy** tarafından yapılmıştır.
- ✓ Başarılı **ilk böbrek** nakli 1954 yılında **Murray** tarafından ikizler arasında yapılmış ve Murray 1990 yılında Nobel Ödülüne layık görülmüştür.
- ✓ İlk başarılı **kalp nakli** 1967 yılında **Christian Bernard** tarafından yapılmıştır.
- ✓ 1998 yılında ilk başarılı el nakli Fransa'da yapılmıştır.
- ✓ 2005 yılında ilk başarılı yüz nakli Fransa'da yapılmıştır.
- ✓ Dünya'da kopyalanan ilk koyun **Dolly**'dir.

- ✓ Türkiye'de kopyalanan ilk koyun **Oyalı**'dır.
- ✓ Dünyada ilk internet 1969 yılında üretilen **ARPANET**'tir
- ✓ Çernobil Faciası 1986 yılında **Ukrayna**'da gerçekleşmiştir.
- ✓ **Nanoteknoloji** geliştirildi.
- ✓ **Perseverence:** NASA'nın Mars'a gönderdiği araçtır. Perseverence sayesinde Mars'a dair en net görüntüler elimize ulaşmıştır.

- ✓ **Kyoto Protokolü:** 2005 yılında Japonya'da imzalanan küresel ısınma ve iklim değişikliği ile mücadeleyi amaçlayan uluslararası antlaşmadır.

Türkiye'deki Gelişmeler

DİKKAT!

- Türkiye'de ilk internet ODTÜ'de, ilk bilgisayar ise Kara Yolları Genel Müdürlüğünde, ilk TV yayını ise İTÜ'de yapılmıştır.

✓ 1990'lı yıllarda Türk pop müziğinde Sezen Aksu, Erol Evgin, Barış Manço gibi isimler ön plana çıktı.

✓ Köyden kente göç arttı ve bu durum çarpık kentleşme ile birlikte arabesk müziği de getirdi.

✓ **Turgut Özal,** Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra görevi başında vefat eden tek cumhurbaşkanımızdır.

✓ **Tansu Çiller,** Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın başbakanıdır.

✓ **Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)** 1981 yılında kuruldu.

✓ 1984'te ilk **renkli** TV yayını başladı.

✓ 1992 yılında Barcelona Olimpiyatları'nda **Mehmet Âkif Pirim** Güreş dalında altın madalya kazandı.

✓ **Naim Süleymanoğlu** çeşitli olimpiyatlarda onlarca kez rekor kıran haltercimizdir. Cep Herkülü olarak bilinmektedir. Dünyanın en iyi sporcusu seçilmiştir.

✓ Türk parasından altı sıfır 2005 yılında atılmıştır

✓ 1993 yılında Sivas'ta Madımak Katliamı yaşandı.

✓ 1997-1998 yılında **8 yıl zorunlu eğitim** getirildi.

✓ 2000 yılında **Galatasaray UEFA Kupasını** ve Avrupa Süper Kupası'nı kazanmıştır.

✓ İlk özel TV kanalı **Star TV**'dir.

✓ 2002 Dünya Kupası'nda **Türk Millî Takımı** 3. Olmuştur.

✓ Eurovision Şarkı Yarışmasını **Sertap Erener** 2003 yılında Türkiye'ye kazandırmıştır.

✓ 2006 Yılında **Orhan Pamuk Nobel Edebiyat Ödülüne** layık görüldü.

✓ 2008 Avrupa Futbol Şampiyonasında Türk Millî Takımı 3. olmuştur.

✓ Kapalı alanda sigara içme yasağı 2008 yılında getirilmiştir

✓ Nuri Bilge Ceylan 2008 Cannes Film Festivali'nde "**Üç Maymun**" filmi ile yılın en iyi filmi ödülüne layık görülmüştür.

✓ Nuri Bilge Ceylan 2014 Cannes Film Festivali'nde "**Kış Uykusu**" filmi ile Altın Palmiye Ödülü'ne layık görülmüştür.

✓ Nuri Bilge Ceylan 2023 yılında **Kuru Otlar Üstünde** filmiyle Cannes Film Festivalinde en iyi kadın oyuncu ödülüne layık görüldü.

30. GÜN

MODERN HAKİMİYET TEORİLERİ

- ✓ **Kara Hâkimiyet Teorisi:** Halford Mackinder tarafından ortaya atılmıştır.
- ✓ Karalara hâkim olan dünyaya hâkim olur.
- ✓ **Deniz Hâkimiyet Teorisi:** Alfred Mahan tarafından ortaya atılmıştır. Dünya egemenliğinin anahtarı deniz yollarının kontrolü ile mümkün olur.
- ✓ **Hava Hâkimiyet Teorisi:** Harry Sachaklian tarafından ortaya atılmıştır. Havaya hükmeden devlet tüm dünyaya hâkim olur.
- ✓ **Kenar Kuşak Hâkimiyeti Teorisi:** Nicholas Spykman tarafından ortaya atılmıştır. Kim Kenar Kuşak'a hükmederse Avrasya'ya hâkim olur; kim Avrasya'ya hâkim olursa dünyanın kaderini kontrol eder.

